

L. 657, 62

1

12

Olivet Memorial Park,
San Mateo County, Calif.

Your

PREFERENCE
RESPECTED

*"Go forth under the
open sky, and list to
Nature's teachings."*

BRYANT.

C E M E T E R Y

The palm-lined drive leads from the highway entrance to the offices and park.

TO those who prefer burial, Olivet Memorial Park offers the ideal. It is close to the foothills, slightly elevated, and far enough away from the hum of crowded cities to be secluded; yet near enough to be accessible.

The approach is by a gently winding, palm-lined drive leading from the highway. The wooded seclusion, brightened with the song of birds, invites you to come and meditate. Peace predominates.

Year after year and generation after generation your property will continue a part of this beauty . . . safe-guarded with every possible protective measure to assure perpetual loveliness of its surroundings.

OLIVET *Memorial* PARK

OLIVET *Memorial* PARK

OLIVET *Memorial* PARK

"And the rain descended, and the floods came, and the winds blew, and beat upon that house; and it fell not: for it was founded upon a rock."

MATTHEW 7:25.

MAUSOLEUM

Marble memorial crypts in the Mausoleum showing modern arrangements for floral tributes.

BEAUTY and simplicity, permanence and stability all are offered to you in Olivet Memorial Mausoleum . . . the building which drew from the resources of the world that it might truly be founded "upon a rock."

Imported marble in all its real beauty is used throughout this Mausoleum, even to the floor under foot; while delicate art glass overhead sheds softened sunshine to give natural light to the memorial and floral tributes all around. Regardless of weather outside it is always cheery inside this sanctified haven, always bright.

Crypts — or compartments — may be purchased in individual or family units. The first cost is the only cost. A portion of each purchase price is placed in a Perpetual Care fund to assure continued maintenance and beauty of the building.

OLIVET *Memorial* PARK

OLIVET *Memorial* PARK

*"Duty makes us do
things well; Love
makes us do them
beautifully."*

PHILLIPS BROOKS.

CREMATORY and COLUMBARIUM

One of the light, cheery rooms in Columbarium where niche and urn memorials are given constant care and protection.

THE ancient custom of cremation, dating back many centuries before Christ, is found embodied in beauty, reverence and all modern, scientific developments at Olivet Memorial Crematorium.

From the quiet, comfortable chapel . . . sacred in its atmosphere; complete in its appointments . . . to the bright sunlit Columbarium, all is beautiful.

Inurnment is completed after cremation by sealing the remains in a permanent bronze urn and placing it in a private niche in the Columbarium. Here it will stand as a permanent tribute to your loved one . . . sheltered, protected and cared for throughout the generations to come.

The structure of the building is of enduring steel and stone construction to assure continued permanence. Spacious driveways surround the building, permitting easy entrance to both the Chapel and Columbarium, and allowing ample parking space at all times. Gardens hug close to the sanctuary, lawns border it; trees envelope it with their protecting branches.

OLIVET *Memorial* PARK

YOUR PREFERENCE RESPECTED.
All Services Conducted

Small section of Olivet Memorial Park Cemetery showing new type of markers. San Bruno mountains in background.

(Left) Corridor of Mausoleum showing a few of the numerous potted plants and flowers that complete the beauty of this fine marble and stone structure.

(Below) Olivet Memorial Park offices.

(Left) Cut flowers, plants and all types of floral pieces may be obtained on the premises from Olivet Flower Shop.

METERY, MAUSOLEUM, CREMATORY

with Equal Reverence

(Right) Columbarium entrance. No steps to walk up and down. Entire structure is built on ground level.

(Left) Exterior of Crematory Chapel and Columbarium where urn and cenotaph memorials are erected in permanent tribute to those who have gone on before.

(Right) Free transportation is provided along palm-lined drive from the highway to offices and park.

Picturesque rock garden and waterfall facing the highway mark the drive leading to Olivet Memorial Park.

OLIVET MEMORIAL PARK, like Olivet of Bible days, is a secluded area of permanent peace and outstanding beauty. Protected by the majestic San Bruno mountains, enhanced with green rolling lawns, pleasantly shaded by stately trees, and brightened with seasonable flowers, Olivet is indeed a Memorial Park of distinction.

The visitor is always welcome. There are those who come frequently, because each contact with such harmonious natural surroundings brings a feeling of complete calm. There are others who come less often, but find equal consolation in knowing that the finest care is being given the memorials they have erected, whether they visit regularly or not.

Members of the staff are always on hand at the office and in the buildings to greet you, to assist in locating memorials and to answer questions.

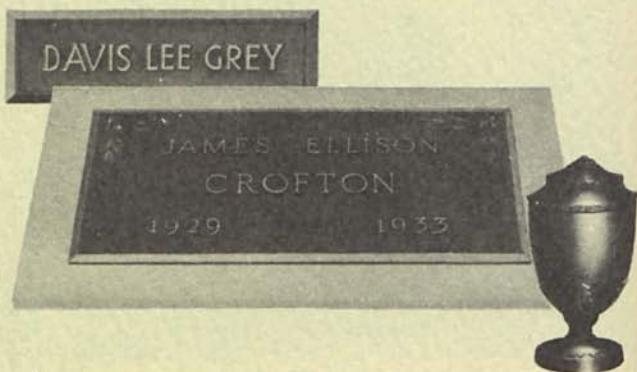
OLIVET *Memorial* PARK

PROTECTION

Twenty-five per cent of the cost of every interment space in the Mausoleum, Columbarium or Cemetery is set aside for the *Perpetual Care* of park and buildings.

MEMORIAL

IT is the Memorial . . . not the disposition . . . that brings comfort and consolation to the living. When inscribed with the name of a loved one it becomes a tangible tribute; and dedicated in sweet memory, it brings peace to the heart.

Such a Memorial may be a bronze tablet in the cemetery, an inscription on a mausoleum crypt or the urn in which cremated remains are placed. But the love-motive that prompts this thoughtful honor is the same.

The everlasting Memorial is more too, than just a tribute. It perpetuates the family name through ensuing centuries, keeping alive the names of those who have already made their contribution to civilization; giving to the pages of history a permanent record of each succeeding generation.

OLIVET *Memorial* PARK

OLIVET *Memorial* PARK

*"The heart that has
truly loved, never
forgets."* MOORE.

P A R K

The entrance to beautiful Olivet Memorial Park is through these ivy-covered pillars. The Mausoleum is to the left; the Columbarium to the right.

MAN and nature in perfect accord and partnership have created this beautiful Olivet Memorial Park. Fine trees, rolling lawns and gardens are worked into one complete picture, framed in every direction by far-reaching foothills that touch the sky.

A feeling of inspiration meets you at the rock-garden entrance-way where a waterfall drops to the highway. It increases as you drive along the winding road from the path of commercial life to this sheltered park where loved ones lie in rest. A warmth of satisfaction is yours as you depart. No other place is just like Olivet Memorial Park.

OLIVET *Memorial* PARK

OLIVET *Memorial* PARK

OLIVET *Memorial* PARK

*"The groves were
God's first temples."*
BRYANT.

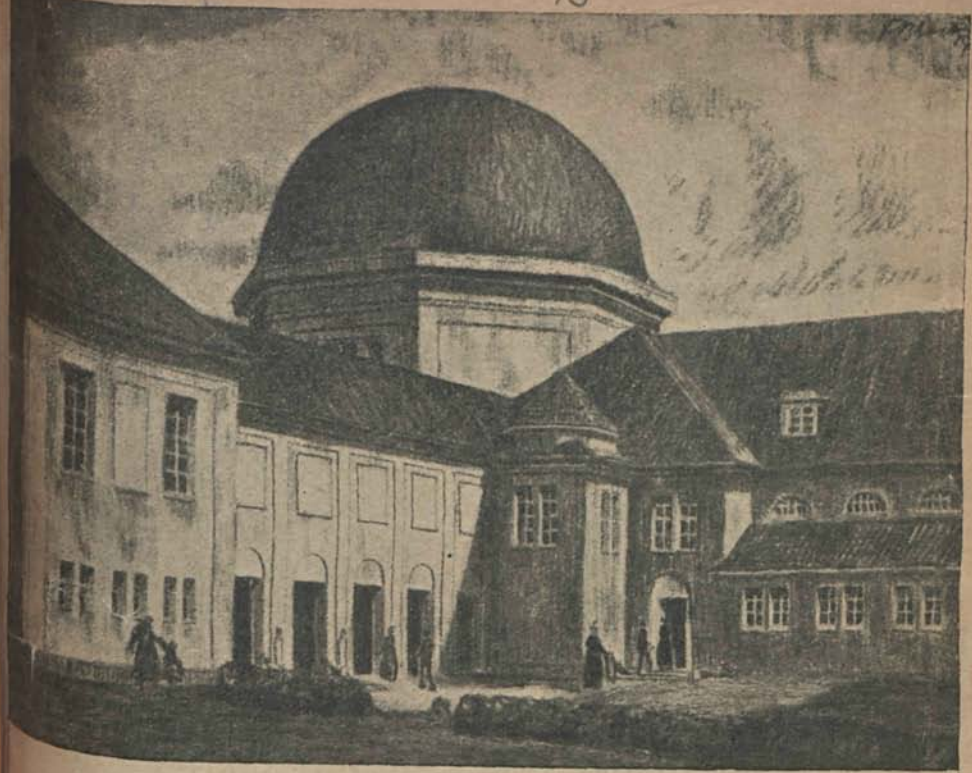

Visitors are invited to Olivet Memorial
Park daily and Sundays. The park and
buildings are open from 9 to 5 o'clock

Those who are driving will find the Park located in San
Mateo County 9 miles south of the center of San Francisco,
halfway to Burlingame, on U. S. Highway 101.
No. 40 San Mateo car stops at the highway entrance.

L 614.62

13

Ostpreussischer Verein für Feuerbestattung
 e. V.
 zu Königsberg i. Pr.

Jubiläums-Bericht
 für das 25. Vereinsjahr 1922.

Ostpreussische Druckerei und Verlagsanstalt A.-S., Königsberg i. Pr., Tragh. Pulverstraße 20.

Justizrat Robert Gyßling † 1912.

Sanitätsrat Dr. Max Wedel † 1906.

Am 30. März 1923 konnte unser Verein auf die Arbeit eines Vierteljahrhunderts zurückblicken. In Dankbarkeit gedenken wir unseres Gründers Sanitätsrat Dr. **Wedel** und unseres Führers Justizrat **Gyßling**.

1922 wurden die Krematorien **Wilmersdorf** und **Ilmenau** eröffnet, wodurch die Zahl der Krematorien Deutschlands auf 57 gestiegen ist. In **Erfurt** und **Hannover** harren weitere Krematorien ihrer Inbetriebsetzung. — Die Einäscherungsziffer bis 1. Oktober 1922 mit 19546 Leichen übertrifft die des Vorjahres um 40%. Gesamtziffer der Einäscherungen bis zum 1. Oktober des Berichtsjahres 191455 Leichen.

Die gesetzliche Neuregelung der Feuerbestattung steht noch immer aus. In **Danzig** ist die Vorschrift der schriftlichen Anordnung der Feuerbestattung beseitigt.

Silbit äscherte 22, **Danzig** 211, **Königsberg** 332 Leichen ein (Vorjahr: 21, 152, 242 Tote). Die Zahl der bis Ende 1922 in **Königsberg** eingeäscherten Toten beträgt 966. 11% der Todesfälle Erwachsener in hiesiger Stadt sind 1922 eingeäschert worden (1921: 9,3%). So bildet sich auch hierorts die Feuerbestattung langsam zur Volkssitte aus.

Einer großen Beliebtheit erfreuen sich nach wie vor unsere **Führungen** durch den Gemeindefriedhof, von denen wir sechs veranstalteten. Desgleichen hat unsere **Totensonntagsfeier** auch in diesem Jahre eine zahlreiche andächtige Gemeinde gefunden. In Vorbereitung ist eine hiesige Ausstellung für Friedhofskunst und Bestattungswesen. — Die **Gesamtkosten** einer Feuerbestattung belaufen sich zur Zeit je nach Ansprüchen auf 120 000—228 000 **Mark**. Dringend zu empfehlen ist die Verwendung von **Pappsärgen**, die durch Vermittlung der Friedhofsverwaltung zu beziehen sind. **Mitglieder**, die über beschränkte Mittel verfügen, wenden sich zweckmäßig unmittelbar an die Friedhofsverwaltung, welche am besten Fingerzeige für Ersparnisse zu geben vermag.

Der **Mitgliederstand** hat sich 1922 von 2327 auf 3059 erhöht. **Niedergelegt** sind bei uns 2134 **lehtwillige Verfügungen** und 471 800 **Mark Sterbegelder**.

Vorteile der Mitgliedschaft.

1. **Sachverständige Beratung** in allen Feuerbestattungsangelegenheiten.
2. **Prüfung und Aufbewahrung lehtwilliger Verfügungen.**
3. **Einäschungsbeihilfe** von 1000 **Mark** unter Voraussetzung dreijähriger Mitgliedschaft auf Antrag der Hinterbliebenen innerhalb eines Viertelsjahres nach dem Tode.
4. **Sicherstellung der Feuerbestattungskosten bis zu einer Million** unter günstigsten Bedingungen durch die Feuerbestattungskasse „**Flamme**“.

Mit Rücksicht auf die große wirtschaftliche Bedeutung der **Versicherungskasse** haben wir für dieselbe eine eigene sachmännische Verwaltungsabteilung bei Herrn **Subdirektor Willert**, **Kneiph. Länggasse 21^I** (Dienststunden: 8—1 Uhr) errichtet. (**Fernsprecher 103.**)

Ohne rechtsgültige lehtwillige Anordnung keine Feuerbestattung in Preußen.

Die Anordnung wird getroffen entweder durch:

1. **protokollarische Erklärung** vor einem siegelführenden Beamten (Vordrucke in der Geschäftsstelle und im Krematorium erhältlich. **Steuerfrei**) o d e r durch
2. **eigenhändig geschriebene lehtwillige Verfügung** (Vordrucke unzulässig. **Stempelpflichtig**) o d e r durch

3. **letztwillige Verfügung mit Ernennung des Vereinsvorsitzenden zum Testamentsvollstrecker** (dringend empfehlenswert für Alleinstehende). Muster in der Geschäftsstelle.

Die letztwilligen Anordnungen sind beim Verein zu hinterlegen, wobei Prüfung der Rechtsgültigkeit stattfindet.

Hinterlegung der Feuerbestattungskosten (3. Zt. etwa 200 000 Mark) bei dem Vereinsvorsitzenden ist sehr zweckmäßig, sofern nicht Versicherung bei der Feuerbestattungskasse vorgezogen wird. Nähere Auskünfte in der Geschäftsstelle.

Gesetzlicher Vorstand.

Vorsitzender: Dr. med. Mühling, Schönstr. 19, Telefon 1936.

Schatzmeister: Kaufmann Rahn, Oberlaaf 19 a, Telefon 2859.

Stellvertreter: Bücherrevisor Halffter, Kurstraße 4, Telefon 1551. Kaufmann Mrongovius, Hindenburgstraße 21, Telefon 818.

Geschäftsstelle.

„Geflügelte Hand“, Münzstraße 29, Telefon 6073. Dienststunden wochentäglich 10—12 und 3—5 Uhr.

Mitgliedsbeitrag jährlich 200 Mark, **Eintrittsgeld** 200 Mark.

Lebenslängliche Mitgliedschaft 10 000 Mark. Bezug der sehr empfehlenswerten Monatszeitschrift „Die Flamme“ durch die Postanstalt (vierteljährlich 12 Mark).

Postcheckkonto des Vereins: Königsberg 3272.

Krematorium: Fernsprecher 6169.

Wir empfehlen allen Freunden der Feuerbestattung und einer neuzeitlichen Friedhofskunst den Besuch der muster-gültigen Anlagen unseres Gemeindefriedhofes (erreichbar mit Linie 8 der Straßenbahn), der schon jetzt trotz seines kurzen Bestehens als Sehenswürdigkeit unserer Stadt zu bewerten ist. Als ein besonderer Vorzug ist hervor-zuheben, daß auf diesem Friedhof beide Bestattungs-formen, Beerdigung wie Einäscherung nebeneinander geübt werden, also keiner künstlichen Trennung unter-liegen und daß gleicherweise auf dieser Totenstätte alle religiösen Anschauungsformen zu ihrem Rechte kommen.

AUF DER WARTE IM OSTEN

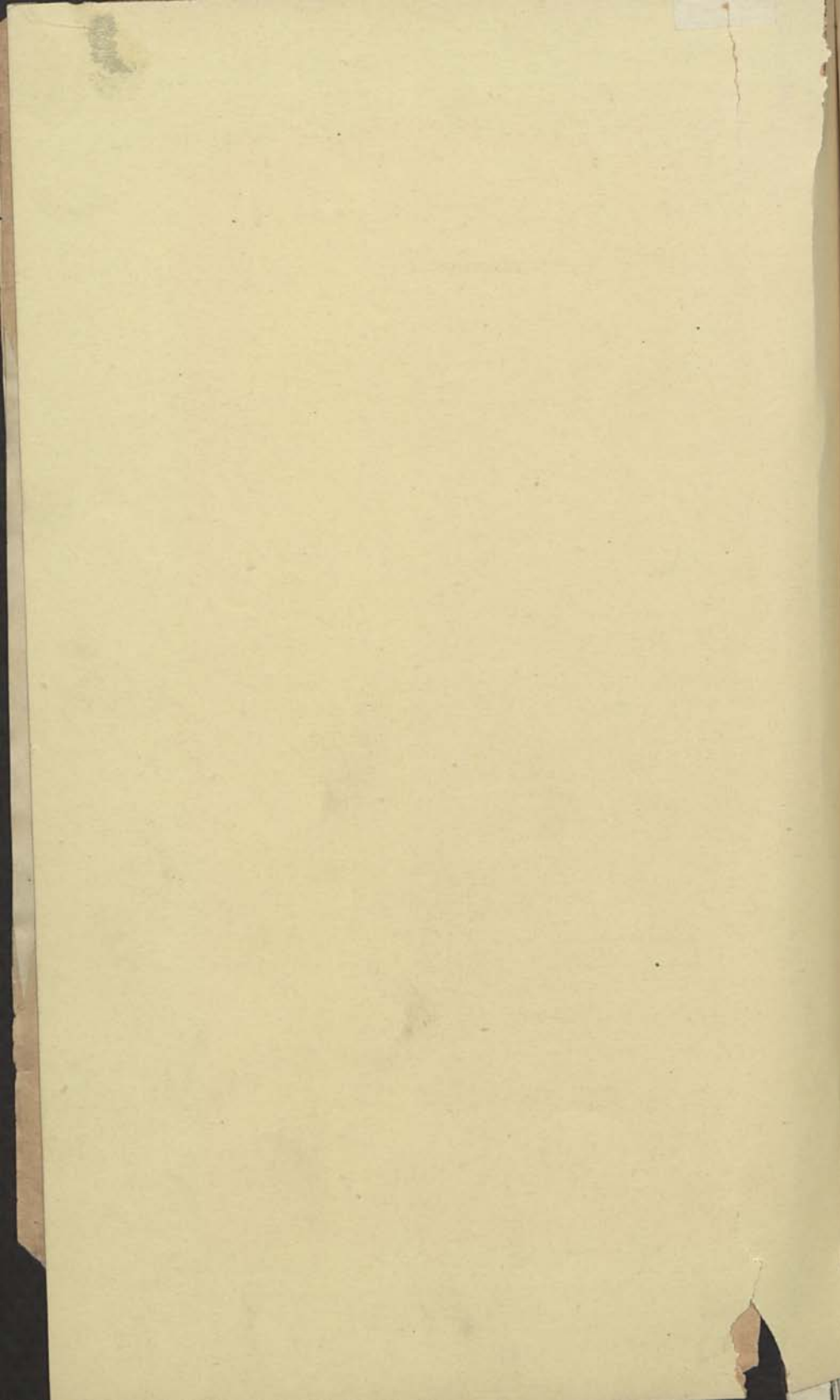

14
51

30

JAHRE FEUERBESTATTUNG
IN KÖNIGSBERG
1898 1928

CHRONIK DES OSTPR. VEREINS FÜR
FEUERBESTATTUNG EV.

Auf der Warte im Osten

30 Jahre
im Dienste der Feuerbestattung
in Ostpreußen

Denkschrift

zum 30. Jahrestage der Gründung des Ostpreußischen
Vereins für Feuerbestattung e. V. zu Königsberg Pr.
von Dr. med. Mühling

Auf der Warte im Osten

30 Jahre
im Dienste der Feuerbestattung
in Ostpreußen

Die Entwürfe der Bildtafeln und den Umschlagschmuck
zeichnete der Königsberger Graphiker Hans Laue
Den Druck besorgte die Ostpreußische Druckerei
und Verlagsanstalt Akt.-Ges., Königsberg i. Pr.
500 Vorzugsdrucke dieser Denkschrift wurden auf Kunst-
druckpapier hergestellt und vom Verfasser handsigniert

von Dr. med. Mölling

„Immer hat die alte Lüge an der Tür gestanden, wenn das noch junge Kind der Wahrheit Einlaß begehrte. Aber mit dem Wachsen des Kindes schrumpft der Irrtum zusammen und verliert die Macht. Ein paar Jahr Verzögerung ist alles, was er bewirken kann.“

v. Liebig „Streitschrift gegen Dr. Wolf“ S. 45.

Vor dreißig Jahren.

Wenn die Menschen des zwanzigsten Jahrhunderts, welche die ungeheueren Erschütterungen des Weltkrieges erlebt haben und die unter dem atemberaubenden Rhythmus eines mehr und mehr amerikanisierten Daseins keuchen, an die Zeit vor dreißig Jahren zurückdenken, so erscheint ihnen dieselbe in der trügerischen Perspektive eines Idylls aus der Glanzzeit des Deutschen Kaiserreiches. Die Menschen vor dreißig Jahren empfanden ihre Zeit keineswegs als eine Lust zu leben. Vollends auf dem Gebiete, das uns in diesen historischen Betrachtungen angeht, auf dem Gebiete der Feuerbestattung sah es in Deutschland recht trübe aus: 1898 war gerade das vierte deutsche Krematorium in Jena eröffnet worden; G o t h a konnte auf eine 20jährige Tätigkeit zurückblicken, hatte es aber doch nur auf 13 Einäscherungen im Dezember und auf 179 im ganzen Jahre 1898 gebracht. Das Heidelberg er Krematorium bestand seit 7, das Hamburg er erst seit 6 Jahren; ersteres schnitt im Jahre 1898 mit 125, letzteres mit 98 Einäscherungen ab. Die Gesamteinäscherungsziffer aller vier Krematorien belief sich auf 425, erreichte also noch nicht die derzeitige monatliche Zahl des Krematoriums Berlin-Wedding. Nur Sachsen-Coburg-Gotha, Baden, die freie Stadt Hamburg und Sachsen-Weimar-Eisenach gestatteten die Ausübung der Leicheneinäscherung. Die großen Bundesstaaten, insbesondere Preußen und Bayern, bildeten eine granitene Mauer des Widerstandes gegen die neue Bestattungsform. Die Anhänger derselben galten als politisch und religiös höchst anrühlig. Mit der katholischen wetteiferte die protestantische Geistlichkeit in der Verdammung der Feuerbestattung, die einer uralten Sitte und den dieser entsprechenden Ordnungen zuwider sein sollte. Den protestantischen Geistlichen wurde höchstens anheimgestellt, im „engeren Kreise der Leidtragenden den Trost des göttlichen Wortes und des Ge-

betes darzubieten¹⁾.“ Wie sehr die evangelische Kirche mit dieser zweiten Garnitur von Gnadengütern ihrer selbst gespottet hat, dürfte sie wohl später reuevoll inne geworden sein. 1898 jedoch gehörte es für jeden, der seine Treue zu Thron und Altar belohnungshungrig ins rechte Licht setzen wollte, zum guten Ton, gegen die Feuerbestattung zu eifern. Allen voran bekämpften die Junker- und Muckerblätter unsere Bewegung als höchst gemeingefährlich; die „Germania“ schleuderte Blitze gegen die verhaßten Krematisten, die „Kreuzzeitung“ fühlte sich berufen, die „Angriffe auf die christliche Kirche“ abzuwehren und betäubte die eigene Angst mit der Fiktion, daß es sich bei unserer Werbung um eine „durchaus künstliche Bewegung“ handle. Einem Propst von der Goltz war die Feuerbestattung ein Greuel, weil sie „im Volk den Glauben an die Auferstehung des Fleisches untergrabe und es unmöglich mache, alle die schönen Gesangbuchverse weiter zu singen, welche auf die Auferstehung des Fleisches Bezug haben“. Der bekannte Zentrumsabgeordnete Bachem bezeichnete die Feuerbestattung als eine „Liebhaberei gewisser bevorzugter Kreise, die aber das religiöse Gefühl der weitesten Kreise verletze“. Ganz entzückend ließ sich 1897 auf der Berliner Generalsynode ein Synodale aus, der nicht begreifen konnte, daß verständige Leute sich überhaupt zur Verbrennung ihrer Leichen verstehen können, aber — „es gebe doch nun einmal sonderbare Käuze“! — —

Zu der Unduldsamkeit der Priesterkaste, die von jeher entwicklungshemmend in Völkerschicksale eingegriffen hat, gesellte sich die Gleichgültigkeit der Massen, welche unter dem Bann des ewig Gestrigen stumpfsinnig eine Jahrtausende alte Übung mitmachten, wengleich dieselbe den verfeinerten Anforderungen der Ästhetik und Pietät sowie volkswirtschaftlichen Wünschen nicht mehr genügte.

* * *

Die Gründung des ostpreußischen Vereins für Feuerbestattung.

Wir lassen den Vorhang über dieses trübe Zeitgemälde fallen, das wir nur deshalb malen mußten, um die Entschlossenheit und den Wagemut jener Männer in das rechte Licht zu rücken, welche sich unterfingen, in dem gegen Neuerungen spröden Ostpreußen der Feuerbestattung einen Brennpunkt der Aufklärung und Werbung zu schaffen. Am

¹⁾ Aus den vier Thesen der Eisenacher Kirchenkonferenz von 1898.

MENSCH UND ERDE WOLLEN SEELE WERDEN
DAS IST ALLER DINGE LETZTER SINN

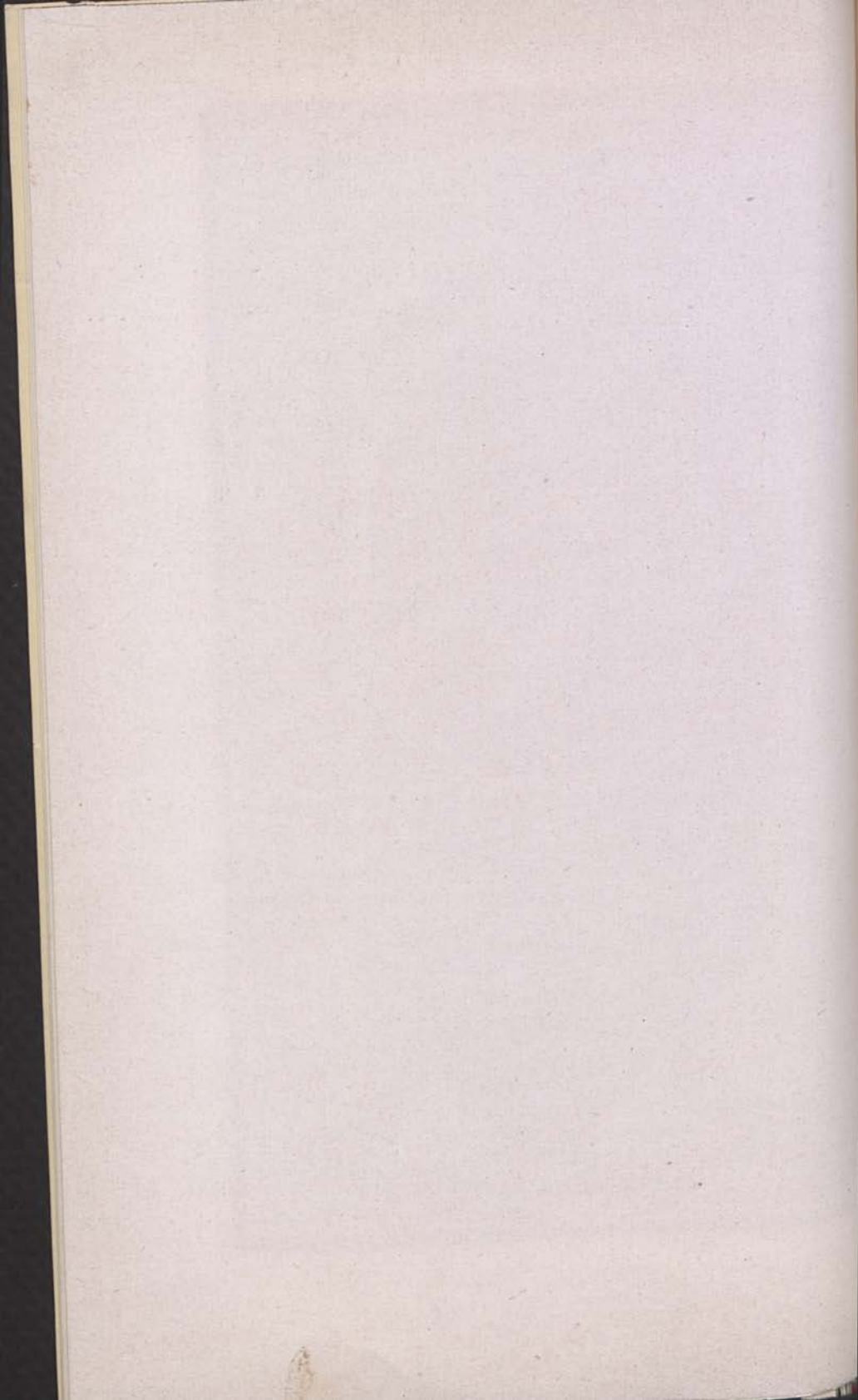

SAN. RAT DR. WEDEL 1898-1903

FIGUE

1928

15. März 1898 versammelten sich in Demels Konditorei in der Königstraße auf Einladung von Sanitätsrat Dr. Wedel etwa 20 bis 30 Frauen und Männer der Königsberger Intelligenz und beschlossen, die Gründung eines Vereins für Feuerbestattung durch einen Ausschuß vorzubereiten. Am 30. März 1898 fand im „Königlichen Hof“ die Gründerversammlung statt. Der neue Verein trat mit 86 Mitgliedern ins Leben. Der vorbereitende Ausschuß wurde endgültig als Vorstand gewählt. Denselben gehörten an: Sanitätsrat Dr. med. Wedel, Freiherr von Hoverbeck, Dr. med. Klokow, Kaufmann E. Kolw, Begräbnisunternehmer Kramer, Gemeindevorsteher Krumhaar und Prokurist Wind. Zu Beisitzern wurden außerdem gewählt die Rechtsanwälte Dr. jur. Kraemer und Gyßling, sowie Kaiserl. Reichsbank-assessor Schreiber. Der Berliner Verein stiftete 100 Stück der Zeitschrift „Flamme“ zur Verteilung. Ein Aufruf zum Beitritt wurde in den Zeitungen erlassen.

Bereits am 15. April 1898 trat der junge Verein an die Öffentlichkeit mit einem Vortrag des Berliner Bürodirektors Max Pauly „Über Feuerbestattung“, der von einem den besten Gesellschaftskreisen angehörenden Publikum besucht war. Zur Veranschaulichung der Vorgänge bei der Einäscherung wurde das Schubertsche Krematoriumsmodell vorgeführt. Wie ungezählte andere Vereine hat also der verehrte Altmeister der deutschen Feuerbestattungsbewegung auch den Königsberger Verein gleichsam aus der Taufe gehoben.

Die Seele des Vereins war und blieb bis zum allzu früh erfolgten Tode sein

Gründer

Sanitätsrat Dr. Wedel. Er war für Ostpreußen der Pionier, der, erfüllt von dem unerschütterlichen Glauben an die Kraft unseres Ideals, die Gleichgesinnten sammelte und die Gleichgültigen mit sich fortriß. Bei den schwerblütigen Ostpreußen mußte es schon eine besonders eindrucksvolle Persönlichkeit sein, von welcher ein derartiger Einfluß ausging. Unsere Heimatsprovinz, abseits von der großen Heerstraße des Fremdenverkehrs gelegen, war damals Neuerungen viel weniger zugänglich als heutzutage. An die äußerste Peripherie des alten Reiches gerückt, konnte Ostpreußen für die Feuerbestattung zunächst wenig mehr als eine theoretische Anteilnahme an den Tag legen. Die Beförderungskosten der Leichen nach Gotha oder Hamburg, deren Krematorien einzig und allein in Frage kamen, waren für die meisten unerschwinglich. 1880 war als

erster Ostpreuße der Kreisphysikus aus Ortelsburg Dr. Ludwig Sorauer am Weihnachts-Heiligabend in Gotha eingäschert worden. Seitdem hatten bis zu Wedels Auftreten nur sechs Ostpreußen ihre letzte Fahrt nach Gotha bzw. Hamburg zurückgelegt. Greifbare Vorteile konnte damals die Zugehörigkeit zu einem Feuerbestattungsverein kaum bieten; es galt ausschließlich, einer hohen Idee nachzustreben und deren Zukunft vorzubereiten.

In Max Wedel erstand unserer Bewegung die auserkorene bodenständige Persönlichkeit mit allen Eigenschaften eines geistigen Führers. Als Sohn eines Kaufmanns reformierten Glaubens am 3. Mai 1849 in Königsberg geboren, besuchte Wedel das humanistische Gymnasium der Altstadt, studierte an der Albertina Medizin und bestand 1872 die ärztliche Staatsprüfung. Den französischen Krieg machte Wedel als Hilfsarzt mit. Seit Dezember 1874 praktizierte er in Königsberg. Als Arzt wie als Mensch gleich beliebt, errang sich Wedel alsbald eine hochangesehene Stellung. Sein gleichbleibend liebenswürdiger, vornehmer Charakter, seine stete Hilfsbereitschaft und eine Uneigennützigkeit, die oft die Grenzen vernünftiger Selbsterhaltung überschritt, waren allbekannt. Nur im engsten Kreise bekannt war jedoch die künstlerische Begabung, wie man sie gerade bei Ärzten häufig gepaart findet mit naturwissenschaftlichem Denken. Infolge seiner bedeutenden Musikalität zog Wedel alle namhaften Künstler des In- und Auslandes, welche in Königsberg konzertierten, in den Kreis einer geistig angeregten, häuslichen Geselligkeit. Verfasser dieser Chronik hatte das Glück, 1904 anlässlich der Trauerfeier für einen verstorbenen Geistlichen der Löbenichtschen Kirche Wedel kennenzulernen, leider nur flüchtig, doch auch selbst diese einmalige Begegnung hinterließ den unvergeßlichen Eindruck einer harmonischen, starken Persönlichkeit.

Der Verein unter Wedels Leitung 1898-1903.

An den heutigen vielseitigen Anforderungen gemessen konnte die Betätigung eines ostpreußischen Feuerbestattungsvereins vor 30 Jahren nur eine recht begrenzte sein und hauptsächlich in der Aufklärung der Massen gipfeln, welche sich von der Feuerbestattung, wenn überhaupt, die abenteuerlichsten Vorstellungen machte. Das Schauermärchen vom Wiederaufwachen der Toten im Feuerofen wurde auch von Gebildeten kritiklos nacherzählt, die Höhe der Kosten einer Feuerbestattung unwissentlich ins Phantasti-

sche gesteigert. Die Angst vor einer gewaltigen Zunahme der Giftmorde durch allgemeine Einführung der Feuerbestattung war groß. Natürlich schossen in dem agrarischen, konservativen Ostpreußen die religiösen Vorurteile gewaltig in Blüte; die Geistlichen mißbrauchten ihren großen Einfluß, um die Feuerbestattung, von der sie meistens nur kindlich naive Vorstellungen hatten, bei jeder Gelegenheit den gläubigen Seelen verächtlich zu machen. Über Tote, die ihre Einäscherung verfügt hatten, wurde lieblos der Stab gebrochen; freilich war das Ergebnis dieser Splitterrichterei, die selbst vor der Hoheit des Todes nicht halt machte, ein entgegengesetztes als das von der eifernden Kirche angestrebte. So erregte es in Insterburg recht unliebsames Aufsehen, als die Leiche des beliebten Arztes Dr. L o e b e l l am 2. Februar 1899 ohne Glockengeläute und ohne Pfarrer nach dem Bahnhof überführt wurde, um in Gotha eingäschert zu werden. Dafür hatte der Kriegerverein und ein großer Teil der Einwohnerschaft dem Toten das Ehrengeliebt gegeben. Seiner Seele hat das Wegbleiben des Geistlichen vor Gott wohl nichts geschadet. — — —

In dem Programm Wedels standen aufklärende Vorträge an erster Stelle. Daß als Redner unser Max Pauly nach Königsberg berufen wurde, ist bereits erwähnt worden. Schon bei diesem ersten Vortrag im 15. April 1898 fiel es auf, daß in der Zuhörerschaft das weibliche Element vorherrschte. Diese Beobachtung ist auch später — und nicht nur in Königsberg — oftmals gemacht worden und keine zufällige; das besonders ausgeprägte Verständnis für das Gefühlsmäßige muß gerade die Frau der Feuerbestattung zuführen. Die Königsberger Presse brachte über den Paulyschen Vortrag rein objektiv gehaltene Berichte mit Ausnahme der „Ostpreußischen Zeitung“. Dieser erschien die Feuerbestattung als „das Gefühl verletzend und unannehmbar“. Die gesundheitlichen Bedenken gegen die Friedhöfe wurden vom Berichterstatter als übertrieben und unzutreffend erachtet. In der schnellen Vernichtung der Toten erblickte er eine Vergewaltigung des trauernden Gemütes der Hinterbliebenen; durch die Plötzlichkeit der Verandlung werde denselben der schönste Balsam geraubt: Die Zeit, die alle Wunden heilet. Am geschmacklosesten war der hämische Vergleich der Andachtshalle des Krematoriums mit einer Synagoge²⁾. — — Für den nächsten Vortrag am 7. März 1899 hatte Wedel in der Person von Dr. Weigt aus Hannover einen allbekannten, glänzenden Redner gewonnen. Weigt sprach über „Die Feuerbestattung, ihr

²⁾ „Die Flamme“ 1898. S. 2417.

Wesen und ihre Vorzüge“; der Besuch war ein recht guter, der Beifall lebhaft. Weniger Glück hatte der Berliner Schriftleiter *Winkler* mit seinem Vortrage „Unser gutes Recht und seine Gründe“ (24. März 1900). Die gesamte Ortspresse verhielt sich auffallend kühl und ablehnend^{a)}. Zwei Jahre hindurch unterblieben nun öffentliche Vorträge; aber *Wedel* erlahmte nicht und brachte 1903 sogar zwei Werbevorträge kurz hintereinander heraus, den ersten von *Dr. Michaëlis-Stettin* über „Die Feuerbestattung vom Standpunkt der Hygiene“ (Januar) und den zweiten von *Dr. Weigt* „Über den gegenwärtigen Stand der Feuerbestattung“. Daß die Vorträge ihre Zugkraft verloren, lag — wie die Folgezeit erwies — an dem Mangel geeigneter Lichtbilder. Unter diesem Mangel litt auch der März 1904 von Betriebsinspektor *Jenke* aus Danzig im Saal der Dreikronenloge gehaltene Vortrag über „Die Feuerbestattung in ihrer volkstümlichen Bedeutung“.

Eine weitere Aufgabe des Vereins bestand in der Hilfeleistung bei den wenigen ausführbaren Feuerbestattungen, also beim Verbringen der Leichen aus Ostpreußen nach dem „Ausland“. Die Tätigkeit des Vereins drückte sich infolge der hohen Beförderungsgebühren begreiflicherweise in einer nur langsamen Zunahme der Einäscherungen aus, die aber immerhin von 1—2 jährlich vor der Vereinsgründung auf 5—7 in den Jahren 1900—1901 anstieg (siehe Anhang I). Um die Abwicklung der örtlichen Besorgungen machte sich das Bestattungsgeschäft von *Kramer* verdient. Als das Krematorium in Hamburg eröffnet worden war, bemühte sich der Verein, die Leichen auf dem Wasserwege dorthin zu befördern, was halb so teuer wie die Bahnfracht war. Die hiesige Reederei *Kleyenstüber* sowie eine Lübecker Firma erklärten sich bereit, Leichenbeförderungen mittelst Dampfschiffs zu billigen Sätzen zu übernehmen, hatten jedoch gar bald mit großen Schwierigkeiten seitens der Kapitäne zu kämpfen, welche, ebenso abergläubisch wie die Bemannung, die Anwesenheit der Leiche als unheilbringend fürchteten und sich weigerten, Tote an Bord zu nehmen. Schließlich verpflichtete sich die Firma *Sartori* und *Berger* in Kiel, für 60 Mk. Leichentransporte zu übernehmen. Der Dampfer „*Wilhelm*“ der Firma *Kleyenstüber* beförderte im Juli 1900 die Leichen des Zimmermeisters *Krüger* und des Büroassistenten *Haberecht* nach Hamburg. Im September 1904 wurde die Leiche von *Dr. Latte* nach demselben Krematorium auf dem Seewege verbracht. Letztere Bestattung kostete 350 Mk. Von einer anderen Feuerbestat-

^{a)} „Die Flamme“ 1900. 2989.

tung in Hamburg (Bahnbeförderung zweier Leichen)⁴⁾ liegt eine Rechnung über 928 Mk. vor. Trotz der Ersparnis bürgerte sich die Bevorzugung des Seeweges kaum ein, da die Verstaung der Leichenkiste in den Laderaum den Forderungen der Pietät noch weniger genügte als ihre Verbringung in den Güterwagen der Eisenbahn.

Eingehend beschäftigte sich der Verein mit dem Schicksal der Aschenreste. Wenn auch die Krematorien der damaligen Zeit anstandslos die Aschenkapseln den Angehörigen auslieferten, und von letzteren die Urnen mit Vorliebe zu Hause aufgestellt wurden, so erkannte Wedel mit dem ihm eigenen Weitblick, daß dieses Verfahren in einer späteren Zukunft undurchführbar werden würde, und wandte sich (Oktober 1898) an sämtliche hiesigen religiösen Gemeinden mit einer Umfrage darüber, ob auf den betreffenden Friedhöfen die Erdbestattung der Aschenreste erlaubt werden würde. Veranlaßt war diese Umfrage dadurch, daß die auswärtige Einäscherung eines Mitgliedes unterblieben war, weil man die Verweigerung der Beisetzung der Aschenreste in Aussicht gestellt hatte. Das Konsistorium der französisch-reformierten Kirche, das evangelisch deutschreformierte Burgenkirchenkollodium, die altkatholische Pfarrgemeinde und der Vorstand der Synagogengemeinde gaben die Erklärung ab, daß sie die Beisetzung von Aschenresten auf ihren Friedhöfen gestatten würden. Sämtliche Behörden der evangelischen Landeskirche machten begreiflicherweise ihre Entscheidung von der vorherigen Einholung der Genehmigung seitens des königlichen Konsistoriums abhängig. — Wedel beantragte daraufhin beim Konsistorium, die Beisetzung von Aschenresten auf ostpreußischen Friedhöfen zu gestatten, um nicht die Anhänger der Feuerbestattung in die ihnen unerwünschte Zwangslage zu versetzen, auf die Beisetzung überhaupt zu verzichten. Das Konsistorium erklärte sich für unzuständig, da das Verhältnis der Landeskirche zur Feuerbestattung der landeskirchlichen Gesetzgebung unterstehe und in dieser noch nicht geordnet sei⁵⁾. So wurden im früheren Königreich Preußen religiöse Forderungen von Amts wegen erledigt. Der Verein nahm von weiteren Schritten als zur Zeit ergebnislos Abstand.

⁴⁾ mit nachfolgender Beisetzung der Asche in der Treptower Urnenhalle.

⁵⁾ Bekanntlich wurde das Recht der Beisetzung von Aschenresten in Erbbegräbnissen in den Jahren 1899—1902 durch den Hagener Feuerbestattungsverein auf dem Wege des Verwaltungsstreitverfahrens erfochten.

Auch der Bau einer Urnenhalle in Königsberg wurde eingehend erwogen, jedoch die Bedürfnisfrage von den Vereinsmitgliedern verneint (1899). —

Mit großer Begeisterung und durch Gewährung ansehnlicher Mittel setzte sich unser Verein für eine Feuerbestattungsausstellung ein, zu welcher sich im Rahmen der Ersten Ostpreußischen Ausstellung für Volkswohlfahrt und öffentliche Gesundheitspflege (Juni 1902) in Insterburg eine willkommene Gelegenheit bot. In Insterburg war im Juni 1901 — u. a. auch mit Unterstützung des Königsberger Vereins und nach ausgezeichnete Vorbereitung durch den Hauptschriftleiter der „Ostdeutschen Volkszeitung“ Dr. Kattentidt — ein Verein gegründet worden, dessen Vorsitz alsbald der damalige Rechtsanwalt und heutige Oberpräsident von Ostpreußen Siehr übernahm. Die Anteilnahme der Intellektuellen an den Bestrebungen des Insterburger Vereins war eine außergewöhnlich große und um so bewunderungswürdigere, als die ostpreußische Provinzstadt durch fast 1000 Kilometer vom nächsten Krematorium getrennt war, die Möglichkeiten einer praktischen Ausführung von Feuerbestattungen noch eingengter waren als in Königsberg. Da war es von dem jungen Insterburger Verein, der gerade ein Jahr zählte und keine Ausstellungsgegenstände sein eigen nennen konnte, eine Kühnheit sondergleichen, den Gedanken einer Feuerbestattungs-Ausstellung⁹⁾ in die Tat umzusetzen und einen noch ziemlich unbekanntem Kulturfortschritt auf dem Gebiete der öffentlichen Gesundheitspflege und Volkwohlfahrt in der Öffentlichkeit bekannt zu machen. Ostpreußischer Gemeinsinn, ostpreußische Opferwilligkeit und nicht zuletzt ostpreußische Zähigkeit ließen das Werk gelingen. Die kleine Ausstellung (allen voran das Schubertsche Krematoriummodell, Urnenbeisetzungsstätten nach Entwürfen von Gomansky in Berlin, künstlerische Aschenurnen von Prof. Hundrieser, ein kleiner Urnenhain und reiches Bildmaterial) vermittelte alles Wissenswerte auf dem Gebiete der Feuerbestattung und war vom Publikum gleichsam belagert.

Oktober 1902 regte das Vorstandsmitglied Gyßling an, wegen des rechtzeitigen Erwerbes eines kommunalen Friedhofes bei Magistrat und Stadtverordneten vorstellig zu werden.

Bereits wenige Wochen nach seiner Gründung (Mai 1898) trat der Königsberger Verein dem großdeutschen Verband bei und hat ihm während der drei Jahrzehnte

⁹⁾ „Flamme“ 1902. S. 3621.

seines Bestehens die Treue gehalten in der klaren Erkenntnis, daß der einzelne Verein trotz der bedeutsamsten Tätigkeit im Bannkreise örtlicher Wirkungsmöglichkeiten den großen Aufgaben der Bewegung ohnmächtig gegenübersteht und die Lösung dieser Aufgaben (also z. B. der gesetzlichen Regelung, der kirchlichen Anerkennung der Feuerbestattung) einer alle Vereinigungen zusammenfassenden Organisation überlassen muß. Wedel fehlte auf keinem Verbandstage (Berlin 1898, Frankfurt a. M. 1900, Dresden 1901, Danzig 1902, Wiesbaden 1904) und nahm an den Verhandlungen nicht nur regsten Anteil, sondern trat auch selbst mit Anregungen auf den Plan: so beantragte der Verein 1901 in Dresden die Errichtung von Sektionen für die einzelnen Staaten, über die der Verband sich erstreckt, um im Namen jeder einzelnen dieser Sektionen mit den betreffenden Staatsbehörden in wirksame Verhandlungen eintreten zu können⁷⁾. Der Antrag kam nicht zur Diskussion und wurde ein Jahr später in Danzig nochmals gestellt. Obwohl der Antrag zurückgezogen wurde, beweist er trefflich den Fernblick Wedels, denn sein Gedanke fand späterhin durch Begründung von Landesverbänden Verwirklichung. Auch eine andere weitschauende Idee beschäftigte den Arzt Wedel, die Anschaffung transportabler Krematoriumsöfen, welche beim Ausbruch von Seuchen wie auch im Kriegsfall schleunigst nach dem Ort ihrer Verwendung geschafft werden sollten. Ein diesbezüglicher, für Danzig vorbereiteter Antrag wurde nicht eingebracht, da Wedel bei einer Umfrage bei den Verbandsvereinen nicht die genügende Resonanz fand. Das gleiche Schicksal erlitt ein Vorschlag zur Satzungsänderung, durch den sämtlichen Mitgliedern von Verbandsvereinen die Teilnahme an den Verbandstagen möglich gemacht werden sollte. Heute mutet uns die Beschränkung der Teilnahme an den Verbandsverhandlungen auf die Abgeordneten seltsam bürokratisch an. — —

Am 14. Januar 1905 legte Wedel sein Amt als Leiter des Vereins mit Rücksicht auf seine Gesundheit nieder, ließ sich aber bewegen, im Vorstande weiter tätig zu sein. Er hat dann auch in der Folgezeit bisweilen Vorstandssitzungen stellvertretend geleitet und 1904 den Wiesbadener Verbandstag als unser Abgeordneter besucht. Deshalb können wir ihn bis zu diesem Jahre als geistigen Führer unserer Bewegung betrachten. — Am 31. August 1905 wurde Wedel, nachdem er noch im Kreise der Familie seiner Schwägerin frohe Stunden verlebt hatte, um 1 Uhr nachts von einem

⁷⁾ „Flamme“ 1901. S. 3503.

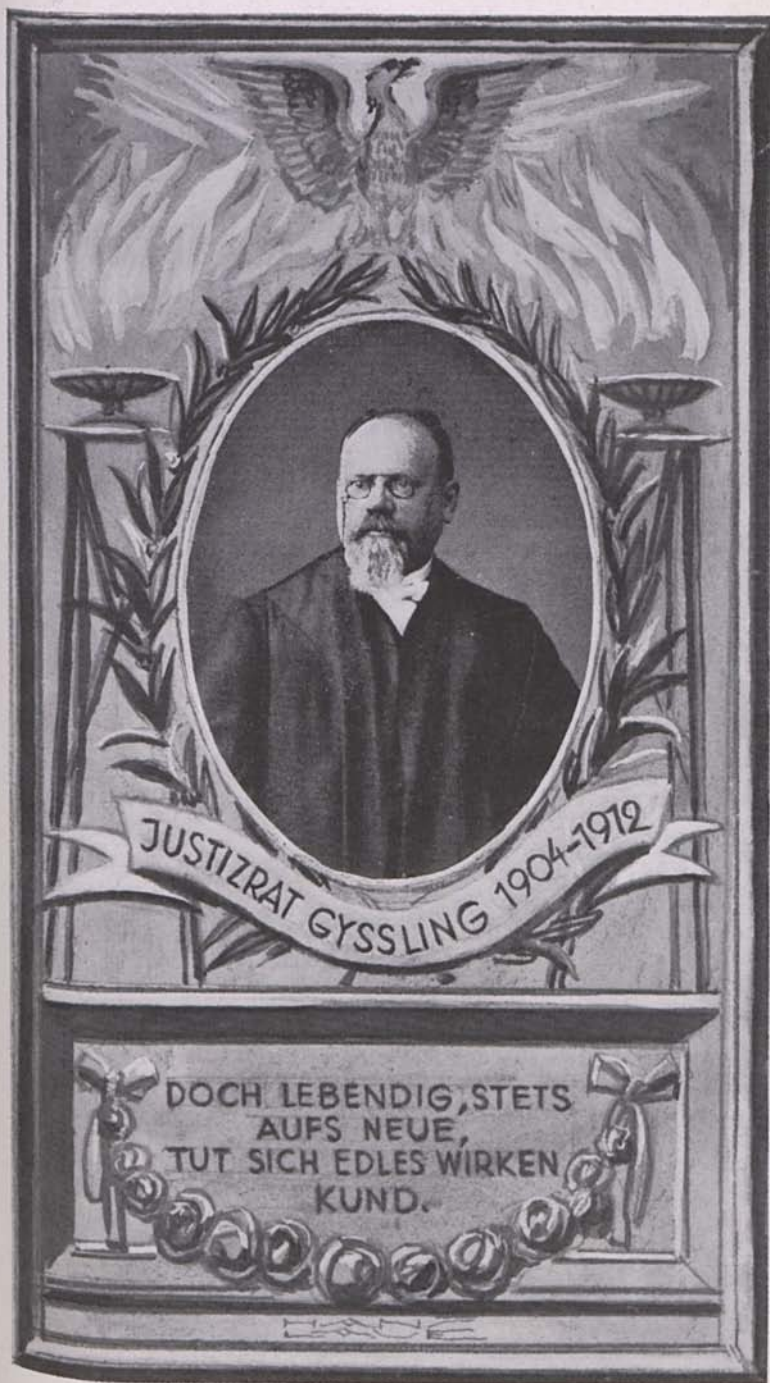
jähren Tode dahingerafft. Die Einäscherung fand am 4. September 1905 in Gotha statt.

Mit dem Heimgang dieses selten begabten Mannes schließt die erste Periode der Geschichte unseres Vereins ab. Der Verlust für die Bewegung in Ostpreußen war ein sehr schwerer. Auch im Reiche nahmen alle Anhänger der Feuerbestattung die Nachricht von dem unerwarteten Hinscheiden Wedels mit ernster Teilnahme auf, war er doch durch sein Erscheinen auf fast allen Verbandstagen in weiten Kreisen der Anhänger unserer Sache bekannt geworden. Wie „Die Flamme“ in einem ehrenden Nachruf hervorhob, hatten sein gediegenes Wesen und sein mannhaftes Eintreten für unsere Ziele ebenso wie die lebenswürdigen Eigenschaften seines Charakters und seines Herzens ihm ebenso viele Freunde wie Bekannte erworben. — Wedels Amtsnachfolger Gyßling rühmte in dem Nachruf des Vereins die hingebungsvolle, aufopferungsvolle Tätigkeit, den lebenswürdigen, ersten Charakter, die still bescheidene, für sich nichts begehrende Art und das warm schlagende Herz Wedels, Eigenschaften, welche ihm in hohem Maße die Achtung und Liebe aller derer eintrug, die mit ihm in nähere Beziehungen treten durften. — Uns Lebenden aber, die wir die Erfolge seiner Pionierarbeit dankbar genießen, bleibt Wedel wie jeder Schaffende ewig lebendig in seiner Tat! —

* * *

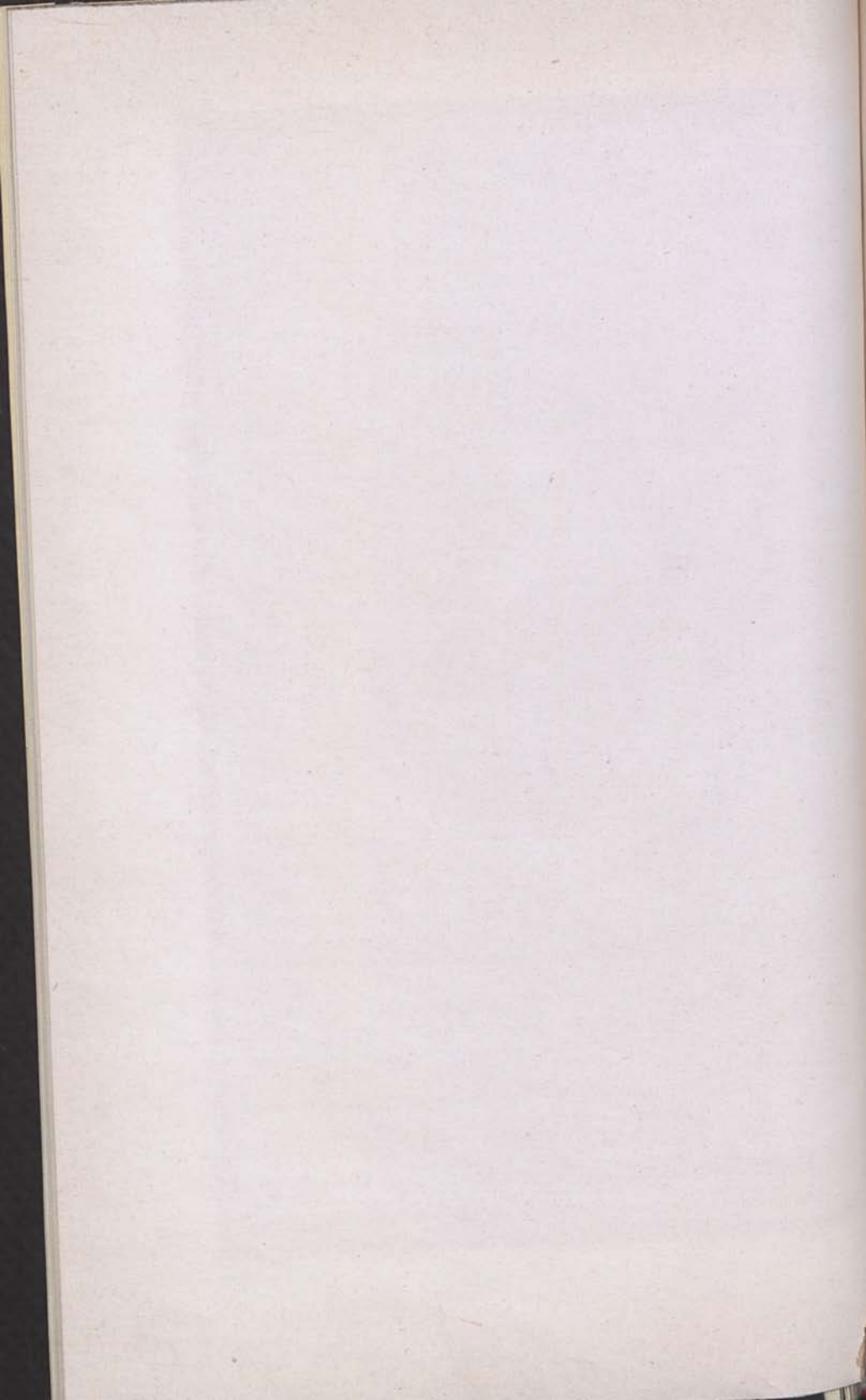
Der Verein unter Gyßlings Leitung 1904-1912.

So unersetzlich in vieler Hinsicht eine Persönlichkeit wie Wedel für die Feuerbestattung in Ostpreußen sein mußte, so konnte es doch noch als ein Glück bezeichnet werden, daß dem Verein in Justizrat Gyßling ein wenn auch nicht gleichgearteter, so doch ebenbürtiger Nachfolger Wedels erstand. War einem Wedel die Liebe zur Feuerbestattung als Naturwissenschaftler, Ästhet und Künstler eingeboren, so sympathisierte Gyßling mit der neuzeitlichen Bestattungsform als freisinniger Politiker, Jurist und Volkswirtschaftler. Überlastet mit beruflichen Arbeiten, erfüllt von schwierigsten politischen Aufgaben und infolge seiner parlamentarischen Tätigkeit sowie bei den Wahlkämpfen öfters ortsabwesend, konnte Gyßling den Verein natürlich nicht im üblichen Sinne leiten; der Schwerpunkt seiner Tätigkeit für unsere Sache lag in dem jederzeitigen öffentlichen Eintreten bei den Behörden, im Landtage und Reichstage für die gesetzliche Regelung der Feuerbestattung. In dieser Hinsicht ist Gyßlings Tätigkeit eine unermüdlich rege und den Boden vorbereitende gewesen. Leider scheint es in

JUSTIZRAT GYSSLING 1904-1912

DOCH LEBENDIG, STETS
AUF'S NEUE,
TUT SICH EDLES WIRKEN
KUND.

den ersten drei Jahren seiner Amtsperiode an einer genügenden Mitarbeit im Vorstand gefehlt zu haben, denn die Protokolle aus jener Zeit berichten häufig von der Beschlußunfähigkeit der Vorstandssitzungen. Die Ursache dieses betrüblichen Zustandes dürfte wohl darin zu suchen sein, daß man grundsätzlich nur Männer im vorgerückten Alter in den Vorstand hineinwählen zu müssen glaubte. Dieses recht kurzfristige Prinzip wurde erst im Jahre 1906 durch die Zuwahl des damals 32jährigen Arztes Dr. Mühling in den Vorstand durchbrochen. Bald darauf wurde der ebenfalls im jugendlichen Mannesalter stehende Bücherrevisor Halffter (1907) in den Vorstand als Beisitzer berufen. Auch späterhin wurde bei Neuwahlen im allgemeinen gerade die Gewinnung jüngerer Kräfte angestrebt, so daß die Aktivität des Vereins niemals mehr erlahmte.

Wie schon erwähnt, hat Gyßling an der Vorbereitung des Bodens für die gesetzliche Regelung der Feuerbestattung keinen geringen Anteil gehabt. In Königsberg petitionierte er bereits März 1910 namens unseres Vereins beim Magistrat, angesichts der bevorstehenden Gesetzesvorlage rechtzeitig auf einen geeigneten Platz zur Anlage eines Krematoriums und Urnenhains Bedacht zu nehmen. Diese Vorsorge erschien für Königsberg um so mehr Pflicht, als der Tilsiter Magistrat schon seit zwei Jahren in Splitter ein Gelände zur Erbauung eines mit Urnenhalle verbundenen Krematoriums bereit hielt. Der Königsberger Magistrat beantwortete unsere Petition grundsätzlich zustimmend.

Gyßling hat das Inkrafttreten des preußischen Feuerbestattungsgesetzes und die ersten Auswirkungen desselben noch erlebt. Am 6. September 1911 wurde auf seinen Antrag die Krematoriumsfrage offiziell in der Stadtverordnetenversammlung angeschnitten und der Magistrat zu näheren Erklärungen veranlaßt. Am 14. September 1911 erhielt das langersehnte, mit gemischten Gefühlen aufgenommene preußische Feuerbestattungsgesetz die Königliche Genehmigung. Mit diesem Tage begann eine neue Ära der Vereinsarbeit, die endlich das Stadium einer theoretisch-platonischen Vorliebe hinter sich lassen und praktischen Zielen nachstreben durfte. Es geziemt sich, in diesem Zusammenhange dankbar jenes Mannes zu gedenken, der der preußischen und im weiteren Sinne der deutschen Feuerbestattung die Befreiung von den Fesseln des gesetzlosen Zustandes brachte, so daß nun allerorten in Preußen die Bahn zu einem gewaltig schnellen Aufstieg frei war. Bekanntlich war es Sanitätsrat Dr. Eduard Müller in Hagen, der schon 1905 erstrebte, mangels eines Verbotes

die Zulassung der Feuerbestattung für Preußen im Prozeßwege zu erkämpfen, und 1907 den ungewöhnlich kühnen Gedanken der Erbauung eines Kampfkrematoriums in Hagen verwirklichte. Es kam zu langwierigen Verwaltungsgerichtsverhandlungen über die Erlaubnis der Ausführung von Einäscherungen, so daß schließlich die Regierung sich zu einer gesetzlichen Regelung der Feuerbestattung bequeme. Es ist Müller vorgeworfen, daß die Zwangslage, in welche er die Regierung durch Erbauung des Hagener Krematoriums versetzt habe, an den unerträglichen Bestimmungen des Gesetzes Schuld sei und daß ein mit anderen Kampfmethoden erzielt, wenn auch später zustande gekommenes Gesetz viel günstigere Paragraphen enthalten hätte. Das preußische Gesetz von 1911 hingegen erschwere die Feuerbestattungen bis zur Unausführbarkeit. Unser Verein hat diese Argumente schon damals⁸⁾ zurückgewiesen. Heute können wir in historischer Rückschau noch weiter gehen und geradezu behaupten, daß das Gesetz zur rechten Zeit und noch gleichsam vor Toresschluß gekommen ist. Einige Jahre später und der Weltkrieg hätte wie alle Kulturinteressen so auch die Feuerbestattungsfrage in den Hintergrund gedrängt. In Königsberg hätten wir wahrscheinlich noch heute kein Krematorium, wenn das Gesetz sich auch nur um zwei Jahre verspätet hätte, ebensowenig in Tilsit. Unsere ganze Tätigkeit in der Bewegung wäre für uns, die vom Mutterland Abgeschnürten, lahm gelegt. Dasselbe gilt natürlich für viele andere Krematorien, welche zwischen 1911 und 1918 erstanden. Und darum hat Eduard Müller seinen Namen mit unverlöschbaren Lettern in das Goldene Buch der Feuerbestattung eingetragen. — —

Trotz aller Bemühungen Gyßlings war jedoch der Plan des Krematoriumbaus beim Magistrat aus unerfindlichen Gründen auf einem toten Geleise angelangt, während in Tilsit der Bau seiner Vollendung entgegenging. Da brachte in der Verborgenheit des „Ungenannten“ ein hochherziger Gönner unserer Bewegung, Kaufmann Löffke, dessen Name damals selbst den Vorstandmitgliedern streng geheim blieb, den Stein unvermutet ins Rollen durch die Stiftung der beträchtlichen Summe von 20 000 Mk. für den Fall, daß unverzüglich der Bau eines Krematoriums begonnen und in höchstens zwei Jahren vollendet wäre. Der Magistrat ging auf diese Schenkung sofort ein und legte uns weitere Sammlungen nahe. Es gelang uns, mit hilfsbereiter Unterstützung von Freunden und Mitgliedern einen Bau- und Ausschmückungsgrundstück von rund 4500 Mk. zu sammeln.

⁸⁾ Vereinsbericht 1912. S. 8.

— Am 19. Oktober 1912 wurde die Gesamtanlage eines Gemeindefriedhofes mit Feuerbestattungsanlage vom Magistrat beschlossen. Am 6. November 1912 bewilligte die Stadtverordnetenversammlung die erforderlichen Mittel von 260 000 Mk., von denen übrigens nur 60 000 Mk. auf die Krematoriumsanlage entfielen. Die Magistratvorlage fand nur zwei Gegner: unser Mitglied Baumeister Fieck, der Bedenken finanzieller Art erhob, und den Syndikus Simon. Letzterer, gegen die Feuerbestattung fanatisch eingenommen und voll unverantwortlicher Unwissenheit erklärte die Feuerbestattung für ein Monopol der Reichen; eine Einäscherung würde mindestens 100 Mk. kosten müssen; vielleicht würden sich jährlich drei Personen einäschern lassen. Diese Behauptungen waren um so leichtfertiger, als Simon aus unseren Berichten mühelos hätte entnehmen können, daß 1911 schon 18 Personen aus Königsberg die teure Feuerbestattung in fernen auswärtigen Krematorien der Grabesfäulnis vorgezogen hatten. Es gab aber damals in Königsberg selbst in der sogenannten Intelligenz immer noch Leute genug, an denen jede Aufklärungsarbeit spurlos vorübergegangen war.

Wir sind den Ereignissen insofern vorausgeeilt, als Gyßling die Krönung seines Lebenswerkes durch den Beschluß der Stadtverordnetenversammlung vom 6. November 1912 nicht mehr erleben sollte und wenden uns nunmehr den anderen Ereignissen zu, welche in die Amtszeit Gyßlings fallen. Die Aufklärungsarbeit blieb auch unter Gyßling der Kernpunkt unserer Arbeit. Wiederum half uns Altmeister Pauly, den weiten Weg nach Königsberg nicht scheuend, durch einen Vortrag (7. März 1905) mit Vorführung des Modells. Der nächste Vortrag des Vereins, welchen Dr. Mühl-ling am 29. Januar 1907 im Artushof über das Thema Feuerbestattung hielt, übte infolge Vorzeigung der Lichtbilder des Magdeburger Vereins eine so ungeahnte Zugkraft aus, daß er unter gewaltigem Andrang des Publikums dreimal wiederholt werden mußte. Auf Grund dieser Erfahrung legte der Verein sich 1907 eine eigene Lichtbildersammlung mit einem Grundstock von 55 Stück, die jährlich ergänzt wurde und heute viele Hunderte von Nummern enthält. — In der Folgezeit wurden dann über die verschiedensten Themata und aktuelle Phasen der Bewegung alljährlich regelmäßig Lichtbildervorträge veranstaltet, welche sich eines ausgezeichneten Besuches erfreuten (vgl. Anhang III).

Da die Zahl der Feuerbestattungen aus Königsberg in Gotha, Hamburg und Leipzig langsam anstieg, mußte die Abwicklung der Formalitäten besser als bisher

vereinsseitig organisiert werden. Zu dem Zweck gab der Verein ein „Merkblatt für Feuerbestattung“ heraus (1907), welches den Gang der Formalitäten und die Kostenanschläge enthielt (die Kosten einer Feuerbestattung betragen damals rund 690 Mk.). Als Vereinskommis­sar, dem die praktische Ausführung von Feuerbestattungen unter der Kontrolle des Vereins oblag, betätigte sich die Firma Eckart, welche auch die vorläufige würdige Aufbewahrung der Aschenkapseln übernahm. Eine besondere Auskunftsstelle auch für Nichtmitglieder wurde bei Dr. Mühling errichtet (1906).

Eine interessante praktische Aufgabe hatte der Verein im Jahre 1912 zu lösen. Unser Vorstandsmitglied Adolf Silberstein war am 24. Februar an Bord des Dampfers „Meteor“ der Hamburg-Amerika-Linie verschieden und in Susa (Tunis) beerdigt worden, bevor noch die Leiche zum Zweck der Feuerbestattung angefordert werden konnte. Der Verstorbene hatte den Verein letztwillig mit der Ausführung seiner Feuerbestattung beauftragt; wir ließen die Leiche in Tunis enterdigen und über Marseille nach Hamburg schaffen, woselbst am 25. April 1912 die Feuerbestattung erfolgte. Die Asche wurde später auf dem hiesigen israelitischen Friedhof beigesetzt.

Seit 1906 wurden alle zwei Jahre, seit 1910 alljährlich Vereinsberichte herausgegeben, die von 1912 ab mit Bildertafeln erschienen. Die Berichte bringen eine Übersicht über die Entwicklung der Feuerbestattung im In- und Auslande, die Vereinstätigkeit und über die örtlichen Feuerbestattungseinrichtungen; sie haben sich als ein ausgezeichnetes Werbemittel bewährt.

Die Beziehungen zum Großdeutschen Ver­bande wurden auch unter Gyßling eifrig gepflegt. Infolge seiner ausgedehnten parlamentarischen Tätigkeit betraute Gyßling mit seiner Vertretung Dr. Mühling, welcher als Abgeordneter des Vereins an der Einweihung des Chemnitzer Krematoriums (9. Dezember 1906), an den Berliner Tagungen der Preußenvereine (6. Oktober 1907 und 19. März 1911), an den Verbandstagungen in Hagen (1908), Dessau (1909), Dresden (1911) und Wien (1912) sowie an der Einweihung der neuen Urnenhalle in Berlin (25. September 1910) teilnahm.

Überzeugt von dem unschätzbaren Wert einer Ausstellung für die allgemeine Aufklärung unterstützte der Verein die Königsberger Ausstellung für Friedhofskunst 1910 mit geldlichen Zuwendungen um so lieber, als diese Ausstellung eine Urnenhalle und Urnenbeisetzungsstätten nach Entwürfen von Prof. Lahrs ent-

hielt, also in gewissem Sinne auch unseren Zwecken dienstbar war.

Auf dem Dresdener Verbandstage (7.—10. September 1911) stellte unser Verein den Antrag, die dortige Feuerbestattungs-Sonderausstellung der großen internationalen Hygiene-Ausstellung zu erhalten und als Wanderausstellung durch ganz Deutschland gehen zu lassen. Der Gedanke wurde Form: am 16. März 1912 wurde mit Unterstützung des Tiergartendirektors Geheimrat Claafß und des Magistrats die Wanderausstellung für Feuerbestattung in Königsberg eröffnet⁹⁾. Über 6000 Personen besuchten die Ausstellung, welche bis zum 3. April 1912 hier verblieb. Der Gedanke der Feuerbestattung wurde in alle Kreise der Bevölkerung getragen und schlug dort Wurzeln. Die Mitgliederzahl des Vereins erfuhr einen erheblichen Zuwachs. Der kleine Fehlbetrag von rund 550 Mk. wurde durch Garanten leicht gedeckt. Die Ausstellung war ein Markstein unseres Wirkens und der Höhepunkt unseres öffentlichen Auftretens überhaupt, so lange der Krematoriumsbau die Hoffnung einer fernen Zukunft blieb. — —

Auf einen anderen Gipfelpunkt unserer öffentlichen Tätigkeit hätten wir lieber verzichten mögen, nämlich auf die Auseinandersetzung mit dem Militär-Oberpfarrer und Konsistorialrat Bock. Unsere Stellung zur Religion war entsprechend den historischen Grundsätzen des Großdeutschen Verbandes eine streng neutrale, unsere Stellung zur Geistlichkeit eine kühl abwartende. Wir wußten, daß unsere Bewegung bei den beamteten Verkündern der Lehre Christi heftigen Widerständen begegnete, daß bei jenen die Unwissenheit über die Feuerbestattung fast noch größer war als sonst in Laienkreisen und daß nichtsdestoweniger beim Konfirmandenunterricht eifrigst gegen die Feuerbestattung gewühlt wurde. Wir ließen den Dingen ihren Lauf im Vertrauen auf die Kraft unseres Ideals und die stille Mitarbeit der Zeit. Wir waren fest überzeugt, daß die evangelische Kirche allein schon aus Gründen der Selbsterhaltung ihren Widerstand gegen die Feuerbestattung aufgeben würde, sobald deren gesetzliche Regelung bewirkt worden war.

Doch gerade, als dieses Gesetz seine Schatten vorauswarf, fühlte sich der erreaktionäre Militäroberpfarrer Bock, also eine nach den im Kaiserlichen Deutschland üblichen Auffassungen autoritative Persönlichkeit, berufen, am 20. März 1911 im Stadtmissionshaus einen Vortrag über „Leichenverbrennung und Leichenbestattung — was ist Christenrecht und -pflicht?“ zu halten, der später als Bro-

⁹⁾ „Flamme“ 1912. S. 99.

schüre erschien und von uns nicht unwidersprochen bleiben konnte. Bock bezeichnete die Feuerbestattung als eine gemeingefährliche und verabscheuungswürdige Roheit, ihre Anhänger als vom Christentum Abtrünnige, heidnisch Denkende, die sich mit der christlichen Kultur, christlicher Sitte, christlichem Glauben, mit Gottes Wort und Gottes Willen in Widerspruch setzen. Diese groben Verunglimpfungen zwangen uns zur Veranstaltung einer Riesenprotestversammlung (28. April 1911), die vom Publikum geradezu gestürmt wurde. Dr. Mühling, Prediger Tiedje und Medizinalrat Professor Dr. Berthold hielten die Referate, welche unter dem Sammeltitle „Der Kampf um die Flamme“ im hiesigen Verlage von Gräfe und Unzer erschienen. Die Absicht Bocks, die Feuerbestattung der allgemeinen Verachtung preiszugeben, wandelte sich in das Gegenteil, in eine ausgezeichnete, besonders wirksame Werbung für unsere Idee! —

Im übrigen beschränkte der Verein seine Tätigkeit nicht nur auf den engen Bezirk der Stadt Königsberg, sondern suchte auch in der Provinz der Feuerbestattung neue Freunde zu gewinnen und die ostpreußischen Vereine (Insterburg und Tilsit) zu stärken. So wurden Lichtbildervorträge veranstaltet in Insterburg, Tilsit, Allenstein, Lyck, Elbing, Bromberg und Graudenz! — —

Am 8. Oktober 1912 wurde Robert Gyßling dahingerafft. Der Tod des einflußreichen, auch von den Gegnern geachteten Politikers erweckte in ganz Deutschland Gefühle aufrichtiger Trauer. Uns war er vorbildlicher Führer, der mit Wort und Schrift für unser erhabenes Ideal unermüdet wirkte, und ein liebwertter Mensch, dessen Zauber sich niemand entziehen konnte. — Am 12. Oktober 1912 fand die Einäscherung Gyßlings in Leipzig statt und lenkte die Blicke der denkenden Gebildeten auf die Feuerbestattung. Die Beisetzung der Aschenkapsel erfolgte unter geistlicher Weihe des reformierten Predigers Thomaschki und reger Anteilnahme prominenter Königsberger hierorts.

Gyßlings Andenken wird nimmer vergehen. Seine reine Asche ruht im Frieden der Ewigkeit, sein Wirken umwebt uns auch heute in den Ausstrahlungen, welche eines jeden Menschen Werk in die Nachwelt sendet. —

* * *

* * *

* * *

Der Verein unter Mühlings Leitung 1912 bis zur Gegenwart.

Verfasser dieser Chronik trat 1906 in den Vorstand ein und wurde 1908 durch die Wahl zum stellvertretenden Vorsitzenden Gyßlings erster Mitarbeiter. Durch die Verhältnisse war die Arbeitsteilung gegeben: Gyßling übernahm die organisatorische Tätigkeit bei Behörden usw., seinem Stellvertreter lag die Vereinsarbeit am Orte und die Teilnahme an den Verbandstagungen ob. Unter diesen Umständen erblickte der Verein nach Gyßlings Hinscheiden in dessen Stellvertreter den geeigneten Nachfolger. —

Die Aufgaben, welche der neue Vorsitzende mit dem Vorstand zu lösen hatte, waren äußerst zahlreiche, war doch die Saat, welche Wedel und Gyßling ausgestreut hatten, herrlich aufgegangen und durch die befreiende Tat Müllers zur Frucht gereift: der Weg zur Ernte lag in der Tradition des Vereins vorgezeichnet. Einen bedeutsamen Schritt vorwärts nahm die Entwicklung der Feuerbestattung in Ostpreußen durch die Eröffnung des Tilsiter Krematoriums (9. September 1913). Wenn auch durch die Möglichkeit, Leichen in Berlin einzuäschern, die Gesamtkosten eine Senkung auf 655 M. erfahren hatten, so war in Tilsit schon mit etwa 400 eine Einäscherung zu bestreiten, ganz abgesehen von dem viel geringeren Aufwand, den eine Fahrt der Leidtragenden nach dem nahen Tilsit erheischte. Infolgedessen schnellte die Zahl der aus Königsberg Pr. eingäscherten Leichen im Jahre von 22 (1913) auf 55 (1914) herauf, wobei noch als hemmend der Ausbruch des Weltkrieges¹⁰⁾ in Rechnung zu stellen ist. Daß der Magistrat Tilsit mit vorbildlich schneller Entschlossenheit die Krematoriumsfrage gelöst hatte, diente der Stadt Königsberg Pr. nicht gerade zum Ruhme; immerhin mußte man dem Königsberger Magistrat zugute halten, daß hierorts die Verhältnisse viel verwickelter lagen und die Baufrage mit der Anlegung eines großen Gemeindefriedhofes in untrennbarem Zusammenhang stand, wodurch Verzögerungen unvermeidlich waren. Gleich weitschauend wie in seiner sympathisierenden Stellungnahme zur Feuerbestattung war der Tilsiter Magistrat auch in der praktischen Ausführung

¹⁰⁾ Bei der Vertreibung der Russen aus Tilsit am 12. September 1914 wurde das Krematorium beschädigt; Schrapnell- und Granatschüsse schlugen in die Mauern! Doch schon nach zwei Wochen war die Anlage wieder betriebsfähig. Natürlich stieß trotzdem die Feuerbestattung Auswärtiger auf Schwierigkeiten infolge der Truppentransporte.

von Feuerbestattungen durch taktvolles, alle Hindernisse nach Möglichkeit beseitigendes Entgegenkommen.

Am Totensonntag 1915 veranstaltete unser Verein eine Studienfahrt nach Tilsit und nahm dabei Gelegenheit, die freundschaftlichen Beziehungen zu dem dortigen Verein (gegründet am 8. Juli, konstituiert am 27. November 1902) und dessen allbekanntem, verdienstvollem Vorsitzenden Sanitätsrat Dr. Vangehr im persönlichen Verkehr zu festigen. Die in Tilsit gewonnenen Eindrücke waren unvergeßliche. —

In Königsberg war, ohne daß trotz unserer Anregung die Grundsteinlegung feierlich begangen worden wäre, Herbst 1915 mit den Ausschachtungsarbeiten für den Bau einer allgemeinen Bestattungsanlage begonnen worden. Der Rohbau schritt rasch vorwärts, der Einbau der Ofenanlage wurde begonnen und Oktober 1914 hoffte man das Krematorium in Betrieb zu nehmen. Der unerwartete Beginn des Weltkrieges zerstörte alle unsere hochgespannten Erwartungen. Während des Krieges wurden die Bauarbeiten sehr saumselig betrieben, da Diplomingenieur Sch moll, die Seele der Bauleitung, zu den Waffen einberufen wurde und den Heldentod für das Vaterland starb. Auch konnte die Ofenfirma Rupp mann in Stuttgart infolge Personalmangels ihren Verpflichtungen nicht nachkommen. Während an anderen Orten trotz des Krieges ein Krematorium nach dem anderen in Betrieb genommen wurde, ruhten die Arbeiten in Königsberg bis Mitte Juni 1916. Auch dann gingen sie nur langsam vorstatten; die behördliche Abnahme der Einrichtungen zögerte sich hin. Darüber brach die Novemberrevolution 1918 aus; dieselbe brachte für uns wenigstens das eine Gute, daß die unter dem Druck der Verhältnisse zum Nachgeben geneigte Regierung noch vor Erledigung der Abnahmeformalitäten auf energisches Drängen der Hinterbliebenen ausnahmsweise die Einäscherung des Rentiers Julius Kirstein am 5. Dezember 1918 gestattete und schon am 11. Dezember desselben Jahres den Betrieb freigab. So war denn endlich — fast auf den Tag genau 40 Jahre nach Eröffnung des ersten deutschen Krematoriums in Gotha — auch Königsberg im Besitze einer Feuerbestattungsanlage. Wegen der unglückseligen Zeitverhältnisse und wohl auch wegen der überstürzten Eröffnung unterblieb eine besondere Einweihungsfeier.

Bereits 1913 hatten wir gemäß den Beschlüssen des Straßburger Verbandstages beim Magistrat den Wunsch geäußert, in der Verwaltung des Krematoriums durch wenigstens ein Vorstandsmitglied vertreten zu sein. Dieser Wunsch ging über Erwarten in Erfüllung, indem in die Friedhofdeputation als Vertreter der Bürgerschaft zwei Vor-

standsmitglieder und ein Vereinsmitglied hineingewählt wurden. Leider erfolgte späterhin die Wahl der Deputationsmitglieder nicht nach dem Gesichtspunkt besonderer Befähigung, sondern nach politischen Grundsätzen, so daß unser Verein an der Mitarbeit in der Deputation ausgeschaltet wurde. Dessenungeachtet blieb das einmütige Hand-in-Hand-arbeiten mit der Stadtgemeinde erhalten.

Die gleiche Einmütigkeit entwickelte sich in unseren Beziehungen zu den beiden Gerichtsärzten Professor Dr. Puppe († in Breslau) und Professor Dr. Nippe, denen die amtliche Leichenschau obliegt. Beide Herren haben mit feinstem Takt und großer Rücksichtnahme ihres Amtes gewaltet und dazu beigetragen, der Leichenschau als einem selbstverständlichen Erfordernis einer geordneten Rechtspflege zur allgemeinen Anerkennung zu verhelfen und damit der Feuerbestattung Freunde zu erwerben.

Die Ziele eines Feuerbestattungsvereins, wie wir sie verstehen, beschränken sich nicht auf Abwicklung von Formalitäten, wirtschaftliche Vergünstigungen und Sicherstellung der Bestattungskosten; solche Aufgaben kann auch die erste beste Sterbekasse lösen. Ein Feuerbestattungsverein sieht sich, wenn er das Stadium der ausschließlich aufklärenden Pionierarbeit durchlaufen hat, unbeschadet materieller Vorteile, die er seinen Mitgliedern bieten mag, vor die vornehmste und idealste Aufgabe gestellt, den Kultus der Feuerbestattung zu vertiefen und zu verschönen. Unser Verein hat dieses erhabenste Ziel nie aus dem Auge verloren: Bereits 1916 stifteten wir dem Krematorium eine schöne Orgel und schufen damit eine Möglichkeit, den Trauerfeiern (auch bei Beerdigungen auf dem Gemeindefriedhof) die höchste Weihe seelenvoller Tonkunst zu verleihen. 1921 schenkten wir dem Krematorium das „Aschenmonument“ nach Entwürfen von Bildhauer Rosenberg, welches, im Angehörigenzimmer aufgestellt, seitdem der feierlichen Übergabe der Aschenreste an die Angehörigen dient. Dieses Monument stand lange Zeit in der Welt einzig da; ähnliche Einrichtungen wurden erst sehr viel später in Chemnitz, Wilmersdorf, Erfurt und anderen Krematorien getroffen. — Am 30. März 1923, dem Tage des 25jährigen Bestehens unseres Vereins, übergaben wir dem Krematorium ein kunstvolles Holzkreuz nach einer Zeichnung des Stadtbauingenieurs Goltz, damit bei den Einäscherungen gläubiger Christen ein Kultsymbol nicht fehle. — Dieses Geschenk hat für uns nicht nur wegen des Gedenktages, an dem es in die Hände der Stadtverwaltung gegeben wurde, sondern vor allem auch deshalb eine besondere Bedeutung, weil die Mittel in schwerster Inflationszeit aufzu-

bringen waren. — Am 5. Juli 1926 endlich verschönten wir das Angehörigenzimmer mit einem wundervollen Glasgemälde Emil Krügers. — So ist es uns gelungen, den Feuerbestattungen in Königsberg ein besonderes, typisches Gepräge zu verleihen und auch die höchstgespanntesten Anforderungen der Pietät und des Gefühls restlos zu erfüllen!

Um Musiker zu besonderen Leistungen für unsere Idee anzuregen, erließen wir 1916 ein Preisausschreiben für die beste Vertonung des uns von dem Mitgliede Kurtzahn geschenkten *Flammenrequiems*. Es waren 115 Arbeiten eingegangen, die aber den Anforderungen des Kunstausschusses insgesamt nicht genügten. Infolge widriger Umstände konnte erst im März 1919 die Preisverteilung stattfinden. Wir beschränkten uns, die beiden besten Tonsätze mit Trostpreisen zu bedenken. Die Preisträger waren Kantor Beyer aus Königsberg, dessen Chor vom Verein angekauft wurde, und Kantor Thomas aus Dresden.

Das wenig ermutigende Ergebnis hielt uns jedoch nicht davon ab, die Musik dem Feuerbestattungskultus dienstbar zu machen. Zu dem Behufe gaben wir im Selbstverlag Maschkes beliebte Tondichtung „*Lebensglaube*“ heraus, die sich in unserem Krematorium Bürgerrecht erworben hat.

Nach der gesetzlichen Regelung blieb der Widerstand der katholischen Kirche bestehen. Die evangelische Landeskirche dagegen gab die bisherige Politik einer schroffen Ablehnung der Feuerbestattung notgedrungen auf; man stellte sich offenbar klüglich auf den „Boden der gegebenen Tatsachen“, freilich nicht ohne kleinliche Beschränkungen, wie das Verbot des Amtierens von Geistlichen bei der Beisetzung von Aschenresten. Erst 1926, also nach 15 Jahren, wurde dieses törichte Verbot, mit welchem die Kirche sich selbst den größten Schaden zugefügt hat, aufgehoben. — Charaktervolle Persönlichkeiten stellten dessenungeachtet ihr religiöses Gefühl über irrendes Menschengebot: so amtierte bei der Aschenbeisetzung unseres unvergeßlichen Gylling der reformierte Pfarrer Thomaski (s. o. S. 18).

Welch großes Verständnis Geistliche nicht selten der Feuerbestattung in ihrem Herzen entgegenbrachten, zeigte sich erst deutlich, nachdem der Bann des behördlichen Verbotes gebrochen war. Mit tiefer Bewegung wird jeder Freund der Feuerbestattung die wundervolle Predigt lesen, welche Pfarrer Tribukait in Tilsit am 9. September 1915 anlässlich der ersten Einäscherung in Ostpreußen am Sarge der Kanzleirätin Marie Arndt hielt.

Heutzutage haben in Königsberg die evangelischen Geistlichen wohl ausnahmslos ihren Frieden mit der „Aus-

nahme und Abweichung von der gegebenen Ordnung“, als welche die Generalsynode noch 1926 die Feuerbestattung zu bezeichnen wagte, geschlossen, wenigstens nach außen hin in dem Sinne, daß sie bei Leicheneinäscherungen amtieren. Die innerliche Einstellung des einen oder anderen Pfarrers scheint, wenn man Kritiken der Feuerbestattung beim Konfirmandenunterricht und sonstigen Gelegenheiten Glauben schenken soll, noch ablehnend oder gar unfreundlich zu sein. Uns kann das gleichgültig sein, da es in unserer Stadt treffliche Geistliche genug gibt, welche sich in die neuzeitliche Bestattungssitte der Feuerbestattung mit tiefstem religiösen Ernst eingefühlt haben.

Die Stellung unseres wie die eines jeden deutschen Verbandsvereins zu religiösen Fragen ist, wie wir schon einmal betonten, eine unverrückbar neutrale. Deshalb bekämpfen wir mit aller Schärfe das unverantwortliche Treiben linksradikaler, kirchenfeindlicher Elemente, die sich dreisterweise als „Freidenker“ bezeichnen, aber in religiösen Fragen blutigste Dilettanten sind. Diese sogenannten Freidenker mißbrauchen die Feuerbestattung für ihre agitatorischen politischen Zwecke.

Es ist nicht unsere Sache, in den Streit um die Lebensfähigkeit und Berechtigung der Konfessionen einzutreten; wohl aber verlangen wir von der Kirche jedweden Bekenntnisses, daß sie, ihres hohen Amtes eingedenk, alle menschlichen Sitten — so auch die Feuerbestattung — mit religiösem Geiste erfüllt, über den Alltag erhebt und dadurch heiligt. Aus dieser Einstellung heraus bringen wir jeder Glaubensform die gebührende Ehrfurcht entgegen und geben der Kirche gerne, was ihrer ist, sofern sie uns nicht vorenthält, was unser ist. Das haben wir bewiesen durch die Stiftung eines Kreuzes im Jahre 1923, auf daß alle die zahlreichen, auch in unserem Verein vertretenen christgläubigen Anhänger der Feuerbestattung unter diesem ihrem Glaubenszeichen ihren letzten Gang antreten können.

Für die evangelische Kirche sind, von Einzelpersonen abgesehen, die nicht umzulernen vermögen, die Zeiten gewesen, in denen die Feuerbestatter als Heiden gebrandmarkt oder doch wenigstens als Christen zweiter Klasse lieblos abgeurteilt wurden. Die katholische Kirche, welche eine Zeitlang den Kampf gegen die Feuerbestattung auf sich beruhen ließ, verdammt neuerdings infolge ihres neuerstarkten Machtbewußtseins unsere Bewegung aufs heftigste als Neuheidentum, Erfindung der Freimaurer und kirchenfeindlich. Wir konnten diese Vorwürfe schließlich nicht unwidersprochen lassen und sahen uns genötigt, der Lügenhetze der Kleriker dadurch einen Riegel vorzuschieben, daß wir an

einer Aktion des Großdeutschen Verbandes teilnahmen. Da der katholische Klerus unbelehrbar ist und seine Gläubigen systematisch in tiefster Unwissenheit über Kulturfragen erhält, so galt es, diesen Bann zu brechen, indem allen deutschen Katholiken selbst durch Verteilung eines aufklärenden Flugblattes die Wahrheit über die Feuerbestattung nahegebracht wurde. In Königsberg geschah dieses am 8. Dezember 1927, dem Tage von Mariä Empfängnis.

Aber auch der Verein selbst hat den bündigen Wahrheitsbeweis dafür angetreten, daß tiefstes religiöses Denken sehr wohl mit der Feuerbestattung, vielleicht in noch viel höherem Maße als mit der Beerdigung, sich zu einem erhabenen Totenkultus verknüpfen läßt. Zu dem Behufe veranstaltet der Verein seit 1919 alljährlich am Totensonntag eine religiöse Totengedenkfeier und hat im Laufe der Jahre eine kleine Gemeinde um sich gesammelt, der „ein Totensonntag ohne die Feier im Krematorium undenkbar geworden ist“. — —

Neben diesen höchsten Aufgaben, Kunst und Religion in den Dienst unseres Ideals zu stellen, wurde selbstverständlich die Aufklärung der Massen weiter betrieben, und zwar nun in besonders fruchtbarer Weise, da an den Einrichtungen des Gemeindefriedhofs dem Publikum das Wesen der Feuerbestattung in ungleich lehrreicherer und eindrucksvollere Form erschlossen werden konnte als durch den geistreichsten Lichtbildervortrag. Das ist ja eben die wertvollste Auswirkung auch des schlechtesten Gesetzes, daß jedes neu-erbaute Krematorium alsbald zum Kristallisationspunkt einer Dauerwerbung wird und sowohl Gegnern wie Gleichgültigen Anlaß gibt, Feuerbestattungen wider Willen beizuwohnen und dabei aus einem Saulus zum Paulus zu werden. Diese selbsttätige Wirkung, die natürlich auch das Königsberger Krematorium ausstrahlt, verstärkten wir durch Führungen, die außerordentlich stark besucht waren, und bewiesen, wie lebendig in der Bevölkerung der Wunsch ist, sich über die Feuerbestattung ein eigenes Urteil zu bilden. Es fanden im Laufe der Jahre 1919 bis 1927 insgesamt 55 Führungen statt, die sich eines ungewöhnlich lebhaften Zuspruchs erfreuten.

Jedoch auch die Lichtbildervorträge wurden nicht vernachlässigt und nicht nur in Königsberg, sondern auch in der Provinz zur Unterstützung und Neugründung von Vereinen mit günstigem Erfolge veranstaltet. Als erster Verein in ganz Deutschland stellten wir den Rundfunk in den Dienst unserer Werbung und haben nicht nur verschiedene Vorträge über Feuerbestattung, sondern auch die Totensonntagsandachten auf dem Wege der Welle 329,7

einem großen Kreise vermittelt. — Bedeutenden Erfolg hatte auch die Vorführung des vom Berliner Volksfeuerbestattungsverein herausgegebenen Films „Memento mori“. Der Film wurde auch in der Provinz gezeigt, im ganzen elfmal und von über 2500 Zuschauern gesehen. — Als ein gutes Werbemittel bewährte sich endlich das 1914 angeschaffte Krematoriumsmodell von Hertzsch.

Die Organisation des Vereins wurde langsam und unter vielen Schwierigkeiten ausgebaut. Mit der Häufung praktischer Vereinsaufgaben ergab sich die Notwendigkeit, eine Geschäfts- und Auskunftsstelle einzurichten. Wir haben zeitweilig Sekretärinnen, zeitweilig Bestattungsgeschäfte mit wechselndem, häufig unbefriedigendem Erfolg mit der Geschäftsstelle betraut. Seit 1923 trat endlich eine Gesundung der oft unerquicklichen Zustände ein, indem unser Vorstandsmitglied Franz Willert die Leitung der Geschäftsstelle übernahm und bis heute mit vorbildlicher Gewissenhaftigkeit führt.

Unter dem Druck der wirtschaftlichen Nöte haben wir auf die Frage der Sicherstellung der Feuerbestattungskosten ein besonderes Augenmerk verwandt. Wir sind dabei von dem Grundsatz der freiwilligen Versicherung ausgegangen, denn ein Zwang zur Versicherung, wie ihn die Hagener „Interessengemeinschaft“ fordert und mit einer Uniformierung der Satzungen verbindet, würde allen denjenigen Kreisen den Eintritt in den Verein unmöglich oder unerwünscht machen, welche anderweitig bereits für den Todesfall versichert sind. Es ist eben nicht unsere Aufgabe, eine Sterbekasse zu sein. Für diejenigen unserer Freunde, welche für die Kosten ihrer Feuerbestattung Vorsorge zu treffen begehren, kam früher der „Nordstern“ in Frage, welcher mit dem Großdeutschen Verband Sonderverträge hatte. Es war ein genialer Gedanke Paulys, die Begründung einer eigenen Versicherungskasse ausschließlich zu Zwecken der Feuerbestattung anzuregen, deren Überschüsse der Bewegung selbst zugute kommen sollten. Ministerialamtman P a n s e in Berlin nahm die Idee auf und verwirklichte sie in der Deutschen Feuerbestattungskasse „Flamme“. Die Kasse hätte ein wichtiges Organ des Großdeutschen Verbandes werden und diesen bedeutend stärken können, wenn nicht eifersüchtiges Mißtrauen und Zersplitterungssucht der Kirchturmspolitiker einer dahingehenden Entwicklung einen Hemmschuh angelegt hätten¹¹⁾. Schon 1918

¹¹⁾ Vgl. Dr. Mühling „Die deutsche Feuerbestattung am Scheidewege“. Ein Mahnwort in letzter Stunde an die Führer der deutschen Feuerbestattungsbewegung. 1924.

haben wir die Kasse unseren Mitgliedern im Bedarfsfalle empfohlen und in einer nunmehr zehnjährigen Zusammenarbeit sowohl für unsere Sache wie für unsere Mitglieder ersprießliche Erfolge zu verzeichnen. Seit 1922 steht die Versicherungsabteilung unseres Vereins unter der fachmännischen Leitung unseres Vorstandsmitgliedes Willert und ist mit der Geschäftsstelle aufs engste verbunden.

Eine weitere Möglichkeit, für unsere Mitglieder die materielle Seite der Feuerbestattung zu erleichtern, eröffnete sich uns in dem Augenblick, als der mit ungewöhnlichem Weitblick und Organisationstalent begabte Friedhofsobersinspektor Wirth die Ausführung ganzer Bestattungen seitens des Gemeindefriedhofs ins Leben rief. Man kann diesen ersten Schritt auf dem Wege zu der (anderwärts längst durchgeführten) Kommunalisierung des Bestattungswesens verschieden beurteilen und vom Standpunkt des freien Gewerbes verwerfen, für die Wahrnehmung der Belange unserer Mitglieder bedeutete nach den anderwärts gemachten außerordentlich schlechten Erfahrungen früherer Jahre die Zusammenarbeit mit der Gemeindefriedhofsverwaltung einen ganz bedeutenden Fortschritt. Es ist einleuchtend, daß die Formalitäten einwandfrei zuverlässig abgewickelt, daß infolge günstiger Vertragsabschlüsse erhebliche Ersparnisse erzielt und die mühsamen Kleinarbeiten unserer Geschäftsstelle vereinfacht werden, wenn nur mit einer einzigen sachverständigen und zuverlässigen Zentralstelle behördlichen Charakters verhandelt zu werden braucht. Natürlich haben wir uns dadurch den erbittertsten Zorn der Bestattungsgeschäfte zugezogen, der oft groteske Formen annimmt; wir werden uns aber, wo es sich um Verbilligung der Feuerbestattung handelt, niemals von dem nüchternen kaufmännischen Grundsatz abhalten lassen, den Lieferanten zu wählen, bei dem die Belange unserer Mitglieder vorteilhafteste Berücksichtigung finden. — —

Die Gesamtkosten einer Feuerbestattung betragen zurzeit 165 M., sofern der Gemeindefriedhof mit sämtlichen Lieferungen betraut wird. Den Angehörigen wird schon seit längerer Zeit von Vereins wegen eine Einäscherungsbeihilfe in Höhe des zehnfachen Jahresbeitrages gewährt.

Der Weltkrieg erschütterte unsere Vereinstätigkeit verhältnismäßig wenig, wenn man von der Verzögerung des Krematoriumbaues absieht. Unsere Jahresberichte erschienen regelmäßig weiter, die Zahl der Mitglieder nahm zu, das Vermögen wuchs und die meistens in Tilsit ausgeführten Einäscherungen mehrten sich. Erst die Nachkriegszeit und die Inflation brachten schwere Erschütterungen: Am 10. April 1920 wurde das Krematorium durch die entsetzliche Kata-

strophe des Rothensteiner Explosionsunglücks nicht unerheblich beschädigt. Die Mittel des Vereins zerrannen. Eine würdige Feier anlässlich des 25jährigen Bestehens unseres Vereins am 30. März 1923 konnte nur in ganz einfachem Rahmen stattfinden. Der „Jubiläums“-Bericht für das 25. Vereinsjahr umfaßte vier Seiten und wäre ein frommer Wunsch geblieben, wenn nicht unser Vorstandsmitglied Kloessel von den auf 61 000 Papiermark sich belaufenden Kosten die Hälfte übernommen hätte. — 1923 setzten wir den Beitrag „wertbeständig“ auf das jeweilige dreifache Porto eines Fernbriefes fest. Die Totensonntagsfeier 1923 konnten wir nur mit hochherziger Unterstützung des Kaufmanns Karahl abhalten. 1924 hatten wir, wie die meisten, alles verloren und mußten von vorne anfangen. Durch die Opferfreudigkeit unserer Mitglieder, welche rückständige Beiträge in der neuen Währung entrichteten, gesundeten unsere Finanzen überraschend schnell; trotz großer jährlicher Leistungen beläuft sich unsere Rücklage auf rund 5500 M.

Dem Großdeutschen und dem preußischen Landesverbände haben wir seit unserer Gründung die Treue gehalten und ließen kaum eine Tagung vorübergehen, ohne vertreten zu sein. Die jüngste Verbandsaktion gegen die Lügenhetze des katholischen Klerus haben wir wirksam unterstützt, indem wir die Aufklärungsschrift „Ewigkeitswelten und Feuerbestattung“ im Selbstverlage erscheinen ließen und den Vereinen zur Verfügung stellten.

* * *

Ausblick.

Sind Feuerbestattungsvereine nach Inkrafttreten der Gesetze und Errichtung von Krematorien überhaupt noch daseinsberechtigt? Der oberflächliche Beurteiler wagt diese Frage zu verneinen. Für den Kenner der Verhältnisse unterliegt es keinem Zweifel, daß noch eine gewaltige Arbeit zu leisten ist, bis das Ziel einer völligen Gleichstellung von Erd- und Feuerbestattung in gesetzlicher und religiöser Beziehung sowie auch im Volksbewußtsein erreicht ist. An der Herbeiführung dieses Gleichgewichtszustandes (die zwangsweise Feuerbestattung lehnen wir bekanntlich aus Gründen der Duldsamkeit ab und wollen sie nur für den Seuchen- und Kriegsfall vorbehalten wissen) können erwiesenermaßen nur die im Großdeutschen Verbände organisierten Vereine wirken. Auf rechtlichem Gebiet gilt es, die Fessel der schriftlichen letztwilligen Anordnung der Feuerbestattung zu brechen und die Vorbedingung des Zwei-

drittmehrheitsbeschlusses der Gemeindevertretungen für den Bau neuer Krematorien zu Fall zu bringen. Auf religiösem Gebiete gilt es vornehmlich, die katholische Kirche, unsere letzte und unversöhnlichste Gegnerin für die Feuerbestattung zu erobern. Der Zwang der Verhältnisse wird einst auch diesen Fels bezwingen; das ist nur Zeitfrage. Natürlich kommt die Entwicklung nicht von selbst, der Stein muß durch emsige Verbandstätigkeit im Rollen erhalten bleiben.

Nicht minder wichtig ist es, den Gedanken der Feuerbestattung im Volksbewußtsein zu verankern, denn die große Masse ist träge und steht im Banne des Altgewohnten. In dieser Hinsicht eröffnet sich den Feuerbestattungsvereinen ein immer noch großes Feld der Betätigung, sowohl was Aufklärung, als auch was wirtschaftliche Maßnahmen anlangt. — In der Vertiefung und Verschönerung der Feuerbestattung, der Schaffung geeigneter Rituale, der ausgiebigeren Heranziehung der Musik für die Trauerfeiern, in einer künstlerischen Lösung der Aschenbeisetzung sehen wir Aufgaben, die unsere Arbeitskraft noch für lange in Anspruch nehmen werden. — Endlich heißt es auf der Hut sein vor den in unsere Bewegung eindringenden materialistischen Strömungen eines überspannten, der Pietät widerstrebenden Sparsamkeitsstrebens, wie solches neuerdings in der auffällig leidenschaftlichen Werbung einer Behörde für die Anwendung von Flammgasen und in den Vorschlägen von Firmen, die Abgase der Krematorien für Heizzwecke zu verwerten, in Erscheinung tritt.

So ist uns das Programm der Zukunft vorgezeichnet. Zurzeit beschäftigt uns die Planung eines offenen Urnentempels auf dem Gemeindefriedhofe. Der Tempel, der inmitten der Kreuzung zweier Wege zu stehen kommen soll, ist als Ruheplatz für die Friedhofsbesucher gedacht, während seine Krypta der Beisetzung jener Aschenreste dienen soll, deren Liegefrist abgelaufen und nicht erneuert ist. Ferner bereiten wir die Herausgabe von Gesängen für Feuerbestattungsfeiern vor.

Ob unser Verein das Alter eines halben Jahrhunderts erreichen oder schon vorher seine Aufgabe gelöst haben wird, kann niemand prophezeien. Unmöglich ist es keineswegs, daß der bisherige, unter den Schwierigkeiten der Nachkriegszeit doppelt hoch zu bewertende Aufschwung der Entwicklung in Deutschland anhält und in weniger als zwei Jahrzehnten der letzte Feind die weiße Flagge des Friedens hißt. Bis dahin gilt es, getreu der ehrwürdigen Überlieferung des Vereins, mit den Waffen des Geistes und der Wahrheit für unser Kulturideal zu kämpfen. —

PROF. DR. ZEISS

GEH. RAT DR. VANGEHR

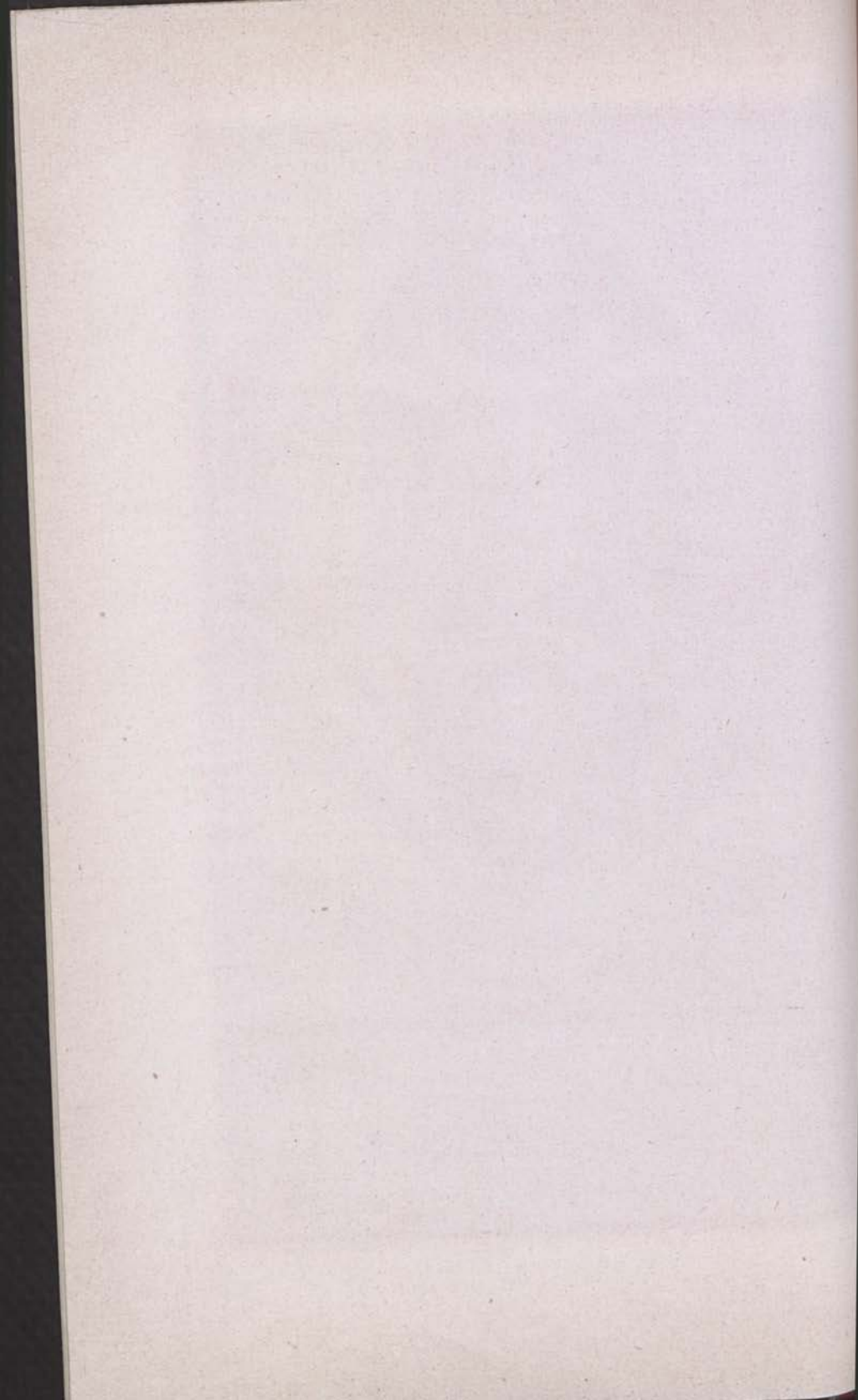
OBERPRÄSIDENT SIEHR

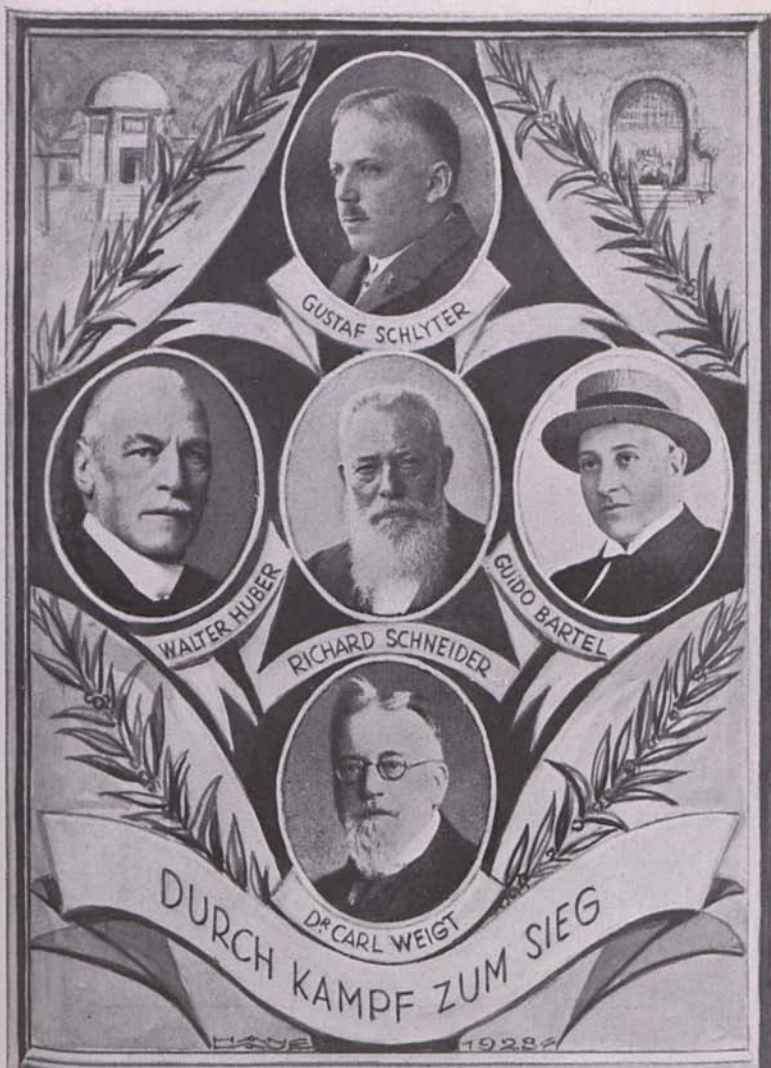
PROF. DR. NIPPE

OSKAR SIEDEK

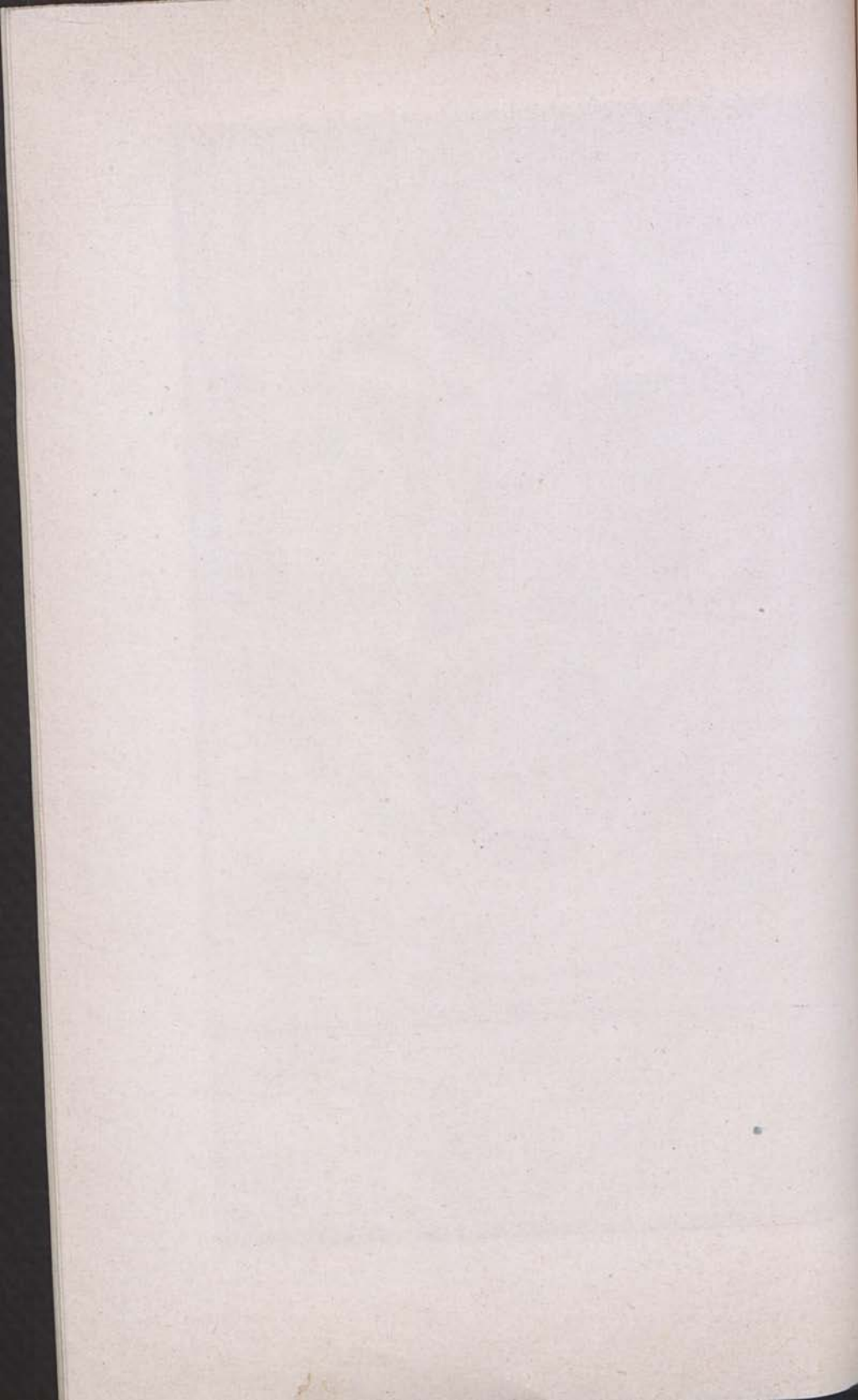
DURCH KAMPF ZUM SIEG

UNSERE NEUEN
EHRENMITGLIEDER

UNSERE NEUEN
EHRENMITGLIEDER

Anhang.

I.

Einäscherungen aus Ostpreußen.

1880.

1. Sorauer, Dr. med., Kreisphysikus, Ortelsburg, Gotha, 24. Dezember.

1885.

1. Taube, Fräulein, Königsberg, Gotha, 14. Dezember.

1893.

1. Richelot, Dr. med., Arzt, Hohenstein, Gotha, 25. Dezember.

1896.

1. Glomsda von Buchholtz, Kapitän zur See, Königsberg, Gotha, 26. Februar.
2. Seemann, Rentner, Königsberg, Gotha, 15. August.

1897.

1. Aschenheim, Dr., Generallandschaftsrat a. D., Königsberg, Hamburg, 7. April.
2. Richter, Fräulein, Königsberg, Hamburg, 10. April.

1899.

1. Loebell, Dr. med., Arzt, Eydtkuhnen, Gotha, 4. Februar.

1900.

1. Bessel, Rentner, Königsberg, Gotha, 8. März.
2. Mendthal, Justizrats-Witwe, Königsberg, Gotha, 5. April.
3. Haberecht, Büro-Assistent, Königsberg, Hamburg, 23. Juli.
4. Krüger, Zimmermeister, Königsberg, Hamburg, 23. Juli.
5. Hilbrandt, Privatier, Königsberg, Hamburg, 3. November.

1901.

1. Polzin, Fräulein, Königsberg, Gotha, 21. Januar.
2. Bausch, Fräulein, Königsberg, Gotha, 31. Januar.
3. Neide, Witwe, Königsberg, Hamburg, 15. März.
4. Güterbock, Rentier, Königsberg, Offenbach, 13. April.
5. Krummhaar, Gemeinde-Vorsteher, Königsberg, Gotha, 25. Mai.
6. Müllner, Rentner, Königsberg, Gotha, 14. Juli.
7. Markowsky, Kaufmannsfrau, Königsberg, Gotha, 24. September.

1903.

1. Kahnemann, Dr., Sanitätsrat, Königsberg, Gotha, 16. Mai.
2. Zimmermann, Reisender, Königsberg, Gotha, 5. Dezember.

1904.

1. Levy, Rentner, Königsberg, Hamburg, 18. April.
2. Barth, Kaufmannstochter, Königsberg, Hamburg, 15. Juni.
3. Keudell, Fräulein, Königsberg, Gotha, 23. Juli.
4. Latte, Dr. med., Arzt, Königsberg, Hamburg, 5. September.
5. Haese, Fräulein, Königsberg, Hamburg, 30. Oktober.

1905.

1. Krüger, Kaufmanns-Wwe., Königsberg, Gotha, 24. März.
2. Drewke, Rentner, Königsberg, Gotha, 29. April.
3. Steinbach, Kaufmann, Königsberg, Gotha, 6. Mai.
4. Arnoldt, Dr. phil., Kantforscher, Königsberg, Jena, 5. Juni.
5. Bernecker, Rentiere, Königsberg, Gotha, 22. Juli.
6. Wedel, Dr., Sanitätsrat, Königsberg, Gotha, 4. September.
7. Lehwald, Amtsgerichtsrat, Königsberg, Gotha, 27. September.

1906.

1. Beckmann, Fabrikdirektor, Königsberg, Gotha, 17. Januar.
2. Herbig, Rittergutsbesitzer, Königsberg, Hamburg, 20. Februar.
3. Theodor, Dr., Fabrikdirektor, Königsberg, Hamburg, 13. März.
4. Schellwien, Dr., Professor, Königsberg, Gotha, 18. Mai.
5. Plath, Zimmermeister, Insterburg, Gotha, 15. Juni.
6. Segadlo, Rentner, Königsberg, Hamburg, 25. Juni.
7. Schäffer, Kaufmann, Königsberg, Hamburg, 16. Juli.
8. Kolw, Rentner, Königsberg, Hamburg, 1. November.
9. Hahn, Lehrerin, Pillau, Hamburg, 10. November.

1907.

1. Schramm, Ehefrau, Königsberg, Gotha, 16. März.
2. Paleske, Oberstleutnant, Lyck, Gotha, 22. März.
3. Hollatz, Kaufmannsfrau, Memel, Hamburg, 26. Mai.
4. Clodius, Schuldirektorfrau, Rastenburg, Hamburg, 28. Juni.
5. Schwinck, Stiftsfräulein, Königsberg, Gotha, 14. August.
6. Skrzeczka, Fräulein, Königsberg, Gotha, 31. Oktober.

1908*).

- 16 Einäscherungen (Hamburg 7, Gotha 5, Jena 3, Chemnitz 1).

1909.

- 15 Einäscherungen (Gotha 10, Hamburg 3).

1910.

- 6 Einäscherungen (Gotha 3, Hamburg 2, Jena 1).

1911.

- 18 Einäscherungen (Gotha 7, Leipzig 6, Hamburg 5).

1912.

- 15 Einäscherungen (Leipzig 11, Hamburg 3, Gotha 1).

1913.

- 22 Einäscherungen (Tilsit 8, Berlin 6, Leipzig 5, Hamburg 2, Gotha 1).

1914.

- 38 Einäscherungen (Tilsit 33, Leipzig 2, Danzig 2, Berlin 1).

1915.

- 28 Einäscherungen (Tilsit 22, Leipzig 2, Danzig 2, Gotha 1).

1916.

- 45 Einäscherungen (Tilsit 33, Danzig 3, Nürnberg 2, Meiningen 1, Leipzig 1, Berlin 1).

1917.

- 94 Einäscherungen (Tilsit 94).

1918.

- 108 Einäscherungen (Tilsit 92, Königsberg 11, Danzig 3, Leipzig 1, Gotha 1).

*) Die ausführlichen Daten sind von 1908 ab in den Jahresberichten veröffentlicht.

1919: 207	Einäscherungen (Königsberg Pr. 183, Tilsit 24).
1920: 225	" (" 198, " 27).
1921: 265	" (" 242, " 21).
1922: 354	" (" 352, " 22).
1923: 436	" (" 417, " 19).
1924: 414	" (" 386, " 28).
1925: 479	" (" 455, " 26).
1926: 458	" (" 427, " 31).
1927: 459	" (" 409, " 50).

Insgesamt wurden in dreißig Jahren aus Ostpreußen 3725 Leichen eingäschert, das sind 0,9 % der Gesamteinäscherungsziffer Deutschlands bis Ende 1927.

Die erste Einäscherung in Ostpreußen fand am 9. September 1913 im Tilsiter Krematorium statt (Rechnungsratswitwe Marie Arndt aus Königsberg Pr.).

Die erste Einäscherung im Königsberger Krematorium fand am 5. Dezember 1918 statt (Rentner Julius Kirstein aus Königsberg Pr.).

II.

Einäscherungen bekannter Persönlichkeiten aus Ostpreußen.

Kommerzienrat Beer 1918.	Professor Jeep 1911.
Sanitätsrat Dr. Behrendt 1915.	Rezitor Robert Johannes 1924.
Frau Professor Bohn 1926.	Gartendirektor Käber 1919.
Professor Dr. Blochmann 1920.	Sanitätsrat Dr. Kittel 1926.
Geheimer Baurat Capeller 1924.	Kaufmann Kleyenstüber 1924.
Stadtrat Claafen 1915.	Oberbürgermeister Körte 1919.
Dr. med. Dangschat 1924.	Bürgermeister Kunkel 1925.
Schriftsteller Dr. Deibel 1917.	Schriftsteller Kurtzahn 1915.
Gymnasialdirektor Dr. Dirichlet 1920.	Stadtrat Leo 1915.
Generallandschaftsdirektor Eckert 1916.	Sanitätsrat Dr. Löwenthal 1917.
Schiffsbaumeister Fechter 1924.	Sanitätsrat Dr. Maschke 1917.
Bankdirektor Frech 1926.	Geheimrat Dr. Meyer 1917.
Geh. Justizrat Frenzel 1909.	Gymnasialdirektor Mirisch 1912.
Dr. med. Fröhlich 1919.	Professor Dr. Mischpeter 1924.
Kunstmaler Gottheil 1919.	Oberbibliothekar Ohlrich 1916.
Justizrat Gyßling 1912.	Sanitätsrat Dr. Pindikowski 1924.
Dr. med. Hensel 1919.	Studienrat Rosenstock 1924.
Sanitätsrat Dr. Herbst 1917.	Kaufmann Theobald Rupp*) 1915.
Geh. Medizinalrat Dr. Hermann 1914.	Sanitätsrat Dr. Schütze 1924.
Sanitätsrat Dr. Hoffheinz 1918.	Generalmajor Semerau 1926.
Nervenarzt Dr. Hoppe 1917.	Prof. Dr. Seraphim 1924.

*) Die Einäscherung Theobald Rupp's, dessen Vater Julius Rupp die hiesige freie Gemeinde stiftete, erregte großes Aufsehen insofern, als infolge Formfehlers in der letztwilligen Verfügung die Genehmigung zur Einäscherung in Tilsit versagt werden mußte, die Berliner Polizeibehörde hingegen unter Ein-

Geheimrat Walter Simon 1920.	Theaterdirektor Varena 1912.
Sanitätsrat Dr. Sperling 1916.	Sanitätsrat Dr. Will 1924.
Lyzealdirektorin Szitnick 1925.	Geheim. Medizinalrat Dr. Wollermann 1925.
Kaufmann Thran 1914.	Baurat Worms 1912.

III.

Vorträge des Ostpreußischen Vereins für Feuerbestattung.

15. April 1898. Direktor Pauly (Berlin)
„Über Feuerbestattung“.
7. März 1899. Dr. Weigt (Hannover)
„Die Feuerbestattung, ihr Wesen, ihre Vorzüge und ihre Gegner“.
24. März 1900. Schriftleiter Winckler (Berlin)
„Unser gutes Recht und seine Gründe“.
15. Januar 1905. Dr. Michaëlis (Stettin)
„Die Feuerbestattung vom Standpunkt der Hygiene“.
11. März 1903. Dr. Weigt (Hannover)
„Über den gegenwärtigen Stand der Feuerbestattung“.
26. März 1904. Betriebsinspektor Jenke (Danzig)
„Die Feuerbestattung in ihrer volkswirtschaftlichen Bedeutung“.
7. März 1905. Direktor Pauly (Berlin)
„Über Feuerbestattung“.
29. Januar 1907. Dr. Mühling
„Über Feuerbestattung“.
2. Februar 1907. Dr. Mühling
„Über Feuerbestattung“ (in der Immanuelloge wiederholt).
6. Februar 1907. Dr. Mühling
„Über Feuerbestattung“ (öffentliche Wiederholung).
20. Februar 1907. Dr. Mühling
„Über Feuerbestattung“ (im polytechnischen Verein wiederholt).
10. Dezember 1907. Dr. Mühling
„Die Entwicklung der Feuerbestattung in Deutschland mit besonderer Berücksichtigung des Hagener Verwaltungsstreitverfahrens“.
8. Dezember 1908. Dr. Mühling
„Die Zukunft der Feuerbestattung in Preußen und die Beschlüsse des Kongresses deutscher Feuerbestatter in Hagen“.
14. Januar 1910. Dr. Mühling
„Erlebnisse eines Feuerbestatters“.
14. Juli 1910. Dr. Mühling
„Die Umgestaltung des Friedhofsbildes durch die Feuerbestattung“.
14. Februar 1911. Dr. Mühling
„Die Fortschritte der Feuerbestattung im Jahre 1910“.
28. April 1911. Dr. Mühling
„Die Bocksche Broschüre im Lichte der Kritik“.

mischung des sozialdemokratischen Rechtsanwalts Haase, der später bekanntlich ermordet wurde, über die Mangelhaftigkeit des Schriftstücks hinweg sah und die Einäscherung im Berliner Krematorium stattfinden ließ (vgl. Jahresbericht 1913, S. 41).

28. April 1911. Prediger Tiedje
„Feuerbestattung und Religiosität“.
28. April 1911. Geh. Med.-Rat Prof. Dr. Berthold
„Die Feuerbestattung und das evangelische Kirchenregiment“.
29. September 1911. Dr. Mühling
„Die Feuerbestattung im Lichte der Naturwissenschaft und Hygiene“.
4. April 1913. Dipl.-Ing. Schmoll
„Über das Königsberger Krematorium“.
11. Januar 1914. Dr. Mühling
„Die Wiedergeburt der Feuerbestattung und die Gegenwart“.
9. März 1919. Dr. Mühling
„Die Musik im Dienste des Bestattungskultus“.
24. April 1920. „Feuerbestattung und Ästhetik“.
26. Februar 1921. Gartendirektor Schneider
„Neuzeitliche Friedhofskunst“.
24. Mai 1924. Min.-Amtmann Panse (Berlin)
„Die wirtschaftliche Bedeutung der Feuerbestattung“.
24. Mai 1924. Dr. Mühling
„Das Wesen der deutschen Feuerbestattung“.
20. Mai 1925. Dr. Mühling
„Der Gedanke der Feuerbestattung“ (Rundfunkvortrag).
21. Juli 1925. Dr. Mühling
„Feuerbestattung und Pietät“ (Rundfunkvortrag).
20. Oktober 1926. Dr. Mühling
„Feuerbestattung und Seuchengefahr (Rundfunkvortrag).“
25. April 1927. Dr. Mühling
Erläuterungen zur Vorführung des Films „Memento mori“.

IV.

Die Themata der Totensonntagsandachten des Vereins.

25. November 1919: Tod und Unsterblichkeit.
21. November 1920: Die Liebe ist das ewige Licht.
20. November 1921: Der Sieg über den Tod.
26. November 1922: Die Lehren des Todes.
25. November 1925: Geborgenheit im Ewigen.
25. November 1924: Todesbejahung und Lebenspflicht.
22. November 1925: Tod, Schmerz, Friede.
21. November 1926: Die Überwindung des Leides.
20. November 1927: In uns ruhen die Toten.
5. August 1928: Gefallenen-Gedenkfeier: „Unserer Helden Opfertod.“

V.

Veröffentlichungen des Ostpreußischen Vereins für Feuerbestattung.

- 1907: Merkblatt für Feuerbestattung.
- 1911: Der Kampf um die Flamme. Gräfe u. Unzer-Verlag, herausgegeben von Dr. Mühling.
- 1916: Dem Andenken Adolf Eckerts. Sonderdruck. Von Dr. Mühling.
- 1918: Der Königsberger Gemeindefriedhof und das Krematorium. Von Dr. Mühling.

- 1924: Merkblatt für die auswärtigen Mitglieder des Vereins.
 1926: Lebensglaube, von Ernst Maschke, für eine Singstimme und Orgel oder Klavier.
 1927: Ewigkeitswelten und Feuerbestattung. Von Dr. Mühling.
 1928: Auf der Warte im Osten. 30 Jahre im Dienste der Feuerbestattung in Ostpreußen. Von Dr. Mühling.
 1906—26: Vereinsberichte mit Illustrationen.

VI.

Stiftungen bzw. Zeichnungen des Ostpreußischen Vereins für Feuerbestattung.

Der Verein zeichnete bzw. stiftete zum Bau folgender Krematorien: Duisburg, Hagen, Heilbronn, Reichenberg, Steyr, Tuttlingen, Wiesdorf.

Ferner stellte der Verein namhafte Beträge zur Verfügung für die Sonderausstellungen in: Dresden (Internationale Hygiene-Ausstellung 1911), Düsseldorf (Gesolei 1926), Insterburg (1. Ostpreußische Ausstellung für Volkswohlfahrt und öffentliche Gesundheitspflege 1902) und Königsberg (Ausstellung für Friedhofskunst 1910).

Für den Krematoriumsneubau des Großdeutschen Verbandes sind laufende jährliche Beiträge, für die Arbeitsgemeinschaft deutscher Krematorien eine einmalige größere Summe bewilligt worden.

Während des Krieges beteiligte sich der Verein an Spenden für das Rote Kreuz, sowie für Weihnachtsgeschenken für die Truppen des I. Armeekorps und beteiligte sich durch Zeichnung namhafter Anteile der Kriegsanleihe. —

Auch sonst hat der Verein immer offene Hand gehabt, wenn es galt, die Not von Märtyrern und Veteranen der Feuerbestattung sowie sonstiger nahestehender Persönlichkeiten zu lindern.

VII.

Mitglieder des Arbeitsausschusses im Jubiläumsjahr.

1. Dr. Mühling, Vorsitzender;
2. Kloessel, Direktor der Ostpreußischen Druckerei und Verlagsanstalt A.-G., stellvertretender Vorsitzender;
3. Kaufmann Rahn, Schatzmeister;
4. Kaufmann Mrongovius, stellvertretender Schatzmeister;
5. Kaufmann Franz Willert, Schriftführer, Leiter der Geschäftsstelle;
6. Bücherrevisor Gagel, stellvertretender Schriftführer;
7. Facharzt Dr. med. Ebner, Beisitzer;
8. Lyzealdirektorin Fräulein Arnheim, Beisitzerin.

VIII.

Vorstandsmitglieder des Ostpreußischen Vereins für Feuerbestattung, 1898—1928.

Generalagent Albrecht 1899 bis 1906.	Universitätsprofessor Blochmann 1916—1919.
Lyzealdirektorin Arnheim seit 1919.	Zimmermeister Brandstatter 1906—1911.

Kaufmann Braun 1906 bis 1908.	Direktor Kloessel seit 1921.
Rentner Brosko 1902—1911.	Sanitätsrat Dr. Klokow 1898 bis 1905.
Rektor Dr. Brückmann 1915—1920.	Kaufmann Körner 1915 bis 1918.
Hauptmann v. Carnap-Quernheimb 1918. 1922 bis 1926.	Kaufmann Kolw 1898—1905.
Stadtrat Claassen 1899 bis 1911.	Justizrat Kraher 1988 bis 1900.
Facharzt Dr. Ebner seit 1926.	Gemeindevorsteher Krummhaar 1898.
Generallandschaftsdirektor Eckert 1911—1916.	Ing. Lingen 1910—1921.
Gymnasialprofessor Funk 1908—1921.	Hauptschriftleiter Listowsky 1912—1919.
Bücherrevisor Gagel seit 1926.	Dr. med. Mühling seit 1905.
Geheimrat Prof. Dr. Garrè 1905—1904.	Kaufmann Mrongovius 1910—12, seit 1918.
Buchhalter Gerick 1907 bis 1910.	Kaufmann Rahn seit 1920.
Freiherr v. d. Goltz-Mertensdorf 1900—1907.	Bankdirektor Schiwiek 1906 bis 1909.
Justizrat Gyßling 1908 bis 1912.	Reichsbankdirektor Schreiber 1898—1910.
Geh.-Rat Prof. Dr. Haendcke 1920—1922.	Bankprokurist Silberstein 1910.
Bücherrevisor Halffter 1907 bis 1926.	Kaufmann Stellmacher 1908—1920.
Professor Heydeck 1907 bis 1910.	Kaufmann Thran 1920—1921.
Kaufmann Heymann 1905 bis 1908.	Prediger Tiedje 1912.
Stadtrat Holick 1904.	Stadtschulrat Tribukait 1911—1919.
Freiherr von Hoverbeck 1898—1905.	Direktor Trosiener 1919 bis 1921.
	Sanitätsrat Dr. Wedel 1898 bis 1905.
	Subdirektor Willert seit 1921.
	Prokurist Wind 1898—1899.

IX.

Sub specie aeterni.

Dem Andenken der verstorbenen Vorstandsmitglieder.

Der Verein hat das Glück gehabt, während dreier Jahrzehnte in seinem Vorstand eine Arbeitsgemeinschaft von charaktervollen Männern zu besitzen, denen der Ausbau des Werkes Hauptsache war und Persönlichkeitskultus und Vereinsmeierei ferne lag. Als besonders verdienstvolle Mitarbeiter, deren Leben abgeschlossen vor uns liegt, seien genannt:

Generalagent Albrecht,

langjähriger Schatzmeister des Vereins. Hervorzuheben sind seine Bemühungen um vorteilhafte Abschlüsse mit Versicherungsgesellschaften behufs Sicherstellung der Feuerbestattungskosten.

Generallandschaftsdirektor Eckert,

hervorragend tätig in der „Ostpreussischen Landschaft“. Mitglied der Generalfeuersozietäts-Direktion; seit 1909 im Verein als schon 79jähriger unermüdlich tätig; 1912 zum stellvertretenden Vorsitzenden gewählt. Gestorben am

24. März 1916, eingeäschert am 28. März 1916 in Tilsit (vgl. Sonderdruck „Dem Andenken Adolf Eckerts“ 1916).

Baron von der Goltz, Mertensdorf, Generallandschaftsrat.

Von Bedeutung für unsere Bewegung als einer der wenigen Vertreter des alten preußischen Adels, der sich mutig zur Feuerbestattung bekannte. 1900 in den Vorstand gewählt, 1907 wegen Wegzugs aus dem Vorstand ausgeschieden. Zu seinem 80. Geburtstage (14. Oktober 1911) als Erster zum Ehrenmitglied des Vereins ernannt. Gestorben 1915; mit ihm ging ein treuer, bewährter Anhänger und Fürsprecher unserer Bewegung dahin.

Bücherrevisor Halffter,

1907 in den Vorstand berufen, seit 1910 Schriftführer, seit 1922 stellvertretender Vorsitzender. Einer unserer treuesten Mitarbeiter, der 19 Jahre hindurch für unsere Bewegung im großen wie im kleinen unermüdlich tätig war. Seine reiche praktische Erfahrung und sein stets zuverlässiger Fleiß hat die Arbeit im Vorstand bedeutend fördern helfen. Gestorben am 15. Januar 1926. Sein Name ist mit der Geschichte der Feuerbestattung in Ostpreußen unloslich verbunden.

Kaufmann Stellmacher,

1908 in den Vorstand gewählt, gab Stellmacher, ähnlich wie Halffter, im Dienste der Feuerbestattung sein Bestes und erwarb unserer Bewegung neue Freunde. Stellmacher war Mitglied der Friedhofsdeputation. 1920 ereilte ihn der Tod während einer Feier in Kissingen. Die Einäscherung fand in Meiningen statt.

Eines hochbetagten Veteranen mag bei dieser Gelegenheit in Treue gedacht werden, dessen wir uns als eines Lebenden erfreuen dürfen, des Rentners Leopold Brosko (geb. 1842). Vier Jahre nach der Vereinsgründung trat Brosko in den Vorstand ein und war lange Jahre als Schriftführer tätig. 1911 schied Brosko aus dem Vorstand aus. Er lebt jetzt im Freimaurer-Altersheim zu Einbeck.

X.

Ehrenmitglieder des Ostpreußischen Vereins für Feuerbestattung.

1. Kaufmann Guido Bartel aus Moskau (1928).
Bekannter Vorkämpfer der Feuerbestattung in Rußland.
2. Hauptmann a. D. von Carnap-Quernheimb aus Berlin (1926).
Früheres verdientes Vorstandsmitglied des Vereins.
3. Generallandschaftsrat Baron von der Goltz auf Mertensdorf Ostpr. (1911).
Bedeutender Förderer der Feuerbestattung in Ostpreußen; gestorben 1915.
4. Oberst Huber aus St. Gallen (1928).
Namhafter Vorkämpfer der Feuerbestattung in der Schweiz.
5. Universitätsprofessor Dr. Nippe aus Königsberg (1928).
Leiter des Instituts für gerichtliche Medizin an der Albertina.
6. Bürodirektor Pauly aus Berlin (1926).
Der Altmeister der deutschen Feuerbestattungsbewegung.

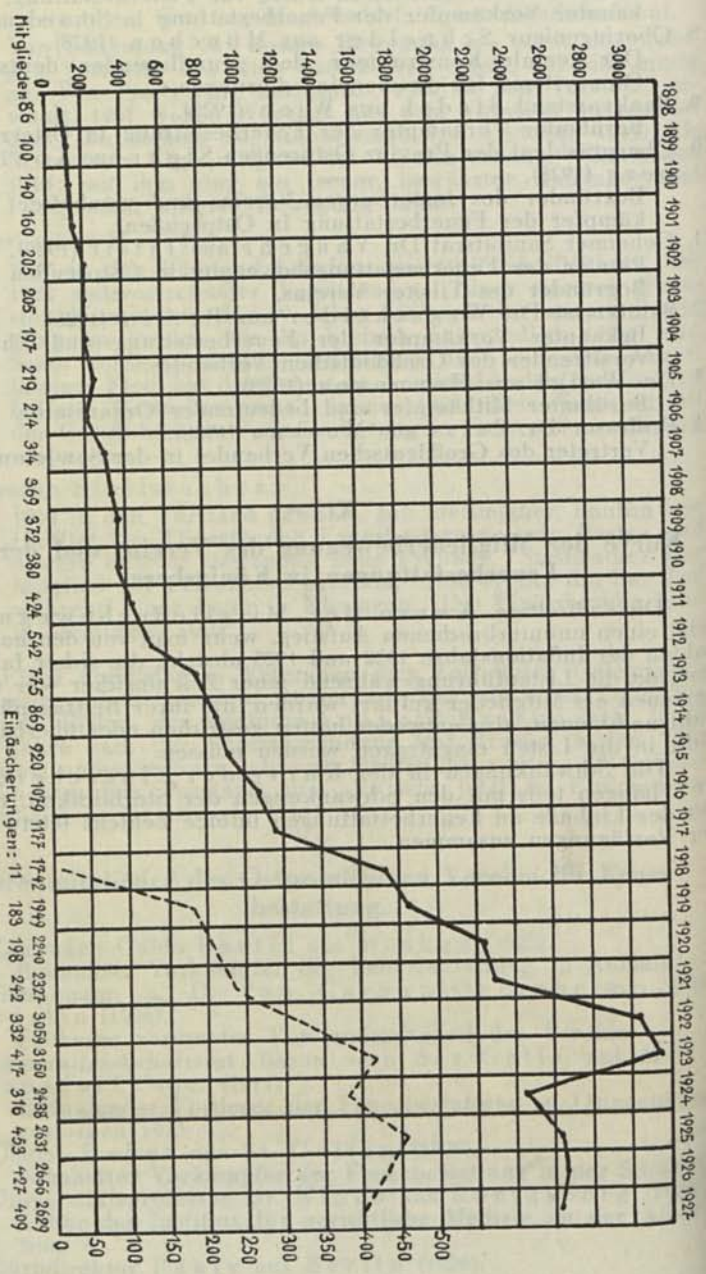
7. Syndikus Schlyter aus Helsingborg (1928).
Leiter des internationalen Büros für Feuerbestattung. Bekannter Vorkämpfer der Feuerbestattung in Schweden.
8. Oberingenieur Schneider aus München (1928).
Der geniale Konstrukteur des grundlegenden deutschen Ofensystems für Leicheneinäscherungen.
9. Bankvorstand Siedek aus Wien (1928).
Berühmter Vorkämpfer der Feuerbestattung in Österreich.
10. Oberpräsident der Provinz Ostpreußen Siehr aus Königsberg (1928).
Begründer des Insterburger Vereins und namhafter Vorkämpfer der Feuerbestattung in Ostpreußen.
11. Geheimer Sanitätsrat Dr. Vangehr aus Tilsit (1928).
Pionier der Feuerbestattungsbewegung in Ostpreußen und Begründer des Tilsiter Vereins.
12. Sanitätsrat Dr. Wegscheider aus Berlin (1926).
Bekannter Vorkämpfer der Feuerbestattung und Ehrenvorsitzender des Großdeutschen Verbandes.
13. Dr. Weigt aus Hannover (1928).
Berühmter Mitkämpfer und bedeutender Organisator.
14. Professor Dr. Zeiss aus Moskau (1928).
Vertreter des Großdeutschen Verbandes in der Sowjetunion.

XI.

Kurve der Mitgliederbewegung des Vereins und der Feuerbestattungen in Königsberg.

Die umseitige Kurve der Mitgliederbewegung zeigt einen ununterbrochenen Aufstieg, wenn man von den hohen Zahlen der Inflationsjahre 1922 und 1923 absieht, die sicher falsch sind, da die Listenführung während jener Zeit unsicher war und Personen als Mitglieder geführt wurden, die ihrer Beitragspflicht nicht nachkamen, also entweder hätten gestrichen oder überhaupt nicht in die Listen eingetragen werden müssen.

Die Schwankungen in der Kurve der Einäscherungen hängen teils mit den Schwankungen der Sterblichkeit, teils mit der Einbuße an Feuerbestattungen infolge Fehlens letztwilliger Verfügungen zusammen.

Mitglieder: 86 100 140 160 205 205 197 219 214 314 369 372 380 424 542 745 869 920 1079 1177 1742 1949 2540 2377 3059 3150 3438 2631 2656 2629

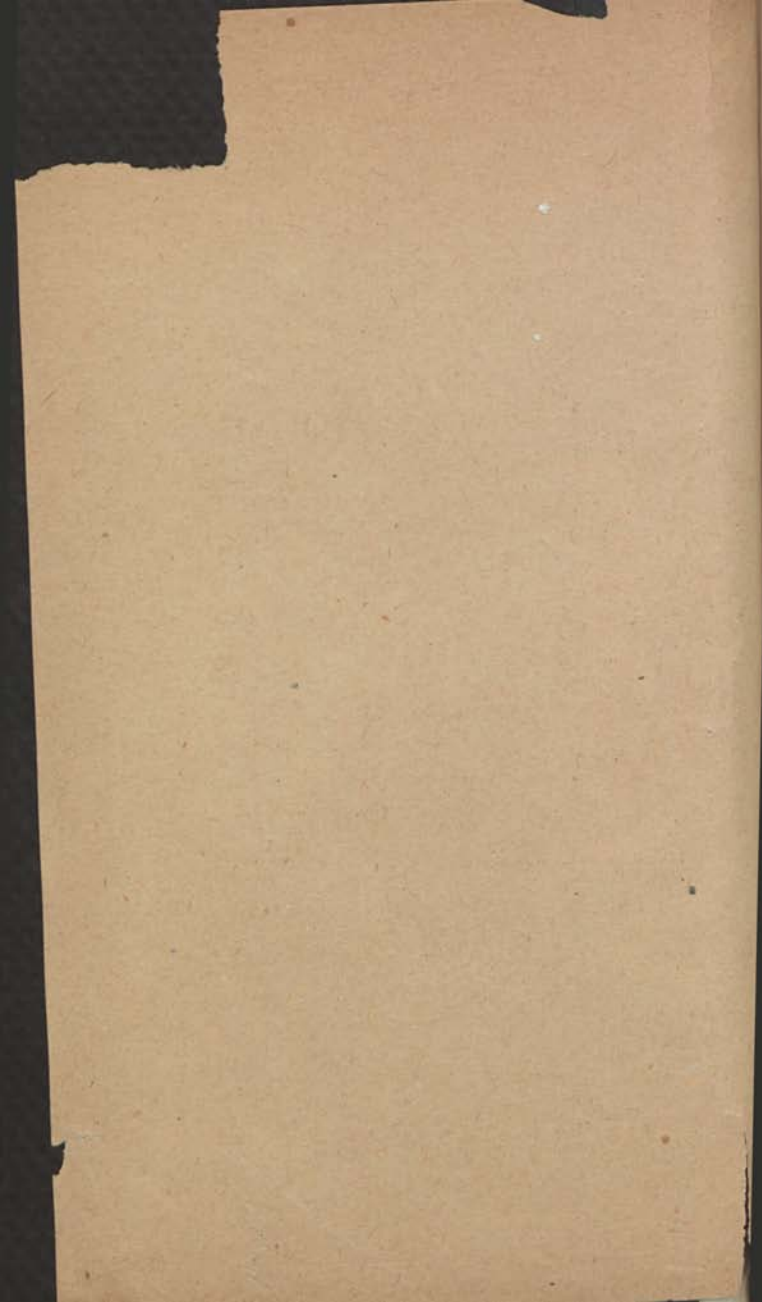
Einsparungen: 11 183 198 242 332 417 316 453 427 409

L614.6
1
15
SARTRYCK UR

SVENSKA KALENDE

1934

Övden
Eldbevägningsens
historia.

= Eldbegängelserörelsen i Sverige

Eldbegängelsen återinfördes i de civiliserade länderna på av krav, som restes av läkarna och hygienens målsmän i brosk och vid kongresser runtom i Europa vid och efter 1850—1860-ta vårt land arbetade dr *L. A. Soldin* förgäves på att få en fören eldbegängelse bildad redan 1857. År 1876 började ingenjören och tören *Per Lindell* i sin tidning *Norden* propagera för eldbegän och 31 maj 1882 bildades på hans initiativ en svensk förening nya begängelseseden; denna förening bär nu namnet *Svenska gängelseföreningen*. Lindell fick kraftigt stöd för sina strävande bl. a. riksantikvariern *Hans Hildebrand*, vilken redan 1874 utgi berömda bok *Folkens tro om sina döda*, professor *Magnus Isac* ken kom att utföra ritningarna till Sveriges första krematorium bibliotekariern *G. E. Klemming*, förste stadsläkaren *Klas Linroth* den *Emil von Qvanten*, översten *E. G. Klingentierna*, som konstruera en berömd incinerator (apparat, i vilken eldbegängelse föres), dr *Axel Lamm*, veterinär *Axel Billström*, professor *J. G berg*, medicinalrådet *R. A. Wawrinsky*, freds- och nykterhets E. O. *Wawrinsky*, redaktörerna *S. A. Hedlund* och *Henrik H professor Ernst Almquist*, professor *R. Tigerstedt*, professor *Curt redaktör Hjalmar Branting* m. fl.

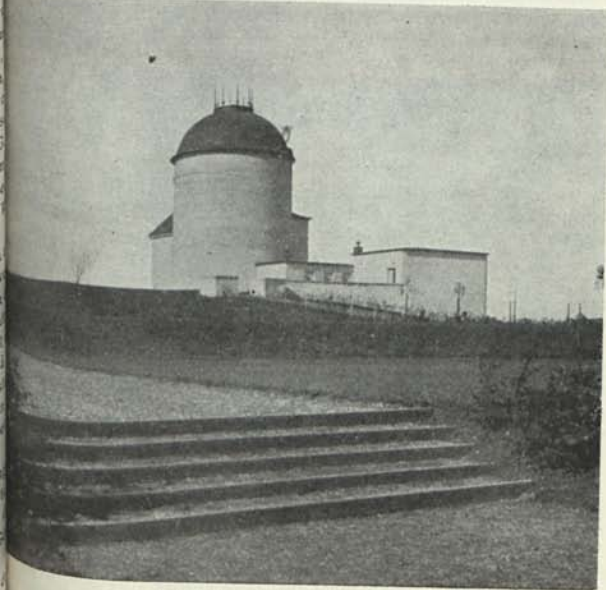
Den nybildade föreningens första uppgift var att söka få så medlemmar som möjligt, och i detta strävande lyckades den öv väntan; 1888 hade den över 3,000, vilket var mera än någon annan förening för eldbegängelse i hela världen ägde. Men i och med a lemman vunnos, hade föreningen plikt att söka få möjlighet till gängelse för dessa vid deras frånfälle. Medan man arbetade på ett krematorium, avledo ganska många, och då fördes en del s det krematorium, som byggts i Gotha i Tyskland redan 1878. De svensk, som sålunda i nyare tid eldbegåtts, var medicinalrådet *Sköldberg*, vars eldbegängelse ägde rum 29 mars 1884.

År 1887 hade man ett krematorium i Stockholm, vid Ha färdigt. Den första eldbegängelsen där, och alltså den för Sveriges gränser sedan forntiden, utfördes den 15 oktober 1887 tet av disponent *Ernst Kjellerstedt* från Gävle eldbegicks. I G stod ett krematorium färdigt i början av 1890.

Emellertid infördes 1888 en hindrande lagbestämmelse. obduktionstvånget, vilket innebar, att varje stoff före den gängelsen måste underkastas rättsmedicinsk obduktion. Som denna lagbestämmelse låg tanken, att brott i form av giftmord likt skulle genom eldbegängelsen komma att döljas och att in efteråt skulle kunna framdragas. Emellertid framträdde prof *P. Hamberg* och sökte visa, att eldbegängelsen genom den läk sökning, som kräves för densamma, icke ur rättsmedicinsk s är betänkelig; att den »i stället för att motverka skall beför täckten av mord eller förgiftning». Det dröjde mycket länge prof. Hambergs åsikter slogo igenom, och först 1917 borttog tionstvånget, som väckt mycken ovilja och genom att gö gängelsen mycket dyrbar svårt hindrat dennas utbredning, torde prof. Hambergs åsikter allmänt hava trängt igenom,

et går man nog ännu längre. Sålunda hävdar t. ex. den engelske rätts-
medicinske auktoriteten lord Salvesen, att krematoriet genom läkar-
undersökningen, som allmänt kräves och måste krävas, är den sista
sats, en förbrytare skulle vilja föra sitt offer till. Denna läkarunder-
sökning, som ibland är dubbel, har också under de år, som den varit
i använd i vårt land, visat sig tillfredsställande.

Det var otänkbart att under obduktionstvängets tid få en verkligt
hinderande eldbegängelserörelse till stånd i vårt land, ehuru flera djärva
försök i den vägen gjordes. Och när obduktionstvänget väl var borta,
så var det ett lika stort hinder, att det var krigstid; denna efterföljdes av

Hälsingborgs krematorium.

lika hinderande kristiden. Först under de senaste 7—8 åren har
eldbegängelseidén slagit igenom i vårt land, och eldbegängelserörelsen
haft förbluffande framgångar att uppvisa.

Emellertid hade redan under obduktionstvängets tid det gamla
krematoriet i Stockholm, som var föga tilltalande, ersatts av en mera
smidig eldbegängelseanstalt, vilken är uppförd på Norra begravnings-
platsen i Stockholm. Den togs i bruk 1909. Sedermera har den flera
gånger utvidgats och förskönats och utgör nu ett fullt modernt kre-
matorium.

Genom en stor donation på 300,000 kronor av grosshandlare L. E.
Larsson erhöll Örebro ett krematorium, vilket togs i bruk 1922. Det
utgör också en modern och värdig eldbegängelseanstalt.

Nästa krematorium togs i bruk i Hälsingborg 1928. För detsamma hade direktören *Louis Goetze* donerat en summa på 100,000 kronor, regeringen beviljade av lotterimedel 100,000 kronor, varjämte Hälsingborgs stad skänkt marken samt beviljat anslag ur olika fonder. Begränsningsanstalten i Hälsingborg är mycket vacker, och flera kyrkor verk pryda densamma.

De äldsta krematorierna i vårt land hade byggts genom insamlade medel eller genom donationer. Hälsingborgs krematorium dessutom fått statsmedel samt bidrag av staden. Vid denna tid kommo i vårt land vissa utredningar samt en propaganda för såsom visade, att kommunerna skulle kunna göra stora besparingar genom anläggandet av krematorier. Som ett resultat av denna propaganda och dessa utredningar tillkommo nu i hastig följd flera kommunala krematorier. Det första av dessa var eldbegängelseanstalten i Luleå, vilken byggdes just efter en sådan utredning, utförd af en kommitté med domprosten *John Hanson* som ledande; på hans slag uppfördes ett krematorium, som invigdes 1930. Medel till dess beviljades av församlingen. På grund därav och emedan domprosten *Hanson* tagit initiativet till detsamma har det blivit kallat *Svenska första kyrkliga krematorium*. Stockholms stad fick tidigt 1931 ett eldbegängelseanstalt inredd i det gamla Sandsborgskapellet på Söder samma år togs ett krematorium i bruk i Vänersborg, byggt av staden med kringliggande kommuner samt landstinget. År 1932 hade Malmö sitt kommunala krematorium färdigt, och samma år tillkommo ett krematorium i Sundsvall, vartill medel beviljats av församlingen. Det byggdes i ett äldre kapell. Slutligen tillkom 1933 kommunala krematorier i Kiruna, den nordligaste eldbegängelseanstalten i världen. — Vid dessa krematorier hava kostnaderna varit mycket mindre än vid de äldre krematorierna. Sålunda kostade krematoriet i Luleå ca 95,000 kr., Sandsborgskrematoriet 130,000 kr., eldbegängelseanstalten i Vänersborg 98,000 kr., Malmö 75,800 kr., Sundsvall allenast 33,000 kr. och Kiruna 160,000 kr.

Det finns alltså 1 september 1933 10 krematorier i Sverige. Utom är krematorium under uppförande i Eskilstuna, och utredning om krematoriefrågan pågår vid samma tid i ca 20 orter, varför det är anledning förmoda, att antalet eldbegängelseanläggningar under de närmaste åren kommer att tredubblas.

Intill 30 juni 1933 hade i vårt land utförts 11,141 eldbegängelser, däraf under 1932 1,521 och under första halvåret 1933 921. Krematorierna talet är i ständigt stigande sedan år 1920, då i vårt land endast 10 eldbegängelser utfördes. Eldbegängelsen kommer naturligtvis att öka allt mer och mer, allteftersom krematorier byggas. Just de stora avsevära till dessa äro i ofantligt många fall hinder för saken, och undanträtt det av detta hinder är, som vi sett, i full gång genom krematorierna gandet.

Varje krematorium består i regel av ett ceremonirum, där kremationsfästningen äger rum, samt av en undervåning med kremationsutrustning. Ceremonirummen äro mycket vackra. Vid en jordbegravning äro de prydda med levande blommor, och kring båren tändas ljus. Musik spelas, och sång utföres. Allt är här intimt, och behöva icke få tillträde. Rumstemperatur råder, varför ingen förkylningar finnes. I ceremonirummets främre del är vanligen

konstnärligt altare, och ett stycke längre ut i rummet är en katafalk, som är så byggd, att dess översta del, varpå kistorna med de dödas kroppar placeras, är sänkbar. Efter jordfästningen gives ett tecken till krematoriets tjänstemän i dess undervåning, varpå dessa genom att trycka på en knapp få katafalken med kistan att sakta sänka sig. Detta ger ett mycket högtidligt ögonblick vid eldbegängelsen. De anhöriga gå fram till katafalken och strö blommor över den försvinnande kistan. På ett djup av en och en halv meter blir den stående. I Stockholms första krematorium har man en ljusanordning på katafalkens innersida; denna ljusanordning tändes automatiskt, då katafalken sjunker, så att kistan bestrålas av starkt ljus och man undviker den tidigare sänkningen i mörker. En jalousi, som sakta rullar fram över kistan, avslutar ceremonien, och de anhöriga till den avlidne lämna krematoriet.

Sundsvalls krematorium. Interiör.

Nu sänkes av krematorietjänstemännen kistan ytterligare och placeras på en vagn, med vars hjälp den införes igenom den öppnade dörren till incineratorn. Denna är en märklig uppfinning, som gjordes av italienaren *Ludovico Brunetti* och genom vilken det är möjligt att utföra de nutida kremationerna på ett helt annat sätt än i forntiden, så att man rent av talat om den nutida eldbegängelsen såsom ett helt annat slag än forna tiders. Kistans införande i incineratorns inskåp, som utgöres av ett rum föga större än kistan och i vilket endast het luft (800—1,100 gr. C.) finnes, måste gå mycket hastigt för att undvika starka värmens skull. Efteråt kan man genom en lucka se hela kistan; denna försiggår på ett vackert sätt. Varken i krematoriet eller i dess närhet kan man förmärka någon besvärande lukt eller rök efter eldbegängelse, bästa beviset på apparatens fullkomlighet. Efter högst två timmar är eldbegängelsen utförd, och askan, som utgör c:a 4 liter, tages fram. Den genomgår rensning med

magnet, som borttager spikar från kistan; människoband berör askan. Denna uppsamlas i en urna.

Det har i vårt land under de senaste åren utvecklats en stor urnkonst av betydelse, och det finns nu vackra urnor av brons, koppar, marmor av olika slag, täljsten m. m.

Urnan med den avlidnes aska avbäntas vid vissa krematorier från ett tilltalande urnutlämningsaltare. Den kan sedan placeras i familjegrav, i inköpt grav i urnlund eller i kolumbarium. I förstnämnda fallet störes naturligtvis icke pieteten mot de förut begravda, eftersom urnan icke nedsättes på något större djup (60 cm. är det vanligaste kommande).

Urnlandar kallas de begravningsplatser, som av kommunerna under de senaste åren anlagts för begravning av urnor. I urnlandar äro gravarna mycket mindre än på en kyrkogård, vilket beror på att urnan är så liten och kräver en mycket ringa plats. I många fall äro familjegravarna på en dylik urnlund 60×60 cm., och i en sådant gravplats det plats för minst 4 urnor.

I *kolumbarierna* rymma nischerna en eller flera urnor. Här har det byggts endast kolumbarier med slutna nischer.

Vid urnbegravningen böra endast de allra närmaste anhöriga närvara, och någon ny ceremoni förekommer icke då det gäller ett litet som man anordnar dylik vid flyttning av urna till annan ort.

På grund av urnornas litenhet och lätthanterlighet uppstår ingen mängd fördelar, såsom då man flyttar till annan ort och där inläggs grav i urnlund eller nisch i kolumbarium.

Sveriges första urnlund anlades av Stockholms kyrkogårdsnämnd på Norra begravningsplatsen i Stockholm 1913—1917. Eftersom kolumbarium fanns på samma begravningsplats, var denna urnlund redan omöjligt nödvändig. Först när det omkring 1927 blev farligt att gå till begravningsplatsen, började man även annorstädes tänka på att anlägga urnlandar. Landsortens första urnlandar påbörjades i Eskilstuna 1924, Örebro 1928, och sedan hava urnlandar anlagts eller anvisats i Göteborg (2 st.), Hälsingborg (2 st.), Lidingö, Luleå, Malmö, Nora, Skövde, Ström, Skara, Stockholm (på Sandsborgskyrkogården och Skogskyrkogården), Sundbyberg, Södertälje, Tranås och Töreboda. Det finns i Sverige 20 urnlandar. Dessutom hade beslut om anläggandet av urnlandar intill mars 1933 fattats av vederbörande myndigheter i Huddinge, Hudiksvall, Karlstad, Luleå (en andra), Salem, Skeppsås församling i Stockholm, Strängnäs, Sundsvall och Vallentuna, samt ytterligare 10 orter. Dessutom hade i minst 25 orter framställning gjorts till vederbörande myndigheter om att dessa måtte anlägga urnlandar.

Kolumbarier finnas icke så många i vårt land. Det äldsta kolumbarium ryms i det 1909 byggda krematoriet i Stockholm. Detta kolumbarium har senare undan för undan utvidgats. Det rymmer för närvarande 3,000 urnor. Även i krematorierna i Örebro, Hälsingborg och Skövde finnas kolumbarier. Ett sådant med plats för 5,000 urnor har inrättats i Gustav Vasa församlings kyrka i Stockholm. Plats för kolumbarier har även reserverats i de nybyggda kyrkorna i Tranås, Tureberg och Äppelviken. Slutligen har av Stockholms stads kyrkogårdsnämnd ordnats ett kolumbarium i det fria på Norra begravningsplatsen. Stiftelsen Höstsol har anordnat ett tilltalande kolumbarium på begravningsplatsen i Täby.

Under de år, då obduktionstvång, krigs- och kristid härskade, ökades icke medlemsantalet i Svenska eldbegängelseföreningen mycket. Det utgjorde år 1917, då obduktionstvånget borttogs, 3,828. D. v. s. att föreningen stått praktiskt taget stilla sedan 1880-talet. Ännu 1927 var medlemsantalet allenast 7,252, men till 31 dec. 1932 hade det stigit till 20,002.

Svenska eldbegängelseföreningen har avdelningar i alla mera betydande orter i landet. Avdelningarnas antal är 1 sept. 1933 70 emot allenast 9 år 1927. En del avdelningar hava bildat underavdelningar, i kretsar. Det finns ett 20-tal dylika.

Medlemsavgiften till Svenska eldbegängelseföreningen är sedan gammalt endast 10 kr. en gång för alla. De, som äro begravningsförädrade i sjuk- och begravningskassa, betala endast 5 kr., också en gång för alla. Med medlemskap följer billigare kremationsavgift. Avgiften utgör i medeltal c:a 60 kr. för medlemmar av föreningen och för öfriga medlemmar åtskilligt mera. Medlemmarna hava att räkna med för sin andra fördelar. Sålunda finns det överenskommelser om billigare kremation samt hjälp av olika slag, om medlem av den svenska föreningen skulle avlida under vistelse eller resa i Danmark, Finland, Norge, England, Holland, Frankrike, och medlemmar av dessa länders eldbegängelseföreningar hava att räkna med samma fördelar i Sverige.

Man tillmötesgick 1931 ett gammalt krav, då man stiftade en ny förening, ett slags systerförening till Svenska eldbegängelseföreningen. Den nya föreningens namn är Svenska eldbegängelseförsäkringskassan. Medlemsavgiften till denna är 3 kronor, och sedan betalar man premier. Avgiften blir genom medlemskap i denna förening automatiskt medlem i Svenska eldbegängelseföreningen. Försäkringens värde är 300 kr. Vid olycksfall, om detta inträffar snart eller långt efter det medlemskap vunnit, åtager sig föreningen att utföra eldbegängelsen jämte allt, som med sammanhör: kista, svepning, blommor till kistan, blommor i begravningsrummet, ringning, musik, alla handlingar, som behövas, urna och grav, med ett ord allt, som behöves för den dödes sista färd. Genom försäkringen sker detta kostnadsfritt för den avlidnes anhöriga. — Den nya förening har under sin korta tillvaro haft så stor framgång, att den i september 1933 i premier och engångsavgifter till densamma inkommit 230,000 kr. Den hade även vid samma tidpunkt 7 lokalavdelningar.

Den svenska eldbegängelserörelsens organ är tidskriften *Ignis*, vilken utgives sedan 1929 och för närvarande utkommer med 8 nummer årligen.

För eldbegängelsen anföras av krematisterna, eldbegängelseidéns fördelar, många skäl. Bland dessa är det hygieniska, som för övertaget sedan var närmaste anledningen till eldbegängelsens återinförande. Sedan sedan på grund av nutida anordning av kyrkogårdarna misstänks del av sin betydelse. Största vikten lägga krematisterna nu på sanitets- och de ekonomiska skälen. Man framhåller inom eldbegängelseivrarnas läger, att jordbegängelsen icke lämnar tillräcklig gravvård, det att gravar med jordlagda stoff efter ganska kort tid åter kan tagas i bruk och de tidigare jordades ben då kastas ur gravarna. Den största betydelsen tilldrar sig dock frågans ekonomiska sida.

En kyrkogård i Göteborg kostar 4 millioner kronor. I Lidings visade en utredning för få år sedan, att kyrkogårdsjord för 40 år skulle kosta över en million kronor. I Luleå skulle en kyrkogård något år senare kostat 218,000 kronor, men genom krematoriebygge blevo kostnaderna icke mer än ca 100,000 kr. — En begravningsplats i Uppsala för fyrtio år kostar 544,000 kronor; om denna i stället kunde användas enbart för urnbegravning, skulle den räcka i 336 år.

I t. ex. Eskilstuna är det möjligt att erhålla en hel familjegrav i urnlund, som anlagts på en äldre kyrkogård inne i staden, billigare än en enda grav för kista på den en halv mil utanför staden belägna vanliga begravningsplatsen.

I sina upplysningsföredrag och sina broschyrer angiva eldbegängelseföreningens representanter, att eldbegängelsen, som är politisk och religiöst sett neutral, har stora fördelar för enskild och samhälls- ur estetiska, hygieniska, pietets-, ekonomiska och praktiska synpunkter.

Oscar Övden.

Luleå krematorium.

L614.62

16

1

LIBRARY
UNIVERSITY OF TORONTO
100 St. George Street
TORONTO, CANADA

Sveriges 1937
eldebegängelselitteratur

AV
OSCAR ÖVDEN

59

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
COMPARATIVE ZOOLOGY
AND ANATOMY
HARVARD UNIVERSITY
CAMBRIDGE, MASS.

SVERIGES ELDBEGÄNGELSE- LITTERATUR

Av *Oscar Övden.*

En svensk *eldbegängelsebibliografi* har icke tidigare uppställts. Däremot infördes av Per Lindell i föreningens för eldbegängelse årsmeddelande nr 3 år 1884 vad som är ännu viktigare, nämligen en internationell bibliografi över eldbegängelselitteratur, omfattande 24 sidor och börjande med en 1539 utgiven bok på latin. Lindell kompletterade sin bibliografi i årsmeddelande nr 6 för 1885 med 4 sidor litteraturförteckning, i årshäftet för 1886 nr 8 med 6 sidor, i nr 9 med 2 sidor, i nr 11 med 8 sidor, i nr 12 med 3 sidor, i nr 14 med ca 2 sid., i nr 15 med 4 sid., i nr 16 med ca 2 sid., i nr 17 med ca 2 sid., i nr 21 med 1 sid., nr 28 (1901) ca 2 sid. *Det är av stort intresse att se, att Lindells arbete för att åstadkomma en internationell bibliografi över eldbegängelselitteratur omfattade hela hans tid som verksam krematist.*

Senare har i Tyskland utgivits en internationell bibliografi över eldbegängelselitteratur, nämligen år 1913, författad av med. dr *Karl Heil* i Darmstadt. Den bar titeln "*Die Feuerbestattungsliteratur*". År 1928 ingick Stortyska eldbegängelseförbundet till Heil med en anhållan, att han skulle bearbeta och

komplettera sitt verk. Ehuru han var 60 år gammal, gick han till sitt oerhört omfattande och mödosamma arbete "med eldiver" (Mühling). Men under den tid, arbetet krävde, avled Heil. Hans verk fortsattes då av dr *Paul Mühling*, som kunde utgiva "*Die Feuerbestattungsliteratur*" i en andra upplaga, tryckt i Königsberg år 1930. Denna bok, som är den mest omfattande eldbegängelsebibliografi, som någonsin utkommit, omfattar 117 sidor och är ett mycket grundligt och förnämligt verk, om vilket det heter, att det är ett oundgängligt uppslagsverk och en bokförteckning "för alla tankearbetare i krematisternas led, blott den, som känner denna rika skatt av förtätad historia, förvärvar sig rätten att utföra ledande arbete och att på ett självständigt vis ingripa i eldbegängelserörelsen".

Här bör även omnämnas den stora samling eldbegängelselitteratur, som genom dr *Hugo Erichsens* initiativ sammanförts i John Crerar library i Chicago och för vilken mr *W. B. Currie* i Chicago nu utarbetar en bibliografi, vilken i preliminär uppställning tillställts undertecknad. Den bär i maskinskriften titeln *A list of books, pamphlets and articles on cremation, including The cremation society of America collection in the John Crerar library*. Genom *Wilhelm Schüttes* ansträngningar har i Bremens statsbibliotek eldbegängelselitteratur samlats. Schütte har uppställt en bibliografi över denna, införd i Bremens eldbegängelseförenings årsbok för 1927 och sedan kompletterad.

I dessa verk omtalas endast få av nedanstående svenska skrifter.

Rubriken härovan säger, att den förteckning, som

nu skall lämnas, endast avser Sveriges eldbegängelselitteratur, men även i Finland på svenska utgivna ävensom till finska från svenska översatta skrifter äro medtagna.

Många av de nämnda avdelningsbroschyerna ha va författats i S.E.F:s propagandaavdelnings "verkstad" eller i varje fall utförts med ledning av tidigare där skrivna broschyrer.

I bibliografin ha medtagits ett urval av i huvudsak moderna arkeologiska verk, vilka belysa eldbegängelsens förekomst i forntiden.

I regel ha utländska verk behandlande vår eldbegängelserörelse icke medtagits. Mängden av riksdags-, stadsfullmäktige- och kyrkofullmäktigetryck har icke omnämnts. Icke heller ha program för krematorieinvigningar och andra eldbegängelsehögtidligheter kommit med. Därtill kommer, att inga artiklar och notiser, som stått i tidningspressen, medtagits på annat sätt, än att de upptagits som nr 1 i förteckningen under rubriken Svenska eldbegängelseföreningens klippböcker (se nedan). Av tidningsartiklarna ha ofta särtryck tagits. Många av dessa torde icke ha kommit förf. till handa. Av de kända ha endast de, som omfatta minst 4 sidor, medtagits.

Inga tidnings- eller tidskriftsartiklar nämnas, enär förteckningen då sannerligen inte skulle rymmas ens i en bok av Heil-Mühlings format; vi ha under åren 1928—1936 från en urklippsbyrå erhållit klipp av artiklar (och notiser) om eldbegängelsen, vilka klistrats av och förvaras hos Svenska eldbegängelseföreningens propagandaavdelning i 40 klippböcker av stort format, omfattande tillsammans 4.000 sidor. Det är inte troligt, att i något land så många artiklar och

notiser om eldbegängelsen stått i pressen, åtminstone inte under så kort tid. Om emellertid inga särskilda tidnings-artiklar eller notiser, och ej heller små särtryck, nämnas, så bör dock i första hand nämnas dessa 40 band av

1. *Svenska eldbegängelseföreningens klippböcker.* Dessa kunna kompletteras med ett fåtal tidigare band ävensom med en del klistrade klipp från Per Lindells dagar, de senare omfattande 102 sidor plus en bok från åren 1880—1890, omfattande 69 sidor. Till de 40 ovannämnda banden komma en bok på 94 sidor 1925, en bok på 107 sidor 1926 och en bok på 71 sidor för 1927. Därtill komma årliga samlingar i de protokollböcker, som skrevos av bankokommissarie Gustaf Dahlgren under de många år, då han var S. E. F:s sekreterare. Alla dessa utgöra en ovärderlig källa för forskning och studier i eldbegängelserörelsens historia.

Vad som väl därefter bör nämnas är

2. *Årsmeddelanden från Svenska eldbegängelseföreningen och Svenska eldbegängelseförsäkringskassan*, omfattande 73 häften på tillsammans ca 4,700 sidor. Från början hette denna "tidskrift" "Meddelanden från Svenska likbränningsföreningen". Somliga häften hava varit medlemsmatriklar. Dyliga utges naturligtvis icke sedan länge. Vissa specialnummer utgavos även. Detta förklarar, att vi ha 73 "årsmeddelanden", medan föreningen alls icke är 73 år gammal. Det första häftet utgavs f. ö. i juni 1883. Från 1917 ändrades föreningens för eldbegängelse namn och då alltså även årsmeddelandenas. När S. E. K. tillkom, fingo årsböckerna även redogöra för denna förenings verksamhet och er-

höllo då sin utökade rubrik. Häftena 1—30 redigerades av *Per Lindell*, 31—33 av *E. A. Wiman*, 34—59 av *Gustaf Dahlgren*, 60—65 av *John Eriksson* och alla därefter av *Sture Höckert*.

3. *Ignis*. *Ignis*, den första och hittills enda eldbegängelsetidskriften i Norden, började utgivas 1929. Endast ett nummer utkom det året. 1930 var *Ignis* kvartalstidskrift. Redan 1931 blev den varannanmånadstidskrift. Även under 1932 utkommo 6 nummer, men under 1933 utkommo 8 nummer och under 1934 10. Fr. o. m. 1935 är *Ignis* månadstidskrift. Den har sedan början redigerats av undertecknad.

4. *Underrättelser om eldbegängelseväsendet i Sverige*. Denna lilla handbok med upplysningar om vad en eldbegängelse kostar, hur den anordnas, senare med uppgifter om föreningens stadgar m. m., började utgivas första gången 1884 under rubriken "Underrättelser om vad som är att iakttaga för liksbränning genom Svenska Likbränningsföreningens försorg". Boken har utkommit i många upplagor och har alltid redigerats av Svenska eldbegängelseföreningens sekreterare. "Underrättelser" för åren 1925 och 1928 har redigerats av *John Eriksson* och för åren 1929, 1930, 1931, 1932, 1934, 1935 och 1937 av nuvarande sekreteraren *Sture Höckert*. Den senast utkomna boken (maj 1937) omfattar 68 sidor text och bilder.

I fortsättningen uppställas de krematistiska verken efter författarnamnen eller titelorden, alfabetiskt ordnade.

Alfvén, Hugo, Eldsång av *Fredrik Nycander*, tonsatt för blandad kör och för manskör, Stockholm 1935.

- Almgren, Oscar, *Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden*, 226 sidor. Uppsala 1934. Pris kr. 3:75.
- Almquist, E., *Några fördelar för Göteborg af likbränningens införande*. 4 sidor. Göteborg 1886.
- Bauer, Fritz, *Eldbegängelserörelsens utveckling i Sverige*, särtryck ur *Ignis* nr 6 1937, 23 sidor.
- Bergman, F. A. Gustaf, *I begravnings- och likbränningsfrågan ur medicinsk synpunkt* (avtryck ur Upsala Läkarförenings förhandlingar XXIV, I. 39 sidor. Uppsala 1888. Pris kr. 0:60.
- Birch-Lindgren, Gustav, se Kinell.
- Blidberg, Per Gust., *S. E. F:s Göteborgsavdelning femtio år*, särtryck ur *Ignis*. 6 sidor. Stockholm 1934.
- Bohlin, Wilhelm, *Likbränningen*. Föredrag i Helsingfors den 25 okt. 1887. 30 sidor. Helsingfors 1889.
- Borelius, A., *Aktuellt*. Innehåller en uppsats av Oscar Övden: Den segrande eldbegängelserörelsen. 117 sidor. Lund 1933. Pris kr. 3:—.
- Cederholm, Arne, *Likbränningsrörelsen i Finland*. Likbränningsför:s i Finland skrifter. 8 sid. Helsingfors 1921.
- Centervall, Julius, *Romas kristna katakomber*. 130 sidor. Stockholm 1881. Pris kr. 2:—.
- Dahlgren, Gustaf, *Årsmeddelanden*, se inledningen till bibliografin!
- Deffke, Paul, *Die nordische Lehrerpersönlichkeit*. Serien Neue Beiträge zur Erziehungswissenschaft. 116 sidor. Wuppertal 1934.
- Dyrenfurth, F., *Hygien och eldbegängelse*. 8 sidor. Uppsala 1929.

- Ekholm, Gunnar, *Forntid och fornforskning i Skandinavien*. 384 sidor. Stockholm 1935. Pris kr. 15:—.
- Ekström, Gunnar, *Till försvar för vårt fäderneärvda kristna gravskick*. 40 sidor. Uppsala 1931.
- Eldbegängelse eller jordbegravning. En undersökning rörande de båda förgängelseformernas fördelar och nackdelar. 24 sidor. Stockholm 1926.
- Eldbegängelsen, *Uttalanden om*. 4 sidor. Stockholm 1928.
- Eldbegängelsekassan "Urnan". 4 sidor. Göteborg 1920.
- Eldbegängelsekassan "Urnan". 4 sidor. Göteborg 1923.
- Eriksson, John, *Årsmeddelanden*, se inledningen till bibliografien!
- Floderus, Erik, *Inglinge hög*. 23 sidor. Stockholm 1932.
- Hagberg, Louise, *När döden gästar. Svenska folkseder och svensk folketro i samband med död och begravning*. 709 sidor. Stockholm 1937. Pris kr. 20:—.
- Hamberg, N. P., *Om likförbränning*. 18 sidor. Stockholm 1885.
- Hanson, John, *Eldbegängelse eller jordbegängelse*. Svenska eldbegängelseföreningens skriftserie nr 3. 16 sidor. Stockholm 1933.
- Hanson, John, *Eldbegängelse eller jordbegängelse*. 16 sidor. Helsingfors 1935.
- Hildebrand, Hans, *Folkens tro om sina döda*. 142 sidor. Stockholm 1874. Pris kr. 2:50.
- Hyltén-Cavallius, Gunnar Olof, *Wärend och Wirdarne*. Del I 374 sidor. Stockholm 1863. Del II 340 sidor. Stockholm 1868.

- Höckert, Sture, *Underrättelser och Årsmeddelanden*, se inledningen till bibliografin!
- Ignis, se inledningen till bibliografin!
- Ignis, *Svensk urnkonst*. 28 sidor. Stockholm 1931.
2 uppl. 24 sidor. Stockholm 1937.
- Jeanson, Kurt, *Eldbegängelseväsendet*. Särtryck ur *Teknisk Tidskrift*. 15 sidor. Norrköping 1927.
- Jeanson, Kurt, *Preliminär utredning beträffande de ekonomiska förutsättningarna för drift av krematorium i Göteborg*. 28 sid. Göteborg 1936.
- Jeanson, Kurt, *Svenskt krematoriebygge, önskemål och riktlinjer*. Särtryck ur *Byggmästaren*. 7 sidor. Stockholm 1935.
- Kinell, Gustav och G. Lindgren, *Anvisningar för uppgörande av förslag till krematorieanläggningar*. 104 sidor. Stockholm 1930. Pris kr. 10:—.
- Kinell, Gustav och G. Birch-Lindgren, *Anvisningar för uppgörandet av förslag till mindre urngårdar, urnmurar och kolumbarier*. 92 sidor. Stockholm 1933. Pris kr. 5:—.
- Kinell, Gustav, *Beskrivning å det utförda krematoriet i Slagelse å Sjælland i Danmark etc.* 15 sidor. Stockholm 1927.
- Kinell, Gustav, *Säkerhetsanordningar vid eldbegängelser*. 4 sidor. Stockholm 1930.
- Krematorieföreningen i Finland, *Vad förstås med en eldbegängelseförsäkring?* 7 sidor. Helsingfors 1927.
- Krematorieföreningen i Finland: *Berättelse (över föreningens verksamhet år 1936)*, tryckt på svenska och finska. 8 sidor. Helsingfors 1937.

- Lidingö församling, *Utredning om kommunal eldbegängelse*, Svenska eldbegängelseföreningens skriftserie nr 2. 54 sidor. Stockholm 1930. Pris kr. 0:50.
- Likbränningsfrågans ståndpunkt i utlandet, meddelande från styrelsen för Svenska likbränningsföreningens lokalafdelning i Göteborg. 6 sidor. Göteborg 1885.
- Likbränningsföreningen i Finland, *Om likbränningsens ändamål*, 8 sid. Helsingfors 1889.
- Likbränningsföreningen i Finland, *Skrifter*, häfte I, 56 sidor. Helsingfors 1910, häfte II, 54 sidor. Helsingfors 1912.
- Lind, Gustav, *Jordbegravning och eldbegängelse*. Avtryck ur *Östgöta Correspondenten*. 10 sidor. Linköping 1933.
- Lindell, Per, *Föredrag om likbränning*. 16 sidor. Stockholm 1882. Pris kr. 0:25.
- Lindell, Per, *Likbränning eller begrafning?* (Verdandihäfte nr 31). 24 sidor. Stockholm 1891, 2:dra upplagan 1893. Pris kr. 0:10.
- Lindell, Per, *Likbränningen jemte öfriga grafskick*. 434 sidor. Stockholm 1888. Pris kr 6:—.
- Lindell, Per, *Likbränningen och dess införande i Sverige* (avtryck ur *Teknisk Tidskrift*). 12 sidor. Stockholm 1885.
- Lindell, Per, *Om likbränning* (avtryck ur *Nordisk familjebok*). 8 sidor. Stockholm 1885.
- Lindell, Per, *Ruumiinpolttoko vai hautaus?* 29 sidor. Väinämöinens bokhandels förlag, Tammerfors 1908. (Boken är översätn. av ovanst. Verdandihäfte.)
- Lindell, Per, *Årsmeddelanden (Meddelanden)*, se inledningen till bibliografin!

- Lindgren, Gustav, se Kinell.
- Lindqvist, Sune, *Gamla Uppsala fornminnen*, 75 sidor. Stockholm 1929.
- Lindqvist, Sune, *Svenskarna i heden tid*. 264 sidor. Stockholm 1935. Pris kr. 4:75.
- Lindqvist, Sune, *Uppsala Högar och Ottarshögen*, 363 sid. Stockholm 1936. Pris kr. 25:—.
- Lundgren, Erik *Urngraven*. 8 sidor. Stockholm 1929.
- Matrikel öfver medlemmarne i Svenska Likbränningsföreningens lokalafdelning i Göteborg. 14 sidor. Göteborg 1886.
- Matrikel öfver medlemmarne i Svenska Likbränningsföreningens lokalafdelning i Göteborg. 15 sidor. Göteborg 1887.
- Mühling, Paul, *Zukunftswege nordischer Feuerehrung*, 150 sidor. Königsberg 1936.
- Noble, George A., *Cremation in Scandinavia*. 20 sidor. London 1932.
- Norborg, L., *Några ord i likbränningsfrågan*. En protest från kyrklig ståndpunkt. 58 sidor. Göteborg 1887. Pris kr. 0:75.
- Norborg, L., *Några ord i likbränningsfrågan*. En protest från kyrklig ståndpunkt. 224 sidor. Lund 1887. Pris kr. 1:50.
- Norborg, L., *Några ord i likbränningsfrågan*. II. En protest från kyrklig ståndpunkt. Lund 1889. Pris kr. 0:75.
- Nycander, Fredrik, *Eldsång* (Se Alfvén).
- Nyman, Alf, *Filosofiskt och ofilosofiskt*. Innehåller en uppsats om gravsedens hygien och estetik. 250 sidor. Lund 1935. Pris kr. 5:—.

- Nylén, Oscar, *Eldbegängelse eller jordbegravning*. 34 sidor. Stockholm 1931. Pris kr. 0:75.
- Några ord om det föreslagna krematoriet i Göteborg. 4 sidor. Göteborg 1886.
- Petrén, Viktor, *Eldbegängelseförsäkringskassans utveckling 1933*, särtryck ur *Ignis*, 4 sidor. Stockholm 1934.
- Petrén, Viktor, *Svenska eldbegängelseförsäkringskassans framgångar*, särtryck ur *Ignis*, 7 sidor. Stockholm 1935 och 1936.
- Rydh, Hanna (och B. Schnittger), *Där fädrens kummel stå*. En utfärdsbok för Stockholmstraktens fornlämningar. Del I 94 sidor, del II 86 sidor. Stockholm 1928. Pris kr. 5:—.
- Sandvikens krematorienämnd, *Sandvikens krematorium*. 14 sidor. Gävle 1935.
- Schlyter, Gustav, *Die Feuerbestattung und ihre kulturelle Bedeutung*. 394 sidor. Lund 1922. Pris kr. 5:—.
- Schlyter, Gustav, *Eldbegängelseanläggningen i Hälsingborg*. Särtryck ur Skånes årsbok 1929. 19 sidor. Hälsingborg 1929.
- Schlyter, Gustav, *Eldbegängelsen. Innebörd och värde*. 39 sidor. Hälsingborg 1913.
- Schlyter, Gustav, *Hälsingborgs eldbegängelseanläggning*. 10 sidor. Holstebro, Danmark.
- Schlyter, Gustav, *Några tankar om eldbegängelsen*. 12 sidor. Stockholm 1929.
- Schlyter, Gustav, *Ostium, Revue internationale sur les questions concernant nos morts*, ett enda nummer. 49 sidor. Hälsingborg 1926.

- Schlyter, Gustav**, *Statliga och kommunala åtgärder för främjande av krematorieväsendet*. Särtryck ur *Svenska Stadsförbundets Tidskrift*. 14 sidor. Stockholm 1924.
- Schlyter, Gustav**, *Utställningen för eldbegängelse*, särtryck ur *Officiell berättelse över Baltiska utställningen i Malmö år 1914*. 20 sidor. Malmö 1916.
- Schlyter, Ragnar**, *Förslag till Stadgar för S. E. F:s eldbegängelsekassa, understödsförening*, 10 sidor. Stockholm 1928.
- Schnell, Ivar**, *Det forntida Fellingsbro*. 43 sidor. Arboga 1935. Pris kr. 1:—.
- Schuster, Adolf**, *Begrafning och likförbränning betraktade ur hielsolärans synpunkt*. Övers. av J. Lunell. 80 sidor. Stockholm 1883. Pris kr. 0:75.
- Svenska Eldbegängelseföreningen**, *Av Svenska eldbegängelseföreningen å fullmäktigmötet 1930 utsedda kommitterades utlåtande i begravningsförsäkringsfrågan*, avgivet den 16 mars 1931. 46 sidor. Stockholm 1931.
- Svenska eldbegängelseföreningen**, *Föredragningslista rörande ärenden som förekomma till behandling vid S. E. F:s ordinarie fullmäktigmöte i Stockholm den 26 april 1930*. 47 sidor. Stockholm 1930.
- Svenska eldbegängelseföreningen**, *Föredragningslista vid S. E. F:s ordinarie fullmäktigemöte lördagen den 25 april 1931*. 75 sidor. Stockholm 1931.
- Svenska eldbegängelseföreningen**, *Förslag till nya stadgar för Svenska eldbegängelseföreningen*. 8 sidor. Stockholm 1928.
- Svenska eldbegängelseföreningen**, *Kallelse till Svenska eldbegängelseföreningens ordinarie möte den 27 och 28 april 1929*. 5 sidor. Stockholm 1929.

- Svenska eldbegängelseföreningen, *Klippböcker*, se inledningen till bibliografin!
- Svenska eldbegängelseföreningen, *Meddelande från Svenska eldbegängelseföreningen, Stockholm*. 4 sidor. Stockholm 1928.
- Svenska eldbegängelseföreningen, *P. M. angående eldbegängelsefrågan å allmänna sjukkassekongressen i Hälsingborg den 26—28 juli 1925*. 18 sidor. Stockholm 1925.
- Svenska eldbegängelseföreningen, *Protokoll hållet vid Svenska eldbegängelseföreningens ordinarie fullmäktigmöte i Stockholm den 26 april 1930*. 79 sidor. Stockholm 1930.
- Svenska eldbegängelseföreningen, *Stadgar*. II sidor. Stockholm 1929.
- Svenska eldbegängelseföreningen, *Svenska eldbegängelseföreningens exposition på utställningen i Härnösand 1935*. 4 sidor. Stockholm 1935.
- Svenska eldbegängelseföreningen, *Svenska eldbegängelseföreningens Minnesfond*. 4 sidor. Stockholm 1936.
- Svenska eldbegängelseföreningen, *Underrättelser*, se inledningen till bibliografin!
- Svenska eldbegängelseföreningen, *Uttalanden om eldbegängelsen*. 4 sidor. Stockholm 1928.
- Svenska eldbegängelseföreningen, *Villkor för eldbegängelse (likbränning) i de olika nordiska länderna*. 14 sidor. Stockholm 1928.
- Svenska eldbegängelseföreningen, *Väckta motioner jämte Centralstyrelsens utlåtanden*. 6 sidor. Stockholm 1929.
- Svenska eldbegängelseföreningen, *Årsmeddelanden*, se inledningen till bibliografin!

- Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Eskilstuna, *broschyr utan namn*. 7 sidor. Eskilstuna 1928.
- Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Eskilstuna, *Kostnaderna för en eldbegängelse*, 4 sidor. Eskilstuna 1928.
- Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Gudmundrå, *Några uppgifter om eldbegängelserörelsen*. 8 sidor. Kramfors 1932.
- Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Gävle, *Eldbegängelse eller jordbegravning*. 4 sidor. Gävle 1931.
- Svenska eldbegängelseföreningens lokalavdelning i Göteborg, *1918 års underrättelser*. 6 sidor. Göteborg 1918.
- Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Göteborg, *1926 års underrättelser*. 8 sidor. Göteborg 1926.
- Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Halmstad, *broschyr utan namn*. 7 sidor. Halmstad 1928.
- Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Halmstad, *Eldbegängelseförsäkring — en ekonomisk vinst för gemene man*, 4 sidor. Stockholm 1934.
- Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Halmstad, *Eldbegängelserörelsen, dess mål och medel*, 8 sidor. Halmstad 1932.
- Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Hälsingborg, *Handlingar angående lotterimedel till en mönsteranläggning för eldbegängelse i Hälsingborg m. m.* 62 sidor. Hälsingborg 1929.

Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Hälsingborg, *Hälsingborgs Eldbegängelseanläggning*. 95 sidor. Hälsingborg 1929.

Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Hälsingborg, *Hälsingborgs Eldbegängelsetempel*. 4 sidor. Hälsingborg 1928.

Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Hälsingborg, *Till medlemmarna i sjuk- och begravningskassorna i Hälsingborg*. 4 sidor. Hälsingborg 1930.

Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Jönköping, *Eldbegängelse eller jordbegravning*. 4 sidor. Jönköping 1928.

Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Karlstad, *broschyr utan namn*. 8 sidor. Karlstad 1931.

Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Lidingö, *Berättelse över Lidingö krematorieföreningens första verksamhetsår 1928*. 4 sidor. Stockholm 1929.

Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Lidköping, *broschyr utan namn*. 4 sidor. Lidköping 1929.

Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Lund, *Stadgar*. 7 sidor. Lund 1933.

Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Malmö, *Eldbegängelsen*. 8 sidor. Malmö 1931.

Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Malmö, *Om eldbegängelse m. m.* 8 sidor. Malmö 1932.

Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Norberg, *Eldbegängelseidén*. 4 sidor. Norberg 1934.

- Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Orsa, *Eldbegängelsen*. 4 sidor. Orsa 1935.
- Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Ronneby, *Stadgar*. 4 sidor. Ronneby 1931.
- Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Sandviken, *Bliv medlem i Svenska Eldbegängelseföreningen!* 4 sidor. Gävle 1937.
- Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Stockholm, *Eldbegängelsebegravning i Stockholms Norra krematorium*. 4 sidor. Stockholm 1934.
- Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Stockholm, *Förslag till stadgar för Stockholms-avdelningen av Svenska Eldbegängelse-Föreningen*. 6 sidor. Stockholm 1929.
- Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Stockholm, *Stadgar*. II sidor. Stockholm 1935.
- Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Sundsvall, *Några ord om eldbegängelsen*. 4 sidor. Sundsvall 1930.
- Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Sundsvall, *Några ord om eldbegängelsen*. 4 sidor. Sundsvall 1933.
- Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Umeå, *Eldbegängelsen*. 4 sidor. Umeå 1931.
- Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Uppsala, *Svenska eldbegängelseföreningen*. 4 sidor. Uppsala 1929.
- Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Varberg, *broschyr utan namn*. 4 sidor. Varberg 1930.
- Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Västerås, *Eldbegängelsen*. 4 sidor. Västerås 1932.

- Svenska eldbegängelseföreningens avdelning i Örebro, *Eldbegängelsen*. 4 sidor. Örebro 1932.
- Svenska eldbegängelseförsäkringskassan, *Eldbegängelsen*. 6 sidor. Stockholm 1932; *Eldbegängelsen*, 4 sid. Stockholm 1932; *Eldbegängelsen*, 4 sid. Stockholm 1933.
- Svenska eldbegängelseförsäkringskassan, *En tanke, som alltmer slår igenom*. 10 sidor. Stockholm 1934.
- Svenska eldbegängelseförsäkringskassan: "*Ingen i hela Sverige . . .*" 4 sidor. Stockholm 1937.
- Svenska eldbegängelseförsäkringskassan, *Stadgar*. 20 sidor. Stockholm 1932.
- Svensk Författningssamling, Nr 659, *Kungl. Maj:ts kungörelse angående eldbegängelse*; given Stockholms slott den 8 december 1933. 4 sidor. (Övriga författningar om eldbegängelse omnämnas icke här.)
- Svenska likbränningsföreningen och dess nya krematorium i Stockholm. 63 sidor. Stockholm 1909.
- Upplands nation, *Uppland*. 415 sidor. Uppsala 1935.
- Wegmann-Ercolani, *Likförbränning eller begravning*. Översättning. 40 sidor. Stockholm 1874. Pris kr. 0:80.
- Wiberg, *Fornariska folkens behandling av sina döda*. 22 sidor. Gävle 1877.
- Wilder, Alexander, *Faran för att lefvande begravas*. Föredrag inför medlemmar af lagstiftande församlingen å Capitolium i Albany, New York. Översättning. 31 sidor. Lund 1897.
- Wiman, E. A., *Kvinnans förhållande till likbränningsreformen*. 8 sidor. Stockholm 1897.

- Wiman, E. A., *Årsmeddelanden*, se inledningen till bibliografin!
- Västanfors kyrkoråd, *Betänkande med förslag rörande anläggning av krematorium och urnlund i Västanfors*. Svenska eldbegängelseföreningens skriftserie nr 4. 22 sidor. Stockholm 1934.
- Östberg, Ragnar, *Programutredning och beskrivning å område och anläggning för eldbegängelse i Hälsingborg*. Särtryck ur *Byggmästaren*, 5 sidor. Stockholm 1925.
- Övden, Oscar, *Eldbegängelsen — framtidens begängelseskick*. Svenska eldbegängelseföreningens skriftserie nr 1. 22 sidor. Stockholm 1929. 2 uppl. 1931, 3 uppl. 1933, 4 uppl. 1934, 5 uppl. 1935, 6 uppl. 1936, 7 uppl. 1937.
- Övden, Oscar, *Eldbegängelserörelsen*. Verdandihäfte nr 326. 63 sidor. Stockholm 1928. Pris kr. 1:—.
- Övden, Oscar, *Eldbegängelserörelsen i Sverige*. Särtryck ur Svenska kalendern. 7 sidor. Uppsala 1934.
- Övden, Oscar, *Eldbegängelserörelsen i Tyskland* 1928. 4 sidor. Stockholm 1929.
- Övden, Oscar, *Eldbegängelsens historia i Sverige*. Fem årtionden svensk eldbegängelserörelse 1882³¹/₈ 1932. 302 sidor. Stockholm 1932. Pris kr. 7:50.
- Övden, Oscar, *Ignis*, se inledn. till bibliografin!

Ett studium av den lämnade bibliografin visar, att den omfattar ca 150 större och mindre verk, varav över 100 utkommit sedan 1927. *Detta vill med andra ord säga, att en svensk eldbegängelselitteratur skapats sedan 1927*. Före den tiden var ju eldbegängelserörelsen i vårt land obetydlig.

Slutligen känner sig författaren till denna bibliografi nödsakad att säga, att det lilla verket, som ju genom rubriken gör anspråk på fullständighet, förvisso ändå icke är fullständigt. Alla tänkbara åtgärder hava vidtagits för att några verk icke skulle förbigås, men detta torde likväl hava skett. Därtill komma några osäkerhetsmoment av annat slag. Ofta har det, för att nämna ett exempel, varit svårt att avgöra, om en bok, som innehöll åtskilligt om eldbegängelsen, skulle nämnas eller ej. Förf. är tidskriftens läsare mycket tacksam för ev. kompletteringar nu eller framdeles.

TRYCKERI AKTIEBOLAGET THULE
STOCKHOLM 1937.

371149

L 614.62

17

1

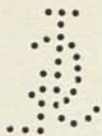
The

OXFORD
CREMATORIUM

Bayswater Lane
Headington
Oxford

A Description, with Instructions for
arranging Cremation, and Table of Fees

1939

OXFORD CREMATORIUM LIMITED

Directors

A. P. ILIFFE, M.A. (Chairman)
H. J. BRADLEY, J.P. (Vice-Chairman)
W. HYDE, C.B.E., J.P.
G. A. NOBLE, F.C.I.S.
M. N. PHELPS, LL.B.
E. R. WHITE, F.C.A.

Medical Referee

DR. K. H. SOUTHALL, M.B., B.S.(Lond.)
32 Davenant Road, Oxford

Deputy Medical Referee

DR. G. J. W. McMICHAEL, M.B., B.S.(Lond.)
9 Belbroughton Road, Oxford

Secretary and Registrar

GRAHAM B. WATSON, A.C.A.

Registered Offices

55 Cornmarket Street, Oxford. Tel. 4165

Superintendent

W. BATHARD
The Crematorium
Bayswater Lane, Headington
Oxford

Telephone: Stanton St. John 55

VIEW FROM THE EAST, SHOWING THE DOME

SITUATION AND DESCRIPTION

THE Crematorium has been erected and the Garden of Rest laid out on a freehold site, a portion of 22 acres, fronting to Bayswater Lane, Stanton St. John, Oxford. Bayswater Lane is a turning off the London Road just beyond Headington and within a mile of the City boundary.

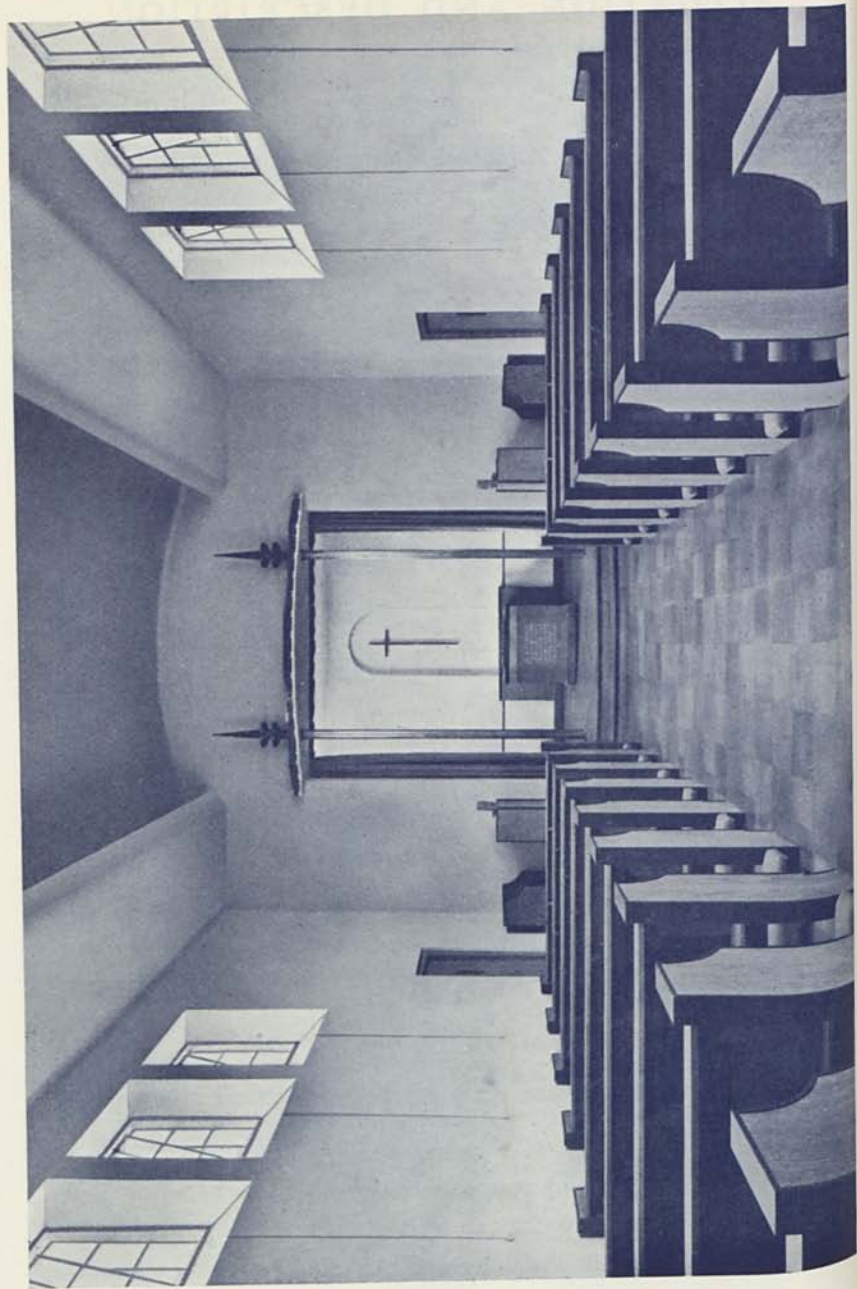
The buildings, erected to the design of Mr. Harold R. W. Orr, A.R.I.B.A., consist of the Crematorium with a Chapel capable of seating 80 persons, a comfortable waiting-room, Superintendent's Lodge, etc., also a Memorial Cloister, 120 feet in length, with small Columbaria at either end overlooking the Garden of Rest.

The pale golden facing bricks used on the exterior of the buildings impart a mellow appearance to the whole which has been much admired. The roof is covered with rustic pantiles.

The interior of the Chapel is simple in treatment, the principal feature being an oak catafalque on which the coffin rests during the service, placed in the centre of the chancel or apse facing the entrance. The pews and clergy seats are also in oak, and over the entrance is an organ loft with seating accommodation for a choir, reached by an external staircase. An Electrone organ constructed by the John Compton Organ Company has been installed in this gallery.

Adjoining the chapel is the committal room, communicating with the incinerating chamber and with a well-appointed *Chapelle Ardente* or mortuary in which a coffined body may rest when it is necessary to remove it from the place of residence or a hospital previous to the day of cremation. Ample lavatory accommodation is provided in the clergy vestry, and in the waiting room for mourners facing the chapel entrance.

The incinerating chamber is furnished with an Askam gas-fired furnace of the latest type, space being left for the erection of a second furnace as and when required.

None of the mechanical devices usually employed for the transfer of the coffin into the committal room has been adopted, and the coffin rests on the catafalque until the conclusion of the service and the departure of those present.

As the solemn words of committal are uttered by the officiating clergyman, a pair of silk curtains hanging on either side of the chancel arch is silently drawn together and the coffin is hidden from view.

Inside the catafalque is a carriage mounted on noiseless rubber-tired wheels. The removal of this carriage into the adjoining committal room is a matter of a few seconds, when it is placed opposite the entrance to the furnace, and by a simple locking device secured firmly in position.

Untouched by hand, the coffin is then placed in the incinerating chamber, and the carriage is withdrawn and replaced with the catafalque.

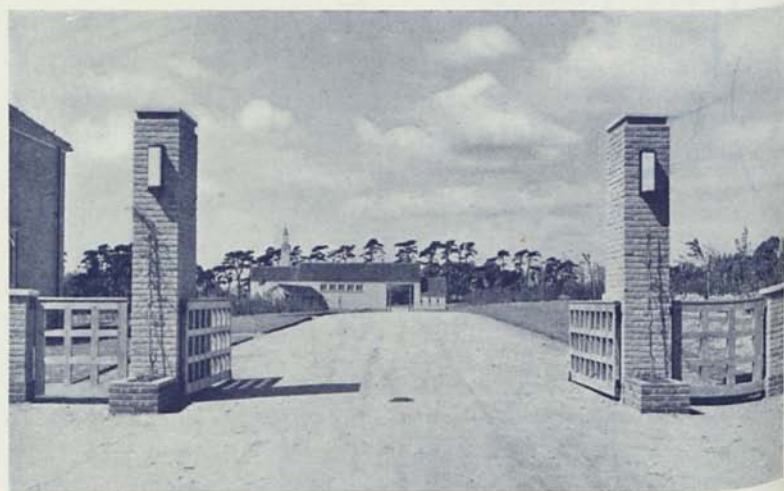
The Garden of Rest has been most picturesquely laid out and when complete will occupy approximately 12 acres. Its chief features are spacious lawns where the ashes may be scattered, a method of disposition which has increased in favour of recent years, so that now some seventy per cent of all cremations in the United Kingdom are finally and reverently completed by this method: The Memorial Cloister, in which wall space is provided for Recordia, or group tablets as well as for individual memorials of a more important character, on which may be recorded the names of those whose ashes have been scattered in the garden: Also the provision of a small Columbarium containing niches for the temporary or permanent reception of urns.

A lily pool forms a prominent feature of the garden, and there is a plantation on the western side of the site, beautifully timbered with Scotch firs and other large trees which has been carefully preserved. The small stream running through it will lend itself peculiarly well to future development as a natural garden.

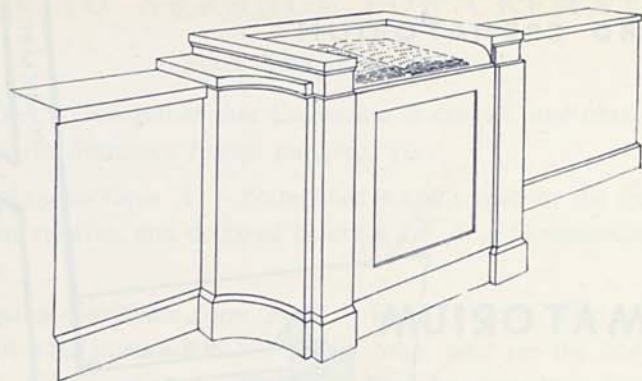
In the ethics of Cremation great importance has always been attached to the Garden — the symbol of Life, and it is felt that the grounds when fully laid out will be worthy both of the Crematorium itself and of the district it will serve. Provision has been made for rose, heath and willow gardens and also for the inclusion of individual Parterre Gardens which will be planted and maintained for an inclusive charge. If desired, teak seats and other garden furniture may be presented and inscribed with the names of those whose ashes find resting place in the Garden, and specimen trees or ornamental shrubs may be planted and dedicated as memorials.

A spacious car park adjoins the main buildings, providing accommodation for the largest number of cars that may be expected to be present at any cremation.

Enquiries are welcomed and the resident Superintendent will be pleased to conduct visitors through the crematorium and garden. Enquiries should be made at the Lodge, adjoining the entrance gates.

ENTRANCE GATES AND DRIVE

THE BOOK OF REMEMBRANCE

THE names of those cremated at the Oxford Crematorium may be recorded in this book whether the ashes rest in the precincts of the garden or are removed for burial elsewhere.

To ensure a permanent and enduring record, the book is well bound and its leaves are of the finest vellum. A page is set apart for each day of the year, the entries being made under the day on which death occurred. Space is available for about thirty entries on each page or day of the year, and the book will be opened daily at the page devoted to that particular date until it is completely filled, when it will be carefully preserved within the shrine or pedestal.

The entries thus recorded may be seen through the glass-panelled top of the shrine, and although protected from handling or possible damage, the book may be removed for inspection of an entry at appropriate times on application to the Superintendent in charge.

The charge for a standard entry consisting of two lines, one for the name, and the other for date of birth, age, year of death, or other brief particulars, as indicated below, is One guinea.

Information regarding special entries with emblazoned badge, crest or other heraldic device, to occupy space not exceeding two standard entries, may be obtained on application to the Secretary.

Specimen entries

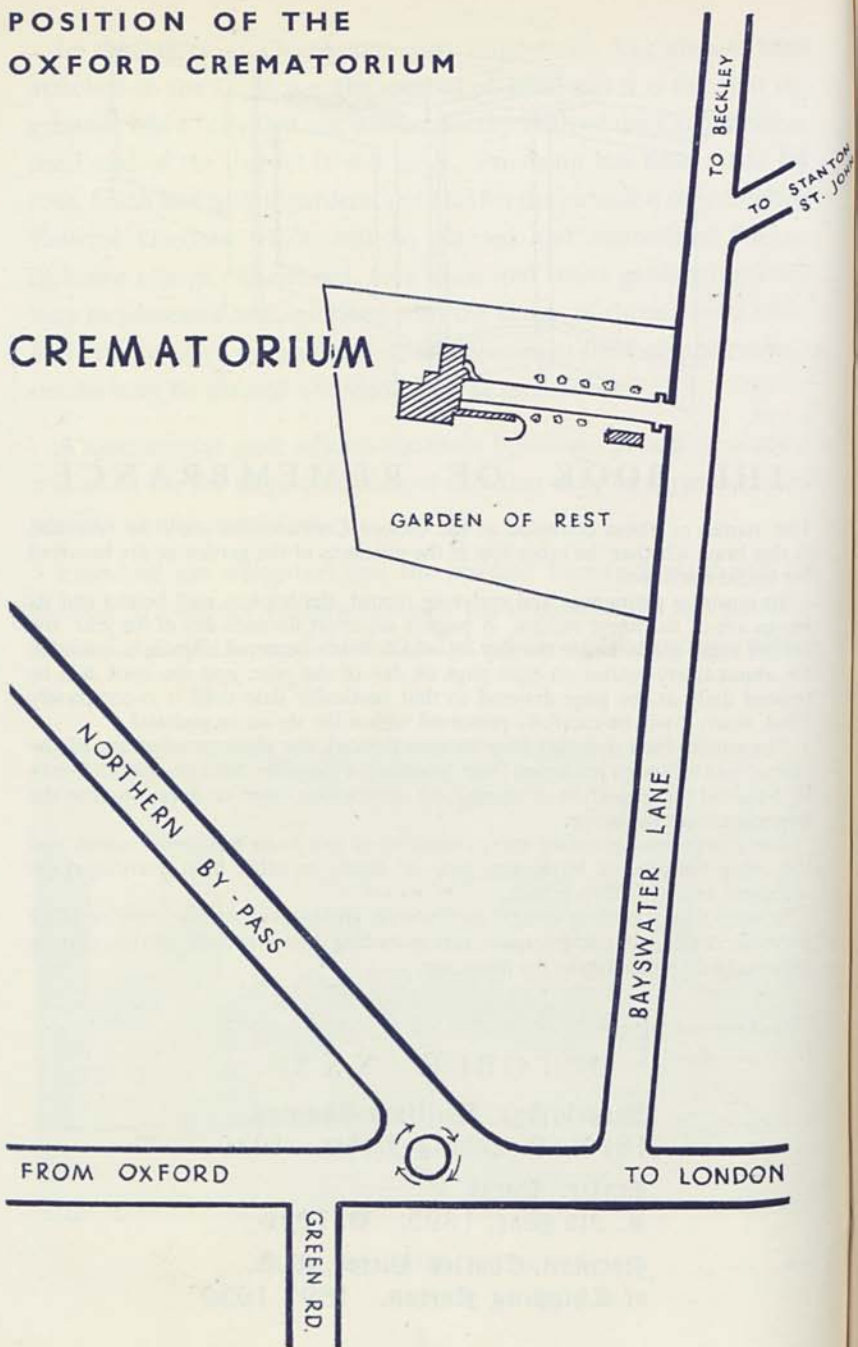
OCTOBER XXXI

Westbridge, William Thomas
1876. A Loving Father. 1939

Butler, Sarah
B. 3rd May, 1895. D. 1939

Norman, Charles Victor, M.A.
of Chipping Norton. 1892-1939

POSITION OF THE
OXFORD CREMATORIUM

HOW TO ARRANGE FOR CREMATION

FIRST STEPS AFTER DEATH

INSTRUCT Undertaker that Cremation is desired, and obtain from him the Statutory Forms required, viz:

Application Form 'A'. — To be filled in and signed by the Executor or near relative, and declared before a J.P. or a Commissioner for Oaths.

Medical Certificate Form 'B.-C'. — Form 'B' to be filled in by the Doctor who attended in last illness, who must see the body after death. Confirmation Certificate 'C' must be given by a Doctor of five years standing, who need not have attended during life time but who should also see the body.

The above forms to be sent to the Medical Referee at 55 Cornmarket Street, Oxford, together with the *Certificate of Registry of Death* obtained from the local Registrar. NOTE. — A notification of Death or a certified copy cannot be accepted.

Inquest Case. — Certificate is not issued by Registrar and the Medical Certificates 'B.C.' are not required. The Coroner should be informed before the inquest is opened that Cremation is intended, and a Certificate in Form 'E' must be obtained from the Coroner and sent with Form 'A' to the Medical Referee.

It is advisable that early notice be given to the Company so that the Crematorium may be reserved for the day and time required. The completed Forms must reach the Crematorium Office not later than the day previous to the proposed cremation.

A copy of the detailed instructions for the guidance of Funeral Directors and others arranging a Cremation will be forwarded on request, and any further information may be obtained on application to the Secretary, OXFORD CREMATORIUM, LIMITED, 55 Cornmarket Street, Oxford.

Office hours: 10 a.m. to 1 p.m. & 2.15 to 5 p.m. Saturdays 10 a.m. to 1 p.m.
Telephone No.: 4165

After Office hours and on Sundays, urgent enquiries will be answered by the Superintendent at the Crematorium. Telephone No.: Stanton St. John 55.

TABLE OF FEES AND CHARGES

	£ s. d.
For cremation of an adult, including all attendance after the coffin is placed on the catafalque by the Funeral Director	6 6 0
For cremation in cases where the deceased is insured under the N.H.I., a dependant on an insured person, an Old Age Pensioner or a non-paying inmate of a public hospital or institution, a reduced fee will be charged according to circumstances; not exceeding	5 5 0
Reduced charges for children: under 17 years, £5 5s.; under 11 years, £4 4s.; under 5 years, £3 3s.; Stillborn and under one month, £1 1s.; with corresponding reduction in case of child of N.H.I. Insured person.	
LIFE MEMBERS AND ASSOCIATES OF THE CREMATION SOCIETY	<i>No charge</i>

OPTIONAL CHARGES

	£ s. d.
Use of Mortuary — 6d. per hour minimum charge	7 6
Chaplain's fee for reading service	10 6
Use of organ and organist's fee	1 11 6
Choir (according to number of voices), from	8 8 0
Decoration of Chapel with palms and flowers, from	3 3 0
Plain earthenware urn for ashes	1 0 0
(Better quality ceramic, marble or bronze urns, from 25s. to £10;)	
Reduction of ashes to fine particles and dispersal in the Garden of Remembrance	1 0 0
Dedication of a tree or shrub in the garden, including dispersal of ashes in the vicinity and a bronze commemorative tablet; according to position selected	5 5 0
	to
	15 15 0
Reserved plot in Parterre Garden for burial or dispersal of ashes, to include maintenance and periodical renewal of flowering plants or shrubs	15 15 0
Memorial panel on Recordia in cloister, including inscription of 50 letters; according to size and position, from	8 8 0
Wall space in cloister for a feature tablet of design and material to be approved by the Company, from	10 10 0
For a single niche in the Columbarium for a period of 25 years (subject to renewal)	10 10 0
For a niche to contain two or more urns for a period of not exceeding 25 years from the deposit of first urn (subject to renewal), from	15 15 0
Fee for depositing an additional urn in niche	2 2 0
Temporary deposit of urns per month (first month free of charge)	5 0
Rental of niche for temporary deposit of urn, per annum.. .. .	2 2 0
Certificate of cremation	2 7
Inscription in the 'Book of Remembrance'	1 1 0
Case for forwarding urn and packing	7 6

DIRECTION FOR CREMATION AT DEATH

I hereby place on record my earnest desire that my body shall be cremated after death, at the Oxford Crematorium, unless my relatives or executors may decide that some other crematorium is more accessible or convenient.

Signature

Address.....
.....

Date.....

NOTE: It is important that intimation of this desire should be made to Executors and nearest relatives, otherwise it may not become known until after the funeral.

Copies of this form may be obtained on application to the Secretary, Oxford Crematorium Limited, 55 Cornmarket Street, Oxford, who will also be pleased to forward information regarding the Cremation Society's Life Membership and Cremation Assurance schemes whereby prepayment may be made to provide for cremation without further fee at any British Crematorium, or in the event of death abroad, a contribution of £5 towards the cost of cremation.

DIRECTION FOR CREATION AT BIRTH

A hereby place on record my entire estate and my
property shall be divided after death of my
deceased father my children or survivors and
the said estate shall be divided in equal parts
to my children.

[The following text is extremely faint and illegible, appearing to be a series of lines or paragraphs.]

MAY 25 1936 *1st*

18

Str. 10

L614.62

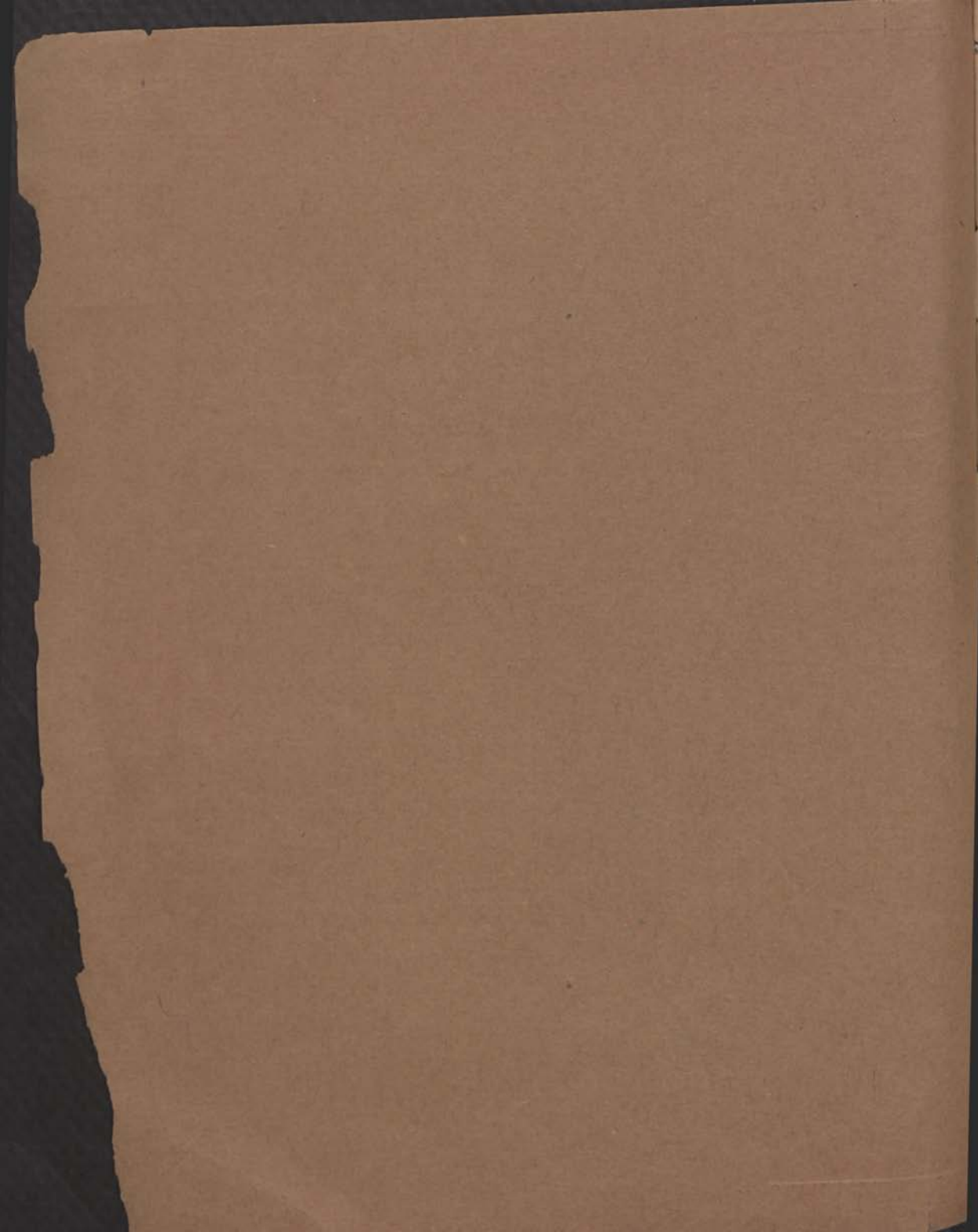
1

KREMACE VE SVĚTLE PRAVDY

PROPAGAČNÍ SPIS
MĚSTSKÉHO KREMATORIA
V PARDUBICÍCH.

PARDUBICE 1936.

KREMACI VE SVĚTLE PRAVDY

PROPAGAČNÍ SPIS
MĚSTSKÉHO KREMATORIA
V PARDUBICÍCH.

Vydáno nákladem Propagačního odboru spolku „Krematorium“ v Pardubicích.
Tiskem Lidové knihtiskárny v Pardubicích.

KREMAČE
VE SVĚTLĚ PRAVDY

PROFESOR DR. FR. KRÁČKA
MATEMATICKÝ KEMIST
V PRAZE

Kremace ve světle pravdy.

Propagační odbor spolku »Krematorium« v Pardubicích vydává tento spisek pro široké vrstvy lidové, u nichž má šířiti hlubší a všestrannější poznání kremace. Tento účel vyžádal si přiměřené a populární zpracování látky, aby bylo čeleno nesmyslným, nepravdivým a hlavně zaujatým předsudkům.

A je těch předsudků — přesto, že žijeme v době pokroku ve dvacátém století — tolik, že zdají se býti neuvěřitelnými. — Řada pověstí, šířených tiskem i slovy, jež se vyrojily a jsou tvrdošijně udržovány a jež slyšíme na svých propagačních cestách z úst odpůrců našich snah, nasvědčují tomu, jak tyto předsudky i omyly jsou houževnatě udržovány odpůrci pohřbů žehem.

Tvrzení, že pozůstatky tělesné schránky člověka v žárovišti se krouží, vstávají a pohybují(?) slychávány jsou i od lidí, u nichž bychom víru v podobné nesmysly nikdy nečekali.

Bylo proto nutno čeliti těmto nepravdám i omylům konáním informačních přednášek, v nichž pravdivým způsobem jejím účastníkům vylíčena je historie pohřbu žehem u všech národů od nejstarších dob až po dobu naši i seznámením s technickým zařízením krematorií. Přesto, že uvedené přednášky jsou velmi čteně navštěvovány, vyžádala si nutnost i vydání tohoto propagačního spisu, aby těm, kdož z různých důvodů se jich nemohli zúčastniti, mohlo se dostat na základě získaných pramenů od různých autorů a za ilustračního doprovodu cenných informací.

x

Lidé se rodí, žijí a umírají. Takový je již běh světa. Nikdo na tom nic nezmění ani o vlásek. I na ty nejtragičtější skony musí být každý člověk připraven a musí je přijímati s tichým odevzdáním. Příroda je ve svých zákonech silná a nesmířitelná. Nelze doufati v nesmrtnost, nelze doufati, že se podaří udržeti onu zázračnou souhru buněk, která je předpokladem života. Srdce, unavené miliardami tepů, jež mu bylo za života učiniti, ochabne a vítězí Majestát smrti, jež demokraticky, bez ohledů na postavení jednotlivcovo, jeho slávu nebo pouižení, odvolává každého tam, odkud není návratu. Chceme-li, aby za našeho žití byl náš život ušlechtilější, krásnější a prosekáváme-li cestu k těmto ideálům, chceme i při zakončení života odcházeti způsobem ušlechtilším, lepším a ne tak ponurým, aby naše tělo, jež je přece schránka ušlechtilé duše, pochováno bylo způsobem

ponurým ve čtyřech stěnách vlhkého hrobu a toužíme po čistém zničení ohněm.

Toužili po něm nejušlechtilejší dcery a synové nejen našeho národa, ale celého lidstva. U nás byla to zejména autorka nesmrtelné »Babičky« — Božena Němcová a náš největší básník Jan Neruda, kteří výmluvnými slovy — tenkrát v letech 1872 až 1885 marně — dožadovali se pohřbu žehem, vzpomínajíce, »jak krásné to bylo, když si mohli lidé prach svých drahých do popelnic uschovati.«

Pádem staré monarchie a zřízením našeho svobodného státu dočkali jsme se splnění těch ideálů ethických cílů, za něž bojovali v dřívějších dobách průkopníci kremace, v čele s předsedou spolku »Krematorium« drem Scheinerem, starostou Čsl. obce sokolské, který se svými přáteli dočkal se splnění těch snah, v něž tenkrát marně doufalo tolik ušlechtilých příslušníků našeho národa. Jestliže od převratu zřízeno bylo v Československu 12 krematorií, v nichž — až na krematorium v Liberci, postavené za války — byla zpopelněna do konce roku 1935 58.931 osoba, pak můžeme říci, že jdeme důstojně a čestně za všemi ostatními státy Evropy, kde jsme v oboru pohřebnictví žehem na čtvrtém místě, přesto, že od vzniku kremace v roce 1876 vzniklo na 300 krematorií, v nichž až do roku 1935 zpopelněno bylo celkem na 1,250.000 osob.

Pohřeb žehem je pohřeb ryze demokratický: všem společná obřadní síň, jednoduchá rakev, jednotná úprava katafalku a pak hudební doprovod na varhany i cello, jež voleny mohou býti bez ohledu na jakékoliv církevní předpisy na přání pozůstalých, i proslovy řečníků, to vše nasvědčuje tomu, že po smrti s hlediska piety je nejvhodnější.

Jeho zavedením a rozšířením u nás, jemuž tolik bránilo neblahé Rakousko, splníme přání Nerudovo,

»aby už tedy jednou přestalo to nerozumné pohřbívání nynější a nastal způsob novověkého lidstva důstojnější.«

Splní-li tento propagační spisec svůj úkol a přispěje-li k poznání ušlechtilých snah, které propagovali naši nejlepší myslitelé, že pohřeb žehem je nejpietnějším pohřbem, důstojným každého pokrokového člověka, mohou býti jeho autoři spokojeni. Kremace je na postupu a nic ji nezastaví. Je nutno ji jen propagovat!

*ING. FRANTIŠEK MENCL,
vrchní technický rada o předseda „Krematorium“
spolku pro pohřbívání žehem v Praze
a autor níže uvedeného článku.*

Pardubice na třetím místě: Moskva — Praha — Pardubice.

V Evropě je na 230 měst s krematorií. V čele stojí germánské národy: Britové, Němci, Skandinávci a Švýcaři. Na románské národy, Francouzy, Rumuny a Vlchy, připadá asi 35 krematorií. Československo jich má 12, ale 4 z nich na českém severu byla zřízena městy s německou většinou (Karlovy Vary, Liberec, Most a Střekov) a pouze 8 v městech ryze českých.

V ostatních slovanských státech pronikla myšlenka žehu prozatím pouze do Ruska a do Jugoslaviie: v Moskvě bylo zřízeno krematorium před

8 lety, v Charkově se buduje a v Bělehradě se právě zabývají přípravnými pracemi. — Polsko je stát příliš katolický a sotva tam tato idea pronikne, pokud ji papežská kurie neuzná; v Bulharsku je země tak chudá, že na tyto kulturní problémy nemá posud času ani peněz.

Sestavíme-li si statistiku v r. 1934, pozorujeme, že v Moskvě bylo loni vykonáno celkem 12.152 kremací, zaujímá tedy Moskva mezi městy se slovanským obyvatelstvem m í s t o p r v n í. Je to přirozené, vždyť má 4 miliony obyvatel a nad to vlada žehu nadřazuje, čestné státní pohřby bývají konány z krematoria. (V celé Evropě jediný Berlín s 15.225 kremacemi v r. 1934 Moskvu v tomto oboru předčí).

Poměrně čestné místo zaujímá i P r a h a, která je v Evropě v pořadí d e v á t á.

Berlín s 5 krematorií měl loni 15.225 kremací, Hamburk 4.880, Londýn (s 5 krematorií) 3.884, Drážďany 3.800, Lipsko 3.018, Vídeň 2.568, Kodaň (s 3 krematorií) 2.553, Praha 2.321.

Sledujeme-li pořadí dále, vidíme na př. na 11. místě Curych (1.958), na 13. Štokholm (1.664), na 20. Oslo (1.057), na 21. Paříž (905), na 36. Bukurešť (580), na 41. Liberec (519) a na 44. Pardubice se 474 kremacemi.

Jsou tedy skutečně v oboru žehu Pardubice na čestném místě t ř e t í m mezi všemi městy slovanskými.

Úspěchu toho nebylo dosaženo lehce, předcházela tu řada let úsilovné práce. V žádném z venkovských měst neměla myšlenka žehu tolik oddaných přátel jako právě zde.

Již první český spolek, dr. Josefem Scheinerem a fysikem Jindř. Záhořem založený, měl zde řadu členů. Zvlášt horlivé spolupracovníky měl tu však druhý spolek »Krematorium«, jenž dovedl pro ideu onu zaujmouti široké vrstvy lidové: v roce 1913 i 1914 získal místní lékař dr. Lev Thein pokaždé přes 30 nových členů, nejvíc ze všech spolkových důvěrníků.

Velkou zásluhu o konečný úspěch měl velkoobchodník p. Josef F r a n c e, předseda Městského průmyslového musea. Když r. 1914 po vypuknutí světové války byla v Pardubicích stavěna vojenská nemocnice s velkým infekčním oddělením, vystoupil s návrhem, aby v zájmu zdravotnictví a veřejné bezpečnosti bylo současně zbudováno i krematorium. Snaha ta sice nevedla k cíli, ale jakmile skončila světová válka a s ní také naše závislost na Rakousku, tu hned na sklonku roku 1918 na jeho popud rozepsala městská rada veřej. soutěž na projekt krematoria, čímž Pardubice předstihly i Prahu.

Účast byla skvělá, sešlo se 95 návrhů — žádná z pozdějších soutěží ne vzbudila takový zájem. Zvítězil arch. P a v e l J a n á k, jehož sličný návrh byl také uskutečněn.

Pro financování podniku byla ustavena a k c i o v á s p o l e č n o s t s kapitálem 1,500.000 Kč. Obec pardubická sama upsala půl milionu Kč, praž

ský spolek »Krematorium« čtvrt milionu Kč, Okresní výbor 100.000 Kč. — Z ostatních uvádíme jenom větší úpis y: továrna Jindř. Francka 20.000, tov. Jos. Prokopa synové 15.000, Zd. Zahradník 7.000, hotelier Jos. Košťál 5.000, po 4.000 tov. Ambrosia, Josef Franc, nást. Fr. Hoblíka, Jos. Otto, Frant. Růžička, Ant. Vlček, V. Vokolek; Jos. Wertheimer 3.000, stavitel A. Kratochvíl 2.400, Jos. Urban 2.200; po 2.000 Kč B. Brix, M. Brychová, Al. Bubeníček, Jos. Černohous, Al. Dalecký, Jar. Fiala, V. Kolářík, V. Ledecký, Fr. Lener, J. Němec, Karel Polák, Al. Rainberg, Hugo Roubíček, Boh. Souček, Josef Teuber, dr. Lev Thein, V. Ureš, V. Ulrych, Petr Vranešič a Lad. Wurst.

Závazných úpisů sešlo se za 1,162.000 Kč a ještě by se bylo podařilo i zbytek do půldruhého milionu Kč oplatit. Pohřichu právě v době příprav ještě neskončených byl vydán druhý čs. zákon křemacní, který po neblahém pruském vzoru vyhradil (na rozdíl od Švýcar a Velké Británie) stavby křematorií pouze obcím.

Tím byly přípravy skříženy. Obec byla v popřevratové době zaměstnána mnohými úkoly naléhavějšími a tak se stalo, že teprve v roce 1922 mohla městská rada stavbu zahájit a hotové křematorium bylo slavnostně otevřeno až dne 27. září 1923, skorem dva roky po Praze.

Účastníci úpisové akce zaslouží si uznání; neupisovali akcie v naději na štědrú dividendu, vždyť nebylo nijak jisto, s jakým porozuměním se podnik setká, vedl je ryzí zájem o ideu.

Však i v obecním křematoriu přičinilo se občanstvo aspoň o jeho výzdobu, na př. na krásné malované okno v průčelí budovy, od prof. Fr. K y s e l y navržené, věnována byla částka 5.000 Kč, tím zároveň uctěna památka průkopníka žehu lékaře dr. B. N o v á k a.

Po křematoriu pardubském bylo v československé republice zřízeno ještě devět dalších, ale žádné nedovedlo si ve svém okrsku získati takovou přízeň, žádné — třeba s okrsky mnohem většími nedostihlo je počtem křemací.

Několikrát bylo postiženo újmou, když hned příštího roku vzniklo nové křematorium v Nymburce a brzy potom také v Mor. Ostravě, v r. 1930 pak v Brně a 1932 v Olomouci, ale Pardubice projevíly podivuhodnou odolnost. Ba, je velmi pravděpodobné, že se Pardubice nespokojí posavadním třetím místem v republice, za Prahou a za Libercem. nýbrž brzy nejspíše se jim podaří počtem ročních křemací předstihnouti Liberec.

Po jedné stránce ovšem jsou Pardubice posavad daleko za Libercem, a sice v péči o pietní a vkusné uložení popelnic. Liberecký popelnicový háj vyniká svou ukázněností, řádem a souladem, každý jednotlivý náhrobek ocítá se tam v dobré společnosti sobě rovných — to platí i pro ty nejlevnější skromné náhrobní desky z pouhého dřeva.

To Pardubicům posud chybělo, popelnicový háj se nepovedl tak, jak si jeho navrhovatel přál. Schází-li soulad, zapadá bez ohlasu i ojedinělé dílo výtvarnický hodnotné.

Však monumentální a nákladné nové kolumbarium pardubické má osud šťastnější. Vše záleží na tom, aby správa si vytkla jasný cíl a v jeho duchu působila jak na pozůstalé, tak na zúčastněné živnostníky.

FRANTIŠEK DALECKÝ,
úředník městského krematoria:

Vzpomínka na ty, kteří se zasloužili o městské krematorium v Pardubicích.

Slavnostní otevření nového kolumbaria v Pardubicích, které uskutečněno bylo zásluhou vynikajících přátel kremační myšlenky, jíž oceňujeme na jiném místě, nás zavazuje, abychom v tomto propagačním spisu také vzpoměli těch významných činitelů, kteří byli propagátory pietního pohřbu žehem a svým úsilím i prací položili základy k vybudování krematoria v Pardubicích, jehož krásná budova jest doplněna stavbou krytých logií, které lemují jeho zadní zeď.

Historie tohoto úsilí je známá jen starší generaci a je tudíž naší povinností, abychom v tomto spisu vděčně vzpomenuli těch, kteří tvořili kroužek nadšených přívrženců pohřbu žehem.

V první řadě byli to pánové † komorní rada Josef Franc a † městský lékař MUDr. Bedřich Novák, ze žijících jsou to: MUDr. Lev Thein, architekt B. Korbel, soukromník Václav Wimmer a profesor Josef Ferkl.

Bylo by nevděkem, kdybychom k těmto zasloužilým mužům nepřičítali podporovatele jejich akce, bývalého starostu města Pardubic a poslance N. S. Františka Váchu. Týž svou iniciativou i podporou usnadnil dokončení onoho vynikajícího díla, na němž účelně spolupůsobili: kom. rada a bývalý referent krematoria R. Jičínský a vrchní správce městských úřadů Leopold Kratochvíl, vedle odborných poradců p. ing. J. Vencla, ing. V. Kadlece a architekta V. Vetešníka.

Je nutno zhodnotiti fakt, že pardubická pokroková veřejnost byla podporovatelkou onoho vznešeného díla a neméně nutno oceniti podporu, jíž se myšlenka té dostalo od místní žurnalistiky.

Městské krematorium v Pardubicích.

(Technický popis).

Výstavba budovy krematoria byla provedena podle plánů architekta Pavla Janáka, jehož návrh na veřejné soutěži v roce 1919 byl poctěn první cenou. Budova jest vyřešena na vojenském hřbitově, který jest sadově upraven a použit i jako urnový háj. Sousedí s hřbitovem městským.

Projektant zvolil zde způsob obřadní s propadlištěm. Přístup do obřadní síně v I. patře jest po širokém schodišti v čele budovy. Schodiště je okrášleno sochami světloňů od K. Lenharta. K obřadní síni přiléhá na jedné straně místnost pro řečníky a na druhé straně čekárna pro příbuzné. Ochoz jest řešen jako kolumbarium. Obřadní síň jest 15 m široká, 10 m dlouhá a 8,50 m vysoká, s malbou prof. J. Kysely. Nad vchodem do obřadní síně umístěny jsou varhany, v čele katafalk s propadlištěm, které dopraví rakev do přízemí do předpecí, odkud se zaveze na vozíku do zároviště. Do krematoria dopravované mrtvoly ukládají se do šesti komor, umístěných v přízemí podél předpecí. Pro dočasné uložení uren zřízena jest úschovna uren, přístupná z předsíně pod ochozem. V přízemní části v zadním traktu budovy jest kancelář se šatnou, pitevna a byt topiče. První spalovací přístroj, postavený současně s budovou, byl vybudován švýcarskou firmou Rottenbach z Bernu, prostřednictvím oprávněného zástupce J. Kohouta, stavitele z Prahy. Druhý přístroj dodala v roce 1930 již naše firma Ing. Julius Schmalz z Olomouce. K vytápění pecí užívá se koks, který se spaluje v generátoru. Hořícími plyny rozžhávají se šamotové komory až do bílého žáru. Po dosažení nutné teploty uzavře se přístup plynu, vsune se rakev dovnitř a rozžhavenými proudy přivádí se vzduch, který se ohřívá průměrně na 1000 stup. Cel. Tím nastává bezdýmné oxidování a dokonalé zpopelnění pozůstatků. Teplota jest regulována tak, že proces probíhá rovnoměrně a kosti nezuhelňují. Kovové části rakve se roztaví, lehký popel ze dřeva, rakve a oděvu bývá stržen tahem do komínu a ostatní popel propadne roštem do plechové nádoby zároveň s číslem z těžko tavitelného kovu. Nádoba s popelem se dá vychladnouti a v přilehlé dílně se pozůstatky zaletují do urny, opatřené týmž číslem, takže záměna popele jest vyloučena.

Kremace mrtvol provádí se dvakrát v týdnu, a to v úterý a v pátek. Doba sežehnutí trvá průměrně 1½ hodiny. Pro zpopelnění jedné mrtvoly bývá třeba průměrně 250 kg koks.

Stavbu provedla stavitelská firma Karel Kohout a Jaroslav Krupař, v době od 4. srpna 1922 do 15. září 1923. —

Celkový stavební náklad i se zařízením žároviště, pitevny, varhan, urovňovacího háje a ostatního příslušenství až do dnešního dne činí Kč 1.900.000.—.

V. VETEŠNÍK,
správce městských sadů:

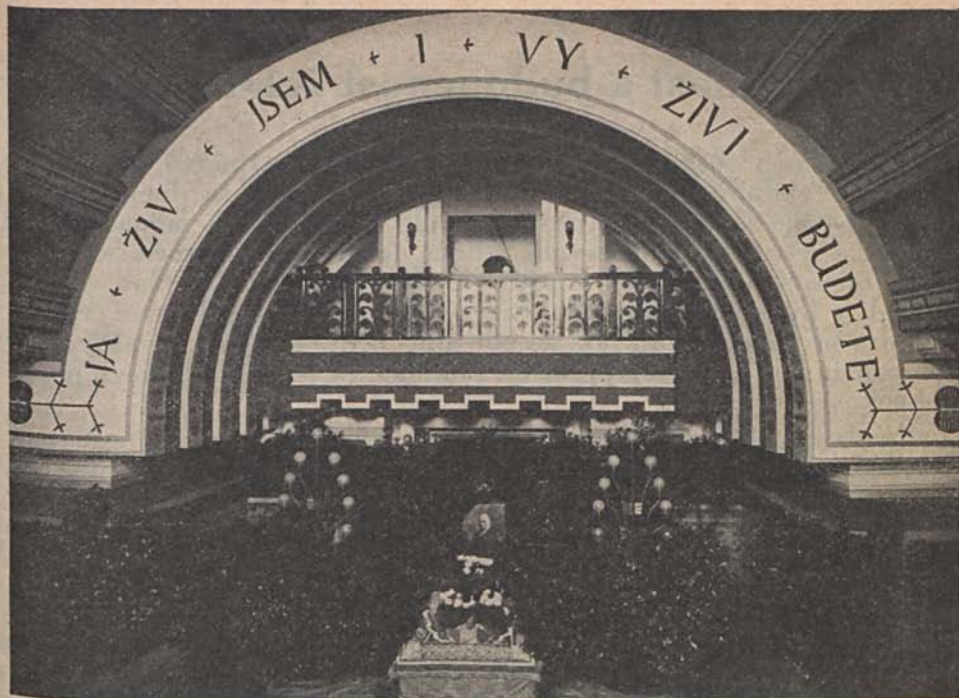
Popelnicový háj městského krematoria v Pardubicích.

Původní směrnicí při zakládání popelnicového háje našeho města byl požadavek, procítěně zmírnit plochost a těsně ohrazenou přímočarost daného pozemku na bývalém vojenském pohřebišti, ze kterého asi čtvrtina t. j. 11.000 m² byla povolena příslušnými činiteli k požadovanému účelu.

Moderní život lidský žádá více styku s přírodou zelenou, laskající a uklidňující. Tento požadavek zdůrazňován bývá ve vznešeném úkolu poslední lidské služby, v pohřbívání zesnulých. Ideálním prostředím k vybudování popelnicového háje byl by tudíž les se starými porosty stinných, tichých hloubek a sluncem prozářených zelených ploch.

V daném případě nebylo však tohoto prostředí k vyřešení popelnicového háje, nýbrž holá, písčitá planina se sporou travou a několika znetvořenými stromy podél vojensky založených cest. K finanční stránce podniku muselo se přihlížeti.

Na těchto podkladech povstal námět k vybudování popelnicového háje pardubického krematoria. Půdorys byl řešen přímočaře. Hlavní příjezdní cesta ke krematoriu nejbližší trasou od hlavní brány. Ostatní cesty v pravém úhlu k této silnici. Pouze oddělení nejmenších ploch pohřebních je řešeno v kruhu, jehož střed zdůrazňuje památník padlých vojáků ve světové válce, postavený péčí jednoty čs. obce legionářské v roce 1925. Jednotlivé řady náhrobků kryjí zde zelené stěny zeravů. Další oddělení větších pohřebních ploch jsou od sebe oddělena vysokými stěnami habrovými, které obepínají i budovu krematoria. Vysoké, štíhlé topoly lemují trav-

Obřadní síň.

naté plochy podél hlavní cesty. Jižní plochy háje uzavírají komplexy březových porostů. Květinová výzdoba jednotlivých hrobů předepisována bývá v jednoduše osazování. Návrhy pomníků jsou zkoušeny co do vzhledu, předepsaných výšek, kamenické práce a materiálu stavebního.

Popelnicový háj je rozdělen v 15 oddělení se 456 místy, kromě oddělení v březovém háji. Místa jsou 1 m², 4 m² a 9 m² velká. Nejmenších je 356, středních 48 a největších 52.

Od založení popelnicového háje v roce 1923 postaveno bylo celkem 87 pomníků urnových. Ostatní popelnice jsou uloženy v nykách ochozu krematoria a v úschovně uren. V poslední době postaveno samostatné kolumbarium v zadním traktu za krematoriem.

Popelnicový háj je přičleněn k ostatním městským hřbitovům.

Autobusová doprava zprostředkuje spojení s městem.

Přítomnost a budoucnost žehu u nás.

Dějiny žehu v československé republice jsou zajímavé tím, co nemá v celém světě obdoby. U nás se o žeh nebojovalo, protože dnem 28. října 1918 zbavili jsme se všeho, co nás spojovalo s rakouskou monarchií. Tím dnem počíná se u nás s pohřbívání žehem, takže jeho historie kryje se v naší republice skoro na den s jejím vznikem. My jsme si však svůj zápas vybojovali v bývalém Rakousku. Práci po desetiletí získali jsme českou veřejnost pro myšlenku žehu tak, že ode dne převratu byl považován tento způsob pohřbívání za samozřejmost a dokonce za jeden z hlavních požadavků pokrokové veřejnosti.

Od podzimu 1918 až do dubna 1919 nebylo u nás zákona, upravujícího pohřbívání žehem, ale měli jsme již v Liberci krematorium v plné činnosti. Když provisorní zákon z 1. IV. 1919 byl nahrazen zákonem ze 7. prosince 1921 a doplněn vlád. nařízením z 9. X. 1923, dostalo se nám moderního kremačního zákona, jímž byly dány předpoklady pro rozvoj žehu v takové míře, v jaké by se jevila pozdější potřeba. Bohužel, ukázalo se časem, že tento zákon sám o sobě nestačí uspokojiti požadavky pokrokové veřejnosti, nemáme-li moderní zákonodírství, upravující používání a správu hřbitovů. Bohužel, interkonfesijní zákon z 25. IV. 1925, na tyto otázky pamatující, ukázal se v dnešní praxi jako nevyhovující, takže v tomto směru není ještě naše práce skončena.

Říká se někdy v řadách odpůrců žehu, že dnešní jeho rozvoj je důsledkem jakési módy a dobového rozmaru. Není většího omylu! Vždyť žeh je u nás na stálém vzestupu a právě v posledních letech dosáhl vrcholu počtem 5.276 ročních kremací. Jestliže se stejnoměrný postup v těchto vrcholných mezích ustálil, není to známkou ústupu, ale jen důkazem, že hospodářské poměry mají i zde svou odezvu. Máme sice již 12 krematorií v různých částech republiky, síť tato není však ještě tak hustá, aby výdaje za kremaci z míst vzdálenějších nevzrůstaly znatelně dopravou a cenou za zvláštní zinkovou vložku do rakve. Jistě není také přechodným zjevem pravidelný vzrůst členstva, sdruženého v jediném českém spolku »Krematorium« i za dnešní krise.

Počet organisovaných stoupenců žehu od založení spolku r. 1909 dosáhl 80.000. Mimo náš spolek je organisováno v drobnějších německých spolecích přes 15.000 našich občanů. Československá republika řadí se rozvojem žehu do popředí evropských států, ať posuzujeme to počtem ročních kremací a počtem krematorií — buď absolutním nebo relativním — vzhledem k počtu obyvatelstva. Stejně řadíme se do popředí svou spolkovou organisací, již možno srovnávati s nejlépe vybudovanými podobnými spolky v cizině.

Náš spolek patří počtem organisovaného členstva mezi nejpočetnější spolky u nás vůbec. Po republice jest rozvětveno jeho 200 místních odborů, z jeho finančních prostředků jest povolován úvěr obcím na stavbu krematorií a popelnicových pohřebišť.

Můžeme proto říci, že dnešní příznivý stav žehu u nás jest hlavně výsledkem dlouholeté drobné práce stoupenců žehu po celém našem venkově a pochopení široké veřejnosti, jež uznává žeh pietním a důstojným způsobem pohřbívání. Přispívá tu ovšem i to, že veřejnost si uvědomuje, jak volbou žehu ulehčí se pozůstalým mnoho starostí a nesnází, jež jsou spojeny s pohřbíváním do země. Ti, kteří již za svého života stali se členy krematického spolku, snímají svým nejbližším i další starosti, spojené s obstaráváním pohřbu vůbec.

Do nejbližší budoucnosti hledíme s důvěrou v zlepšení dnešních těžkých hospodářských poměrů. Jakmile vyjasní se dnešní zachmuřená obloha, můžeme čekati větší zájem u našich měst o stavbu krematorií, zvláště když dosavadní zkušenosti ukazují, že není třeba se obávati, že krematorium — zvláště ve spojení s městským pohřebním ústavem — by bylo pasivní. Pro nejbližší leta můžeme očekávati, že uskuteční se stavba snad dvou krematorií, z nichž jedno bude prvním krematoriem na Slovensku. Nepochybujeme o tom, že ve veřejnosti vzbudí žeh další sympatie. Vždyť každá kremace působí hluboce na účastníky a téměř pravidelně získá v příbuzenstvu další přátele. S mnoha významnými osobnostmi veřejného života loučíme se dnes v krematoriu a nechybí ani přímých projevů souhlasu se žehem.

Organisačně prohlubuje se činnost spolková na Slovensku a daří se přece jen pomalu získávati i zde domácí pokrokové kruhy. Práce tato vyžaduje mnoho taktu a opatrnosti, je to práce nesnadná, má však úspěch! Jak se vyvine v nejbližších letech počet kremací u nás, je těžké předvídati. Mohu tu poukázati jen na příklad z Anglie. Do nedávna celkovým počtem kremací zůstává za námi. V posledních letech však jeví se pronikavý vzestup a přibývá nových krematorií. Ovšem, že poměry anglické nelze přímo srovnávati s našimi.

V celkovém počtu kremací v Evropě jeví se též pravidelný vzestup. Za posledních 50 let bylo tu vykonáno přes 1,250.000 kremací, z toho však více než tři čtvrtiny jen v posledních deseti letech. Roční počet kremací v Evropě přesahuje již znatelně 100.000. Je tedy do jisté míry oprávněno očekávání, že i u nás počet kremací za příznivějších poměrů stále poroste.

Velká pozornost věnuje se zřizování popelnicových pohřebišť, ať jsou to již kolumbaria, popelnicové háje, samostatné, nebo přičleněné k hřbitovům. Teprve v posledních letech vznikají u nás kolumbaria církevní a spolková. Tento zjev názorně ukazuje velké možnosti kremace, jež dovoluje snadné uložení zpopelněných tělesných ostatků, zaujímajících málo místa hygienicky nezávadného. Víťame tato popelnicová pohřebišť, neboť jsou zřetelným projevem vzrůstu žehu a účinným prostředkem k mírnění

Levá část nového kolumbaria v Pardubicích.

výstřelků církevní nesnášenlivosti na hřbitovech, jak se dosud projevuje využíváním nedostatků zákona. Na jiném místě bude tu ukázán význam jaký mají Pardubice pro rozvoj žehu u nás a v celém slovanském světě. Uvítali jsme proto otevření nového kolumbaria pardubského jako důkaz, že i v budoucnosti uchovají si Pardubice své významné postavení na poli křemace.

JOSEF JÍLEK,
předseda odboru spolku „Krematorium“
Pardubice :

Činnost odboru spolku Krematorium Pardubice.

Myšlenka pohřbu žehem, jež přes všechny překážky u nás tolik se rozšířila, není jen otázkou kultury, leč i rozumu, etiky a hospodárnosti, neboť její rozvoj jde současně s rozvojem techniky. Hřbitov jest důstojným místem k uložení popele zemřelých a živým symbolem křemáční myšlenky.

Místní hřbitov vydává svědectví o vděku k minulým generacím a o práci živých. K němu je nyní připojeno moderní kolumbarium.

Kremace je jednoduchým a demkratickým způsobem pohřbívání a proto chceme i popel ukládati způsobem prostým, leč přec vkusným a pietním. Nové kolumbarium tvoří vzorné dílo, jež slouží městu Pardubicům ke cti. Jeho výstavba jest nejen záslužným a pokrokovým dílem hřbitovní kultury, ale i činem prozíravým, neboť pohřeb žehem jest na stálém postupu v celé naší republice.

Všechny složky našeho života se vlivem technické kultury pronikavě mění. Člověk ovládl přírodní síly k svému prospěchu, jest tedy logické a správné, aby i po smrti jeho tělo bylo ušetřeno zdoluhavých a trapných biologických pochodů, když jest možno k stejnému výsledku dojíti mnohem rychleji a čistěji. Kremace má dosud mnoho nepřátel, přesto však dnešní pokrokový člověk řídí se více zdravým rozumem, než předsudky a dogmatickými pochybnostmi a proto pohřeb žehem tak rychle vzrůstá.

Naše hnutí neomezuje se jenom na propagaci fakultativního pohřbívání žehem, nýbrž pracuje na povznesení a obrození hřbitovnictví vůbec. Především musí se ovšem starati o důstojné uložení popele a proto podporuje stavby popelnicových pohřebišť. Místo mrtvých těl ukládáme popel, který jest symbolem ducha a živé památky zemřelého.

Myšlenku pohřbu žehem propagoval v Pardubicích † komerční rada, velkoobchodník *Josef Franc*, který podal první návrh na zřízení krematoria v Pardubicích ve schůzi Průmyslového musea dne 29. ledna 1915. Vzhledem k trvající světové válce muselo býti provedení jeho návrhu odloženo.

Myšlenku tu měl však na zřeteli a dne 14. června 1919 konala se na jeho popud v Průmyslovém museu schůzka několika nadšených přívrženců pohřbu žehem, které předsedal. Této schůzce byli přítomni pp. MUDr. *Bedřich Novák*, stav. rada *Kotten*, *M. Daniel*, arch. *B. Korbel*, prof. *J. Ferkl*, *J. Kostelecký*, *K. Schenberg*, pí. *B. Remešová* a inž. *B. Čvančara*.

Usneseno bylo svolati valnou hromadu na den 27. června 1919 a ustaviti odbor spolku »Krematorium«. Stalo se! Předsedou zvolen byl komerční rada velkoobchodník *Josef Franc* a členy výboru: architekt *B. Korbel*, *Vilém Schmidt*, ředitel *Vilém Poppe*, mlynář *Morávek*, pí. *Remešová*, *K. Schenberg*, *Sedmidubský*, inspektor *Žalud*, správce *Otásek*, *Pilař* a *Tichý*.

Úkolem ustaveného odboru bylo získávati členy, navázati styky s okolními městy a získávati důvěrníky spolku Krematorium za příčinou zřizování nových hájů. Městské radě v Pardubicích podána žádost o znovuzahájení porad se stavbou krematoria spojených a vypracovati rentabilní výpočet krematoria v Pardubicích. Vypracován podrobný seznam osob, který má posloužiti nejsilnější agitaci pro získávání členstva. O postupu přípravných prací pro stavbu krematoria byly podávány zprávy veřejnosti.

Dne 15. března 1923 byl zvolen předsedou odboru MUDr. *Lev Thein*, jednatelem architekt *B. Korbel*, kteří stáli v čele odboru do roku 1932.

Činnost odboru za předsednictví MUDr. Lva Theina v roce 1923 před stavbou krematoria byla velice čilá. Odbor ve svých schůzích projednával mnohé cenné náměty, týkající se stavby krematoria, které svými návrhy předkládal k dalšímu projednání a provedení městské radě i hřbitovnímu odboru. Další jeho snahou bylo propagovati pohřeb žehem a získávati nové členy.

MUDr. L e v T h e i n jako předseda vedl odbor plných deset let v dobách, kdy jeho širokého rozhledu a velkého nadšení pro pohřeb žehem bylo nejvíce třeba. Jeho neocenitelné a dlouholeté služby ve prospěch hnutí kremačního byly uznány valnou hromadou odboru dne 13. března 1929, kde jmenován jednomyslně čestným předsedou odboru.

Komerčnímu radovi a velkoobchodníku Josefu Francovi a arch. B. K o r b e l o v i bylo valnou hromadou poděkováno za jejich neúnavnou a dlouholetou práci.

Na valné hromadě odboru dne 7. února 1932 konané, po desetiletém předsednictví vzdává se funkce předsedy MUDr. Lev Thein a předsedou zvolen K a r e l F i š e r, okresní tajemník v. v.

Za jeho předsednictví ve výborové schůzi odboru dne 20. září 1933 byl podán návrh na stavbu nového kolumbaria.

Pro nemoc vzdává se funkce předsedy na valné hromadě dne 27. dubna 1934.

Jeho nástupcem zvolen dosavadní předseda J o s e f J í l e k, pošt. kontrolor.

Věrnými spolupracovníky od založení odboru do dnešního dne byli členové výboru: prof. Ant. Čížek, prof. Norbert Havel, stavitel J. Krupař, prof. L. Maurer, prof. M. Vosyková, Václ. Wimmer, Lahůlek, Brož, Pospíšil, Dr. Ježek, Dr. Červenka, inž. Winternitz, arch. Vetešník, Kostelecký st., red. J. Jirout, Anna Karásková, Brožek, Kolínský, Traub, stavitel Vávra, Bohumír Prokop, Frant. Bělohávek, Bedřich Cvikr, Josef Dušek, Josefa Francová, Antonie Kozáková, Josef Ševčík, Karel Pittl, Marie Horáková a František Plešinger.

Další řada jednotlivých členů odboru, zde nejmenovaných, propaguje myšlenku kremační při každé vhodné příležitosti.

Odbor jest podporován ve své činnosti v poslední době městskou radou, hřbitovním referentem p. továrníkem J. Č e r n o h o u s e m, hřbitovním odborem, jakož i správou krematoria.

Mnohé návrhy odboru byly provedeny.

Odbor snažil se výstavbu kolumbaria urychlit. O průběhu předběžných prací podal odborný výklad inž. V á c l a v K a d l e c ve schůzi odboru dne 14. prosince 1934 a dne 5. června 1935 arch. K. Ř e p a a inž. J. V e n c l.

Příbylo opět jedno zdařilé dílo, památník našeho hnutí. Potěšitelným zjevem byl velký zájem zdejšího občanstva a zvláště také srdečný poměr

městského zastupitelstva a přátelský jeho styk s naším odborem, o jehož trvání budeme dbáti.

Vzpomínajíc s vděčností všech členů spolku »Krematorium«, jakož i všech zesnulých, ve zdejším krematoriu zpopelněných, věnujeme vděčnou vzpomínku také všem těm, kteří působíce mezi námi, o zdejší krematorium a vybudování nového kolumbaria se zasloužili.

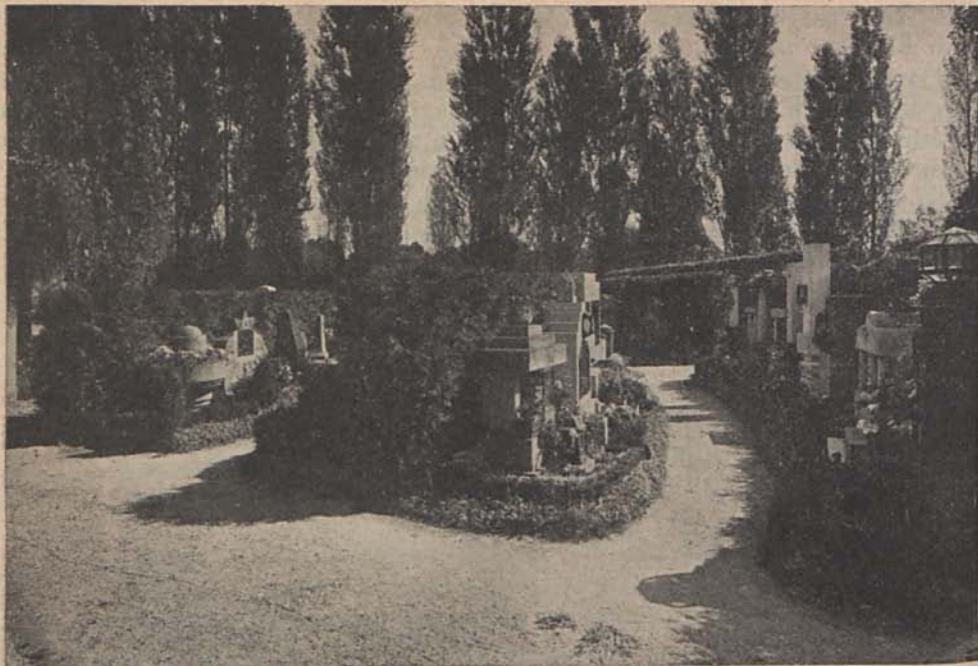
Jsmo přesvědčeni, že popel zemřelých s úctou v klidu bude v kolumbariu uložen a že splněno bude přání básníka N e u m a n a, vyjádřené těmito slovy:

»Člověče smrtelný, neruš klid popele jeho!
Jen hlasy přírody a zvuky práce,
které svůj věnoval život,
nad jeho urnou nechť zní!«

JOSEF JIROUT,
redaktor

Dělnictvo a pohřeb žehem.

Vzdělaný dělník, prošlý školou socialismu, měl k pohřbu žehem vždy kladné stanovisko. Učili ho tomu v první řadě jeho vůdci, uvádějíc, že smrt je úkaz fyziologický, zákonný, jemuž se nikdo nevyhne. Dělníci po útrapách všedního svého zápasu životního, dívali se na smrt, jako na návrat do vesmíru, na návrat z říše hmoty živé do neživé, nikdy se neztrácející a proto nikdy netížil je děs před smrtí. Když z ciziny, najmě z Německa a Italie, kde v milánském krematoriu spalování byli chudí bezplatně, dozvěděli se o moderním způsobu pohřbívání žehem, zápasili o tento požadavek, žel marně, i v bývalé rakouské monarchii. Převratem politickým, když byla zavedena krematoria i u nás v republice, tvoří pohřby dělníků žehem slušné procento. Kdyby se podařilo tyto pohřby ještě zlevnit, věřím, že by nebylo pokrokového dělníka, který by si jej nepřál. Pracujme k tomu cíli s vírou, že bude splněn.

Pohled do urnového háje na vojenském hřbitově za krematoriem.

Z význačných osobností v pardubickém krematoriu byli zpopelnění:

Antonín Březina, profesor státní reálky pardubické, význačný pracovník ve světě sportovním.

Vojtěch Celzer, náměstek starosty města Pardubic. Člen Nár. výboru.

JUDr. Jaromír Červenka, vrchní soudní rada, Pardubice. Byl prvním tvůrcem soudcovské organizace, k níž po převratě dal myšlenku a základ. V jejích službách stál až do své smrti jako odpovědný redaktor »Soudcovských listů«, které velkým úsilím pozvedl na přední místo současných právnických listů.

Josef Durych, ředitel gymnasia v Pardubicích.

MUDr. **Josef Filipi**, odborný lékař z Pardubic. Známý z dob války světové, kdy působil v pardubické karanténě jako vojenský lékař. Byl velmi oblíbeným a též jako člověk měl hodně sympatií pro své dobré vlastnosti.

Josef Franc, velkoobchodník a komerční rada, Pardubice. Neúnavný propagátor stavby městského krematoria.

Josef Holý, profesor české průmyslové školy, básník a senátor Národ. shromáždění, Brno.

Josef Chmelík, ředitel měst. školy v. v., Pardubice. Jeden z předních fotografů-amaterů. Řada jim zachycených obrázků zdobí mnoho časopisů.

Jan Janča, narozen 1. září 1866 ve Vlčňově na Moravě, český spisovatel a novinář. Působil jako redaktor na Moravě a ve Vídni. Psal dojmy ze svých cest, pracoval v dolnorakouské menšině.

MUDr. **Jan Jirásek**, odborný lékař, Pardubice. Lidumil, vynikající veřejný pracovník, Omladinář, již v letech 90tých účastnil se činně veřejného života, později pod vlajkou »Mladočešství« spoluzakládá a rediguje mladočeské listy v Chrudimi »Hlasy z Chrudimska«. Taktéž na poli vědeckém vykonal mnoho práce.

Em. Kalenský, odb. učitel v. v., Pardubice. Jeden z největších českých bryologů. Zesnulý pracoval i v entomologii a zůstavil sbírky, které jsou velmi cenné. Jeho herbář jest velmi vzácná pozůstalost. Jeho styky s cizími vědci byly pak i ke cti našemu národu.

Alois Klaus, narozen 1872 v Heřmanově Městci, čes. dějep spisovatel.

Josef Kafka, profesor státní reálky v Pardubicích, nadšený osvětový pracovník, literát a velký ctitel turistiky.

Frant. Kyncl, továrník a bývalý poslanec, z města Žďáru na Moravě. Význačný pracovník v oboru živnostenském.

Jan Mareš, profesor, náměstek starosty, Hradec Král. Jeden z význačných veřejných pracovníků, muž, který klenul zlatý most shody mezi Hradcem Králové a Pardubicemi.

Dr. Bedřich Macků, univ. profesor, senátor čsl. stany nár. soc., starosta města Brna. Vynikající kulturní a veřejný pracovník.

JUDr. **Josef Malý**, prezident krajského soudu v Chrudimi. Byl muž širokého rozhledu a rozsáhlé všeobecné i právní erudice, byl osobností velkých schopností organizačních. V bývalých zemích rakouských svěřen mu byl úkol instruktora nové soudní kancelářské služby. Nelze nezpomenouti jeho neohroženého a statečného počínání v době velké povodně roku 1896, kdy s nasazením života z rozvodněné Úpy zachránil mnoho lidských životů.

Alois Mrštík, narozen 14. října 1861 v Jimramově, zemřel 24. února 1925 v Divákách. Moravský spisovatel a učitel. S bratrem Vilémem vydal českou lit. sbírku novel »Bavlnkovy ženy« a hlavně populární drama Ma-

ryšu. Samostatně kromě cestopisných obrazů z Tater a Hore Váhom, vydal sbírku realistických povídek z moravského ovzduší.

Josef Perner, průmyslník, Týnec nad Labem.

Otakar Popelka, bývalý operní pěvec, Polička.

Stanislav Rykrť, čs. farář a generální vikář, Pardubice.

Gustav Schmoranz, narozen 16. září 1858 v Slatiňanech u Chrudimě, zemřel 21. prosince 1930 ve Slatiňanech, český spisovatel, původně architekt, profesor umělecké průmyslové školy v Praze. 1892—93 se v Kahýře věnoval studiu orientální keramiky a skla a výtěžky z této cesty uložil do Altorientalische Emailgläser. 1900—1922 ředitel Národního divadla v Praze. Překládal francouzské hry. Režisér, oddaný scénickému realismu.

JUDr. Jindřich Štemberka, narozen 28. března 1867 v Pecce u Nové Paky, zemřel 3. října 1926 v Rychnově n. Kn., český menšinový a národní pracovník, politik v státoprávně-pokrokové straně, advokát v Rychnově n. Kn., poslanec čes. zem. sněmu. Vydal různé básně.

Karel Till, továrník, starosta tělocvičné jednoty »Sokol« v Poličce. Jeden z předních činitelů ČOS. Osobní přítel zemřelého starosty ČOS JUDra Josefa Scheinera, bývalého náčelníka ČOS. JUDra J. Vaníčka a všech vůdčích osobností sokolstva. Znám byl vynikající prací v samosprávných úřadech, zvláště za světové války, kdy nebojácně hájil zájmy občanstva. Jako menšinový pracovník bojoval za práva českého malého člověka.

Rudolf Těsnohlídek, narozen 7. června 1882 v Čáslavi, zemřel 1. ledna 1928 v Brně, český básník a novinář, redaktor Lidových novin v Brně. Účastnil se objevu demänovských ješeků a napsal o nich knihu »Demänová«. Mnoho pozornosti věnoval mládeži, zvláště sokolské, pro kterou napsal několik knížek veršů a povídek.

Ladislav Valášek, odborný učitel v Cholticích. Význačný pracovník čs. hasičstva.

Vilém Vlček, redaktor »Východu« Pardubice. Jako žurnalista získal si sympatie všeho občanstva, neboť řídil počín svůj jen pod pohnutkou citu. Svou dramatickou prací zanechal pomník nejtrvalejší.

Egon Winternitz, velkostatkář, ředitel výstavní akc. společnosti tělesné výchovy a sportu, Pardubice.

Jindřich Veselovský, ředitel měšť. školy v. v. a spisovatel v Hradci Král.

Ježek Václav, ředitel okr. úřadu v Chrudimi, vynikající pracovník hasičský.

MUDr. Lukes Rudolf, lékař a ředitel »Albertina«, mecenáš z Orlického kraje v Žamberku.

MUDr. Matys Václav, primář okr. veř. všeob. nemocnice v Nové Pace, kulturní a sociální pracovník.

Ing. Zvěřina Josef, spolujatel pily v Krouné, lidumil a mecenáš lidu ze skutečského kraje.

Doleček Josef, učitel, kandidát čl. soc. dem. do Národ. shromáždění a zasloužilý soc. pracovník Orlického kraje.

Fikr Vincenc, ředitel v. v., kultur. pracovník a historik města Náchoda.

Poplatky za místa v popelníčovém háji a úschovných popelnic.

1. V průčelí ochozu krematoria budtež pro věčné časy uloženy umělecky provedené popelnice s popelem osob o národ, veřejnost, obec neb okres zasloužilých.
2. Veškeré ostatní plochy pronajímají se na dobu 25 let.
3. Skřínky ochozů postranních za Kč 1.500.—
4. Oddělení A.

A	čís. 1—8	za 4 m ²	Kč 1.200.—
A	» 9—34	za 1 m ²	» 300.—
A	» 21, 22, 35, 36	za 9 m ²	» 2.700.—
A II.	» 1—36	za 3 m ²	» 300.—
A II.	» 1—12	za 3 m ²	» 300.—
5. Oddělení B.

B I.	čís. 1—23	za 9 m ²	Kč 900.—
B II.	» 2—20	za 9 m ²	Kč 900.—
B III.	» 1—7	za 9 m ²	Kč 900.—
B IV.	» 2—4	za 9 m ²	Kč 900.—
6. Oddělení C, D, E, G, H — růžovna.

Plochy s přilehlou částí růžového záhonu i s nízkými a předepsanému číslu náležející vysokokm. růží za 1½ m² Kč 150.—
Zakoupením plochy nabývá majitel práva i na vysázené růže a je povinen vyhynulé růže nahraditi novými.
Vysoké růže náležejí řadám I., III., V., VII., a lichým číslům.
7. Oddělení F.

F I.—II.	čís. 1—30	za 4 m ²	Kč 400.—
----------	-----------	-----------	---------------------	-----------	----------
8. Oddělení J.

J I.	čís. 1—15	za 4 m ²	Kč 400.—
J II.	» 1—15	za 4 m ²	Kč 400.—

Zakoupením plochy nabývá majitel právo i na vysázené
pereny a jest povinen vyhynulé rostliny nahrazovati novými.

J III.	čís. 1—12	za 9 m ²	Kč 900.—
--------	-----------	-----------	---------------------	-----------	----------
9. Oddělení K.

K III.	čís. 1—30	za 3 m ²	Kč 300.—
K III.	» 1—18	za 3 m ²	Kč 300.—
K III. a IV.	čís. 1—9	za 4 m ²	Kč 400.—
K V.—XVI.	» 1—18	za 1½ m ²	Kč 75.—
K XVII.	» 1—16	za 9 m ²	Kč 900.—

9. Oddělení L. a M.	za 1 m ²	Kč 30.—
11. Oddělení M.		
M III. čís. 1—8	za 2 m ²	Kč 200.—
M III. » 1—20	za 2 m ²	Kč 200.—
M III. » 1—13	za 2 m ²	Kč 200.—
M IV. » 1—8	za 2 m ²	Kč 200.—
M IV. » 1—6	za 4 m ²	Kč 400.—
12. Oddělení O.		
O III. čís. 1—6	za 3 m ²	Kč 300.—
O III. » 1—18	za 3 m ²	Kč 300.—
O III.—IV. 1—9	za 4 m ²	Kč 400.—

Poplatky za nyky v novém kolumbariu podle pořadí a podle doby pronájmu.

Řada nad dlažbou	Poplatek na 10 let včetně uložení urny a evidence	Za krycí desku za žuly: 42x42 cm vel. bez dodání nápisů	Poplatek na 10 let včetně uzávěru	Poplatek na 20 let včetně uzávěru	Poplatek na 30 let včetně uzávěru	Poplatek na 40 let včetně uzávěru	Poplatek na 50 let včetně uzávěru	Poplatek na 100 let (jednou pro vždy) včetně uzávěru	Celkový počet nyk
6	170.-	slezská žula 235.-	405.-	575.-	745.-	915.-	1.085.-	1.935.-	120
1 a 5	320.-	švédská žula 300.-	620.-	940.-	1.260.-	1.580.-	1.900.-	3.500.-	240
2,3,4	440.-	mosaz, mříž se sklem 255.-	695.-	1.135.-	1.575.-	2.015.-	2.455.-	4.655.-	276
2,3,4 rodinné	900.-	švédská žula 90/42 cm 620.-	1.520.-	2.420.-	3.320.-	4.220.-	5.120.-	9.620.-	42

Za uložení každé další urny platí se poplatek Kč 30.- (u rodinné Kč 50.-), v čemž je zahrnuto i odmontování a znovupřimontování zakryté desky.

FRANT. DALECKÝ,
úředník městského krematoria:

Městské krematorium v Pardubicích.

Městské krematorium v Pardubicích zahájilo činnost 29. září 1925. Jako první zpopelněna byla sl. Marie Řezáčová, úřednice z Pardubic. Od zahájení až do konce roku 1935 bylo provedeno 5109 kremací.

Podle pohlaví:

	V r o c e													Od zahájení
	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	
mužů:	29	182	183	232	261	261	330	264	252	283	210	283	327	3097
žen:	23	120	122	134	108	163	179	175	163	173	126	177	199	1862
hochů pod 14 let	—	—	3	12	—	7	—	14	15	10	7	6	9	83
dívek pod 14 let	—	—	8	5	—	—	—	—	—	—	—	8	10	31
exhumací	—	—	4	2	—	1	—	8	3	7	6	—	5	36
dohromady:	52	302	320	385	369	432	509	461	433	473	349	474	550	5109

Podle náboženství:

	V r o c e													Od zahájení
	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	
řím. katolické	21	143	141	178	143	190	244	189	188	210	152	182	209	2188
českoslov.	6	47	44	64	68	61	81	86	68	101	64	101	122	913
evangelické	5	12	23	21	33	34	30	35	26	22	22	19	32	314
israelské	1	7	5	9	7	8	13	9	5	10	4	10	14	102
methodist.	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	2	2	6
bez vyznání	19	93	107	112	118	139	141	144	145	130	107	160	171	1586
Celkem	52	302	320	385	369	432	509	461	430	473	349	474	550	5109

Podle místa úmrtí:

	V r o c e													Od zahájení
	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	
z Pardubic	10	41	43	56	64	66	68	87	85	65	68	67	98	818
z okresu pardu- bického	—	—	19	14	—	—	—	—	—	—	—	32	50	115
a z jin. okresů	42	261	258	315	305	366	441	374	348	408	281	375	402	4176
Celkem	52	302	320	385	369	432	509	461	433	473	349	474	550	5109

Z celkového počtu zpopelněných bylo:

z Čech	4473
z Moravy a Slezska	549
ze Slovenska a Podkarpát. Rusi	77
z Německa	3
z Polska	3
z Jugoslavie	1
z Rakouska	1
z Itálie	1
z Holandska	1
Celkem	5109

Poplatky kremační činí i s obřady, hrou na varhany, květinovou dekorací, podle

třídy III.	610.— Kč
» II.	745.— Kč
» I.	1035.— Kč

Zpěvy, sóla na cello, sóla zpěvní podle

třídy III.	150.— Kč
» II.	220.— Kč
» I.	360.— Kč

Zajistěte si pohřeb žehem, který je pietnější nežli tlení v zemi !

Kremace není drahá pro toho, kdo se včas stane členem

SPOLKU „KREMATORIUM“ V PRAZE.

Zemře-li člen spolku »Krematorium«, pozůstali oznámí úmrtí spolku, o více se již nestarají, vše potřebné zařídí a zaplatí spolek.

Za členy přijímá spolek osoby starší patnácti let a příspěvky jsou odstupňovány podle věku

od Kč 22.50 do Kč 125.— ročně.

Příspěvek podle stáří vyměřený v době přijetí do spolku, nezvyšuje se přestoupením do vyšší věkové stupnice.

Spolek, založený na vzájemnosti, sdružuje dnes přes 80.000 členů, kteří nashromáždili téměř dvacet jeden mil. Kč rezervního fondu, který zaručuje každému členu splnění všech jeho práv.

Prospekty a informace zdarma zasílá:

**SPOLEK „KREMATORIUM“,
PRAHA II., REVOLUČNÍ TŘ. 20a.**

Telefon: 60518 a 65060.

POHŘEBNÍ ÚSTAV MĚSTA PARDUBIC

Kancelář : Žižkova ulice
číslo 49 - (za divadlem)

Provádí co nejpečlivěji :

POHŘBY
KREMACE
EXHUMACE
PŘEVOZY

do všech míst republiky vlast. pohřebními auty.

Velké sklady
dřevěných i kovových rakví
a všech potřeb pohřebních.

CELONOČNÍ telefonní spojení na číslo 538.

INFORMACE - ROZPOČTY a PORADY ochotně ZDARMA.

BOHUSLAV JARÝ,
RYTEC — PARDUBICE.

Výroba odznaků, plaket, sportovních cen, medailí-štitků na hole, pečeti atd.
SMILOVA ULICE ČÍSLO 352.

Veškeré opravy kancelář. strojů provádí velice levně odborná dílna
JINDŘICH ŠLINGR speciální mechan. dílny pro opravy kancelář. strojů,
PARDUBICE, za Veselkou 924.

Doporučujeme koncesovaný sochařsko-kamenický závod
VÁCLAV ZAHÁLKA, PARDUBICE,
MASARYKOVA TŘ. 216. — RAŠÍNOVA TŘ. 433.

Vyrábí a dodává pro hřbitovy a urnové háje: pomníky,
hrobky a urnové pomníky. Strojní výroba. Levné ceny.

ZÁVOD LAKÝRNICKÝ — MALÍŘ PÍSMÁ

K. R I C H T E R, PARDUBICE, LABSKÁ UL. 656.

Knihařství, zlatotisk, zlacení pohřebních stuh
A. BYDŽOVSKÝ, PARDUBICE.

Obchod papírem. Levný nákup dobrého zboží.

URNY Náhrobní svítlny, Květinové koše měděné. Urnové uzávěry. Vázy - reliefy
atd. Veškeré opravy svítlen, znovupatinování a niklování uren. Vzorníky,
ceníky, rozpočty zdarma **JOS. ŠTROMAJER,** závod pro umělec.
práce kovové.
PARDUBICE 1092, u krematoria.

Na pohřby a kremace Vás bezpečně dopraví **OSOBNÍ AUTODOPRAVA**
ANTONÍN BŘÍZA, PARDUBICE,
HOTEL VESELKA. — TELEFON ČÍSLO 29.

URNY, KOVOVÉ PRÁCE PRO HŘBITOVY DODÁVA
VILÉM ČÍŽEK V PARDUBICÍCH.

VÁCLAV KULHANEK, pilostavební hmoty, velko-
obchod uhlím a dřívím, Pardubice, Chrudimská ul. 1196. Telefon 116.

Plátenické výrobky

F. JUST

Pardubice,

u Zelené brány.

Výbavy pro nevěsty.

Telefon 267.

Založeno r. 1870.

Továrna jemných likérů,
lihovin, trestí, výroba
ovocných vín a šťáv

F. Dašek

Pardubice,

Masarykova tř. 232.

Prodej tu- i cizozem-
ských vín, čaje, octa,
trestí a lihu. Benzinová
směs, benzin, benzol,
petrolej, nafta a mine-
rální oleje ● Telefon 278.

Kinoreklamy, přednáškové diapositivy, zvětšeniny levně a v prvotřídním
provedení zhotovuje fa **JOSEF KARKULÍK,**
PARDUBICE II., ulice k Blahobytu 1567.

Veškeré fotografie Vám nejlépe zhotoví
FOTOATELIER VOMÁČKA, PARDUBICE,

»Na Hrádku«.

Lidová knihtiskárna v Pardubicích,

Masarykova třída,

zhotovuje veškeré tiskopisy pro průmysl
a obchod v moderní úpravě, za levné
ceny a v čase nejkratším.

*

Vyžádejte si nezávazné a bezplatné rozpočty.

Telefon 474

Telefon 474

Elektrické podniky města Pardubic

Karlova 676.

Telefon 600-601.

Dodávají veškerý elektrotechnický materiál,
žárovky, osvětlovací tělesa, žehličky, vařiče
a jiné potřeby v prvotřídním provedení a za
nejlevnější ceny. Provádějí veškeré práce
instalační a podle předpisu ESČ rychle,
vzorně a levně.

••

Celonoční služba pro opravy.

TOPTE SUŠENÝM UHLÍM!

Sušené uhlí „Valorit“ a jiné druhy paliva
dodá nejlevněji jediné firma

OLDŘICH PEJŠA,

obchod uhlím

Pardubice, Rašínova třída 191.

Telefon 495.

Telefon 495.

KERHART A TACHECÍ,

spol. s r. obm.

PARDUBICE.

Osvědčené druhy koksu
pro rozpalovací pece za nejvýhodnějších podmínek.

Výroba pomníků a umělých kamenů.

Kuchyňské vybavy. — Praktické dárky. — Vše pro sport.

JOSEF FRANC A SYNOVÉ,

Pardubice, Wilsonova třída.

Telefon číslo 61.

obchodní dům

Odborný závod mydlářský,
voskářský a voňavkářský

Lad. Kašpar, Pardubice

u Zelené brány.

Doporučujeme pro pohřby
a kremace autodopravu

Josefa Tluchoře,

Pardubice,

Karlova ul. 426. Telefon 542.

PRAZDROJ

MĚŠŤANSKÝ PIVOVAR PLZEŇ,

GENERÁLNÍ ZASTUPITELSTVÍ

J. LEIBOLD, PARDUBICE.

dodává pivo v sudech po 1/1, 1/2, 1/4 hektolitru, v lahvích po 1/1, 1/2 litru.

Klenotník Č. Lejhanec

provádí ve vlastní dílně
rytí uren.

Pardubice,

Telefon 401.

Veselou mysl půl »zdraví«
přináší

RADIO-KOTEN,

Pardubice, Wilsonova 92.

Telefon 405.

Úmrtní oznámení, smuteční, poděkování a jiné tiskopisy dodává ihned
v pečlivém provedení knihtiskárna - litografie - plakátovací ústav

B. TUREK, PARDUBICE, U NÁDRAŽÍ 1014. — TELEFON 438.

Strojní závod kámeno-sochařský

Jan Vávra v Pardubicích

na Skřivánku, Rašínova třída 838 (dříve Svatoň), poctěný nejvyšším vyznamenáním na výstavě v Pardubicích, stříbrnou medailí obchodní a živnostenské komory v Praze a v Heř. Městci, čestným diplomem a diplomem uznání města Přelouče a mnoha jinými pochvalnými uznáními atd., doporučuje svůj hojně zásobený

sklad pomníků, hrobek a popelnicových pomníků v umělec. provedení ze všeho druhu kámen. - Veškeré práce se přesně provádějí v cenách velice levných. Každý, než koupíš, přesvědč se osobně nebo žádej vzorky a mnoho peněz ušetříš. - Na ct. přání ochotně se dostavím a vzorky předložím. — S dodáním na místo.

VEŠKERÉ TISKOPISY
RYCHLE A LEVNĚ DODÁ
KNIHTISKÁRNA

BEDŘICH BRIX ml.

PARDUBICE, WILSONOVA, (proti hlav. poště).

TELEFON ČÍSLO 133.

OBČANSKÁ ZÁLOŽNA V PARDUBICÍCH

(ve vlastních domech čp. 53, 54, 55 a 124 na náměstí Viléma z Pernštýna).

PŘIJÍMÁ VKLADY od členů i nečlenů a zúročí je co nejvýhodněji.
Na drobné úspory půjčuje střádanky.

POSKYTUJE PŮJČKY svým členům na směnky a úvěr hrazený na nejmírnější úrok; eskontuje směnky obchodní.

VEŠKERÉ ZÁLOŽENSKÉ OBCHODY.

Výhody řádných členů spolku.

Každý řádný člen spolku, který správně platí příspěvky, má právo na pohřeb žehem, obstaraný spolkem, do krematoria nejbližšího místa úmrtí v CSR, na útraty spolku po uplynutí čekací lhůty (i v případě sebevraždy).

Čekací lhůta je tříletá s ustanovením, že již po jednoročním členství hradí spolek jednu třetinu veškerých nákladů, spojených s pohřbem žehem v režii spolku vypraveným a zaváže-li se pozůstalost zapraviti zbývající dvě třetiny nákladu, po dvouletém členství hradí spolek dvě třetiny výloh a po tříletém členství spolek sám vše obstará i zaplatí.

Nastane-li úmrtí následkem úrazu v povolání během tříleté čekací lhůty, spolek obstará pohřeb žehem svým nákladem a pozůstalí nedoplácejí ničeho.

Pozůstalí oznámí spolku »Krematorium«, kde a kdy člen spolku zemřel, o více se nestarají, vše potřebné zařídí, obstará a zaplatí spolek.

Za řádné členy přijímá výbor zdravé osoby starší 15 let a příspěvky jsou ročně tyto:

ve věku	Kč	ve věku	Kč	ve věku	Kč	ve věku	Kč
do 16 let	22,50	do 28 let	31,20	do 39 let	46,50	do 50 let	75,60
> 17 >	22,90	> 29 >	32,50	> 40 >	48,20	> 51 >	77,—
> 18 >	23,60	> 30 >	33,40	> 41 >	50,10	> 52 >	80,70
> 19 >	24,50	> 31 >	34,50	> 42 >	52,20	> 53 >	84,70
> 20 >	24,90	> 32 >	35,70	> 43 >	54,50	> 54 >	88,90
> 21 >	25,60	> 33 >	37,—	> 44 >	56,60	> 55 >	93,50
> 22 >	26,20	> 34 >	38,40	> 45 >	59,10	> 56 >	98,—
> 23 >	26,90	> 35 >	39,80	> 46 >	61,60	> 57 >	104,—
> 24 >	27,70	> 36 >	41,50	> 47 >	64,50	> 58 >	110,—
> 25 >	28,50	> 37 >	42,90	> 48 >	67,20	> 59 >	116,—
> 26 >	29,40	> 38 >	44,60	> 49 >	70,50	> 60 >	125,—
> 27 >	30,50						

Příspěvek, podle stáří vyměřený v době přijetí do spolku, nezvyšuje se přestoupením do vyšší věkové stupnice.

Kdo není zdravý nebo je starší 60 let, může býti přijat za člena zakládajícího. Složí na výlohy kremační buď najednou neb ve lhůtách zálohu 900 Kč s prohlášením, že pozůstalí doplatí hotové režijní výlohy. Záloha zúročí se běžnou úrokovou mírou.

Prospekty zdarma zasílá:

SPOLEK „KREMATORIUM“

Praha II., Revoluční třída č. 20a. Telefon 605-18 a 650-60.

Sup

L614.62
1

59
KREMAČNÍ ZPRAVODAJ

Vydal Propagační odbor Krematoria v Pardubicích

1936?

mt

THE
JOHN C. STUBBS
LIBRARY

Dušičkové úvahy.

Holá pole, oprchalé stromy, kalná a zamračená obloha, sychravé počasí s častými nevlídnými přeháňkami, studenými větry, ohlašují příchod zimy — jsou úvodem po sklizňovém létě a ranné jeseni k mrazivému klidu ledové Morany.

Tak v ročním období zobrazen je postupně vznik, vývoj, vyvrcholení, hasnutí i závěr lidského života. Jedinec přírody — člověk — je ve svých různých fázích života dokonalým obrazem přírody.

Dušičkové dny nutí každého, aby se zamyslel nad svým životem, zkoumal svoji životní stezku a hledal spojení s těmi, kteří již dospěli viditelného konce své pěšinky. Jistě jdou dál, ale jejich dráhy již nemůžeme svými lidskými smysly pochopit, změnit a popsat.

Proto putují tisíce lidí ke hrobům, kolumbariím a k urnovým hájům, aby si promluvili se svými drahými, kteří před nimi nastoupili tu nepostihnutelnou část životní stezky, již úsečkou označila smrt.

Záplava světél, květů a ozdob jest viditelným výrazem duševních vztahů k těm, kteří před námi vkročili na cestu do neznáma, ale to nejhlubší a nejcitlivější, co promlouvá se všemi drahými, kteří nás předešli, jest něco v nás, co je ve stálém styku se živými i mrtvými, co nelze spoutat hmotou, formou, ani ničím jiným, co všem živým i mrtvým je společné, co tvoří podstatu lidstva a slučuje všechny před i za clonou smrti v jeden celek.

To »něco«, ať to zveme jakkoliv, ve dnech dušičkových naplňuje celé naše nitro a rozpráví se všemi, kteří šli před námi, vysloví jim všechny svoje radosti i strasti, klade jim otázky, dovolává se rad a hledá útěchy. Vyvolává si je se všemi podrobnostmi života, prožitého před tváří světa, zapomíná na skutečný stav a splyne s nimi v jedno — překlene bez námahy a uvědomění meze od smrti a ožíví opět všechno, co nás s nimi vázalo a spojovalo, jako by se nic nezměnilo.

Malý konkrétní obraz dušičkový: V urnovém háji stojí rodina, jež si přišla porozprávět s tatíčkem, který je pře-dešel. — Zrak upřený na úhlednou urnu, hladí tuto s do-jemnou láskou a vidí stále jasněji a jasněji, jak se urna otvírá a drahý popel tatíčkův ožívuje, formuje se v živé tělo, jak ho dříve znali. Třebaže rty jsou tiché, duše jejich si rozumí, vypráví, co život dal za uplynulý rok dobrého, či kolik naseł utrpení. — Tatíček povzbudí, potěší a po-malu s úsměvem, kterým se neloučí navždy, ztrácí podobu, ukládá se opět do viditelné urny. Rodina znovu s láskou po-hladí zrakem urnu, zašeptá jedním dechem »Sbohem« a po-těšena a posílena vrací se do života skutečnosti, očištěna po-tak vzácné rozmluvě. A těm, kdo pro nemoc nebo něco ji-ného závažného nemohli jíti na návštěvu k tatíčkovi, vy-řizují pozdrav, rady a útěchu.

Ve dnech dušičkových vzpomínáme, vstupujeme s dra-hými mrtvými do nejužšího spojení, očišťujeme svoje nitro, uvědomujeme si, že nás na konci stezky životní čeká úsek nový, neznámý, na němž nejlepším světlem mohou nám býti jen dobré skutky života na světě.

Rozjímáním dušičkovým musíme se státi lepšími pro další svou životní pouť na tomto světě, čímž nejkrásněji uctíme památku drahých mrtvých. Slíbme to popelu našich drahých, kteří nás pře-dešli a životem svým slib tento uveď-me ve skutek — pak uctili jsme památku jejich nejlépe a rozjímali jsme nejkrásněji.

Kremace

se stanoviska církve českosl.

(Názor jednoho z představitelů církve.)

Není úkolem těchto řádků, aby bylo jimi definováno stanovisko církve čsl. ke kremaci; k tomu jest podle ústavy čsl. církve jedině povolána Ústřední rada církve čsl. Nicméně v církvi československé byl, jest a bude vždy poměr k l a d n ý k hnutí kremaci.

To jest faktum, které lid, příslušníci církve čsl., hned od vzniku církve přijali, a proto právem možno církev čsl. počítati mezi přívržence žehu. Pokud pamatuji, první patriarcha církve čsl., zvěčnělý dr. Karel Farský, názor církve vyjádřil veřejně při otevření krematoria pražského, odůvodnil svá slova důkazy z Písma svatého, bible, a podepřel důvody rozumovými, estetickými, mravními. Pokusím se nastíniti několika větami názor zvěčnělého patriarchy, jehož hlas byl vždy považován za názor církve.

Dr. Farský poukázal na pohanský zvyk spalování ohněm, o kterémžto zvyku není a nemůže býti sporu. Písmo sv. Starého zákona nikde neodsuzuje spalování mrtvol, naopak je někdy připouští v případech nutnosti. Místa Písma sv. ve Starém zákoně, jako Lev. 20, 14, 1, Sam. 31, 12, Amos 6, 10, dosvědčují, že z opatření nejvyšší nutnosti nebo trestu sahali židé k spalování mrtvol. A v knize Sam. 31, 12 se vypravuje, že obyvatelé Jabes Galaad sňali tělo Saulovo

a synů jeho se zdi Bethsan, a že přišli do Jabad Galaad a tam mrtvoly spálili. I židovský Talmud spalování mrtvol připouštěl, třeba nazýval to zvykem pohanským. A v »babilonské nekropoli« byla objevena mnohá území s mrtvolami úplně spálenými.

Církev katolická sama připouští, že zpopelňování mrtvol není v žádném rozporu s některým článkem křesťanské víry, tím méně s učením o »těla z mrtvých vzkříšení«, vždyť podle katolického učení žádné zničení těla nemůže být překážkou Všemohoucnosti božské, jak již staré křesťany poučoval apologeta Athanagoras. Nikde v Písmě svatém není místa, kde by Kristus spalování mrtvol zakazoval neb odsuzoval, a že se ujal více pohřeb do země, nutno připsati prvním dobám pronásledování křesťanství, které utíkalo se před světem do katakomb.

Zdálo by se, že církev katolická, nemajíc nikde v Písmě svatém zamítavého důvodu k zpopelňování mrtvol, zaujme stanovisko tolerantní, ale nastal pravý opak. Stolice apoštolská, rozhodnutím sv. Officia ze dne 19. května 1886. odepřela posloužití útěchou svátostmi umírajících, rozhodli-li se pro kremaci svého těla, zakázala konati slavné rekviem za nebožtíky, kteří učinili pořízení o své kremaci, zakázala přispívati, pomáhati, účastniti se zpopelňování mrtvol ať již rozkazem, radou, nebo konáním příslušné práce, jako lékařům, úř. zřízencům, dělníkům v krematoriu zaměstnaným, stanovila však výhrady, kdy možno takové jednání dispensi tolerovati, jestliže úkonem takovým nebylo náboženství katolické diskreditováno. Konečně rozhodlo sv. Officium, že obřady církevní mohou býti připuštěny v domě smutku i v kostele, nikdy však v krematoriu, v každém případě však musí býti uvedeno ve známost, že zemřelý nepřál si býti pohřben žehem.

Na tomto stanovisku církev katolická dodnes trvá, a je to její věcí a věcí příslušníků této církve, do nichž nechceme my mluvit, ač máme na hnutí kremační jiný názor.

Hnutí národní československé církve odstranilo mnohé, co doba starověká na čisté náboženství Kristovo nanasla, a proto z důvodů rozumových, mravních a estetických postavilo se kladně k pohřbu žehem. Církev čsl. nemohla ani zaujmouti stanovisko jiné, ponechávajíc

svým příslušníkům úplnou volnost při rozhodování o pohřbení mrtvých, ať již žehem nebo pochováním do země. Že církev čsl. zcela příznivě staví se k zpopelňování mrtvol, toho příčinou jsou výše uvedené důvody. Vždyť proč by nemohli být lidé, zrození ohněm lásky, pochováni čistým ohněm, stravujícím v krátké době mrtvé tělo, jež stejně se v popel a prach obrátiti musí?

Pisatel těchto řádků jest vášnivým přívržencem žehu, k tomu ho vedla zkušenost dlouholetá, osobní poznatky. Nikdy bych tyto poznatky zde nesdílel, kdyby právě v minulých dnech nebyl zahájen tak urputný boj protikremační, v němž utíká se protivník kremačního hnutí k nejapným nepravdám. Jako katolický kněz, často v zastoupení farního úřadu, a později jako vojenský kněz v zastoupení správy vojenských hřbitovů, byl jsem jako úřední svědek přítomen nesčetným exhumacím v každém stadiu rozkladu. Nezapomenou nikdy takového pohledu; hrůza mne jímala, že i mé tělo mělo by býti podrobeno podobnému procesu.

Roku 1922 zemřela má matka, pochovali jsme ji v nádherné hrobce na hřbitově strakonickém; když pak jsme v roce 1926 k ní ukládali mrtvolu švakrovu, hrobka byla plná vody, rakev matčina plavala převrácená, víko odklopeno, zinková vložka rezem a vodou porušena. Otec zařídil ihned exhumaci obou mrtvol současně, a tu při překládání obou mrtvol do jiných rakví spatřili otec, sestra a příbuzní výjev, nad nímž srdce pukalo. Mrtvola matčina znečištěna, tvář bahnem zanešena, hrozné podívání. Otec ihned hrobku pod cenou prodal a rozhodl se poslední vůlí pro kremaci, jež byla provedena právě před třemi roky. Vyprosil jsem si, abych mohl býti spolu s bratrem otcovým přítomen celému procesu zpopelňovacímu od zasunutí rakve do žároviště, až do uložení pozůstatků do urny. Bolest nad náhlým odchodem předobrého, obětavého, staříčkého otce byla veliká, nezměrná, ale v duši mír a klid, když jsem viděl, jak v záři čistých plamenů, tak krásným estetickým způsobem ztrácí se pietně tělesná schránka otcova před mými zraky. Něco tak povznášejícího, působivého jsem si nikdy nepředstavoval, na vlastní oči jsem seznal, jak klamné a nepravdivé jsou výmysly onoho tisku, jež sleduje jen jediný účel, totiž zlehčování kremace.

A nyní mám obě drahé bytosti, byť jen popel z nich, uloženy v našem hradeckém, překrásném kolumbariu, mohu u nich za ticha večerního vzpomínati jejich nezměrné obětavé lásky a býti s nimi stále aspoň v duchovním spojení. A stanovisko, které jsem vyslovil, sdílí tisíce a tisíce příslušníků naší národní církve; důkazem toho jsou mnohá kolumbaria, po našich vlastech církví československou zřízená. Ona svědčí o velké snášlivosti, ty tam jsou nedůstojné boje, nemístné zápasy o místa na hřbitovech, kde bývá upíráno právo na pohřbení v rodinných hrobech. V kolumbariích panuje klid, mír, pokoj, rušený jen tichými kročejemi pozůstalých, kteří v tichém, bolném vzpomínání uctívají památku drahých mrtvých, jejich plodného, nenáročného života, ukončeného po boji životním smírným finalem posmrtným.

Velký počet, snad největší, jest dnes příslušníků církve katolické, kteří přes zákaz své církve rozhodují se pro žeh, ale i v naší církvi vzrůstá počet těch, kdož volí očistný pohřeb žehem.

Kremační hnutí v naší republice i v naší církvi jest na postupu, rozvoj jeho nezastaví žádný nápor odpůrců, hlavní věci jest — a to podtrhují — že největším jeho propagátorem jest a zůstane vždy vzdělání, poučování, výchova nejširších vrstev lidu, což také bude nejlepší a nejschůdnější cesta k rozšíření hnutí tohoto.

A bude-li tento názor vedoucí devisou všech inteligentních pokrokových lidí, pak otázka zpopelňování mrtvých nebude jen předmětem úvah a diskusí, ale stane se v budoucnosti příkazem pokrokovému člověku, jemuž přec vždy také bude záležeti na tom, aby odchod jeho s tohoto světa byl provázen očistným zničením tělesné schránky čistým stravujícím ohněm.

Smí být uložen popel na církevním hřbitově?

Tuto ožehavou otázku vyřešil nejvyšší správní soud v Brně takto:

Jménem republiky československé!

Nejvyšší správní soud za předsednictví rady nejvyššího správního soudu Dr. Havelky st. za přítomnosti radů nejvyššího správního soudu Dr. Aubrechta, Ševčíka, Honse, Dr. Fišera a zapisovatele sekretáře Dr. Richtra po veřejném ústním líčení, konaném dne 4. ledna 1936 o stížnosti Aloisie Benešové v Praze a rozhodnutí Zemského úřadu v Praze ze dne 4. března 1933, č. 113.624/1933-7-B-512/3 ai 1932, o *uložení urny na hřbitově* vyslechnuv zprávu referentovu, nalezl právem:

Nařikáné rozhodnutí zrušuje se pro nezákonnost.

Důvody:

Výměrem z 10. srpna 1932 č. j. XIV-3704/32 rozhodl magistrát hlav. města Prahy jako politický úřad I. instance, že urna s popelem Ing. Gustava Beneše, zpopelněného v praž. měst. krematoriu dne 9. července 1932, může být uložena na pomník rodinného hrobu na VII. katol. hřbitově olšanském v odd. 8. čís. 136 s odůvodněním, že rozhodnutí to zakládá se na odst. 2. § 14. zákona ze dne 7. XII. 1921, čís. 464 Sb. z. a n., který stanoví, že popelnice s popelem mají být ukládány na hřbitovech, v kolumbariích, nebo na jiných místech k tomu určených pod zemí nebo nad zemí a na odst. 2. § 10. zák. ze dne 23. dubna 1925, čís. 96 Sb. z. a n., který stanoví, že nikdo nesmí bránit slušnému pohřbení na hřbitově v rodinném hrobě.

Proti tomuto výměru podala arcibiskupská konsistoř v Praze v zákonné lhůtě rekurs, jemuž zemský úřad v Praze výnosem ze dne 8. listopadu 1932, čís. 605.414 ai 1932-7-B-512/2 ai 1932, vyhověl a výše citovaný výměr zrušil a uložil současně magistrátu, aby znovu instančně rozhodl, zejména v tom směru, zda nespadá záležitost projednávaná

do oboru vnitřních záležitostí církve římsko-katolické na základě Šu 14. zákona ze dne 7. května 1874 č. 50 ř. z.

Magistrát jednáje znovu o předmětné záležitosti rozhodl výměrem ze dne 24. ledna 1933, č. j. XIV-5862/1932, v podstatě, že

1. rozhodování o žádostech za povolení k ukládání uren na katolických zádušních hřbitovech na rozdíl na př. od výkonu církev. bohoslužebních obřadů při pohřbu osob, které mají být spáleny, nelze považovati výhradně za záležitost spadající do oboru vnitřních záležitostí církve římsko-katolické, ve smyslu Šu 14. zák. ze dne 7. května 1874, čís. 50 ř. z.
2. že nevyhovuje žádosti Aloisie Benešové ze dne 6. srpna 1932 za povolení uložiti urnu s popelem jejího manžela Ing. Gustava Beneše, zpopelněného dne 9. července 1932 v městském krematoriu, na pomníku hrobu na VII. kat. hřbitově olšanském v odd. 8. čís. 136, ježto nebylo prokázáno, že hrob ten ve smyslu zákonného předpokladu má charakter hrobu rodinného, neboť nebyla o jeho přenechání jako hrobu rodinného vyhotovena smlouva, vyžadující ke své platnosti schválení arcibiskupské konsistoře v Praze. Avšak i kdyby tomu tak bylo, nebylo by lze žádané povolení udělití vzhledem k tomu, že Ing. Gustav Beneš byl v době úmrtí příslušníkem církve římsko-katolické, kdežto ustanovení odst. 2. Šu 10. zák. ze dne 23. dubna 1925, čís. 96 Sb. z. a n., se vztahuje na příslušníky jiných církví, nebo na osoby bez vyznání.

Odvolání stěžovatelčině z tohoto výměru magistrátu pražského zemský úřad nevyhověl a potvrdil výměrem ze dne 4. března 1933, č. j. 113.624 ai 33-7-B-512/3 ai 32 výměr magistrátu hlavního města Prahy z důvodů v meritě výměru toho (odst. 2.), při čemž podotkl, že nepovažuje názor vyslovený v rozhodování magistrátu pražského, že rozhodování o žádostech za povolení k ukládání uren na katolických zádušních hřbitovech na rozdíl na př. od výkonů církevních bohoslužebních obřadů při pohřbu osob, které mají být spáleny, nelze považovati výhradně za záležitost spadající do oboru vnitřních záležitostí církve římsko-katolické ve smyslu Šu 14. zákona ze dne 4. května 1874

č. 50 ž. z., za správný z důvodů uvedených v dalším obsahu výměru.

O podané stížnosti uvažoval nejvyšší správní soud takto:

Zalovaný úřad potvrdil rozhodnutí magistrátu hlavního města Prahy jako úřadu první stolice, kterým byla zamítnuta stěžovatelčina žádost o povolení uložit urnu s popelem Ing. Gustava Beneše na pomníku hrobu č. 136 v odd. 8. na VII. hřbitově olšanském v Praze v podstatě z důvodů prvním úřadem použitých, totiž, že nebylo prokázáno, že by šlo o rodinný hrob ve smyslu §u 10. odst. 2. zák. č. 96/1925 Sb. z. a n. a i kdyby to bylo prokázáno, že tohoto právě citovaného ustanovení nelze použít v přítomném případě z toho důvodu, že se nevztahuje na příslušníky té konfese, jejíž orgánové spravují hřbitov, o který jde.

Stížnost vytyká především vadu, již jest stíženo nařikáné rozhodnutí potud, že se nezabývalo a nerozhodlo vůbec o námitce odvolání stěžovatelčina, že olšanské hřbitovy nejsou hřbitovy konfesionálními, poněvadž nejsou v držbě a správě církve římsko-katolické a že ani benedikce částí hřbitova (třeba právě VII.) neznamená ještě, že jde o hřbitovy povahy konfesionální.

Námítku tuto shledal nejvyšší správní soud bezdůvodnou vzhledem k tomu, že výsledek řešení sporné otázky, o které jde, jak bude níže dovozeno, není závislý na skutkové okolnosti, jde-li o hřbitov konfesionální čili nic.

Totéž platí také o tvrzení vadnosti řízení záležející v tom, že úřad nevyšetřil, zdali hrob, kterého se spor týče, jest hrobem rodinným čili nic.

Ve věci samé totiž dlužno přihlídnouti především k tomu, že o ukládání popelnic ustanovil § 14. odst. 2. zákona ze dne 7. prosince 1921 č. 464 Sb. z. a n. o pohřbívání žehem všeobecně, že popelnice s popelem jest ukládati na hřbitovech, v kolumbariích, nebo na jiných k tomu určených místech, pod zemí nebo nad zemí a že o ukládání popela mrtvol na hřbitovech platí tytéž předpisy, jako o pochovávání mrtvol na hřbitovech.

Toto ustanovení neobsahuje nijakého omezení a nutno je proto vztahovati na hřbitovy všeho druhu.

V daném případě jest tudíž zjištěno, byla-li by správa VII. hřbitova v Praze na Olšanech, kdyby šlo o hřbitov

církve římsko-katolické, povinna svoliti k pohřbení mrtvoly Ing. Gustava Beneše, jenž byl za svého života nesporně příslušníkem této církve.

O pohřbívání byly vydány nové předpisy zákonem ze dne 23. dubna 1925 č. 96 Sb. z. a n. v jeho §u 10. a tu jest uvážiti, nebrání-li použití těchto předpisů na daný případ skutečnost, že zákon ten je v nadpise označen jako zákon o vzájemných poměrech náboženských vyznání.

Nejvyšší správní soud neshledal, že by toto povšechné označení v nadpisu zákona znamenalo projev vůle zákonodárce, že ustanovení tohoto zákona nelze použiti jako pravidla pro úpravu poměrů příslušníků určité církve k této církvi a jejím zařízením, ježto tento úmysl z obsahu zákona samého není nijak patrný, ba naopak obsah zákona jest toho dokladem, že citovaný nadpis zákona jen zcela všeobecně označuje hlavní obsah jeho; jednotlivá ustanovení zákona samého obsahují však úpravu rozličných právních poměrů i s hlediska širšího.

Tak na př. § 11. cit. zákona, jednajícího o nedělích a svátcích, v odstavcích 3 a 4 zakazuje všeobecně rušiti a překážeti náboženské slavnosti o svátcích kterékoliv církve za hlavních bohoslužeb v blízkosti kostela a rušiti obvyklé slavnostní průvody náboženské na veřejných místech, kudy se průvod ubírá a zřejmě z této povinnosti nevyjímá příslušníků církve, o jejíž náboženskou slavnost neb o jejíž průvod jde. Rovněž § 14. dává příslušníkům vojska a chovancům veřejných státních ústavů za určitých předpokladů možnost žádati od náboženské společnosti, ku které sami náležejí, pokud se týče od duchovních jejich vlastní náboženské společnosti, aby se jim dostalo náboženského vyučování neb náboženských úkonů.

Takovým ustanovením jest též odst. 1. §u 10., který zcela kategoricky praví, že nikdo nesmí brániti slušnému pohřbívání na hřbitově, ani je zakazovati, ani rušiti. Teprve v dalším odstavci 2. uvádí výjimky z tohoto všeobecného zákazu pro hřbitovy konfesní a tyto výjimky omezuje zcela jasně jen na některé případy pohřbívání mrtvol osob, které nebyly příslušníky té které církve. Poněvadž mezi těmito výjimkami není uveden žádný případ, kde by některá církev byla oprávněna odepřítí slušné pohřbení na svém hřbitově

příslušníku vlastnímu, platí i pro takovéto případy neztenčeně všeobecný předpis §u 10. citovaného zákona č. 96/1925 Sb. z. a n., že nikdo, tedy ani církev nesmí brániti slušnému pohřbívání na hřbitově a to právě proto, že odst. 2. §u 10. citovaného zákona se nevztahuje na příslušníky té církve, která hřbitov spravuje (srov. Sommer ve Slovníku veřejného práva I. díl str. 835, Svatoš: O ukládání popela z mrtvol na hřbitovech v Právniku r. 1933, str. 494 a násl., Turček: České právo, roč. XV., č. 4., str. 25, důvodová zpráva ze dne 31. III. 1925 k §u 10. zákona tisk. č. 5129 poslanecké sněmovny Národního shromáždění z roku 1925 a zpráva kulturního výboru senátu ze dne 16. dubna 1925 tisk. č. 2133 z roku 1925).

Právem tato stížnost namítá, že i pro případ, že by zde šlo skutečně o hřbitov konfesní, naříkané rozhodnutí vycházelo z nesprávného právního názoru, že správa konfesijního hřbitova římsko-katolického jest oprávněna odepřítí, aby urna s popelem římského katolíka byla umístěna na tomto hřbitově.

Bylo proto naříkané rozhodnutí zrušiti podle §u 7. zákona o n. s. s. pro nezákonnost.

V Praze dne 15. října 1936.

Dr. Havelka v. r.,
rada nejvyššího správního soudu.

V. JANDÍK

Telefon 2646.

TOVÁRNA NA TĚSTOVINY A MLÝNSKÉ VÝROBKY

Perník „PANIS“

Nákup račte zaříditi v prodejních:

Na Skřivánku, ul. ČERNÉHO - WILSONOVA tř. (u Pasáže) - NA HALDĚ (tov. prodej.)

Statistika zpopelněných osob z oblasti východních a severovýchodních Čech, podle náboženského vyznání a podle věku.

V měst. krematoriu v Pardubicích bylo zpopelněno od doby 28. září 1923 do konce r. 1936 z města Chocně celkem 56 osob.

Z celkového počtu zpopelněných bylo podle náboženství:

katolíků	13
československých	11
evangelických	3
bez vyznání	28
israelských	1
celkem	56

podle věku bylo: mužů žen

přes 70 let	8	2
do 70 let	8	7
do 60 let	7	3
do 50 let	6	7
do 40 let	2	2
do 30 let	2	-
do 7 let	2	-
celkem	mužů 35	žen 21

V témže krematoriu za výše uvedenou dobu z města Chotěboře zpopelněno celkem 14 osob.

Z celkového počtu zpopelněných bylo podle náboženství:

katolíků	9
československých	1
evangelických	—
bez vyznání	4
israelských	—
celkem	14

podle věku bylo: mužů žen

přes 70 let	3	1
do 70 let	2	1

	mužů	žen
do 60 let	2	1
do 50 let	3	1
do 40 let	—	—
do 30 let	—	—
do 21 let	—	—
do 14 let	—	—
do 7 let	—	—

celkem mužů 10 žen 4

V témže krematoriu za výše uvedenou dobu z města Chrudimě zpopelněny celkem 194 osoby.

Z celkového počtu zpopelněných bylo podle náboženství:

katolíků	108
československých	27
evangelických	12
bez vyznání	46
israelských	1
celkem	194

podle věku bylo: mužů žen

přes 70 let	21	11
do 70 let	36	3
do 60 let	33	8
do 50 let	21	13
do 40 let	16	5
do 30 let	8	4
do 21 let	4	4
do 14 let	2	1
do 7 let	3	1
celkem mužů	144	žen 50

V témže krematoriu za výše uvedenou dobu z města České Třebové zpopelněno celkem 116 osob.

Z celkového počtu zpopelněných bylo podle náboženství:

katolíků	44
československých	11
evangelických	3
bez vyznání	58
israelských	—

celkem 116

podle věku bylo: mužů	žen
přes 70 let	9 5
do 70 let	15 14
do 60 let	16 11
do 50 let	12 9
do 40 let	7 6
do 30 let	4 2
do 21 let	2 1
do 14 let	2 —
do 7 let	— 1

celkem mužů 67 žen 49

V témže krematoriu za výše uvedenou dobu z města **Heřmanova Městce** zpopelněno celkem 32 osob.

Z celkového počtu zpopelněných bylo podle náboženství:

katolíků	10
československých	15
evangelických	—
bez vyznání	7
israelských	—

celkem 32

podle věku bylo: mužů	žen
přes 70 let	3 6
do 70 let	8 1
do 60 let	4 1
do 50 let	2 2
do 40 let	1 1
do 30 let	1 2

celkem mužů 19 žen 13

V témže krematoriu za výše uvedenou dobu z města **Holic** zpopelněno celkem 29 osob.

Z celkového počtu zpopelněných bylo podle náboženství:

katolíků	9
československých	3
evangelických	—
bez vyznání	15
israelských	2

celkem 29

podle věku bylo: mužů	žen
přes 70 let	6 3
do 70 let	5 1
do 60 let	5 —
do 50 let	4 2
do 40 let	— —
do 30 let	— 1
do 21 let	— 2

celkem mužů 20 žen 9

V témže krematoriu za výše uvedenou dobu z města **Přelouče** zpopelněno bylo celkem 48 osob.

Z celkového počtu zpopelněných bylo podle náboženství:

katolíků	30
československých	3
evangelických	2
bez vyznání	12
israelských	1

celkem 48

podle věku bylo: mužů	žen
přes 70 let	15 9
do 70 let	7 3
do 60 let	1 4
do 50 let	1 3
do 40 let	1 2
do 30 let	— —
do 21 let	1 —
do 14 let	1 —
do 7 let	— —

celkem mužů 27 žen 21

V témže krematoriu za výše uvedenou dobu z města **Náchoda** bylo zpopelněno celkem 73 osob.

Z celkového počtu zpopelněných bylo podle náboženství:

katolíků	13
československých	30
evangelických	2
bez vyznání	25
israelských	1
jiných	2
celkem	73

podle věku bylo:	mužů	žen
přes 70 let	6	5
do 70 let	7	3
do 60 let	12	7
do 50 let	9	6
do 40 let	5	3
do 30 let	5	3
do 21 let	—	—
do 14 let	—	1
do 7 let	1	—
celkem	mužů 45	žen 28

V témže krematoriu za výše uvedenou dobu z města **Německého Brodu** bylo zpopelněno celkem **35 osob**.

Z celkového počtu zpopelněných bylo podle náboženství:

katolíků	17
československých	9
evangelických	1
bez vyznání	8
israelských	—
celkem	35

Podle věku bylo:	mužů	žen
přes 70 let	1	1
do 70 let	7	2
do 60 let	4	2
do 50 let	1	2
do 40 let	3	5
do 30 let	3	1
do 21 let	1	—
do 14 let	1	—
do 7 let	—	1
celkem	mužů 21	žen 14

V témže krematoriu za výše uvedenou dobu z města **Nového Bydžova** bylo zpopelněno celkem **49 osob**.

Z celkového počtu zpopelněných bylo podle náboženství:

katolíků	25
československých	6
evangelických	1
bez vyznání	14
israelských	3
celkem	49

podle věku bylo:	mužů	žen
přes 70 let	5	6
do 70 let	7	2
do 60 let	6	4
do 50 let	9	2
do 40 let	2	—
do 30 let	2	2
do 21 let	—	—
do 14 let	1	—
do 7 let	—	1
celkem	mužů 32	žen 17

V témže krematoriu za výše uvedenou dobu z města **Vamberka** bylo zpopelněno celkem **36 osob**.

Z celkového počtu zpopelněných bylo podle náboženství:

katolíků	17
československých	11
evangelických	—
bez vyznání	8
israelských	—
celkem	36

podle věku bylo:	mužů	žen
přes 70 let	7	4
do 70 let	5	3
do 60 let	4	1
do 50 let	2	1
do 40 let	3	1
do 30 let	3	1
do 21 let	—	—
do 14 let	1	—
do 7 let	—	—
celkem	mužů 25	žen 11

Poplatky za místa

v popelnicovém háji a úschovně popelnic.

1. V průčelí ochozu krematoria buďtež pro věčné časy uloženy umělecky provedené popelnice s popelem osob o národ, veřejnost, obec neb okres zasloužilých.
2. Veškeré ostatní plochy pronajímají se na dobu 25 let.
3. Skřínky ochozů postranních za Kč 1.500.—
4. *Oddělení A.*

A	čís. 1—8	za 4 m ²	Kč 1.200.—
A	» 9—34	za 1 m ²	» 300.—
A	» 21, 22, 35, 36	za 9 m ²	» 2.700.—
A II.	» 1—36	za 3 m ²	» 300.—
A II.	» 1—12	za 3 m ²	» 300.—
5. *Oddělení B.*

B I.	čís. 1—23	za 9 m ²	Kč 900.—
B II.	» 2—20	za 9 m ²	» 900.—
B III.	» 1—7	za 9 m ²	» 900.—
B IV.	» 2—4	za 9 m ²	» 900.—
6. *Oddělení C, D, E, G, H — růžovna.*

Plochy s přílehlou částí růžového záhonu i s nízkými a předepsanému číslu náležejícími vysokokmeny růží za 1½ m² Kč 150.—

Zakoupením plochy nabývá majitel právo i na vysázení růže a je povinen vyhynulé růže nahraditi novými.

Vysoké růže náležejí řadám I., III., V., VII. a lichým číslům.
7. *Oddělení F.*

F I.—II.	čís. 1—30	za 4 m ²	Kč 400.—
----------	-----------	---------------------	----------
8. *Oddělení J.*

J I.	čís. 1—15	za 4 m ²	Kč 400.—
J II.	» 1—15	za 4 m ²	» 400.—

Zakoupením plochy nabývá majitel právo i na vysázení pereny a jest povinen vyhynulé rostliny nahrazovati novými.

J III.	čís. 1—12	za 9 m ²	» 900.—
--------	-----------	---------------------	---------

9. Oddělení K.

K III. čís. 1—30	za 3 m ² Kč	300.—
K III. » 1—18	za 3 m ² »	300.—
K III. a IV. čís. 1—9	za 4 m ² »	400.—
K V.—XVI. » 1—18	za 1½ m ² »	75.—
K XVII. » 1—16	za 9 m ² »	900.—

10. Oddělení L a M. za 1 m² Kč 30.—

11. Oddělení M.

M III. čís. 1—8	za 2 m ² Kč	200.—
M III. » 1—20	za 2 m ² »	200.—
M III. » 1—13	za 2 m ² »	200.—
M IV. » 1—8	za 2 m ² »	200.—
M IV. » 1—6	za 4 m ² »	400.—

12. Oddělení O.

O III. čís. 1—6	za 3 m ² Kč	300.—
O III. » 1—18	za 3 m ² »	300.—
O III.—IV. čís. 1—9	za 4 m ² »	400.—

Za uložení každé další urny platí se poplatek Kč 30.— (u rodinné Kč 50.—), v němž je zahrnuto i odmontování a znovupřimontování zakryté desky.

Kamenosochařský závod

V. HLOBIL,

Pardubice, Hřbitovní ul.

(vedle továrny fy Rainberg),
provede Vám pomníky, hrobky, ur-
nové pomníky ze všech druhů kamene
v pěkných návrzích a přijatelných
cenách.

Portály. - Stavební práce.

Speciální zdvojená okna

vyrábí a dodává

FRANTIŠEK HENDRYCH,

strojní truhlářství,

Pardubice, Wintrova 376

Nejlepší jakosti paliva

za ceny konkurenční koupíte

u „Lišky“,

Pardubice, Černého ul.

vedle Ymky.

Urny,

kovové práce pro hřbitovy

dodává

Vilém Čížek

v Pardubicích.

Poplatky za nyky v novém kolumbariu podle pořadí a podle doby pronájmu.

Řada nad dlažbou	Popl. na 10 let včetně uložení urny a evidence	Za krycí desku ze žuly: 42x42 cm vel. bez dodání nápisu	Poplatek na 10 let včetně uzávěru	Poplatek na 20 let včetně uzávěru	Poplatek na 30 let včetně uzávěru	Poplatek na 40 let včetně uzávěru	Poplatek na 50 let včetně uzávěru	Poplatek na 100 let (jednou provždy) včetně uzávěru	Celkový počet nyk
6	170.-	slezská žula 235.-	405.-	575.-	745.-	915.-	1.085.-	1.935.-	120
1 a 5	320.-	švédská žula 300.-	620.-	940.-	1.260.-	1.580.-	1.900.-	3.500.-	240
2,3,4	440.-	mosaz. mříž se sklem 255.-	695.-	1.135.-	1.575.-	2.015.-	2.455.-	4.655.-	276
2,3,4 rodinné	900.-	švéd. žula 90-42 cm 620.-	1520.-	2.420.-	3.320.-	4.220.-	5.120.-	9.620.-	42

Za uložení každé další urny platí se poplatek Kč 30.— (u rodinné Kč 50.—), v němž je zahrnuto i odmontování a znovupřimontování zakryté desky.

Poplatky kremační číní i s obrádky, hrou na varhany, květinovou dekorací,
podle třídy III. Kč 610.—
» II. » 745.—
» I. » 1.035.—

Zpěvy, sóla na cello, sóla zpěvní
podle třídy III. Kč 150.—
» II. » 220.—
» I. » 360.—

Staňte se členy spolku „Krematorium”.

Ušlechtilá snaha prvních průkopníků kremační myšlenky na Pardubicku doznala v roce 1923 náležitého uznání a pochopení v řadách občanstva a hlavně představitelů pardubické samosprávy, která umožnila výstavbu krásného městského krematoria.

Dne 28. září 1923 bylo otevřeno toto první venkovské české krematorium a tento významný den stal se radostným svátkem všeho pokrokového občanstva, které přišlo do Pardubic, aby se zúčastnilo otevření krematoria, jež umožnilo v moderním duchu vzkříšení krásné myšlenky staroslovanské: pohřbívání zesnulých očištěným ohněm.

Myšlenka ideálních průkopníků stala se skutkem zásluhou spolku »Krematorium« v Praze, který značným finančním příspěvkem umožnil tak dílo ušlechtilé, vysoké pohřební kultury ve východních Čechách.

Naším úkolem je, aby tato krásná myšlenka nacházela stále oddané přívržence, a aby počet organisovaných stoupců spolku, dosáhnuvši již 83.000 členů, rostl bez ustání.

Vždyť ideální úkoly spolku »Krematorium« zaslouží podpory všeho občanstva, usilujícího o reformu pohřbenictví v naší republice.

Spolek »Krematorium« v Praze, mající svou úřadovnu v Pardubicích, Rašínova třída čp. 1218, č. tel. 2712, vypravuje již po třiletém řádném členství důstojné pohřby, aniž by pozůstali hradili jediné koruny na výlohy, s jejich výpravou spojené. **Nepatrné roční příspěvky od 22.30 Kč nejvýše do 125.— Kč zaručují každému řádnému členu od**

16 do 60 let vypravení pietního pohřbu. Členové zakládají, po dokonaném 60. roce svého věku a osoby mladší, avšak churavé, které složí 900.— Kč, mají zajištěn pohřeb žehem pouze za hotové výlohy kremační, od nichž se odečítá záloha 900.— Kč i s úroky.

Staňte se proto členy spolku »Krematorium« a pomozte svým členstvím pracovatí pro ty ideály kremační, které vyplývají z rozumových úvah zdravotnických i citových.

Všechny informace o právech a povinnostech členů spolku »Krematorium« a členské přihlášky bezplatně obdržíte v úřadovně spolku »Krematorium« v Pardubicích, Rašínova třída čp. 1218, nebo u Propagačního odboru spolku »Krematorium«, Hřbitovní ulice, Městské krematorium.

Úř.

KNIHY - ČASOPISY

v kvalitním provedení z tiskárny **B. BRIX ml.**

V PARDUBICÍCH Wilsonova tř. Telefon 2733

ARCHITEKT
STAVITEL

JAROSLAV KRUPAŘ
V PARDUBICÍCH,

Štrossova 661. Telefon 2330.

RUDOLF HALLER,

vlastní výroba
nábytku, úplně
výbavy pro nevěsty,

PARDUBICE - JESNÍČANKY 849.

BARVY - LAKY - „PRIMUS“

HUGO FANTA VDA., PARDUBICE, MASARYKOVA TŘ. 400.

Oleje - benzin - cididla.

KAREL KRÍŽ, závod čalounický, stálý soudní přisezný znalec, **Pardubice, Smilova 327.**

Doporučuje své jakostní a levné výrobky: francouz. pohovky, otomany, rozkládací křesla, matrace z afriku, žini atd., klubové garnitury. Kladení linolea, zařízení bytů podle nejmodernějších návrhů. Veškeré práce čalounické a deko-
rační. — Prohlédněte bezzávadně hojně zásobený sklad!

KOBERCE - ZÁCLONY - LINOLEUM - BIJOUTERIE

K. JIČÍNSKÝ, PARDUBICE.

TELEFON 2335.

Vhodné dárky, obrazy, keramika, alabastr a j.
za výprodejní ceny u fy

JOSEF ŠTĚPÁN, PARDUBICE, WILSONOVA 208.

Vratislav Truhlář,

vlastní výroba
nábytku,

Pardubice, Rašínova 660.

VÁCLAV KULHÁNEK,

pilostavební hmoty,
velkoobchod uhlím a dřívím,

Pardubice, Chrudimská ulice 1196.
Telefon 2716.

WALDSTEIN A SPOL., PRAHA II., BISKUPSKÝ DVŮR 7.

Oddělení I.: Příkrovy, krajky, polštáře, rubáše, šerpy, sířevíce. Kostěné a dřevěné křížky, věnce, věncové stuhu, vložky do rakví, plačky, okrasy, tapety, ražené látky k vyčalounění rakví, pracny a j.

Oddělení II.: Stejnokroje pro nosiče, parádní klobouky, příkrovy vyšívané v každém provedení, baldachýny, záclony, svícny v každé velikosti, svítlny, andělé, pokrývky a chochole pro koně a jiné.

**U h í
Pejša
Pardubice**

**Telefon
2 4 9 5**

Doporučujeme - koncesovaný
sochařsko - kamenický závod

**Václav Zahálka,
Pardubice,**

Masarykova 216. Rašínova 433

Vyrábí a dodává pro hřbitovy a urnové háje:
pomníky, hrobky a urnové pomníky.

Strojní výroba.

Levné ceny.

GRAFICKÉ ZÁVODY **B. TUREK** V PARDUBICÍCH.

Knihtiskárna - litografie - plakátovací ústav - spec. výroba reklamních obličků - plakátů - obchodních knih - vignet na láhve atd. Pro vážené korporace pozvánky, plakáty a jejich výlep, letáky, jakož i všechny ostatní organizační tiskopisy. **Telefon 2438.**

B o h a t ý s k l a d o b e c n í c h t í s k o p í s ů .

Řepkový olej, dvojitě čištěný, noční knůtky

výhodný nákupní pramen

F. Kostelecký, Pardubice.

Zal. 1888.

Tel. 2500.

Technické potřeby, kartáčnictví
parfumerie

KAREL DYTRICH, PARDUBICE,
Pernštýnská ul.

Kamna
Musgraves orig.

Bratři Pišouvé

Pardubice.

Drogerie

Josef Korbel,

Pardubice.

Kytice - věnce

Václav Fridrich,

květinová síň,

Pardubice, Wilsonova.

Telefon 2566.

Odbor. závod hudebními

Knihkupectví

Papírnictví

Ladislav Lochman,

Pardubice.

Sukna, dámské látky, hedvábí,
záclony, koberce, linoleum, prošívané pokrývky

nakoupíte nejlépe u fy

Pluhař a Rössler, módní závod, Pardubice,

Pernštýnovo nám.

František MACHATÝ, vdova,
knihař,

PARDOBICE, Kostelní ul. 97

Velký VÝBĚR VĚNCOVÝCH STUH
pro P. T. zahradníky a kvě-
tinové síně. Tisk zlatem a bar-
vou. Vazby knih všech druhů
a veškeré práce v obor
spadající.

Truhlářství B. CHALUPNÍK,
Pardubice, Karlova 7 (poblíž reálky)

zařizuje:

kuchyně, ložnice, jídelny, ob-
chodní a kancelář. místnosti.
Provádí veškeré práce sta-
vební. Vše se zárukou —
a v prvotřídním provedení.

Tesařský mistr JAN POLÁK,
PARDOBICE — TELEFON 2328

provádí veškeré práce tesařské rychle a levně. Rozpočty zdarma.

VĚNCE

KYTICE

KVĚTINY Vám dodá

KAREL PIKEŠ, květinová síň,
PARDOBICE, SLADKOVSKÉHO ULICE

ALEXANDR BYDŽOVSKÝ,

knihařství, umělecko-průmyslová dílna, obchod papírem,
kancelář. potřeby. Zlatotisk a barvotisk nápisů. Tel. 2300.

Tovární sklad věncových stuh a třásní.

RYTECTVÍ
A VÝROBA ODZNAKŮ

Bohuslav Jarý,
PARDOBICE,
Smilova ulice č. 352

Obchod sklem a porculánem,
rámování obrazů

Ludvík Kočí,
Pardubice, Pernštýnské
náměstí. - Telefon 2681.

Linoleum,

koberce boucle a kokosové rohožky,
stírače prachu, pasy na linoleum
za levné ceny

ALOIS HLADĚNA

Pardubice, náměstí.

Doporučujeme z nás u domácí
kuchyň. — Každou sobotu, neděli
a svátek koncert.

JOSEF DUŠEK,

hotel „Nový Pernštýn“

Pardubice, Smilova ul. č. 315.

Telefon 2678.

F. Dašek, Pardubice,

Masarykova třída 232. Telefon 2278.

Likéry - lihoviny - vína - ovocné šťávy - ocet - čaj
láh - minerální vody. — Benzino-lihová směs, ben-
zol, petrolej, nafta. Autooleje a strojové oleje.

Uhlí, koks, antracit, brikety a dříví

Vladimír Jakoubek, Pardubice

Telefon 2459.

Benzin, autooleje, autopneu, jízdní kola a jich součásti.

Veškeré náhradní autosoučásti

u firmy

VŠE PRO AUTA

R. FREUND, PARDUBICE,

Telefon 2754.

Autodílny.

Zal. r. 1852.

VÁCLAV PISKORA,

umělé nožířství
a brusírna

PARDUBICE,

Wilsonova třída
(proti Pasáži).

J. TACHOVSKÝ,

koncesovaný zubní technik,

PARDUBICE,

Jindřišská 1562.

Veškeré práce levně
a se zárukou.

ROZHLAS

v pardubickém
krematoriu
zařizuje vždy

radio **KOTEN**

Zvláštní výběr smutečních šperků. — Rytí uren ve vlastní dílně.

KLENOTNÍK ČENĚK LEJHANEC,

PARDUBICE, WILSONOVA TŘ.

Doporučujeme firmu :

ALOIS JELÍNEK, mydlář, parfumerie, voskař, PARDUBICE, u Zelené brány,
KAREL FILÍPEK m. fy. doporučuje chvalně známý Jelínkův pravý původní
SAPON T s fialkovou vůní do vyvářky. Bezpečných padělků se varujte! Jemná
toiletní mýdla. Voňavky. Pudry. Champony. Kolínské vody. Toilettní vaselína.
Mýdla k holení i ku praní. Zubní pasty. Zubní vody. Zubní kartáčky.

VELKOOBCHOD ZBOŽÍM KOLONIÁLNÍM

W. MRÁZEK, PARDUBICE.

Dovoz a velkopražírna kávy.

Založeno roku 1885.

URNY, NÁHROBNÍ
SVÍTILNY, V Á Z Y

JOSEF ŠTROMAJER,

závod pro uměl. práce kovové,

PARDUBICE 1092

(u krematoria)

Papírnictví,

školní a kancelářské potřeby

A. HRBOLKOVÁ,

Pardubice (u nové reálky).

Autosvětla Scintilla, Bosch,
VARTA AKUMULÁTORY

F. BERÁNEK,
Pardubice-U kostelíčka
Tel. 2605.

UHLÍ·KOKS·ANTRACIT
nejlepší jakosti dodá

JOSEF NOVÁK
Pardubice · Předhradí

**Řiďte se i Vy při Vašem nákupu
heslem:**

*„Poslední chýška -
má být od Čížka“.*

VÁCLAV

ČÍŽEK

továrna na dřevěné a kovové rakve,
Choceň-telefon 18.

KLOBOUKY - ČEPICE
moderní · jemné

DVOŘÁČEK,
Pardubice, Masarykova třída.
Největší výběr!

Vám velkým a silným
ušije na míru veškeré prádlo,
pyjamas, prac. pláště a obleky

JAN HURDA,
výroba prádla,
Pardubice, Wilsonova.

Vaším milým zemřelým opatříte

vkusný, umělecký a levný

pomník nebo hrobku

v sochařsko-kamenickém závodě

Jana Vávry v Pardubicích,

na Skřivánku 838.

Továrna rakví

kovových, dřevěných, transportních

a veškerého smutkového zboží

Jan Havránek

v Turnově.

Založeno roku 1899.

Telefon č. 70.

Plátenické výrobky

F. JUST,

Pardubice, u Zelené brány.

Telefon čís. 2267. Založeno 1870.

Výbavy pro nevěsty

Veškeré železářské potřeby.
Kuchyňské vybavy, praktické
dárky. — Vše pro sport.

Josef Franc a synové,
obchodní dům, Pardubice,
Wilsonova třída. • Telefon 2200.

DÁMY!

Navštivte odborný
kadeřnický závod,
budete spokojeny.

Karel Konečný,
Pardubice, u divadla.

VŠE PRO KANCELÁŘ

MILOSLAV BÍZEK, PARDUBICE.

VLASTNÍ VÝROBA ZBOŽÍ PROVAZNICKÉHO
JOSEF JEDLIČKA, PARDUBICE,
Labská 38.

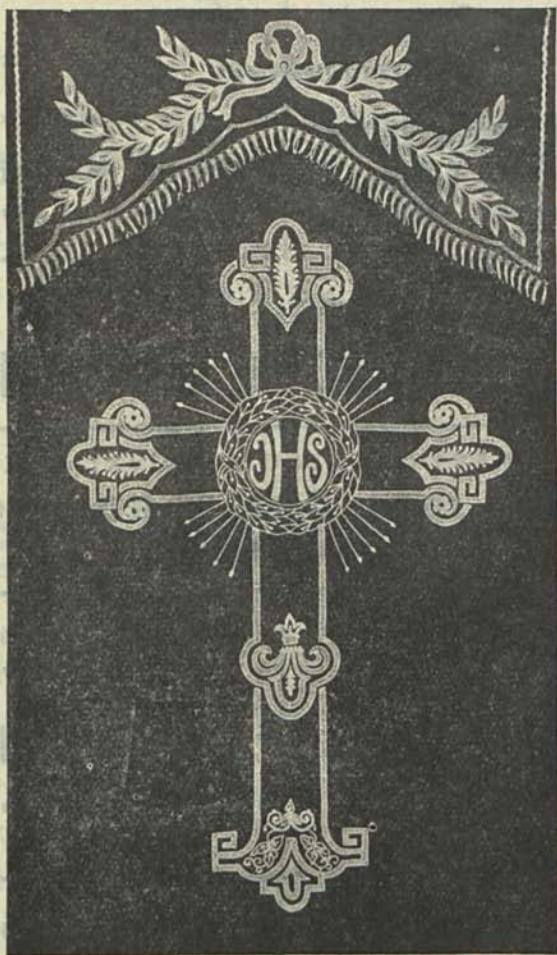
**Občanská
záložna
v Pardubicích**

zapsané společenstvo
s ručením omezeným.

Odborný závod mydlářský,
voskařský a voňavkářský

LADISLAV KAŠPAR,
PARDUBICE,
u Zelené brány.

JOSEF STÖHR,
dříve **J. Růžička,**
první elektr. brusírna a nožírna
v Pardubicích,
na Hrádku 165 (u hl. pošty).

Pokrovy na katafalk a na máry, záclony, draperie, pokrývky pro koně, křížová a kalichová roucha, šerpy pro nosiče, chochole pro koně, prýmký, líšně, knoflíky atd. v každém provedení Vám dodá odborný závod:

PIETAS - KRATOCHVIL - OLMOUC

MĚSTSKÁ SPOŘITELNA v PARDUBICÍCH

(ve vlastním paláci u Zelené brány),

Pobočka v Přelouči, tel. č. 18,

Sběrna a platebna v Sezemicích, tel. čís. 14,

bezpečně uloží a chrání vaše úspory.

Spravuje přes 150 milionů vkladů

a vykázala koncem r. 1936, kromě

vlastního paláce, cca 13 milionů

reservních fondů. - Pošt. spořitelna

čís. účtu 11.012. - Telefon: účtárna

č. 2863, ředitelna č. 2864.

Zachovává přísné úřední tajemství.

ELEKTRICKÉ PODNIKY MĚSTA PARDUBIC

Karlova ulice 676.

Telefon 2601, 2602.

Dodávají veškerý elektrotechnický

materiál, žárovky, osvětlovací tělesa,

žehličky, vařiče a jiné potřeby

v prvotřídním provedení a za nej-

levnější ceny. — Provádějí veškeré

práce instalační dle předpisů ESČ

rychle, vzorně a levně.

Celonoční služba pro opravy.

Uhlí - koks

ADOLF SKUTIL,

Pardubice, Karlova 840

Telefon 2317.

Jan Chmelík,

autostrojírna,

Pardubice

Rašínova třída.

Telefon číslo 2527.

VEŠKERÉ FOTOGRAFIE VÁM NEJLÉPE ZHOTOVÍ
FOTOATELIER VOMÁČKA, PARDUBICE,
„Na Hrádku“.

Veškerá semena

nejvýhodněji dodá Vám firma
B. & V. JIČÍNSKÝ V PARDUBICÍCH.

KNIHKUPECTVÍ - PAPÍRNICTVÍ

JOSEF ČERNÝ, PARDUBICE,

Černého ul. č. 609.

NA POHŘBY A KREMACI VÁS BEZPEČNĚ DOPRAVÍ
OSOBNÍ AUTODOPRAVA ANTONÍN BŘÍZA, PARDUBICE
(hotel Veselka).

K docílení pohádkové krásy
mýdlo, krém, pudr
„**ROXANA**“

Drogerie V. Dittrich,
Pardubice, Smilova ul.

Automobily PRAGA

gen. zásl.

F. Sedlák, Pardubice

Automobily osobní, nákladní,
traktory, ojeté automobily, vý-
zbroj, součásti, pneumatiky,
oleje atd.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 309

LECTURE 1

LECTURE 2

LECTURE 3

LECTURE 4

LECTURE 5

LECTURE 6

POHŘEBNÍ ÚSTAV MĚSTA PARDUBIC

Kancelář: Žižkova ulice č. 49 (za divadlem)

Provádí co nejpečlivěji:

**POHŘBY
KREMACI
EXHUMACE
PŘEVOZY**

do všech míst republiky
vlastními pohřebními auty.

**Velké sklady dřevěných i kovových
rakví a všech pohřebních potřeb.**

Celonoční telefonní spojení na čís. **2538.**

Informace, rozpočty a porady ochotně a zdarma.

L614.62

1

Pardubice^{20.} Krematorium

THE
JOHN CERAR
PAMÁTNÍK

59

1935

Zajistěte si pohřeb, zehem, který je pietnější nežli tlení v zemi!

Kremace není drahá pro toho,
kdo se včas stane členem

SPOLKU „KREMATORIUM“ V PRAZE.

Zemře-li člen spolku „Krematorium“, pozůstalí oznámí úmrtí spolku, o více se již nestarají, vše potřebné zařídí a zaplatí spolek.

Za členy přijímá spolek osoby starší pátnácti let a **příspěvky jsou odstupňovány podle věku**

od Kč 23.— do Kč 200.— ročně.

Příspěvek podle stáří vyměřený v době přijetí do spolku, nezvyšuje se přestoupení do vyšší věkové stupnice.

Spolek, založený na vzájemnosti, sdružuje dnes na 80.000 členů, kteří nashromáždili téměř 21 milionů Kč rezervního fondu, který zaručuje každému členu splnění všech jeho práv.

Prospekty a informace zdarma zasilá:

SPOLEK „KREMATORIUM“,

Praha II., Revoluční tř. 20a.

Telefon: 60518 a 65060.

NOVÉ KOLUMBARIUM - POHLED OD VÝCHODU

PAMÁTNÍK

U PŘÍLEŽITOSTI OTEVŘENÍ

NOVÉHO KOLUMBARIA V PARDUBICÍCH.

VYDAL VLASTNÍM NÁKLADEM SPOLEK „KREMATORIUM“ MÍSTNÍ ODBOR V PARDUBICÍCH, SPOLU SE
SPRÁVOU MĚSTSKÉHO KREMATORIA V PARDUBICÍCH. — TITUL OBÁLKY NAVRHL V. SALAVEC, AK.
M LÍŘ. — REDAKCE J. JIROUT. — ÚPRAVA F. DALECKÝ. — FOTO VOMÁČKA. — TISK M. KOPECKÁ.

PAMATHINK

THE UNIVERSITY OF

NEWBURYPORT MASSACHUSETTS

JOSEF JIROUT,
předseda odbočky Syndikátu
čsl. novinářů.

K SLAVNOSTNÍMU OTEVŘENÍ MĚSTSKÉHO KOLUMBARIA V PARDUBICÍCH.

Dnes uloženy budou prvně popelnice mnoha drahých v městském kolumbariu v Pardubicích, aby zde spali své věčné sny.

Utichly bolesti pozůstalých a jenom vzpomínky při pietním aktu slavnostního otevření poznovu oživnou na dobré druhy a družky. — V našich myslích bude vyvoláno všechno, co bylo v nich krásného, milého a čistého, neboť po smrti všichni stávají se velikými a jejich památka zůstává věčnou.

Každý z těchto zesnulých prokázal nějakou službu velké lidské rodině, každý z nich přispěl laskavosti a spravedlnosti k pocitu bratrské družnosti i prací rukou svých i ducha svého k vybudování lepšího světa, než jaký byl v dobách jeho zrození.

Žádný dobrý čin neumírá a jak krásně praví básník: „Všechno zahyne, jen stopy práce a lásky zůstávají.“

S myšlenkami na pevný svazek, který nás poutá s drahými zemřelými, bude toto kolumbarium znamením všelidského bratrství, k němuž směřují všichni lidé dobré vůle, neboť kdo mrtvých dobře vzpomíná, živým koná dobro.

Pietní pohřeb žehem stává se stále a stále rozšířenějším a dřívější odpor určitých vrstev jest překonáván uslechtilou tradicí, jež se i v Československu pevně ujala.

Není již té obavy před pohřby žehem ani u vrstev, které nedospěly určité kulturní výše. Vždyť plameny, vše očišťující a proměňující těla drahých v popel, jež pietně uloženy v popelnicích a uschovány v kolumbariích, zobrazuje křehkou krásu vzpomínek, které — až čas zmírní bol a žal našich srdcí — stávají se hřejivě milými.

Pohřeb žehem nesnižuje majestát smrti, vždyť její fakt svědčí o tom, že krásná možnost věčného klidu leží za tajemstvím jejich bran.

Veliké dílo odevzdáno je veřejnosti. Nechť den 1. listopadu zůstane dnem, při němž vzpomenu bude všech těch, kdož se o něj zasloužili, i těch mrtvých, kteří v tomto pietním kolumbariu spí svůj věčný sen. Jim budiž zachována věčná paměť!

JOSEF ČERNOŠOŠ,
továrník a předseda odboru pro hřbitovy a krematorium
v Pardubicích.

JAK DOŠLO KE ZŘÍZENÍ NOVÉHO KOLUMBARIA V PARDUBICÍCH.

Čilý odbor pro hřbitov a krematorium v Pardubicích rozhodl se v roce 1934, aby postaveno bylo nové kolumbarium, ježto prozatímní úschovna určená při městském krematoriu v Pardubicích naprosto nevyhovovala pietnímu uložení popelnic.

Rozhodnutí odboru pro hřbitov a krematorium v této věci postoupeno bylo městské radě, která návrh na stavbu kolumbaria schválila a pověřila městský stavební úřad vypočtením nákladu na celou stavbu.

Vypracováním projektu byl pověřen arch. K. Řepa, který s městskou technickou kanceláří vytvořil ideový projekt kolumbaria, které se mělo postavit v blízkosti založeného již urnového háje. Projekt byl však pro svoji velkolepost značně nákladným, ačkoliv arch. K. Řepa využil v tomto řešení každého volného místa tak, aby velký počet nyk dal předpokládati, že poplatky budou poměrně nízké. Bohužel, náklad na stavbu podle původního tohoto projektu, daleko převyšoval záplůčku, kterou městský důchod disponoval.

Spolek „Krematorium“ v Praze podal o tomto projektu svůj pochvalný posudek a předseda spolku „Krematorium“ vrchní technický rada Ing. Mencl zajel do Pardubic, aby se na místě samém přesvědčil o umístění nového kolumbaria a zjistil, jaké možnosti k vybudování tohoto velkorysého kolumbaria může poskytnouti. Porady účastnili se pánové vrchní techn. rada Ing. Mencl z Prahy, referent hřbitovů a krematoria továrník J. Černohous, vrchní stavební rada Ing. Vencľ, Ing. Kadlec, ředitel měst. důchodu František Pospíšil, arch. K. Řepa a úředník krematoria Frant. Dalecký.

Na poradě bylo usneseno upustiti od původního kolumbaria a na návrh ing. Mencla a projektanta arch. K. Řepy došlo k dohodě s ostatními pány, aby vzhledem k finanční situaci bylo od ústředního kolumbaria upuštěno a aby se provedla část krytých logií, které budou lemovati zadní zeď vojenského hřbitova tak, jak jsou vlastně navrženy v generálním projektu arch. K. Řepy.

S urychlením vypracoval arch. K. Řepa nové plány na kolumbarium, s jehož stavbou bylo započato při zadní zdi za krematoriem, jež bude jednou prodlouženo kolem celého vojenského hřbitova.

Finanční podporu poskytl spolek „Krematorium“ v Praze záplůčkou ve výši Kč 320.000.—, kteréžto částky bylo použito jednak k vybudování kolumbaria a jednak k přestavbě hlavní brány s kanceláří

ARCH. KAREL ŘEPA,
projektant městského kolumbaria
v Pardubicích.

*Členové odboru pro hřbitov
a krematorium v Pardubicích.*

①

②

③

④

⑤

⑥

⑦

⑧

⑨

⑩

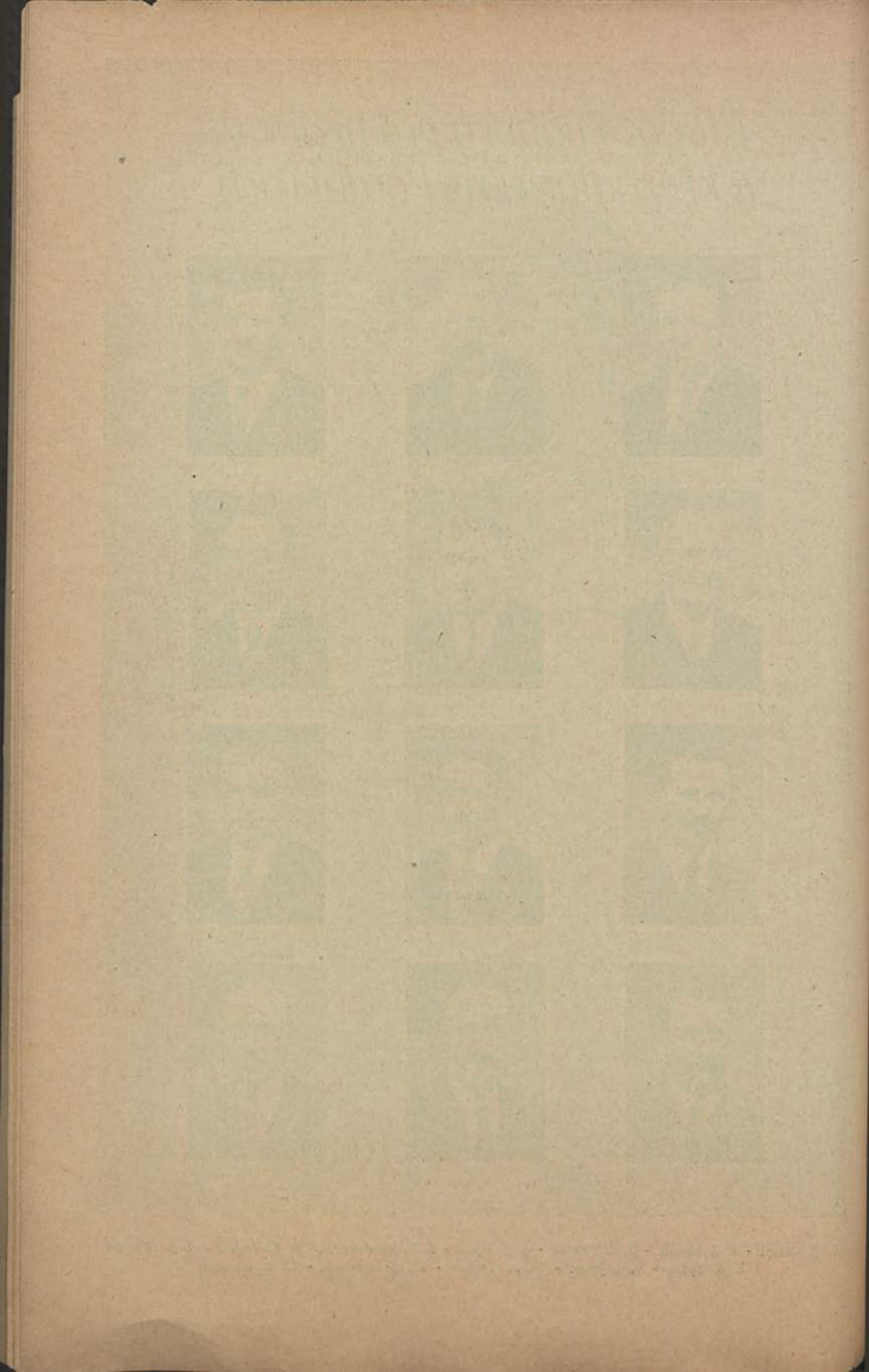

⑪

⑫

1. J. Čumpl - 2. J. Macela - 3. E. Palička - 4. J. Hyřl - 5. F. Rainberg - 6. B. Chalupník - 7. J. Albrecht
8. A. Spůra - 9. J. Jirout - 10. A. Termer - 11. J. Hlaváček - 12. R. Novotný.

a čekárnami pro pozůstalé. Potřeba těchto místností byla nejvíce žádoucí, neboť při rostoucím zájmu, pohřbívání žehem a zvýšeném počtu kremací v pardubickém krematoriu stávající místnosti naprosto nepostačovaly pojmoví větší počet pozůstalých.

Kancelář, zřízená při hlavní bráně, bude jistě lépe vyhovovati administračním požadavkům nynějšího provozu krematoria a účelněji sloužiti bude městským hřbitovům. Stavba této brány zadána byla městskou radou nejlevnějším oferentům staviteli pp. Václavu Burdovi a Fr. Nekvapilovi a stavba kolumbaria staviteli V. Alexovi. Krátký termín, jimž byli oba podnikatelé vázáni k dokončení zadaných prací vyzádal si přímo rekordní tempo, takže jsme se konečně dočkali radostného okamžiku, kdy nezůstal projekt pouze na papíře a nové kolumbarium bude dne 1. listopadu t. r. slavnostně předáno svému účelu.

S povděkem nutno kvitovali všichni přízeň a námahu pro uskutečnění a hlavně včasné dokončení nového kolumbaria předsedovi odboru pro hřbitov a krematorium p. továrníku J. Černohousovi, který se zájmem sledoval celý postup stavby a byl jak projektantu tak i oběma podnikatelům oporou včasného dokončení stavby. Stejným způsobem lze děkovati členům odboru hřbitova a krematoria pp. J. Albrechtovi, J. Čumplovi, J. Hyršlovi, J. Hlaváčkovi, B. Chalupníkovi, J. Jiroutovi, J. Macelovi, R. Novotnému, E. Paličkovi, F. Rainbergovi, A. Spůrovi a A. Termerovi, jakož i všem, kdož jakýmkoliv způsobem byli nápomocni při včasném dokončení stavby kolumbaria. Jest jen litovati, že nemohl býti pro krátkost času realizován projekt elektr. osvětlení podél břízové cesty vedoucí ke krematoriu a hřbitovům, jehož by se používalo jako pietního osvětlení při význačných kremacích. Možno však doufati, že i tento projekt bude uskutečněn v době pozdější, což nemálo prospěje k celkové úpravě okolí krematoria a hřbitovů, které jest již řešeno v rámci generální úpravy do budoucna.

*ING. FRANTIŠEK MENCL,
vrchní technický rada a předseda „Krematorium“
spolku pro pohřbívání žehem v Praze.*

ING. FRANT. MENCL,
předseda „Krematorium“ spolku
pro pohřbívání žehem v Praze.

PARDUBICE NA TŘETÍM MÍSTĚ: MOSKVA — PRAHA — PARDUBICE.

V Evropě je na 230 měst s krematorií. V čele stojí germánské národy: Britové, Němci, Skandinávci a Švýcaři. Na románské národy, Francouzy, Rumuny a Vlasy, připadá asi 35 krematorií. Československo jich má 12, ale 4 z nich na českém severu byla zřízena městy s německou většinou (Karlovy Vary, Liberec, Most a Sífekov) a pouze 8 v městech ryze českých.

V ostatních slovanských státech pronikla myšlenka žehu prozatím pouze do Ruska a do Jugoslaviie; v Moskvě bylo zřízeno krematorium před 8 lety, v Charkově se buduje a v Bělehradě právě se zabývají přípravnými pracemi. — Polsko je stát příliš katolický a sotva tam tato idea pronikne, pokud ji papežská kurie neuzná; v Bulharsku je země tak chudá, že na tyto kulturní problémy nemá posud času ani peněz.

Sestavíme-li si statistiku kremací za rok 1934, pozorujeme, že v Moskvě bylo loni vykonáno celkem 12.152 kremací, zaujímá tedy Moskva mezi městy se slovanským obyvatelstvem místo první. Je to přirozené, vždyť má na 4 miliony obyvatel a nad to vlada žehu nadřazuje, čestné státní pohřby bývají konány z krematoria. (V celé Evropě jediný Berlín s 15.225 kremacemi v r. 1934 Moskvu v tomto oboru předčí).

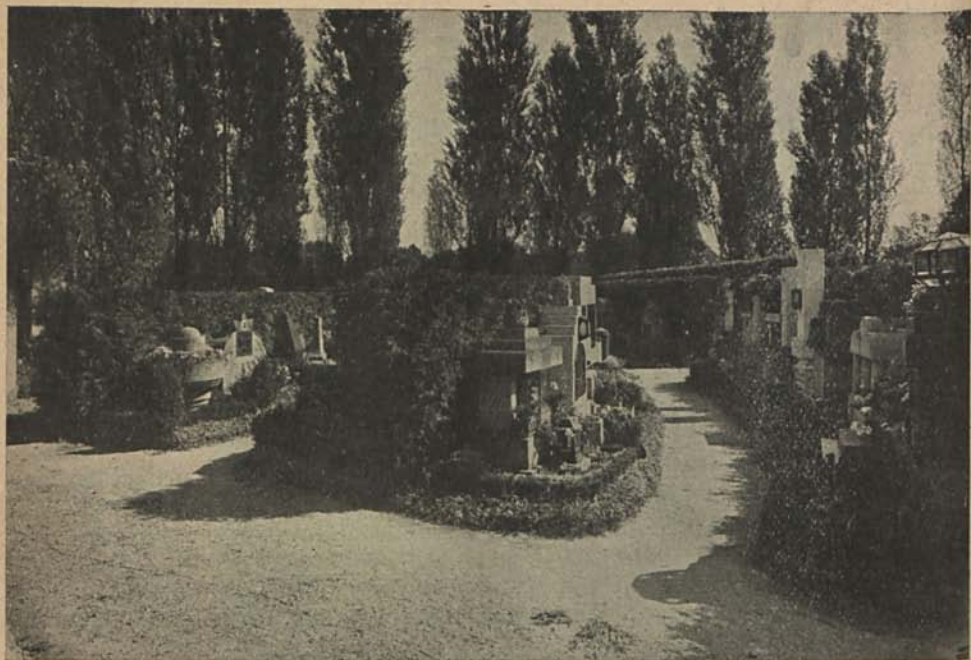
Poměrně čestné místo zaujímá i Praha, která je v Evropě v pořadí devátá.

Berlín s 3 krematorií měl loni 15.225 kremací, Hamburk 4.880, Londýn (s 5 krematorií) 3.884, Drážďany 3.800, Lipsko 3.018, Vídeň 2.568, Kodaň (s 3 krematorií) 2.553, Praha 2.321.

Sledujeme-li pořadí dále, vidíme na př. na 11. místě Curych (1.958), na 13. Štokholm (1.664), na 20. Oslo (1.057), na 21. Paříž (905), na 36. Bukurešť (580), na 41. Liberec (519) a na 44. Pardubice se 474 kremacemi.

Jsou tedy skutečně v oboru žehu Pardubice na čestném místě třetím mezi všemi městy slovanskými.

Úspěchu toho nebylo dosaženo lehce, předcházela tu řada let úsilovné práce. V žádném z venkovských našich měst neměla myšlenka žehu tolik oddaných přátel jako právě zde.

Pohled na část pardubického urnového háje.

Již první český spolek, dr. Josefem Scheinerem a fysikem Jindř. Záhořem založený, měl zde řadu členů. Zvlášť horlivé spolupracovníky měl tu však druhý spolek „Krematorium“, jenž dovedl pro ideu onu zaujmouti široké vrstvy lidové: v roce 1913 i 1914 získal místní lékař dr. Lev Thein pokaždé přes 30 nových členů, nejvíc ze všech spolkových důvěrníků.

Velkou zásluhu o konečný úspěch měl velkoobchodník p. Josef Franc, předseda Městského průmyslového musea. Když r. 1914 po vypuknutí světové války byla v Pardubicích stavěna vojenská nemocnice s velkým infekčním oddělením, vystoupil s návrhem, aby v zájmu zdravotnictví a veřejné bezpečnosti bylo současně zbudováno i krematorium. Snaha ta sice nevedla k cíli, ale jakmile skončila světová válka a s ní také naše závislost na Rakousku, tu hned na sklonku r. 1918 na jeho popud rozepsala městská rada veřejnou soutěž na projekt krematoria, čímž Pardubice předstihly i Prahu.

Účast byla skvělá, sešlo se 95 návrhů — žádná z pozdějších soutěží nezbudila takový zájem. Zvítězil arch. Pavel Janák, jehož slíčný návrh byl také uskutečněn.

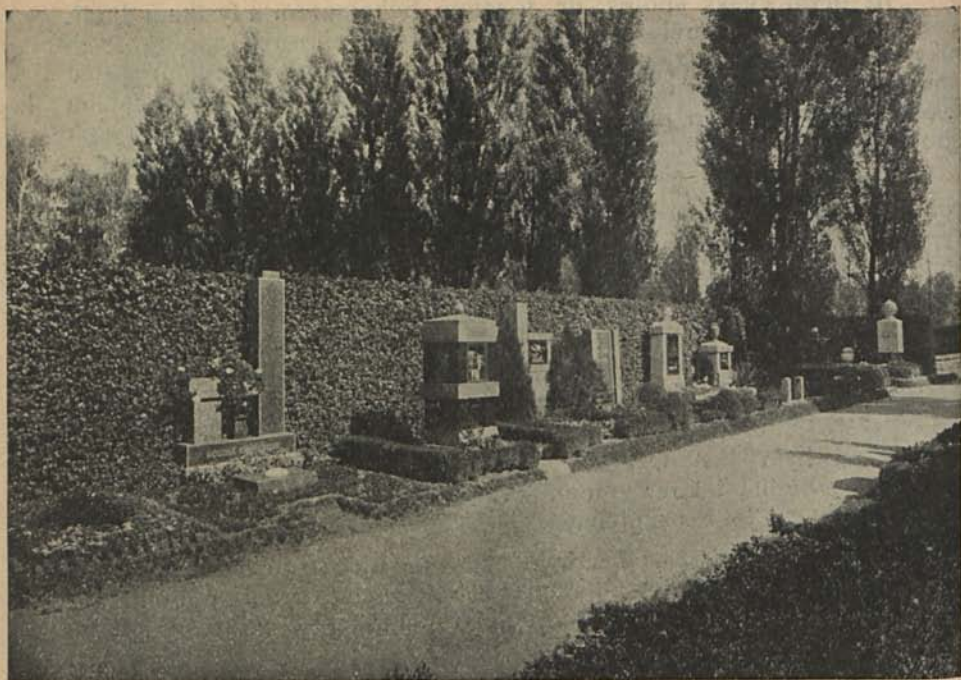
Pro financování podniku byla ustavena akciová společnost s kapitálem 1,500.000 Kč. Obec pardubická sama upsala půl milionu Kč, pražský spolek „Krematorium“ čtvrt milionu Kč, Okresní výbor 100.000 Kč. — Z ostatních uvádíme jenom větší úpisy: továrna Jindř. Francka 20.000, tov. Jos. Prokopa synové 15.000, Zd. Zahradník 7.000, hotelier Jos. Košťál 5.000, po 4.000 Kč tov. Ambrosia, Josef Franc, nást. Fr. Hoblíka, Jos. Otto, Frant. Růžička, Ant. Vlček, V. Vokolek; Jos. Wertheimer 3.000, stavitel A. Kratochvíl 2.400, Jos. Urbar 2.200 Kč; po 2.000 Kč B. Brix, M. Brychová, Al. Bubeníček, Jos. Černošous, Al. Dalecký, Jar. Fiala, V. Kolařík, V. Ledecký, Fr. Lener, J. Němec, Karel Polák, Al. Rainberg, Hugo Roubíček, Boh. Souček, Jos. Teuber, dr. Lev Thein, V. Uřeš, V. Ulrych, Petr Vranešič a Lad. Wurst.

Závazných úpisů sešlo se za 1,162.000 Kč a ještě by se bylo podařilo i zbytek do půldruhého milionu Kč opatřiti. Pohříchu právě v době příprav ještě neskončených byl vydán druhý čs. zákon kremační, který po neblahém pruském vzoru vyhradil (na rozdíl od Švýcar a Velké Británie) stavbu krematorií pouze obcím.

Tím byly přípravy skříženy. Obec byla v popřevratové době zaměstnána mnohými úkoly naléhavějšími a tak se stalo, že teprve v r. 1922 mohla městská rada stavbu zahájit a hotové krematorium bylo slavnostně otevřeno až dne 27. září 1923, skorem dva roky po Praze.

Účastníci úpisové akce zaslouží si uznání; neupisovali akcie v naději na štědrú dividendu, vždyť nebylo nijak jisto, s jakým porozuměním podnik se setká, vedl je ryzí zájem o ideu.

Však i v obecním krematoriu přičinilo se občanstvo aspoň o

Urnové pomníky.

jeho výzdobu, na př. na krásné malované okno v průčelí budovy, od prof. Fr. Kysely navržené, věnována byla částka 5.000 Kč, tím zároveň uctěna památka průkopníka žehu lékaře dr. B. Nováka.

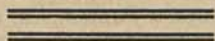
Po krematoriu pardubském bylo v Československé republice zřízeno ještě devět dalších, ale žádné nedovedlo si ve svém okrsku získati takovou přízeň, žádné — třeba s okrsky mnohem většími nedostihlo je počtem kremací.

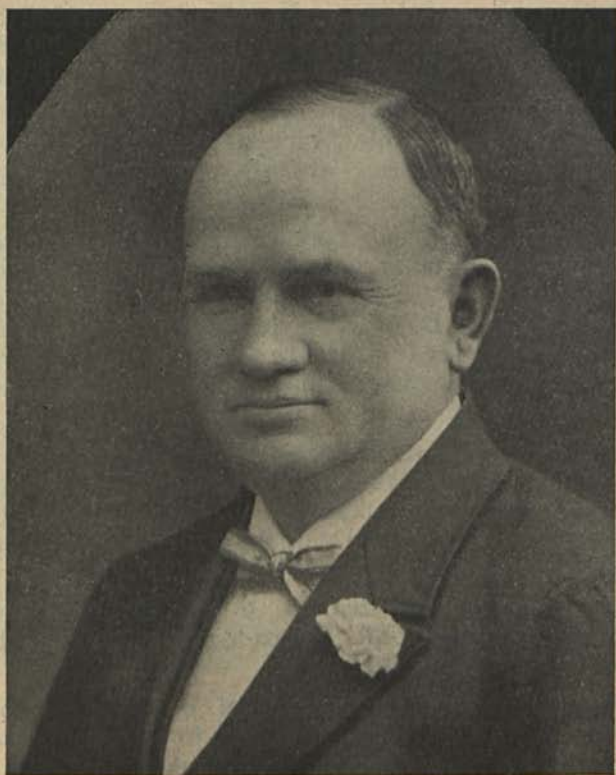
Několikrát bylo postiženo újmou, když hned příštího roku vzniklo nové krematorium v Nymburce a brzy potom také v Mor. Ostravě, v r. 1930 pak v Brně a 1932 v Olomouci, ale Pardubice projevily podivuhodnou odolnost. Ba je velmi pravděpodobné, že se Pardubice nespokojí posavadním třetím místem v republice, za Prahou a za Libercem, nýbrž brzy nejspíše se jim podaří počtem ročních kremací předstihnouti Liberec.

Po jedné stránce ovšem jsou Pardubice posavad daleko za Libercem, a sice v péči o pietní a vkusné uložení popelnic. Liberecký popelnicový háj vyniká svou ukázněností, řádem a souladem, každý jednolivý náhrobek ocítá se tam v dobré společnosti sobě rovných — to platí i pro ty nejlevnější skromné náhrobní desky z pouhého dřeva.

To Pardubicům posud chybělo, popelnicový háj se nepovedl tak, jak si jeho navrhovatel přál. Schází-li soulad, zapadá bez ohlasu i ojedinělé dílo výtvarnický hodnotné.

Lze doufat, že nové, monumentální a nákladné kolumbarium bude mít osud šťastnější. Vše záleží na tom, aby správa si vytkla jasný cíl a v jeho duchu působila jak na pozůstalé, tak na zúčastněné živnostníky.

† JOSEF FRANC,
komerční rada a velkoobchodník,
zakladatel krematoria v Pardubicích, bývalý předseda
odboru spolku „Krematorium“ v Pardubicích.

FRANTIŠEK DALECKÝ,
úředník městského krematoria.

VZPOMÍNKA NA TY, KTEŘÍ SE ZASLOUŽILI O MĚSTSKÉ KREMATORIUM V PARDUBICÍCH.

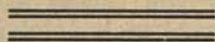
Slavnostní otevření nového kolumbaria v Pardubicích, které skutečně bylo zásluhou vynikajících přátel kremační myšlenky, již oceňujeme na jiném místě, nás zavazuje, abychom v tomto slavnostním „Památníku“ vzpoměli těch významných činitelů, kteří byli propagátory pietního pohřbu žehem a svým úsilím i prací položili základy k vybudování krematoria v Pardubicích, jehož krásná budova je doplněna stavbou krytých logií, které lemují jeho zadní zeď.

Historie tohoto úsilí je známá jen jen starší generaci a je tudíž naší povinností, abychom v tomto „Památníku“ vděčně vzpomenuli těch, kteří tvořili kroužek nadšených přívrženců pohřbu žehem.

V první řadě byli to pánové † komorní rada Josef Franc a † městský lékař MUDr. Bedřich Novák, ze žijících jsou to: MUDr. Lev Thein, architekt B. Korbel, soukromník Václav Wimmer a profesor Josef Ferkl.

Bylo by nevděkem, kdybychom k těmto zaslužilým mužům nepřičítali podporovatele jejich akce bývalého starostu města Pardubic a poslance N. S. Františka Váchu. Týž svou iniciativou i podporou usnadnil dokončení onoho vynikajícího díla, na němž účelně spolupůsobili: kom. rada a bývalý referent krematoria R. Jičínský a vrchní správce městských úřadů Leopold Kratochvíl, vedle odborných poradců p. ing. J. Vencla, ing. V. Kadlece a architekta V. Vetešníka.

Je nutno zhodnotití fakt, že pardubická pokroková veřejnost byla podporovatelkou onoho vznešeného díla a neméně nutno ocenit podporu, jíž se myšlenka té dostalo od místní žurnalistiky.

ING. JOSEF VENCL,
vrchní stavební rada a přednosta měst.
technické kanceláře v Pardubicích.

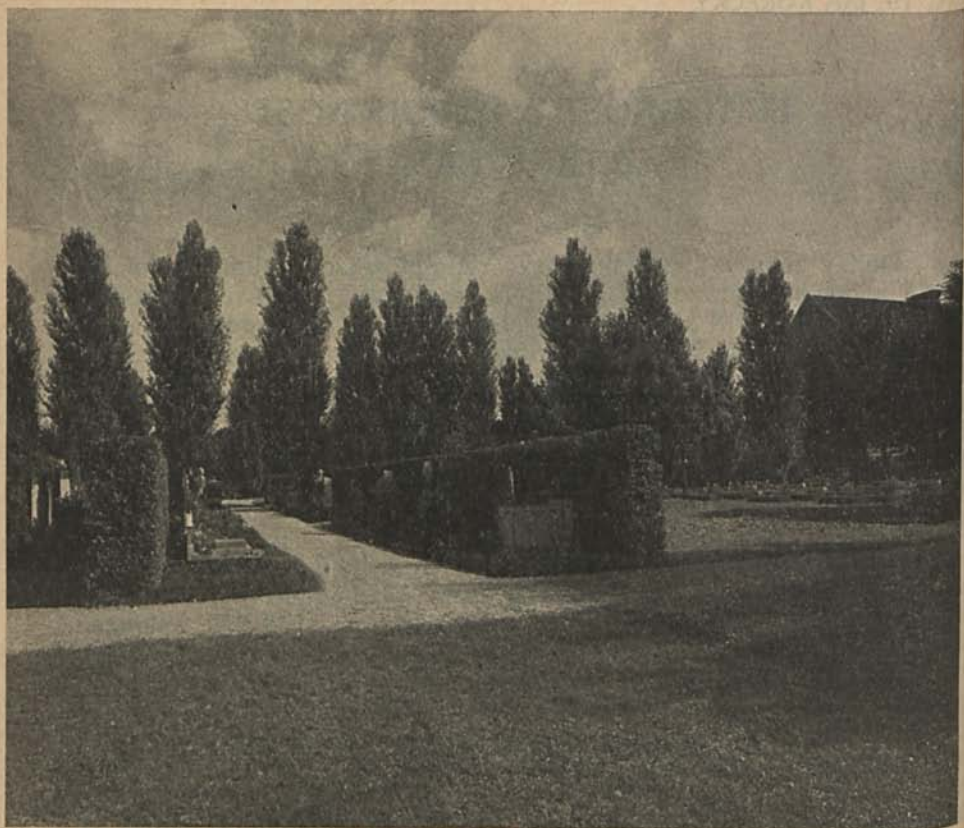
PŘÍTOMNOST A BUDOUCNOST ŽEHU U NÁS.

Dějiny žehu v Československé republice jsou zajímavé tím, co nemá v celém světě obdoby. U nás se o žeh nebojovalo, protože dnem 28. října 1918 zbavili jsme se všeho, co nás spojovalo s rakouskou monarchií. Tím dnem počíná se u nás s pohřbíváním žehem, takže jeho historie kryje se v naší republice skoro na den s jejím vznikem. My jsme si však svůj zápas vybojovali v bývalém Rakousku. Práci po desetiletí získali jsme českou veřejnost pro myšlenku žehu tak, že ode dne převratu byl považován tento způsob pohřbívání za samozřejmost a dokonce za jeden z hlavních požadavků pokrokové veřejnosti.

Od podzimu 1918 až do dubna 1919 nebylo u nás zákona, upravujícího pohřbívání žehem, ale měli jsme již v Liberci krematorium v plné činnosti. Když provisorní zákon z 1. IV. 1919 byl nahrazen zákonem ze 7. prosince 1921 a doplněn vlád. nařízením z 9. X. 1923, dostalo se nám moderního kremačního zákona, jímž byly dány předpoklady pro rozvoj žehu v takové míře, v jaké by se jevila pozdější potřeba. Bohužel, ukázalo se časem, že tento zákon sám o sobě nestačí uspokojiti požadavky pokrokové veřejnosti, nemáme-li moderní zákonodárství upravující používání a správu hřbitovů. Bohužel, interkonfesijní zákon z 23. IV. 1925, na tyto otázky pamatující, ukázal se v dnešní praxi jako nevyhovující, takže v tomto směru není ještě naše práce skončena.

Říká se někdy v řadách odpůrců žehu, že dnešní jeho rozvoj je důsledkem jakési módy a dobového rozmaru. Není většího omylu! Vždyť žeh je u nás na stálém vzestupu a právě v posledních letech dosáhl vrcholu počtem 5.276 ročních kremací. Jestliže se stejnoměrný postup v těchto vrcholných mezích ustálil, není to známkou ústupu, ale jen důkazem, že hospodářské poměry mají i zde svou odezvu. Máme sice již 12 krematorií v různých částech republiky, síť tato není však ještě tak hustá, aby výdaje za kremaci z míst zdálenějších nevzrůstaly znatelně dopravou a cenou za zvláštní zinkovou vložkou do rakve. Jistě není také přechodným zjevem pravidelný vzrůst členstva, sdruženého v jediném českém spolku „Krematorium“ i za dnešní krise.

Počet organisovaných stoupenců žehu od založení spolku r. 1909 dosáhl 80.000. Mimo náš spolek je organisováno v drobnějších německých spolcích přes 13.000 našich občanů. Československá re-

Pohled na část urnového háje v Pardubicích.

publika řadí se rozvojem žehu do popředí evropských států, ať posuzujeme to počtem ročních kremací a počtem krematorií — buď absolutním nebo relativním — vzhledem k počtu obyvatelstva. Stejně řadíme se do popředí svou spolkovou organizací, již možno srovnávat s nejlépe vybudovanými podobnými spolky v cizině.

Náš spolek patří počtem organizovaného členstva mezi nejpočetnější spolky u nás vůbec. Po republice jest rozvětveno jeho 200 místních odborů, z jeho finančních prostředků jest povolován úvěr obcím na stavbu krematorií a popelnicových pohřebišť.

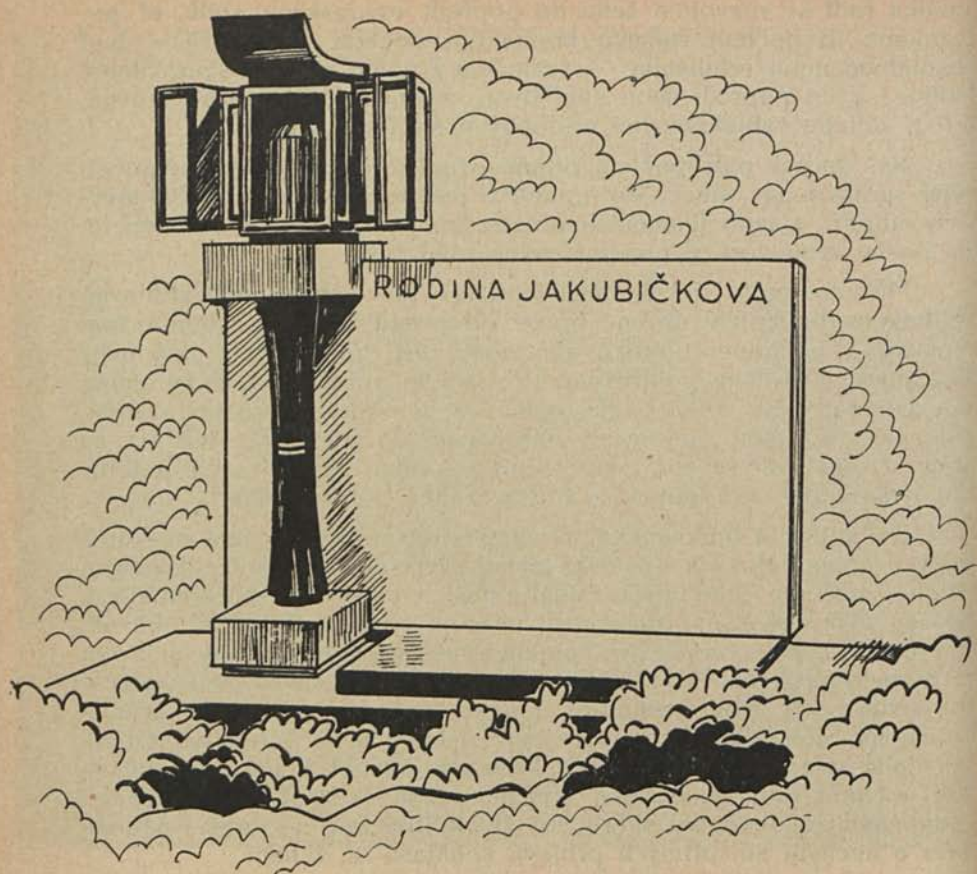
Můžeme proto říci, že dnešní příznivý stav žehu u nás jest hlavně výsledkem dlouholeté drobné práce stoupenců žehu po celém našem venkově a pochopení široké veřejnosti, jež uznává žeh pietním a důstojným způsobem pohřbívání. Přispívá tu ovšem i to, že veřejnost si uvědomuje, jak volbou žehu ulehčí se pozůstalým mnoho starostí a nesází, jež jsou spojeny s pohřbíváním do země. Ti, kteří již za svého života stali se členy kremačního spolku, snímají svým nejbližším i další starosti, spojené s obstaráváním pohřbu vůbec.

Do nejbližší budoucnosti hledíme s důvěrou v zlepšení dnešních těžkých hospodářských poměrů. Jakmile vyjasní se dnešní zachmuřená obloha, můžeme čekatí větší zájem u našich měst o stavbu krematorií, zvláště když dosavadní zkušenosti ukazují, že není třeba se obávatí, že krematorium — zvláště ve spojení s městským pohřebním ústavem — by bylo passivní. Pro nejbližší leta můžeme očekávatí, že uskuteční se stavba snad dvou krematorií, z nichž jedno bude prvním krematoriem na Slovensku. Nepochybujeme o tom, že ve veřejnosti vzbudí žeh další sympatie. Vždyť každá kremace působí hluboce na účastníky a téměř pravidelně získá v přibuzenstvu další přátele. S mnoha významnými osobnostmi veřejného života loučíme se dnes v krematoriu a nechybí ani přímých projevů souhlasu se žehem.

Organisačně prohlubuje se činnost spolková na Slovensku a daří se přece jen pomalu získávatí i zde domácí pokrokové kruhy. Práce tato vyžaduje mnoho taktu a opatrnosti, je to práce nesnadná, má však úspěch! Jak se vyvine v nejbližších letech počet kremací u nás, je těžké předvídatí. Mohu tu poukázati jen na příklad z Anglie. Do nedávna celkovým počtem kremací zůstává za námi. V posledních letech však jeví se pronikavý vzestup a přibývá nových krematorií. Ovšem, že poměry anglické nelze přímo srovnávatí s našimi.

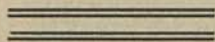
V celkovém počtu kremací v Evropě jeví se též pravidelný vzestup. Za posledních 50 let bylo tu vykonáno přes 1,250.000 kremací, z toho však více než tři čtvrtiny jen v posledních desíti letech. Roční počet kremací v Evropě přesahuje již znatelně 100.000. Je tedy do jisté míry oprávněno očekávání, že i u nás počet kremací za příznivějších poměrů stále poroste.

Velká pozornost věnuje se zřizování popelnicových pohřebišť, ať jsou to již kolumbaria, popelnicové háje, samostatné, nebo při-

*Moderní urnový pomník. Navrhl arch. Karel Řepa.
Zhotoveno v sochařském závodě fy. Václav Zahálka v Pardubicích.*

členěné k hřbitovům. Teprve v posledních letech vznikají u nás kolubaría církevní a spolková. Tento zjev názorně ukazuje velké možnosti kremace, jež dovoluje snadné uložení zpopelněných tělesných ostatků, zaujímajících málo místa hygienicky nezávadného. Víťáme tato popelnicová pohřebiště, neboť jsou zřetelným projevem vzrůstu žehu a účinným prostředkem k mírnění výstřelků církevní nesnášeli-
vosti na hřbitovech, jak se dosud projevuje využíváním nedostatků zákona. Na jiném místě bude tu ukázán význam, jaký mají Pardubice pro rozvoj žehu u nás a v celém slovanském světě. Víťáme proto otevření nového kolubaría pardubského jako důkaz, že i v budoucnosti uchovají si Pardubice své významné postavení na poli kremace.

Pohled na krematorium v Pardubicích.

JOSEF JÍLEK,

předseda odboru spolku „Krematorium“
Pardubice.

ČINNOST ODBORU SPOLKU „KREMATORIUM“ PARDUBICE.

Myšlenka pohřbu žehem, jež přes všechny překážky u nás tolik se rozšířila, není jen otázkou kultury, leč i rozumu, etiky a hospodárnosti, neboť její rozvoj jde současně s rozvojem techniky. Hřbitov jest důstojným místem k uložení popele zemřelých a živým symbolem kremační myšlenky.

Místní hřbitov vydává svědectví o vděku k minulým generacím a o práci živých. K němu bude nyní připojeno moderní kolumbarium.

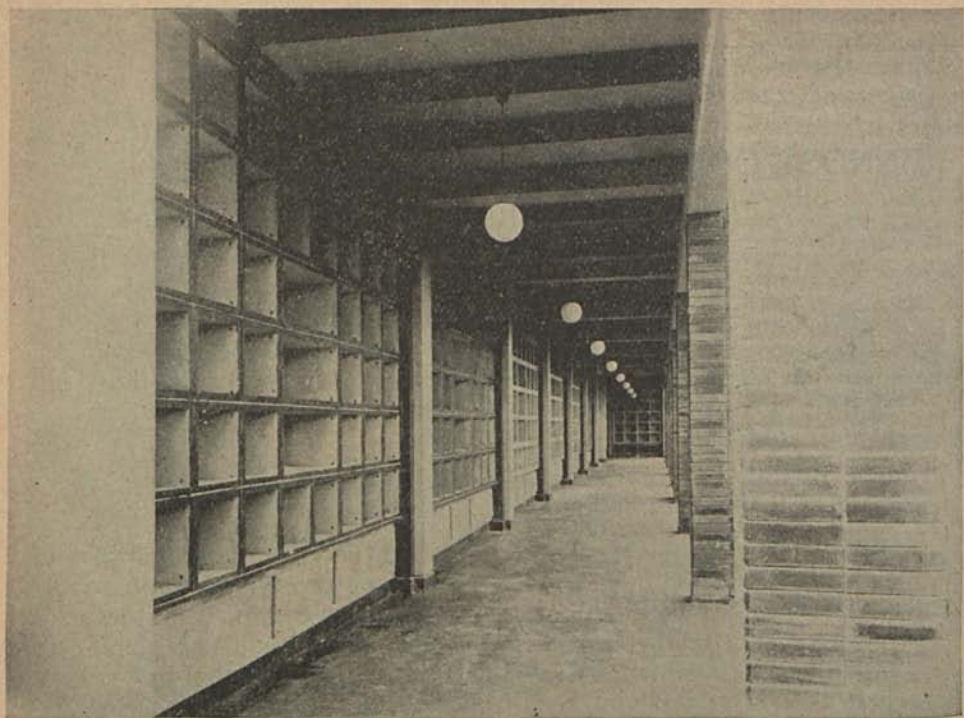
Kremace je jednoduchým a demokratickým způsobem pohřbívání a proto chceme i popel ukládati způsobem prostým, leč přece vkusným a pietním. Nové kolumbarium tvoří vzorné dílo, jež slouží městu Pardubicům ke cti. Jeho výstavba jest nejen záslužným a pokrokovým dílem hřbitovní kultury, ale i činem prozřívým, neboť pohřeb žehem jest na stálém postupu v celé naší republice.

Všechny složky našeho života se vlivem technické kultury pronikavě mění. Člověk ovládl přírodní síly k svému prospěchu, jest tedy logické a správné, aby i po smrti jeho tělo bylo ušetřeno zdoluhavých a trapných biologických pochodů, když jest možno k stejnému výsledku dojíti mnohem rychleji a čistěji. Kremace má dosud mnoho nepřátel, přesto však dnešní pokrokový člověk řídí se více zdravým rozumem, než předsudky a dogmatickými pochybnostmi a proto pohřeb žehem tak rychle vzrůstá.

Naše hnutí neomezuje se jenom na propagaci fakultativního pohřbívání žehem, nýbrž pracuje na povznesení a obrození hřbitovnictví vůbec. Především musí se ovšem starati o důstojné uložení popele, a proto podporuje stavby popelnicových pohřebišť. Místo mrtvých těl ukládáme popel, který jest symbolem ducha a živé památky zemřelého.

Myšlenku pohřbu žehem propagoval v Pardubicích † komerční rada, velkoobchodník Josef Franc, který podal první návrh na zřízení krematoria v Pardubicích ve schůzi Průmyslového musea dne 29. ledna 1915. Vzhledem k trvajícím světové válce muselo býti provedení jeho návrhu odloženo.

Myšlenku tu měl však stále na zřeteli a dne 14. června 1919 konala se na jeho popud v Průmyslovém museu schůzka několika

Levá část nového kolumbaria v Pardubicích.

nadšených přívrženců pohřbu žehem, které předsedal. Této schůzce byli přítomní pp. MUDr. Bedřich Novák, stav. rada Kotten, M. Daniel, arch. B. Korbel, prof. J. Ferkl, J. Kostelecký, K. Schenberg, pí. B. Remešová a inž. B. Čvančara.

Usneseno bylo svolati valnou hromadu na den 27. června 1919 a ustaviti odbor spolku „Krematoria“. Stalo se. Předsedou zvolen byl komerční rada, velkoobchodník Josef Franc a členy výboru: architekt B. Korbel, Vilém Schmidt, ředitel Vilém Poppe, mlynář Morávek, pí. Remešová, K. Schenberg, Sedmidubský, inspektor Žalud, správce Otásek, Pilar a Tichý.

Úkolem ustaveného odboru bylo získávati členy, navázati styky s okolními městy a získávati důvěrníky spolku „Krematoria“ za příčinou zřizování urnových hájů. Městské radě v Pardubicích podána žádost o znovuzahájení porad se stavbou krematoria spojených a vypracovati rentabilní výpočet krematoria v Pardubicích. Vypracován podrobný seznam osob, který má posloužiti nejsilnější agitaci pro získávání členstva. O postupu přípravných prací pro stavbu krematoria byly podávány zprávy veřejnosti.

Dne 13. března 1923 byl zvolen předsedou odboru MUDr. Lev Thein, jednatelem architekt B. Korbel, kteří stáli v čele odboru do roku 1932.

Činnost odboru za předsednictví MUDr. Lva Theina v roce 1923 před stavbou krematoria byla velice čilá. Odbor ve svých schůzích projednával mnohé cenné náměty, týkající se stavby krematoria, které svými návrhy předkládal k dalšímu projednání a provedení městské radě i hřbitovnímu odboru. Další jeho snahou bylo propagovati pohřeb žehem a získávati nové členy.

MUDr. Lev Thein jako předseda vedl odbor plných deset let v dobách, kdy jeho širokého rozhledu a velkého nadšení pro pohřeb žehem bylo nejvíce třeba. Jeho neocenitelné a dlouholeté služby ve prospěch hnutí kremačního byly uznány valnou hromadou odboru dne 13. března 1929, kde jmenován jednomyslně čestným předsedou odboru.

Komerčnímu radovi a velkoobchodníku Josefu Francovi a architektu B. Korbelovi bylo valnou hromadou poděkováno za jejich neúnavnou a dlouholetou práci.

Na valné hromadě odboru dne 7. února 1932 konané, po deseti-letém předsednictví vzdává se funkce předsedy MUDr. Lev Thein a předsedou zvolen Karel Fišer, okresní tajemník v. v.

Za jeho předsednictví ve výborové schůzi odboru dne 20. září 1933 byl podán návrh na stavbu nového kolumbaria.

Pro nemoc vzdává se funkce předsedy na valné hromadě dne 27. dubna 1934.

Jeho nástupcem zvolen dosavadní předseda Josef Jílek, pošt. kontrolor.

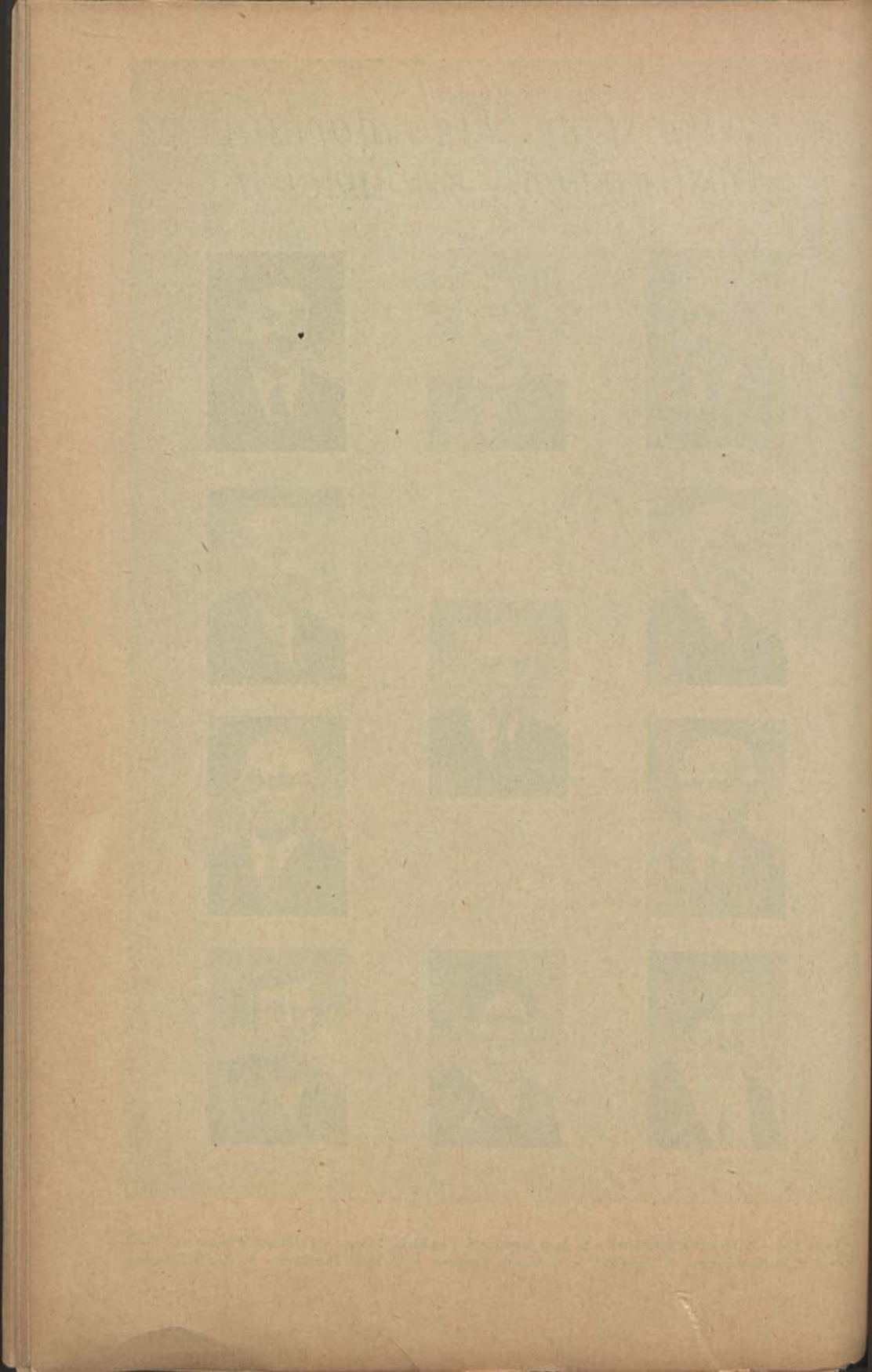

Umsiedlungsgasse in der Stadtgemeinde Wien.

Výbor spolku Krematorium,
místní odbor v Pardubicích

1. Josef Štáhl - 2. František Štěpánek - 3. Josef Štěpánek - 4. František Štěpánek - 5. František Štěpánek - 6. Josef Štěpánek - 7. František Štěpánek - 8. Josef Štěpánek - 9. František Štěpánek - 10. František Štěpánek - 11. František Štěpánek - 12. František Štěpánek

Věrnými spolupracovníky od založení odboru do dnešního dne byli členové výboru: prof. Ant. Čížek, prof. Norbert Havel, stavitel J. Krupař, prof. L. Maurer, prof. M. Vošková, Václ. Wimmer, Lahůlek, Brož, Pospíšil, Dr. Ježek, Dr. Červenka, inž. Winternitz, arch. Vetešník, Kostecký st., redaktor J. Jirout, Anna Karásková, Brožek, Kolínský, Traub, stavitel Vávra, Bohumír Prokop, Frant. Bělohávek, Bedřich Cvikr, Josef Dušek, Josefa Francová, Antonie Kozáková, Josef Ševčík, Karel Pittl, Marie Horáková a František Plešinger.

Další řada jednotlivých členů odboru zde nejmenovaných propaguje myšlenku kremační při každé vhodné příležitosti.

Odbor jest podporován ve své činnosti v poslední době městskou radou, hřbitovním referentem p. továrníkem J. Černohousem, hřbitovním odborem, jakož i správou krematoria.

Mnohé návrhy odboru byly provedeny.

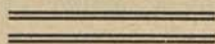
Odbor snažil se výstavbu kolumbaria urychlit. O průběhu předběžných prací podal odborný výklad inž. Václav Kadlec ve schůzi odboru dne 14. prosince 1934 a dne 5. června 1935 arch. K. Řepa a inž. J. Vencel.

Přibýlo opět jedno zdařilé dílo, památník našeho hnutí. Potěšitelným zjevem byl velký zájem zdejšího občanstva a zvláště také srdečný poměr městského zastupitelstva a přátelský jeho styk s naším odborem, o jehož trvání budeme dbáti.

Vzpomínajíc s vděčností všech členů spolku „Krematoria“, jakož i všech zesnulých, ve zdejším krematoriu zpopelněných, věnujeme vděčnou vzpomínku také všem těm, kteří působíce mezi námi o zdejší krematorium a vybudování nového kolumbaria se zasloužili.

Při odevzdávání nového kolumbaria veřejnosti jsme přesvědčeni, že popel zemřelých s úctou a v klidu bude v něm uložen, a že splněno bude přání básníka Neumana, vyjádřené slovy:

*„Člověče smrtelný, neruš klid popele jeho!
Jen hlasy přírody a zvuky práce,
které svůj věnoval život,
nad jeho urnou nechť zní“!*

VÁCLAV VETEŠNÍK,
zahradní architekt městské technické kanceláře
v Pardubicích.

VÁCLAV VETEŠNÍK,

zahradní architekt městské technické
kanceláře v Pardubicích.

ZAHRADA VZPOMÍNEK.

Vzpomínky ovládají větší část našeho myšlení. Myšlenkový pochod jest nepřetržitým řetězem různých vzpomínek.

Vzpomínky jsou radostné, veselé, drahé, slastné, trpké i bolestné. Vzpomínkami ožívají děje lidského žití, života a dějin národů, života přírody a života nadzemského — neznámého.

Vzpomínky psané jsou obsahem tisíců knih, které plní tisíce knihoven. Zde jsou uschovány pro budoucnost a vydávají svědectví o minulém. Vzpomínky nepsané jsou vkládány v nejrůznější výtvary lidského umění, lidské práce a snažení. Nepsané vzpomínky myšlenkové žijí v milionech lidských bytostí, občas zapadají, aby opět v brzku plným jassem vzpomínání oživily tradici.

Vzácné psané vzpomínky vážeme v krásný obal, ukládáme v knihovny palácových staveb, zdobíme je vybranými malbami a vzácnou sochařskou prací. Výtvarné vzpomínky umísťujeme na význačných místech a věnujeme jejich zachování všemožnou péči.

Vzpomínce na drahou, milou ale v nenávratno odešlou bytost jsme tedy také povinni věnovati nejlepší a nejdůstojnější stánek.

Popelníkové háje budtež tudíž nepsaným, výtvarným dokumentem vzpomínek bolestné ztráty bytostí blízkých, které odešly v neznámo, odkud není návratu.

Nikdy již se nevrací v matčinu neb otcovu náruč zemřelé dítě. Rodiče odcházejí dětem, manželé manželům, přátelé přátelům. Dívka ztrácí svého hochu, hoch dívku.

Oceán bolesti rozlévá se lidským životem.

Shledání následuje až vzpomínkami v zahradě zeleně a květů, v zahradě klidu a vážnosti, v důstojném popelníkovém háji.

Jen nejkrásnější květy a zeleň ať zdobí tento dokument nejdražších vzpomínek, jen vybrané a ladné výtvary sochařské nechť nesou jméno těch, kteří nám byli milými a zůstávají ve vzpomínkách na věčné časy.

V Pardubicích v den Dušiček 1955.

FRANTIŠEK MICHÁLEK,
*bývalý ředitel kůru městského krematoria v Pardubicích,
profesor státní konservatoře v Brně.*

Pěvecký sbor městského krematoria.

②

①

④

③

⑤

⑥

⑦

⑧

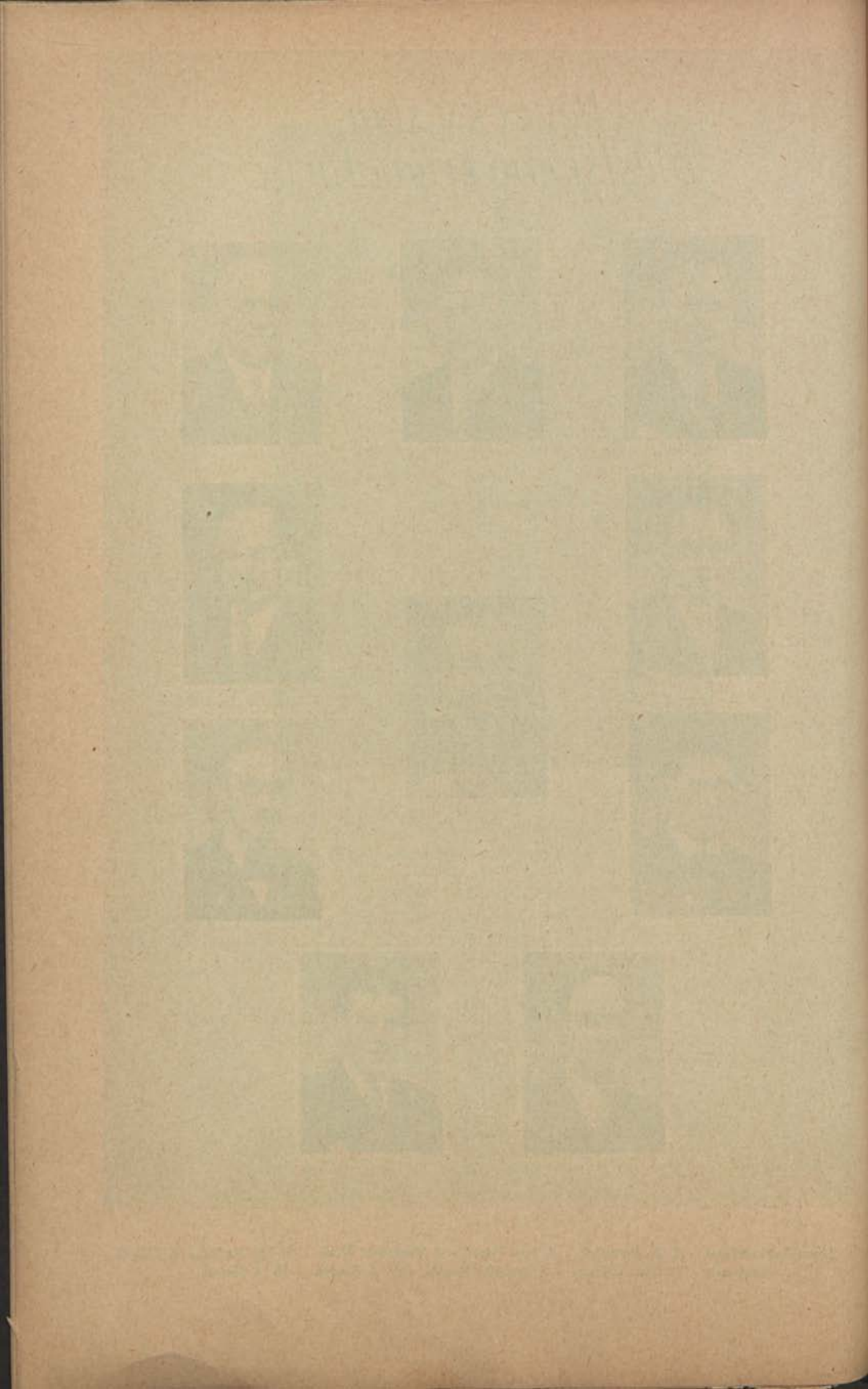

⑨

⑩

1. Josef Cisař, dirigent - 2. B. Kmoníček - 3. Ivan Popov - 4. František Wilda - 5. Ota Bartoš - 6. Ladislav Kohoutek - 7. Cyril Červený - 8. Jaroslav Krupař - 9. J. Snopek - 10. J. Menšík.

JOSEF CÍSAŘ,
ředitel kůru v Pardubicích.

HUDBA V KREMATORIU.

Vstupujeme-li do obřadní síně městského krematoria, obráží se v naší duši mystické ohlasy z dávných dob staroslovanských. Tento dojem zesiluje pak hudba, která má svůj vyhraněný ráz. Obřadní síň krematoria jest přístupna všem konfesím a podle konfese zemřelého, řídí se volba přednášených skladeb.

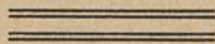
Hudební literatura v tomto oboru smuteční hudby skýtá krásný pohled do hlubokého ponoření meditující duše o životě a smrti. Přednášejí se skladby slavných hudebních mistrů: Mozarta, Beethovena, Haendla, Mendelssohna, Schumanna, Smetany, Dvořáka, Fibicha, Foerster, Suka a j.

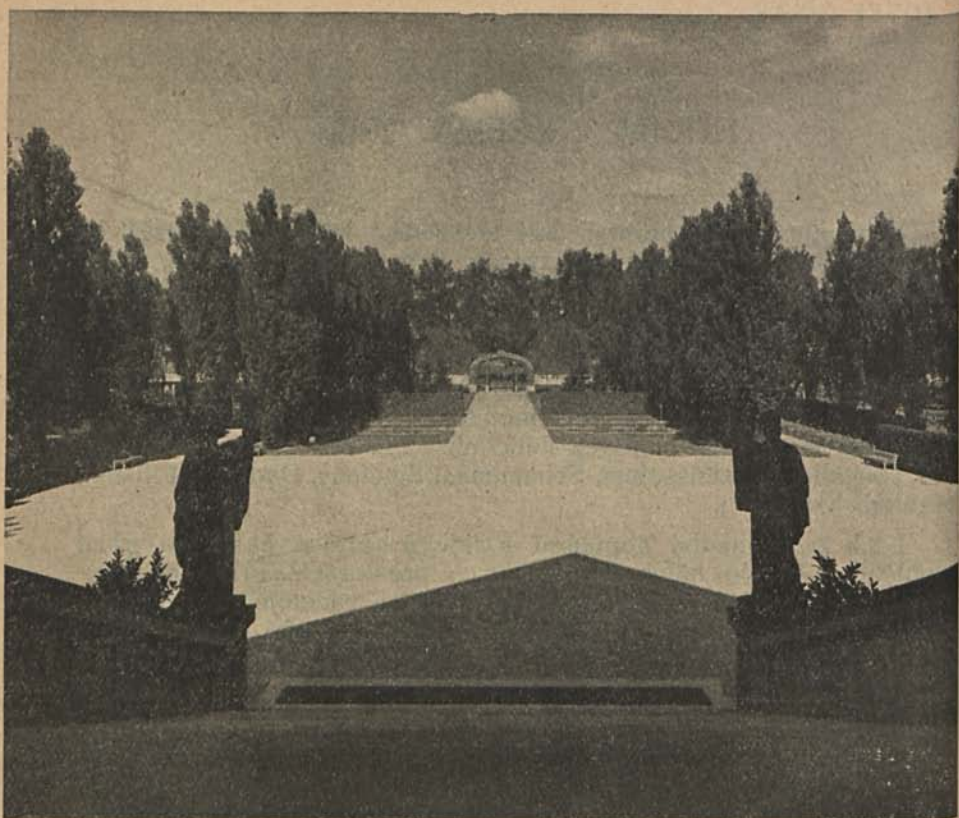
I tak zvaná hudba populární a lidová zaznívá často na přání zesnulého, v těchto tajemně působivých prostorách. Proto hudba v krematoriu má vznešené poslání. Ona mírní a zaceluje rány Osudu, ona utěšuje rozbolněná srdce. Jsou to také božská slova útěchy a víry, proslovená pp. duchovními i zástupci těch, kteří sice nejsou příslušníky církvi, jejichž srdce jsou však naplněna vírou v lepší budoucnost lidstva.

Hudební soubor sestává ze zdatných sil instrumentálních a pěveckých. Rozšířený sbor vybraných pěvců se často uplatňuje. Účinkují též vynikající sólisté z řad pěveckých. V mé nové práci vděčně vzpomínám záslužné umělecké činnosti svého předchůdce, ředitele kůru Františka Michálka, nyní profesora státní konservatoře v Brně. Jeho ryzí umělecká osobnost dala hudbě v krematoriu značnou uměleckou úroveň.

Hudbě v krematoriu naslouchají také četní příznivci hudebního umění a proto se jí věnuje největší přípravné studium. Hudební soubor na pardubickém kůru městského krematoria provede ve dnech 1. a 2. listopadu r. 1935, tradiční vzpomínkový duchovní koncert, který bude zároveň písní všelidského usmíření a věčného pokoje lidem, dobré vůle.

Pořad duchovního koncertu zahájí Smuteční hudba z „Radúze a Mahuleny“, od nedávno zemřelého Mistra Josefa Suka, čestného občana města Pardubic.

Pohled z krematoria k urnovému háji.

*Arkádový ochoz a hlavní vchod do obřadní síně,
po stranách nyky pro úschovu uřen.*

POHŘBY, PŘEVOZY,
KREMACI

se vší pietou
vypravuje

pohřební ústav

Oldřicha

FIDRY
Litomyšl

Zást. spolku Krematorium v Praze

Fišer a Vraštil

výroba veškerých
pohřebních potřeb

Suniperk u Chomutova, Čechy.

Pohřby - kremace - převozy
vypravuje
Zpopelnění v Pardubickém
krematoriu obstarává pohř. ústav:

Josefa Lenfelda,
v Rychnově n. Kněž. Tel. 76

KNIHTISKÁRNA

MARIE KOPECKÁ

PARDUBICE, Smilova 334 - tel. 444.

*Výroba kapesních kalendářů.
Veškeré tiskopisy.*

Elektrické podniky města Pardubic

*dodávají veškerý elektrotechnický
materiál, žárovky, osvětlov. tělesa,
žehličky, vařiče a jiné potřeby v prvotřídním provedení a za nejlev. ceny.*

Provádějí veškeré práce instalační dle předp. ESČ. vzorně, rychle a levně.

Celonoční služba pro opravy.

Karlova ulice 676. - Telefon 600, 601.

TOVÁRNA NA RAKVE

JOS. PROKOP a spol.

V SEMILECH

dodává veškeré rakve dřevěné a kovové, jakož i vložky do rakví, v nejpečlivějším provedení, též okrasy ve všech barvách, příkrovy a veškeré potřeby pro pohřební ústavy.

Doporučuje se

Hotel
„Veselka“

Pardubice

fa. J. V. Pavlovec
v Nové Pace

dořádá veškeré druhy rakví
dřevěných, kovových, vložek,
jakož i urny. - Telefon 92.

Jos. Hlaváček, Vysoké Veselí

tovární výroba vysokoražených okras na rakve.

Sklady veškerých smutečních potřeb pro pohřební ústavy:
Pohřební konfekce, stuhy věncové, náhrobní věnce a kytice, nohy,
šrouby, rukojeti k rakvím, tapety a pod.

Vyžádejte si nový vzorník okras.

Na pohřby a kremace Vás
bezpečně dopraví

osobní
autodoprava

Antonín Bříza
Pardubice
Hotel Veselka
Telefon číslo 29.

Není možné, že byste neznali nejlev.
firmu, která vyrábí kovové vložky
pro převoz i kremací?

Proto obraťte se s důvěrou na známou firmu:

Karel Albrecht,
speciální velkovýroba kovových
vložek do rakví
Kukleny - Hradec Král.

Jen jednou objednáte a zůstanete stálými
zákazníky. - Ceňík na požádání zašlu franco.

Urny, kovové práce pro
hřbitovy dodává

Vilém Čížek
v Pardubicích

Telefon č. 94

Pohřby, kremace, převozy a exhumace

provádí ve velmi
levných cenách

Ladislav Libý, pohřební ústav, Chrudim

F. Dašek,

*Továrna jemných
likérů, lihovin, trestí,
výroba ovocných vín
a šťáv. Prodej tu-
cizozemských vín,
čaje, octa, octové trestí
a lihu. Benzin, směs,
benzin, benzol, petrolej,
nafta a minerál. oleje.*

Pardubice,

Masarykova tř. č. 232. - Tel. č. 278.

Knihářství, zlatotisk.

Zlacení pohřebních stuh

**A. BYDŽOVSKÝ
PARDUBICE**

Obchod papírem. - Levný nákup dobrého zboží.

ATELIER RUČNÍCH PRACÍ

IVAN POPOV

PARDUBICE

Sladkovského ulice

Odborná porada zdarma

Žádejte výhradně výrobky

Družstevní mlékárny v Pardubicích

Grafický ústav J. Otto & Růžička

v Pardubicích

provádí veškeré práce knihtiskařské od jednoduchých až po nejkrásnější díla ilustrovaná. Tříbarvotisk - tisk litografický - offsetový, chemigrafie - tiskárna státovek.

VEŠKERÉ NAŠE LÁTKY

dámské šatové i plášťové,
sukna pánská na obleky,
raglány a kožichy,
hedvábí všech nových druhů

*razi si cestu svoji dobrou
kvalitou a levnou cenou*

ALOIS ERHART,
PARDUBICE — WILSONOVA TRÍDA

Medicinální drogerie
Parfumerie

Foto - kino závod

JOSEF KORBEL
PARDUBICE
Jindřišská ulice 374

Strojní závod kameno-sochařský Jan Vávra v Pardubicích

na Skřivánku, Rašínova tř. 838 (dř. Svatoň),

poctěný nejvyšším vyznamenáním na výstavě v Pardubicích,
stříbrnou medailí obchodní a živnostenské komory v Praze
a v Heřmanově Městci, čestným diplomem a diplomem uznání
města Přelouče a mnoha jinými pochvalnými uznáními atd.,
doporučuje svůj hojně zásobený

sklad pomníků, hrobek a popelnicových
pomníků v uměleckém provedení
ze všeho druhu kamene.

Veškeré práce se přesně provádějí v cenách velice levných.
Každý, než koupíš, přesvědč se osobně nebo žádej vzorky
a mnoho peněz ušetříš. — Na ct. přání ochotně se dostavím
a vzorky předložím.

S d o d á n í m n a m í s t o .

WALDŠTEIN a spol.

továrna veškerých pohřebních potřeb a výbrojů

PRAHA II. - Biskupský dvůr 7.

Vyrábí všechny pohřební potřeby. - Zařizuje pohřební ústavy.

KAREL VONDRÁČEK

Mědikovectví - kotlářství - cinování.
Autogenní sváření všech kovů.
PARDUBICE.

*Veškeré železářské zboží, kuchyň-
ské výbavy, praktické dárky ke
všem příležitostem, obdržíte ve
velkém výběru u firmy:*

Josef Franc a synové
obch. dům železářský „U Merkura“
Pardubice - Tel. č. 61.

V š e p r o s p o r t .

RADIO PŘIJÍMAČE VŠECH ZNAČEK

d o d á

**VÝCHODOČESKÝ
ELEKTRÁRENSKÝ SVAZ,**
společnost s r. o.
PARDUBICE

Havlíčková ul. 1080.

Telefon číslo
191 a 165.

Koncesovaný pohřební ústav

V. Kňourek, Kukleny, Hradec Král.

obstarává veškeré převozy a kremace ze všech míst. - Zástupce
spolku „Krematorium“ v Praze.

STAVBY
POZEMNÍ
A ŽELEZO-
BETONOVÉ

Stavitel
VLASTIMIL ALEXA,
Pardubice.

Kancelář: Wilsonova třída č. 108.

Telefon č. 530.

U r n y

Náhrobní svítilny

Urnové závěsy

Vázy - reliefs atd.

Květinové koše měděné

Veškeré opravy svítilen,

niklování uren a znovu-
patinování.

Vzorníky, ceníky, rozpočty
z darma.

Jos. Štromajer

závod pro umělecké práce kovové

Pardubice.

čís. 1092, u krematoria.

Odborný závod hudebninami

LADISLAV LOCHMAN

Knihkupectví - papírnictví

ODBORNÝ ZÁVOD

mydlářský,

voskářský

a voňavkářský

LADISLAV KAŠPAR

PARDUBICE, (u zelené brány)

Občanská záložna v Pardubicích

zapsané společenstvo s omezeným ručením.

Přijímá vklady do neobmezené

výše a zúročí je co nejvýhodněji. Na

drobné úspory vyd. vkusné domácí

střádanky. O svěřených vkladech se

zachovává nejpřísnější úř. tajemství.

Půjčky poskytuje záložna svým

členům na směnky a úvěr hrazený na

nejmírnější úrok. Eskontuje směnky
obchodní.

**Provádí všechny
obchody záloženské.**

Z A L O Ž E N A R O K U 1 8 6 3 .

Úřední místnosti nalézají se ve vlastních domech č. 53, 54, 55 a 124 na Pernštýn. nám.

Platenické výrobky

F. JUST PARDUBICE

(u Zelené brány).

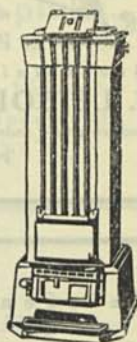

Výbavy pro nevěsty.
TELEFON 267. - ZALOŽENO r. 1870

Musgraveova
originál.

stáložární
kamna

Ceníky zdarma.

Bratři

PÍŠOVÉ PARDUBICE

LIDOVÁ KNIHTISKÁRNA

zhotovuje tiskopisy všeho druhu
ve vzorné úpravě za mírné ceny

V PARDUBICÍCH, Masarykova tř.

č. 235. - Telefon č. 474.

Prazdroj

měšťanský pivovar
PLZEŇ

Generální zastupitelství
J. LEIBOLD, PARDUBICE
dodává pivo v sudech po $\frac{1}{11}$, $\frac{1}{22}$, $\frac{1}{4}$ hl, v láhvích
po $\frac{1}{11}$, $\frac{1}{2}$ l.

Doporučujeme firmu

Josef Černohous
továrna na kartáčnické zboží
Pardubice.

● Veškeré kartáče pro technické účely, štětce, kartáčky na zuby, jakož i ostatní kartáč. zboží v prvotřídním provedení.

Založeno roku 1850

NÁHROBNÍ SVÍTILNY

květinové koše měděné, urnové závěsy
a veškeré práce pasířské

Alois Zavadil
Pardubice, Masarykova tř.

Veškeré opravy kancelář. strojů
provádí velice levně odborná dílna

Jindřich Šlingr,
speciální mechanické dílny
pro opravy kancelářských strojů
Pardubice, Za Veselkou 924

J. SCHINDLER a syn

v Jihlavě 2.

parní pila

rakovárna a výroba

papírových ozdob.

Telefon číslo 7.

Josef Křemenák,

závod klempířský a pokrývačský

Pardubice - Skřivánek, ul. Železničního pluku.

Telefon 508 - Úč. pošt. sp. 49.180

Provádí se zárukou krytí střech
všemi druhy krytin, které jsou
v každém množství na skladě:

Asfalt, dehet, tašky, hřebenáče,
dřevocement, asbestocement,
břidlice „Eternitas“.

Pohřby - kremace - převozy ze
všech nemocnic i jiných ústavů

levně a rychle obstará
konces. pohřební ústav

Jaroslav Machač
Opočno - tel. 40.

Doporučujeme maliřský závod

fy. Václav Krpata

u Sv. Anny, čís. 495.

Provádí veškeré malby pokojů dle návrhů.

JAN HAVRÁNEK V TURNOVĚ

továrna na rakve
dřevěné, kovové,
ozdoby na rakve
a veškeré potřeby
pro pohř. ústavy.

Telefon číslo 70. - Založeno roku 1899.

JOSEF HEROLD

výroba uren, svítílen
a jiných uměleckých
ozdob z kovu.

Závod založen roku 1910
a ve své moderně zařízené
slévárně vyrábí umělecké
urny lité, plakety a mnoho
jiných dekoračních hřbitov-
ních předmětů dle originálů
našich předních sochařů
jako Bílka a jiných. Jest
prvním a největším
závodem svého druhu.

Praha XI., Nákvasová ul. 493. - tel. 35103
byt Praha XII., Fochova tř. 120n. - tel. 50590

POHŘEBNÍ ÚSTAV MĚSTA PARDUBIC

Kancelář: Žižkova ul.
č. 49. - (za divadlem)

Provádí co nejpečlivěji:

POHŘBY

KREMACE

EXHUMACE

PŘEVOZY

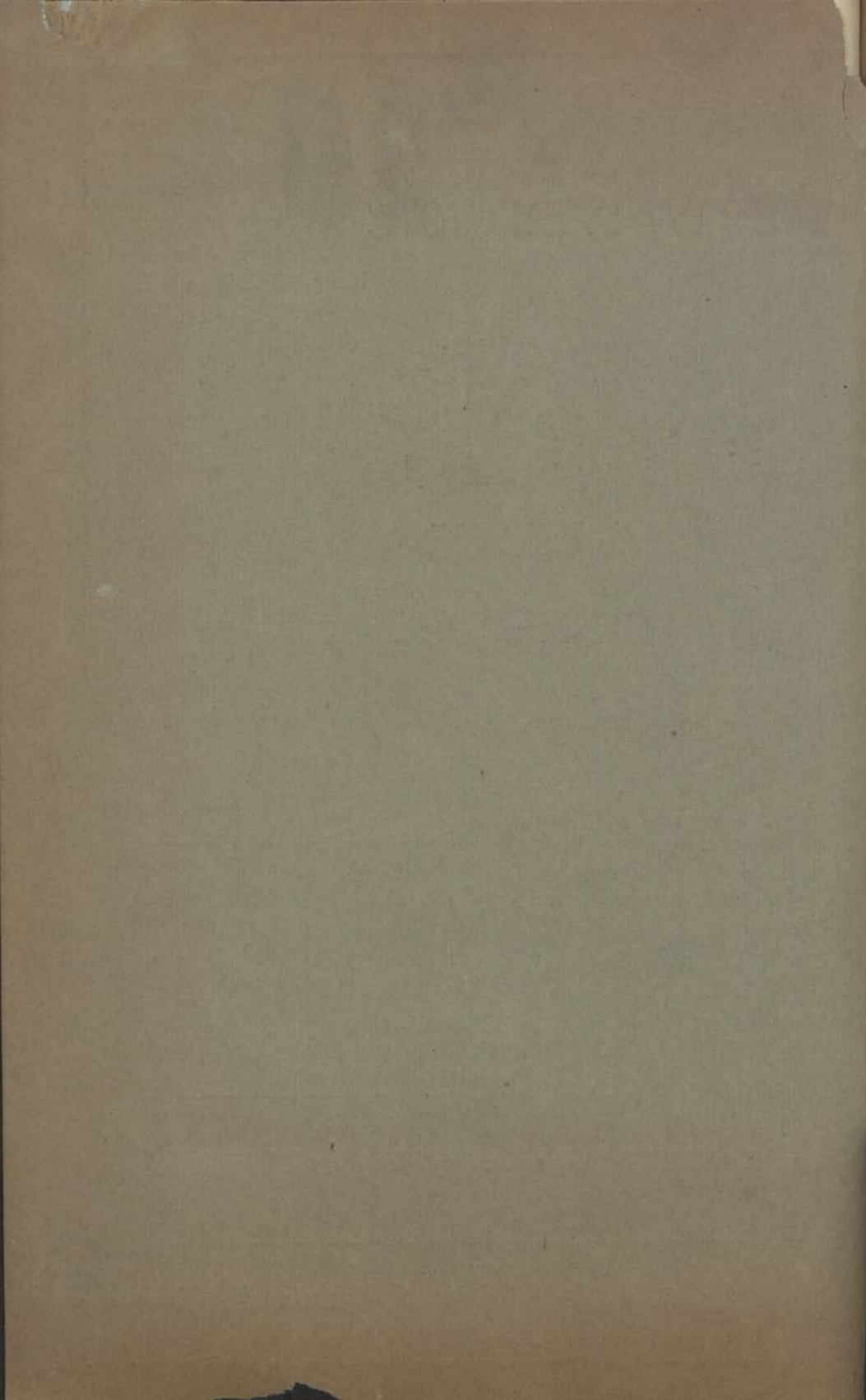
do všech míst republiky vlast. pohřebními auty.

Velké sklady

dřevěných i kovových rakví
a všech potřeb pohřebních.

CELONOČNÍ telefonní spojení na číslo 538.

Informace - rozpočty a porady ochotně zdarma.

1
21

Perspectartigraphic

CREATIVE ADVERTISING
AND PRINTING SERVICE

The House of Ralston
-INC-

1240 SO. MAIN ST.
TELEPHONE 637-73

Vol. 2, No. 6

LOS ANGELES, CALIFORNIA

April 1, 1923

Superstition vs. Sanitation

By GUY T. KEENE, *Perspectartigrapher*

REFORMS which conflict with prejudice and superstition are brought about only after long campaigns of education, but sometimes the process seems much too slow, particularly when the reform is a sanitary measure, the deferring of which causes great danger to health and even loss of life. The particular custom referred to as needing reform is that of *burying human bodies in the ground.*

Certainly no one living would begrudge the dead their six feet of earth, if the granting of it would insure their resting in peace; and certainly no one living would want his own body after death to be a source of distress to those remaining, and particularly to his own loved ones.

Funerals are supposedly conducted as the public requires. After death comes the call

A Few Years Ago, the Pride of Los Angeles

for the undertaker, who performs the most disagreeable of tasks. The gruesomeness of the occasion makes it necessary that beauty be associated with death, and at such a time the bereaved feels that he is showing greater respect and affection for the departed if he spends freely. And he may also wish to spend freely in the hope of quieting a conscience which tells

him that he has perhaps spent too little for flowers in years gone by. And the undertaker, like any other salesman of merchandise, likes to sell the best and to be paid accordingly.

What an undertaker really sells is *service*, and for that service he should be well paid. Considering his most trying duties, and in comparison with the returns from other business enterprises, or services rendered by other professional men, he is in no sense overpaid,

but as to the merchandise delivered there is little given beyond a rather fixed minimum for what might be termed a "decent burial." To the affluent at such a time money is of least consideration, but not all are affluent. To many, death is associated with what seems to be mountainous nurse, hospital and doctor's bills, with increased household expenses and lessened earnings. Then comes the funeral bills, including the buying of a bit of land, which in some instances is more per square foot than a downtown business corner, and after that comes the need of a monument or "marker."

The trouble seems to be that there is no one to advocate the needs of the public, and to plainly point to the fact that burial in the ground should stop, for reasons of both health and economy.

Cemeteries which today are satisfactorily located in a few years may be the centers of populous communities and the decomposition of the bodies there buried may take fifty years. The horrible process held back by burial methods, will constitute a constant menace to public health, the burial grounds will ever become more congested, and the lots having been sold, the sums set aside for their perpetual care will prove inadequate. Eventually they will become neglected, and the march of events makes the need so great that finally what is left of the remains will be removed and the tide of business and commerce sweeps over it.

But in the meantime the polluted soil, and air, and water, have insidiously spread their germs near and sometimes far. There is absolutely nothing so foul and so deadly poisonous as a decaying human body. There is nothing so repulsive as the exhuming of a body in that state, and the better the casket, the more impervious it is to water, and the worse is the condition. Then in time, de-

pending upon the soil and climatic conditions, and despite human hindrance, Nature accomplishes her aims, and finally all that remains is a few handfuls of ashes from the human bones. But think of the years necessary to reach that state. Consider the stench that must and does seep up through the few feet of earth; the vermin and rats which burrow down and make vents; the drainage from the rains which washes through and on its way carries disease and death.

There is no quietness in the grave. It is crawling squirming, polluting life. Beneath that green sward is activity—the kind of activity which should be prevented, in country or city, but more especially in the city.

Embalming is a sanitary need for the short time intervening between the time of death and the body's disposal. It defers decomposition. The body is put in a casket which retains the fluids until finally the whole becomes like soft soap, but filthy instead of cleansing. In time, the fluids do get away, the bones only remaining, and in time they too turn to ashes, but think of the years which have intervened, and the great harm which may have been caused by a body which in life may have housed the most harmless of souls.

Do you shudder when you picture one of your loved ones passing through the decomposition of earth burial? Then, why is it countenanced when there is absolutely no need? What does Nature do but reduce the body to ashes? What produces ashes but heat? If left alone the body generates its own gases very materially hastening the desired result, but man retards its work.

This is not a pleasant picture, but seemingly a necessary one, if the growing sentiment against earth burial is not to be kept hidden by interests more or less selfish.

Per-spect-art-i-graphic

This article is not an advertisement. It is written voluntarily, without remuneration. The writer has no financial interests which will be effected by his opinions gaining favor. He is just pointing his finger at a very obvious need.

If the ultimate end of man is to return to ashes, after life has left the body, why not accomplish that end in as many minutes as Nature takes years, and at the same time, avoid all of the putrefaction and disease menace? Why not use purifying heat? Why not cremate?

Cremation was practiced in very early times but it was not an easy method in those days, and the funeral pyre would not consume all of the bones. Then burial in the ground was used because it was quicker and more easily done, and could be accomplished in secret, if necessary. Burial became the custom, and religious rites were woven around it, but nowhere in the Bible is one method of disposal of the dead commanded, or another prohibited, and representatives of the Catholic, Protestant, and Jewish faiths have spoken strongly in favor of cremation. No real religious obstacle stands in the way of its universal use, and surely, there is every sanitary reason why not another body should be put in the ground.

The trouble seems to be that the decision of disposal has been left largely in the hands of the undertaker, and as his interests are in favor of burial, that is the method used, unless the deceased or his friends have expressly requested cremation.

What is needed is a Cremation Undertaker, who is himself thoroughly "sold" on that method, and who will urge its use on all occasions. There is room for such an undertaker in every city of any size. He could have caskets of wicker or fibre, trimmed as beautifully as desired, but put together

without metal nails or screws. If desired, this could be enclosed in an even more elaborate casket, but only the inner one would be consumed.

The cremation service may be just as impressive, as elaborate, or as expensive as the interested ones desire. It may be just as beautiful in every way as the earth burial, but lacking the horror of interment in the ground, often in inclement weather, during which others may be subjected to exposure resulting in serious illness, if not in death.

Then, to those to whom expense is a serious consideration, would come the minimum charge for much the same surroundings as for the affluent. But after all the matter of cost is of minor consideration.

Where are the cemeteries of the future to be placed? No one wants them as neighbors, for it is well known that the death rate is high near cemeteries. The bigger the city, the greater the problem. Already in the older cities three or more bodies are placed in one grave, and in some cities caskets are buried in trenches, tier upon tier, with barely enough dirt between to separate them. And yet, it is said that all of the bodies in the thousands of acres devoted to cemeteries in New York could be cared for on one acre if they had been cremated.

What are the massive, imposing mausoleums, with their air vents, but septic tanks? Take a position on the roof of one, near a vent, and see how long you can stand it.

Terrible epidemics have been traced directly to contamination of soil, air and water from burying grounds. Particularly harmful are these plague spots after an unusually wet season. The cause is too obvious to need argument, and the fact is plain that all that stands in the way of universal disposal by cremation is prejudice and superstition, plus

Per-spect-art-i-graphic

the antagonism of those who are financially interested in earth burial.

Among the great many deep, sincere thinkers who have favored the disposal of their own bodies by cremation, just a very few are mentioned:

Frances E. Willard said: "Let no friend of mine say aught to prevent the cremation of my cast-off body."

Kate Field: "Whoever prefers loathsome worms to ashes, possesses a strange imagination."

Rev. Howard Henderson, D.D.: "Cremation is simply a question of sentiment, sanitation and economy."

Ella Wheeler Wilcox: "Cremation is cleanly, sanitary, and helps Nature."

Rev. Walter A. Hitchcock: "Cremation is preferable to burial, and there is nothing in it inconsistent with Christianity."

Dr. W. A. Major: "The thought of cremation is pleasant compared to that of decomposition in the ground."

Rev. Edward C. Ray, who recently died at Santa Barbara, left specific instructions regarding his disposal after death, aiming to do away with the usual funereal gloom and sorrow, and ended with this statement: "Cremation, swift, clean oxidation of bodily ele-

ments by heat, instead of slow, foul oxidation by decay, seems to me hygienically, aesthetically and spiritually best for the body, for the bereaved, and for humanity. The pomp, the awful solemnity, the turgid emotionalism, the wasteful expense of the usual funeral, and the funeral talk and things, seem to me to belong to the pagan childhood of the race, and not to intelligent followers of Jesus Christ; and the deeper one's sorrow, the less, it seems to me, should it be emphasized, and certainly never paraded."

The sentiment in favor of cremation is steadily growing, but with the active co-operation of the undertakers, the reform would spread much more rapidly. Let the men of that profession frankly charge for their services whatever they consider they are worth, but not veil those charges in burial fixings which must be destined for earth burial to be salable. Let them fit their system of service to the public need, with the thought ever in mind that the health of the living must not be endangered.

Some undertakers are doing this very thing, but if, as a class, they will not "see the light," then must come the cremation undertaker, who believes in it wholeheartedly, and who will advocate its many advantages over burial. And sooner or later must come laws absolutely prohibiting the burial of human bodies in the ground.

(Copyright, 1923, The House of Ralston, Los Angeles, Cal.)

The House of Ralston

GEORGE L. RALSTON, *President*

J. HENRY CHANEY, *Vice-Pres. & Mgr.*

1240 South Main Street • Telephone 637-73

L614.62

1

Särtryck ur Årsmeddelanden från Svenska Eldbegängelseföreningen 1935

22

Petrién, Viktor

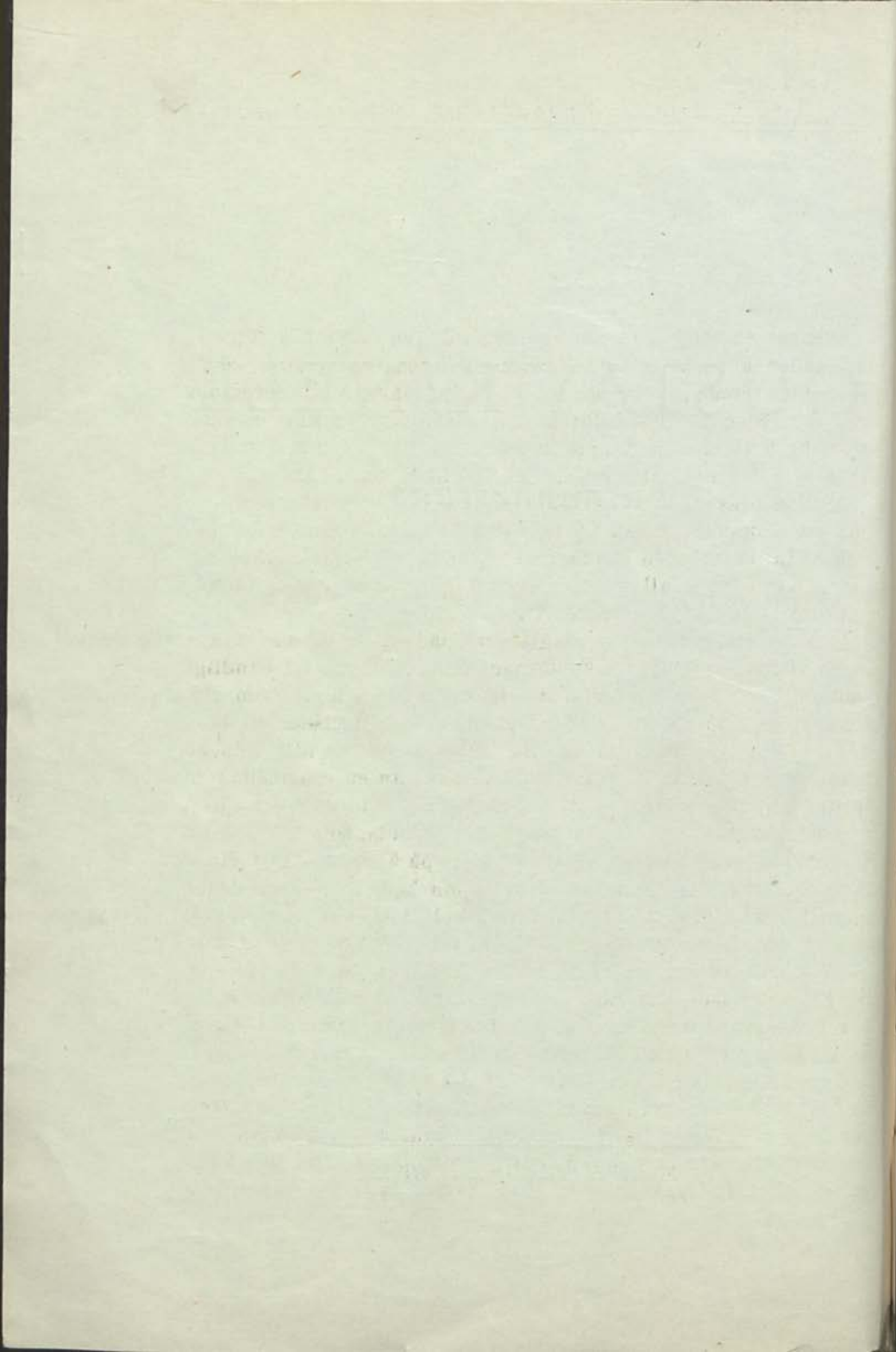
GUSTAV KINELL

En minnesruna

61

Medföljer tidskr. Ignis nr 4/1935

Svenska eldbegängelserörelsen har lidit en oersättlig förlust; det råder kungssorg bland Sveriges eldbegängelsefolk: rörelsens store föregångsman och ledare under lång tid, vår förenings och dess Stockholmsavdelnings mångåriga ordförande, överstelöjtnant *Erik Gustav Kinell* är icke mer. Ett olycksfall ändade hans in i det sista verksamma liv vid nära 88 års ålder.

Av dagspressen ha vi inhämtat, huruledes en vårdslös cyklist påkörde honom på gatan i Stockholm, han kom under en lastbil, fick båda underbenen skadade och fördes till Serafimerlasaretet, där ett slaganfall och tillstötande lunginflammation ändade hans liv, som skedde den 25 februari 1935.

För den, som haft den oskattbara glädjen att under många år få samarbeta med överstelöjtnant Kinell, känns det oändligt vemodigt och tomt att veta, att denna rastlösa ande, som aldrig unnade sig någon ro, när det gällde eldbegängelsesaken, lämnat sin plats i vår krets. Han tedde sig för oss alla som en gammal obruten ek; in i det sista visade han en enastående vitalitet och andlig vigör, som tycktes trotsa ålderns lagar. Han var oförlikelig och en av de utav ödet utvalda, som förunnades ett verksamt och framgångsrikt liv även på ålderns dagar. Hans arbetsdag blev längre än de flestas; han hade emellertid också glädjen att få uppleva och se stora resultat av sina strävanden.

I ett fjärdedels sekel, från och med år 1910 har överstelöjtnant Kinell verkat inom vår rörelse och tillhört dess ledning. År 1910 blev han suppleant och 1912 ordinarie ledamot av Svenska Eldbegängelseföreningens och dess huvudavdelnings i Stockholm då gemensamma styrelse. År 1915 blev han ordförande i denna och kvarstod som sådan till det första fullmäktigmötet våren 1929 efter föreningens omorganisation. I Stockholmsavdelningens därefter fristående styrelse kvarstod han såsom ordförande till 1932 och såsom ledamot till den 21 februari 1935, alltså till fyra dagar före sin död. Sedan 1923 har han tillika

varit inspektör vid avdelningens krematorium på Norra Begravningsplatsen i Stockholm.

Vad allt han under dessa 25 år hunnit uträtta för vår sak är omöjligt att här i kort minnesruna kunna sammanfatta. Mycket har han förvisso medhunnit, storartade resultat har han därvid vunnit och ovanskliga äro hans förtjänster om eldbegängelsesaken.

Med Gustav Kinells ordförandeskap började eldbegängelseföreningens framgång på allvar — den hade förut en tid legat i dödvatten. Hans kraftiga personlighet och hans fasta ledning medförde snart stora resultat; som de statistiska diagrammen över föreningens utveckling beträffande medlemsantal och kreationer utvisa, blev det inom få år starkt stigande kurvor, sedan överstelöjtnant Kinell tagit ledningen om hand, ”de brantast stigande kurvorna i hela världen”, som det sades i ett hyllningstal till honom vid 1929 års fullmäktigmöte. Hans nit och intresse för eldbegängelsesaken ha varit beundransvärda, hans initiativförmåga och uppslagsrikedom oförlitliga, de krafter och det arbete han ägnat saken oerhört, hans kunnighet och vetande på eldbegängelseväsendets område nästan utan motstycke i vårt land. De personliga hyllningarna för honom, vid skilda tillfällen, ha också varit otaliga.

De 17 år, som Gustav Kinell i egenskap av ordförande haft ledningen om eldbegängelsesaken i sina fasta och förfarna händer, ha för eldbegängelserörelsen varit präglade av en framgångsrik utveckling. Han har med målmedveten energi och med sitt aldrig slappnande intresse sålunda lyckats genomdriva lagändringar på eldbegängelseväsendets område: År 1917 under hans ordförandetid genomdrevs obduktionstvångets upphörande, varmed det svåraste hindret för eldbegängelserörelsens utveckling var undanröjt, därvid det emellertid må bemärkas, att initiativet till denna synnerligen viktiga lagändring hade tagits av andra, redan under Kinells företrädares tid; 1928 genomfördes den lagändringen, att vid ett dödsfall de efterlevande få frihet att bestämma, att eldbegängelse skall äga rum, såvitt icke den avlidne själv i livstiden uttalat bestämd önskan där emot; det var ett oerhört viktigt önskemål, som därmed uppnåddes i vår kamp för eldbegängelsens fulla likställighet med den traditionella jordbegravningen. År 1929 genomfördes slutligen under Gustav Kinells ledning den omfattande och lyckliga om-

organisation av S. E. F., som genom införandet av våra fullmäktigmöten, ett slags årlig eldbegängelseriksdag, i så betydande mån bragt ytterligare uppsving för eldbegängelsesaken.

Genom tillkomsten av kungörelsen om eldbegängelse den 8 december 1933 och riksdagsbeslutet 1934 om avgiftsfrihet för polismyndighets tillståndsbevis om eldbegängelse vunno vi eldbegängelsevänner i stort sett ett mål, som Eldbegängelseföreningen i 50 långa år kämpat för, nämligen eldbegängelsens fulla likabehandling med jordbegängelse. Det må framhållas, att initiativet och planläggningen till dessa förbättringar av villkoren för eldbegängelse, dess likställande med den äldre gravskicksformen, som sistnämnda författning och riksdagsbeslut innebära, till mycket stor del, kanske största delen, är överstelöjtnant Kinells förtjänst, ehuru själva lagändringarna kommo först efter hans ordförandetid.

Överstelöjtnant Kinells förtjänster om eldbegängelsesaken inskränka sig emellertid icke till genomförandet av dessa betydelsefulla lagstiftningsåtgärder. Vad som mer än något annat bidragit till eldbegängelsens oerhörda landvinningar i Sverige under det sista decenniet är den omfattande och kraftiga upplysningsverksamhet, som under denna tid ägt rum. Initiativtagare och ledare till en början av denna verksamhet var i viss mån överstelöjtnant Kinell. Därigenom lades grunden till det uppsving, som kommit vår förening till del under dessa sista tio år och som tager sig uttryck bl. a. i föreningens höga medlems-siffra, för närvarande över 25.000, med avdelningar och kretsar på omkring 135 orter i landet. Det är icke överstelöjtnant Kinells minsta förtjänst att i samråd med ledningen i övrigt ha satt i gång denna intensiva upplysningsverksamhet, som sedermera burit så rik frukt.

Även på ett annat område var överstelöjtnant Kinell föregångsman. Med kännedom om de framgångar för rörelsen, som följt av de utav de danska och tyska eldbegängelseföreningarna vidtagna försäkringsanordningarna, fick Kinell efter hand blicken öppen för de fördelar, som även för vårt lands vidkommande kunde stå att vinna medelst införande av eldbegängelseförsäkring i en eller annan form. Han tog initiativ till den år 1925 genom avtal med Lifförsäkrings A.-B. De Förenade inrättade S. E. F.'s försäkringsavdelning. Dess syfte var att bereda mindre bemedlade medlemmar av föreningen tillfälle att genom små

kvartalsinbetalningar skaffa medel — 300 kronor — till bestridande av kostnaderna för eldbegängelsebegravning efter frånfallet. Kinell insåg redan på ett tidigt stadium eldbegängelseförsäkringens stora betydelse för eldbegängelseidéns praktiska utbredning. Kinells nämnda skapelse — S. E. F:s försäkringsavdelning, som ägde bestånd till år 1932 — blev i viss mån en föregångare till vår nuvarande Eldbegängelseförsäkringskassa, till vars stiftare Kinell också hörde, även om grundandet av denna kassa kom att läggas i andra händer. Kinell har i varje fall genom sitt initiativ på detta område banat väg för tillkomsten av S. E. K., däri eldbegängelsens framtida betydelse ligger förankrad.

Kinell har ytterligare nedlagt stora förtjänster om samarbetet mellan de nordiska länderna på eldbegängelsens område. Bl.a. åstadkom han träffandet av den överenskommelse mellan de fyra nordiska eldbegängelseföreningarna, enligt vilken medlem av ett lands eldbegängelseförening i händelse av dödsfall i ett annat av de nordiska länderna tillförsäkras samma ekonomiska villkor med avseende å kremationen som det egna landets föreningsmedlemmar. Denna överenskommelse träffades den 11 augusti 1926 och beseglade det städse goda samarbetet mellan våra föreningar häruppe i Norden. Överenskommelsen har sedan blivit mönster för liknande ömsesidighetsavtal med andra länder, såsom med England.

Kinell var en flitig pennans man, när det gällde eldbegängelse. S. E. F:s årsmeddelanden och Ignis bära vittnesbörd därom, liksom ett par större verk på eldbegängelseväsendets område.

Kinell upprätthöll på ett förträffligt sätt de internationella förbindelserna med eldbegängelseföreningarna i utlandet. Sålunda bevistade han flera eldbegängelsekongresser, bl. a. en i Düsseldorf år 1926, och gjorde flera studiebesök vid utländska krematorier; bl. a. har han offentliggjort en intressant skildring av Europas äldsta krematorium, det år 1876 i Milano uppförda. Kinell var outtröttlig och sparade sig ingen möda, när det gällde eldbegängelsesaken, hans allt uppslukande intresse under den senare delen av hans liv.

Det anförda låter ana vad Gustav Kinell uträttat för eldbegängelsesaken i Sverige under sin långa och betydelsefulla ordförandetid. Att uppräknat allt är icke möjligt, blott det viktiga kan antydast på sätt här skett. För oss eldbegängelsevän-

ner står han som den främste förkämpen för eldbegängelsesaken i vårt land närmast efter den förste banbrytaren för rörelsen, S. E. F:s stiftare, ingenjören Per Lindell. Vid vårt första fullmäktigmöte år 1929 valdes också Gustav Kinell till vår förste och länge den ende hedersledamoten, en synnerligen hedrande utmärkelse. Det sades därvid offentligen, att han genom sina betydande insatser för vår sak med guldinskrift för evärdlig framtid inristat sitt namn i Svenska Eldbegängelse-Föreningens historia. Han var jämväl hedersledamot av Danmarks, Tysklands och Englands eldbegängelseföreningar, ett bevis på den stora uppskattning, man även internationellt ägnade honom.

Till ovanstående vill jag lägga något rent personligt. Vi alla, som haft förmånen att arbeta nära samman med överstelöjtnant Kinell i rörelsens ledning, ha i honom funnit en kärnfull svensk av gammal stam, typen för en äkta svensk, en man, i vilken intet svek fanns, en man, vars like man endast sällan möter på sin väg i livet. Då därtill kom humorns gudagåva samt en ljus och ungdomlig syn på tingen, det glada gosselynnet, som livat oss alla, har det varit en sällsynt glädje att få arbeta under hans ledning och samman med honom.

För allt detta, som här endast med några ord kunnat antydas, bringa vi, alla hans medarbetare, vår hädangångne hedersledamot vår tacksamhet, vår beundran och vår hängivna hyllning för allt vad han verkat och uträttat för eldbegängelsesaken och även för den glädje han därvid spritt omkring sig bland alla vänner inom Sveriges eldbegängelsefolk. Detta är en hyllning till den hädangångne, som kommer från djupet av våra hjärtan. Vi skola däri för alltid bevara hans ljusa bild i kärt minne. Hans namn skall alltid leva som en av eldbegängelserörelsens allra främsta föregångsmän i vårt land. Hans förtjänster om eldbegängelsesaken äro för alltid bestående. Han har därigenom rest sig ett äreminne, ett "*monumentum aere perennius*".*

Viktor Petrén.

* = ett monument varaktigare än ett av koppar.

STOCKHOLM 1935

TRYCKERI AKTIEBOLAGET THULE

850435

BIBLIOGRAPHY OF CREMATION.

c 1917?

The following is a compilation by Mr. Arthur Piggott of Literature in English relating to Cremation and covers, it is believed, the principal Books or pamphlets relating thereto (except numerous American publications).

- Date.
1658. "Hydriothaphia or Urn Burial." By Sir Thomas Browne.
1854. "Burning of the Dead." Page 795: Vol. V. Encyclopædia Britannica. Eighth Edition. Adam and Charles Black, Edinburgh.
1859. "How Shall We Dispose of our Dead." In *Meliora*.
1866. "Recreations of a Country Parson; Essay concerning Churchyards." By the Rev. A. K. H. B.
1874. "Cremation: The Treatment of the Body after Death." By Sir Henry Thompson, F.R.C.S., London. Article in "Contemporary Review."
1874. "Burial or Cremation." By Dr. P. H. Holland. "Contemporary Review."
1874. "Cremation Considered in Reference to the Resurrection." By L. H. Grindon. London: J. Spiers.
1874. "Sermon delivered at Westminster Abbey." By the Bishop of Lincoln.
1875. "Cremation and its Bearings on Public Health." Illustrated. By W. E. Eassie, C.E. London: Smith, Elder and Co.
1875. "Ashes to Ashes: A Cremation Prelude." By the Rev. H. R. Haweis, M.A.
1875. "Fire-Burial among our Germanic Forcathers: A Record of the Poetry and History of Teutonic Cremation." By Karl Blind. London: Longmans.
1875. "On the Disposal of the Dead." By Dr. Richardson, F.R.S., London.
1875. "A Contribution to the Subject of Cremation." By Dr. Albert J. Bernays, M.A., London.
1875. "What are we to do with our Dead?" By William Cockran in *Victoria Magazine*, January, 1875.
1875. "Cremation"—Numerous articles in "British Medical Journal," "Medical Record," and "Sanitary Record." By Ernest Hart.
1877. "Cremation, a Sanitary Institution." (Leamington Congress Reports.) By W. Eassie, C.E., London.
1877. "Cremation." By W. C. Smith, LL.B. *Encyclopædia Britannica*. Ninth Edition. Pages 565-567: Vol. V. Adam and Charles Black, Edinburgh.
1878. "The Asserted loss of Ammonia caused by the Cremation of Bodies." By W. Eassie, C.E., "Sanitary Record," January 18th, 1878.
- 1874-1920* Annual Transactions of the Cremation Society of England.
1879. "Cremation," in "All the Year Round," Vol. XXIII. London.
1879. "The Disposal of the Dead." By James Goodchild Wakley in the "Lancet" Vol. I. pp. 56/57, London. London.
1879. "Cremation," By James Goodchild Wakley in the "Lancet." Vol. I. pp. 456/7. London.

1880. "Cremation or Burial." By Sir T. Spencer Wells, Bart., Cambridge
1880. "Remarks on Cremation or Burial." By T. Spencer Wells in "British Medical Journal." Vol. II. for 1880, pp. 461/3. London.
- 1880—1882. "God's Acre Beautiful; or, The Cemeteries of the Future." First and second editions, enlarged; with Engravings and Photographs of Urns, etc. By W. Robinson, F.L.S. London.
1882. "The Disposal of the Dead." By W. H. Curtis, Cambridge. 22 pp.
1883. "Cremation in its Social and Sanitary Aspects." By the Rev. Brooke Lambert, M.A., B.C.L. Lewisham and Blackheath Scientific Association
1883. "Cremation." By Percival A. Fothergill, in "Knowledge." Vol. III. p. 341. London.
1883. "De Mortis." By C. F. Gordon Cumming, in the "Contemporary Review." Vol. XLIII. pp. 858/869. London.
1884. "Cremation." By Dr. J. Comyns Leach. London.
1884. "Cremation: Translations of International Health Exhibition." By W. Eassie, C.E.
1884. "Lecture on Cremation." By the Rev. Charles Voysey, M.A. Southampton.
1884. "Cremation." By Richard A. Proctor, in "Knowledge." Vol. V. pp. 346/7. London.
- 1884.* "Cremation, etc.," a reprint. By Sir Henry Thompson. 3rd edition; together with the "Paper on Cremation or Burial." By Sir T. Spencer Wells, Bart.; and containing also the Charge of Sir James Stephen, at Cardiff, declaring Cremation legal. London: Smith, Elder and Company.
1886. "Cremation—Ancient and Modern." The History and Utility of Fire-Burial. (Delivered before Sunday Lecture Society.) London. By George Watherspoon, M.A.
1887. "The Dangerous Classes"; also "Fire-funeral (Cremation)." By J. Morrison Davidson. London: W. Reeves. 16 pp.
1888. "Disposal of the Dead." By A. Emrys-Jones, M.D. Manchester: J. Heywood.
1888. "The Progress of Cremation." By Sir Henry Thompson, in the "Nineteenth Century." Vol. XXIII. pp. 17/17.
1888. "The Modern Cremation Movement." By Charles Cameron, M.D., LL.D., M.P. Paisley: Alexander Gardner.
1889. 1st Edition. } "Modern Cremation: Its History and Practice." By Sir Henry Thompson, F.R.C.S.
1891. 2nd do. } M.B. (London), etc. 4th Ed. London: Smith
1899. 3rd do. } Elder—192 pp. illustrated.
- 1901.* 4th do. }
- 1889.* "Cremation and Urn Burial: Or the Cemeteries of the Future." By W. Robinson.
1890. "The Crematorium in the Central Cemetery at Zurich." By A. Geiser, City Architect, Zurich. Translated by Mrs. H. Simon.
1890. "Cremation and Christianity." In "Dublin Review," April pp. 384/401.
1890. "Manchester Cremation Society." Circular.
- 1891.* "Lecture on Cremation." By Rev. R. Usher.

1891. "Cremation v. Burial." By Wm. Holder, M.R.C.S. Hull : A. Brown and Sons.
1892. "Earth Burial and Cremation." The History of Earth Burial with its attendant evils, and the advantages offered by Cremation. By Augustus B. Cobb. G. P. Putnam's Sons, New York and London. 173 pp. illustrated.
1892. "Cremation." Lecture to the Ancoats Brotherhood, Manchester. By Henry Simon, M.Inst.C.E. P. and R. Clark, Edinburgh.
1891. "On Recent Proposals Relating to Burial and Cremation." By Sir Henry Thompson, F.R.C.S.
1893. "Cremation and Cholera." By Sir Spencer Wells. The Cremation Society of England. 16 pp.
1893. "The Law of Cremation." By Aubrey Richardson.
1896. "Cremation : Its Progress at Home and Abroad, and the Medical Responsibilities which it entails." By Sir Hy Thompson, F.R.C.S.
1896. The London Burial Grounds." By Mrs. Basil Holmes. T. Fisher Unwin. pp. 263/278. "A Forecast of the Future."
1897. "The Cremation Society of England : A Description, with Illustrations." London.
1897. "The Liverpool Crematorium, Anfield." 4 pp. illus. Liverpool.
1899. "Speech on Adoption of Report of the Cremation Society." By Sir Henry Thompson, Bart.
1899. "Cremation." (Aberdeen City Lectures.) By Rt. Hon. Dr. Farquaharson.
1900. "The Ethics of Cremation." In the "Quarterly Review." Vol. CXCII. pp. 45/67. London.
1902. "Cremation." By Sir Henry Thompson, Bart., F.R.C.S. Encyclopædia Britannica, pp. 267/270, Vol. XXVII. Tenth Edition. Adam and Charles Black, Edinburgh.
1902. *Speech on Opening of the Golder's Green Crematorium, November 22nd, 1902. Sir Henry Thompson, Bart.
1903. Report of the Departmental Committee appointed by the Secretary of State for the Home Department to prepare a Draft of the Regulations to be made under the Cremation Act, 1902. London. 67 pp.
"Regulations as to Cremation in Force in Foreign Countries" : pp. 63/67.
1904. "Cremation in Manchester and Elsewhere." By J. Harvey Simpson, Secretary of the Manchester Crematorium.
1905. "Golder's Green Crematorium, N.W. : A Description, with Scale of Charges and Instructions for Cremation." 4th Edition. 14 pp. London.
1914. 12th Edition. 16 pp. illus.
1906. "Crematoria : Great Britain and Abroad." By Albert C. Freeman. London : St. Bride's Press. 35 pp. illus.
1906. "The Toisoul Fradet Patent Furnace for Crematoria." Toisoul Fradet & Cie, Paris. Leeds, 1906. 39 pp. illus.
1907. "Record of the Proceedings at the Ceremony of Formally Opening the Golder's Green Crematorium, on Saturday, November 22nd, 1902." London, 1907.

- 1908-1911. "The Progress of Cremation." Louis Taylor. Leading Articles in: the "British Medical Journal," appearing Feb. 25th, 1911; April 27th, 1912. Also Vol I., 1910, p. 585; Vol. I., 1908, p. 389.
- 1909.* "Cremation in Great Britain." Modern Cremation Movement, British Crematories, Illustrations, Cremation Act, 1902, and Regulations. By The Cremation Society of England. 96 pp. illus. London.
1909. "Cremation: Great Reduction in Cost: Cheaper than Earth Burial." London. 8 pp.
1910. "Cremation." By J. C. Swinburne-Hanham, J.P., Barrister-at-Law. Encyclopædia Britannica, pp. 403/406; Vol. VII.; 11th Edition. University Press, Cambridge.
- 1910.* "Cleanliness *versus* Corruption." By Lord Ronald Sutherland-Gower. London: Longmans. 56 pp. illus.
1910. "Cremation in Fashion." John R. Wildman. 4 pp. London.
1910. "The Cult of the Corpse." A series of Articles and Discussion on our present methods of disposal of the dead, conducted in the columns of the "Pall Mall Gazette," August 4th to August 19th.
1912. "Ven's Pictorettes of the Crematorium, Golder's Green." 22 pp. illus. Ven's Publishing Co., London.
1912. "Antiquity of Cremation." By A. C. Freeman, M.S.A. Uxbridge: Hillingdon Press. 104 pp.
1912. "The Shepherd's Fear" Harry Elmore, in "Christian Commonwealth," May 8th, 1912.
- 1912 and 1915.* "Ashes to Ashes: An Eye-witness's Story." By Dennis Crane. Reprinted from "The Christian World."
1913. "Pictorettes of the Manchester Crematorium." By Ven's Publishing Co., London.
- 1914.* "Cremation: Its History and Modern Practice." (Lecture at Polytechnic Institute, London.) By George A. Noble, Secretary of the Cremation Society of England. Uxbridge: Hillingdon Press. 15 pp.
1914. "The Woking Crematorium: A Description, etc." 24 pp. illus. London.
1914. "Utilisation, Cremation, and Burial, considered as Service, Sentiment, and Sanitation." By Daniel McEwen. 11 pp. London: Wildman.
1914. (?). "The New Church and Cremation." By "H." p. 57. Extracted from "The New Church Weekly." London.
1916. "The Rose in the Ashes." In "The Story Teller" for May, 1916. By H. Scheffauer.
- *"Handbooks: Relating to Crematoria." Published by the respective Cremation Authorities.